

Utbildningsutskottets betänkande

2024/25:UbU15

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändring i högskolelagen. Ändringen i högskolelagen som utskottet tillstyrker avser en bestämmelse om att regeringen ska få meddela föreskrifter om att en högskola får besluta att en anställning vid en högskola ska vara förenad med en anställning utanför högskolan. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

I propositionen presenterar regeringen sin forskningspolitik för åren 2025–2028. Den omfattar frågor om såväl forskning och innovation som högre utbildning. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen lämnade förslag i budgetpropositionen för 2025 och redovisade bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. I denna proposition beskrivs satsningarna närmare.

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen med anledning av ett motionsyrkande om regeringens aviserade utredning om ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga lärosäten. Enligt utskottet bör en sådan utredning inte genomföras. Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om forskning och högskolan med hänvisning till framför allt regeringens uttalanden i propositionen, pågående arbete och gällande rätt.

I betänkandet finns 110 reservationer (S, SD, M, V, C, KD, MP, L) och två särskilda yttranden (SD). I en reservation (S, V, C, MP) föreslås att riksdagen ska göra ett tillkännagivande till regeringen om det forskningspolitiska delmålet om jämställdhet. I ett av de särskilda yttrandena förklarar företrädarna för Sverigedemokraterna i utskottet att de har ett andrahandsyrkande när det gäller frågan om akademisk frihet och forskningens frihet (punkt 45).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta.

Cirka 110 yrkanden i följdmotioner.

Cirka 140 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	7
Redogörelse för ärendet	19
Ärendet och dess beredning.....	19
Bakgrund	19
Propositionens huvudsakliga innehåll	20
Utskottets överväganden.....	24
Lagförslaget om förenade anställningar	24
Utskottets ställningstagande.....	26
Övergripande forskningsfrågor.....	26
Utskottets ställningstagande.....	36
Forskningsfinansiering och resurstilldelning	39
Utskottets ställningstagande.....	48
Forskningsinfrastruktur	50
Utskottets ställningstagande.....	56
Innovation och utveckling	57
Utskottets ställningstagande.....	62
Forskning om teknik m.m.....	64
Utskottets ställningstagande.....	69
Forskning om klimat, gröna näringar m.m.	70
Utskottets ställningstagande.....	77
Forskning om hälsa och vård m.m.....	78
Utskottets ställningstagande.....	84
Forskning om vissa samhällsfrågor m.m.	86
Utskottets ställningstagande.....	95
Djurförsök i forskningen m.m.	96
Utskottets ställningstagande.....	99
Lärosätesfrågor och styrning	100
Utskottets ställningstagande.....	107
Forskare och doktorander	109
Utskottets ställningstagande.....	118
Motioner som bereds förenklat.....	119
Utskottets ställningstagande.....	119
Reservationer	121
1. Utredning av konsekvenser av lagförslaget, punkt 2 (C).....	121
2. Övergripande mål, punkt 3 (C).....	121
3. Förslag om nya delmål, punkt 4 (S, V).....	122
4. Övrigt om delmål, punkt 5 (S).....	122
5. Övrigt om delmål, punkt 5 (C)	123
6. Övrigt om delmål, punkt 5 (MP)	123
7. Särskilt om delmål om jämställdhet, punkt 6 (S, V, C, MP).....	124
8. Övergripande om forskningspolitik, punkt 7 (S)	125
9. Övergripande om forskningspolitik, punkt 7 (C).....	126
10. Grundforskning, punkt 8 (V, MP)	127
11. Kvalitet och analys, punkt 9 (SD).....	127
12. Kvalitet och analys, punkt 9 (C).....	128
13. EU:s forskningsmedel, punkt 10 (S, V).....	129
14. Översyn av etikprövningssystemet, punkt 11 (SD)	129
15. Översyn av etikprövningssystemet, punkt 11 (MP).....	130

16. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (S).....	130
17. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (V).....	131
18. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (C).....	132
19. Övergripande om forskningsfinansiering, punkt 13 (C).....	132
20. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (S).....	133
21. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (C).....	134
22. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (MP).....	134
23. Anslagens storlek, punkt 15 (S, V, MP).....	135
24. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (SD).....	135
25. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (C).....	136
26. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (MP).....	137
27. Produktivitetssavdraget, punkt 17 (V, MP).....	137
28. Förslag om ny modell för fördelning, punkt 18 (S, V).....	138
29. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (S).....	138
30. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (C).....	139
31. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (MP).....	140
32. Profilmråden, punkt 20 (S).....	141
33. Profilmråden, punkt 20 (MP).....	141
34. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (SD).....	142
35. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (V).....	143
36. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (C).....	143
37. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (MP).....	144
38. Infrastruktur för registerforskning m.m., punkt 22 (C).....	145
39. AI-relaterad forskning, punkt 23 (S).....	145
40. AI-relaterad forskning, punkt 23 (C).....	146
41. AI-relaterad forskning, punkt 23 (MP).....	147
42. Polarforskningsfartyg, punkt 24 (S).....	147
43. Polarforskningsfartyg, punkt 24 (MP).....	148
44. Stöd till innovation, punkt 25 (S).....	148
45. Stöd till innovation, punkt 25 (C).....	149
46. Stöd till innovation, punkt 25 (MP).....	150
47. Utveckling och samverkan, punkt 26 (SD).....	150
48. Utveckling och samverkan, punkt 26 (V).....	151
49. Forskning om vissa tekniker och näringar, punkt 27 (SD).....	152
50. Forskning om vissa tekniker och näringar, punkt 27 (C).....	153
51. Rymdforskning och rymdverksamhet, punkt 28 (S).....	153
52. Rymdforskning och rymdverksamhet, punkt 28 (SD).....	154
53. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (S).....	155
54. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (C).....	156
55. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (MP).....	156
56. Forskning om gröna näringar, punkt 30 (S).....	157
57. Forskning om gröna näringar, punkt 30 (C).....	158
58. Forskning om hav och vatten, punkt 31 (SD).....	159
59. Forskning om hav och vatten, punkt 31 (MP).....	160
60. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (V).....	160
61. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (C).....	161
62. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (MP).....	162
63. Klinisk forskning m.m., punkt 33 (S).....	162
64. Klinisk forskning m.m., punkt 33 (SD).....	163
65. Förutsättningar för forskning i vården m.m., punkt 34 (C).....	163
66. Förutsättningar för forskning i vården m.m., punkt 34 (MP).....	164

67. Forskning om kvinnosjukdomar m.m., punkt 35 (C).....	164
68. Forskning om patientsäkerhet, punkt 36 (MP)	165
69. Forskning om brottsprevention m.m., punkt 37 (S).....	166
70. Forskning om brottsprevention m.m., punkt 37 (V)	166
71. Forskning om förebyggande av våld m.m., punkt 38 (SD).....	167
72. Forskning om förebyggande av våld m.m., punkt 38 (MP)	167
73. Forskning om arbetsmiljö, punkt 39 (S)	168
74. Praktisknära forskning, punkt 40 (C)	168
75. Praktisknära forskning, punkt 40 (MP)	169
76. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (S)	169
77. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (V)	170
78. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (MP).....	170
79. Djurförsöksfri forskning, punkt 42 (SD)	171
80. Djurförsöksfri forskning, punkt 42 (MP).....	172
81. Nationell plan för utfasning, punkt 43 (V, MP).....	173
82. Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m., punkt 44 (S).....	173
83. Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m., punkt 44 (MP)	174
84. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (S).....	174
85. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (SD).....	175
86. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (C)	175
87. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (MP)	176
88. Värna akademisk frihet, punkt 46 (S, V)	177
89. Antal universitet och högskolor m.m., punkt 47 (SD)	177
90. Antal universitet och högskolor m.m., punkt 47 (C)	178
91. Rollfördelning och profilering, punkt 48 (C).....	179
92. Organisationsform m.m., punkt 49 (M, C, KD, L)	180
93. Styrelsefrågor, punkt 50 (SD).....	181
94. Styrelsefrågor, punkt 50 (C)	181
95. Kvalitetssäkring, punkt 51 (SD)	182
96. Övergripande kompetensförsörjning m.m., punkt 52 (S)	183
97. Övergripande kompetensförsörjning m.m., punkt 52 (C).....	183
98. Anställningsvillkor, punkt 53 (S)	184
99. Anställningsvillkor, punkt 53 (V).....	185
100. Anställningsvillkor, punkt 53 (C)	186
101. Anställningsvillkor, punkt 53 (MP)	186
102. Anställningsformer, punkt 54 (SD).....	187
103. Övergripande om jämställdhet, punkt 55 (S).....	188
104. Övergripande om jämställdhet, punkt 55 (C).....	188
105. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (SD)	189
106. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (V).....	190
107. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (C).....	191
108. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (V).....	191
109. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (C).....	192
110. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (MP).....	193
Särskilda yttranden	195
1. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (SD).....	195
2. Organisationsform m.m., punkt 49 (SD)	195
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	197
Propositionen	197
Följdmotionerna	197

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	206
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	221
<i>Bilaga 3</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	222
<i>Bilaga 4</i>	
Utrikesutskottets yttrande 2024/25:UU4y	223
<i>Bilaga 5</i>	
Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU7y	227
<i>Bilaga 6</i>	
Kulturutskottets yttrande 2024/25:KrU4y	234
<i>Bilaga 7</i>	
Trafikutskottets yttrande 2024/25:TU6y	237
<i>Bilaga 8</i>	
Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25:MJU7y	258
<i>Bilaga 9</i>	
Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU6y.....	271
<i>Bilaga 10</i>	
Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2024/25:AU5y	284

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Lagförslaget

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:60.

2. Utredning av konsekvenser av lagförslaget

Riksdagen avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 26.

Reservation 1 (C)

Forskningspolitiska mål

3. Övergripande mål

Riksdagen avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 1.

Reservation 2 (C)

4. Förslag om nya delmål

Riksdagen avslår motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 3 (S, V)

5. Övrigt om delmål

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 2–4 och 6 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 10.

Reservation 4 (S)

Reservation 5 (C)

Reservation 6 (MP)

6. Särskilt om delmål om jämställdhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 5,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 5 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 9.

Reservation 7 (S, V, C, MP)

*Forskningspolitik m.m.***7. Övergripande om forskningspolitik**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 13 och 15,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 4, 9, 11 och 20 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 16–18 och 30.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (C)

8. Grundforskning

Riksdagen avslår motion

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 102.

Reservation 10 (V, MP)

9. Kvalitet och analys

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 15.

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (C)

10. EU:s forskningsmedel

Riksdagen avslår motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 19.

Reservation 13 (S, V)

11. Översyn av etikprövningssystemet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9,

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 16,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 99 och 112 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30.

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (MP)

12. Öppen vetenskap och säkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 99,

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 45,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 2 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 40.

Reservation 16 (S)

Reservation 17 (V)

Reservation 18 (C)

*Forskningsfinansiering och resursfördelning***13. Övergripande om forskningsfinansiering**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:262 av Josef Fransson (SD),

2024/25:839 av Serkan Köse (S) och

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 17 och 21.

Reservation 19 (C)

14. Statliga forskningsfinansiärer

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 16,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 9 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8.

Reservation 20 (S)

Reservation 21 (C)

Reservation 22 (MP)

*Lärosätenas forskningsanslag***15. Anslagens storlek**

Riksdagen avslår motion

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 103.

Reservation 23 (S, V, MP)

16. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 7 och 12 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 3, 5 och 7.

Reservation 24 (SD)

Reservation 25 (C)

Reservation 26 (MP)

17. Produktivitetsavdraget

Riksdagen avslår motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 11.

Reservation 27 (V, MP)

18. Förslag om ny modell för fördelning

Riksdagen avslår motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 28 (S, V)

19. Principer för fördelning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14,
 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 12,
 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 6–8,
 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 8 och
 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 6 och 12.

Reservation 29 (S)

Reservation 30 (C)

Reservation 31 (MP)

20. Profilmråden

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 10 och
 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 19.

Reservation 32 (S)

Reservation 33 (MP)

21. Möjligheter att fördela medel

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8,
 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 16,
 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13,
 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 14 samt
 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 4 och 18.

Reservation 34 (SD)

Reservation 35 (V)

Reservation 36 (C)

Reservation 37 (MP)

Forskningsinfrastruktur

22. Infrastruktur för registerforskning m.m.

Riksdagen avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 24 och 25.

Reservation 38 (C)

23. AI-relaterad forskning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 17,
 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 14,
 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 38 och 39 samt
 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27.

Reservation 39 (S)

Reservation 40 (C)

Reservation 41 (MP)

24. Polarforskningsfartyg

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 103 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 20.

Reservation 42 (S)

Reservation 43 (MP)

Innovation och utveckling

25. Stöd till innovation

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 2,

2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 22 och 23,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 34 och 35 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 26.

Reservation 44 (S)

Reservation 45 (C)

Reservation 46 (MP)

26. Utveckling och samverkan

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1451 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:1452 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 3,

2024/25:2020 av Susanne Nordström m.fl. (M) och

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 47 (SD)

Reservation 48 (V)

Forskning om teknik m.m.

27. Forskning om vissa tekniker och näringar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:1464 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 4,

2024/25:1468 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 3 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 41.

Reservation 49 (SD)

Reservation 50 (C)

28. Rymdforskning och rymdverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4 samt

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 100 och 102.

Reservation 51 (S)

Reservation 52 (SD)

Forskning om klimat, gröna näringar m.m.

29. Forskning om miljö och klimat

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 107,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 42 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 21, 22 och 24.

Reservation 53 (S)

Reservation 54 (C)

Reservation 55 (MP)

30. Forskning om gröna näringar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 72,

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 121 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 43 och 44.

Reservation 56 (S)

Reservation 57 (C)

31. Forskning om hav och vatten

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 20,

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 6 och 20,

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 8,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 134,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 81 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 23.

Reservation 58 (SD)

Reservation 59 (MP)

32. Forskning om återvinning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 29,

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 50 och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 60 (V)

Reservation 61 (C)

Reservation 62 (MP)

*Forskning om hälsa och vård m.m.***33. Klinisk forskning m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1360 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 16 och

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 24.

Reservation 63 (S)

Reservation 64 (SD)

34. Förutsättningar för forskning i vården m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:424 av Serkan Köse (S),

2024/25:3057 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 45 och 46.

Reservation 65 (C)

Reservation 66 (MP)

35. Forskning om kvinnosjukdomar m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1517 av Anna-Belle Strömberg och Malin Larsson (båda S),

2024/25:1699 av Azra Muranovic m.fl. (S) yrkande 2,

2024/25:1786 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2024/25:2011 av Jessica Rodén och Petter Löberg (båda S) yrkande 1,

2024/25:2319 av Sanne Lennström (S) och

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 39.

Reservation 67 (C)

36. Forskning om patientsäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:809 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25.

Reservation 68 (MP)

*Forskning om vissa samhällsfrågor m.m.***37. Forskning om brottsprevention m.m.**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 12 och

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 15.

Reservation 69 (S)

Reservation 70 (V)

38. Forskning om förebyggande av våld m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1096 av Marléne Lund Kopparklint och Jan Ericson (båda M),

2024/25:1366 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 22 och

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 36.

Reservation 71 (SD)

Reservation 72 (MP)

39. Forskning om arbetsmiljö

Riksdagen avslår motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 15.

Reservation 73 (S)

40. Praktisknära forskning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 36 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 13.

Reservation 74 (C)

Reservation 75 (MP)

41. Forskning om vissa särskilda områden

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:258 av Josef Fransson (SD),

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 116,

2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 26,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 14 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 14.

Reservation 76 (S)

Reservation 77 (V)

Reservation 78 (MP)

Djurförsök i forskningen m.m.

42. Djurförsöksfri forskning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:912 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1397 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18,

2024/25:1790 av Jytte Guteland och Sofia Skönnbrink (båda S),

2024/25:2389 av Mats Sander (M),

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 110 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28.

Reservation 79 (SD)

Reservation 80 (MP)

43. Nationell plan för utfasning

Riksdagen avslår motion

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 109.

Reservation 81 (V, MP)

44. Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:10 av Josef Fransson (SD),

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 29.

Reservation 82 (S)

Reservation 83 (MP)

*Lärosätesfrågor och styrning***45. Akademisk frihet och forskningens frihet**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 94,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 84 (S)

Reservation 85 (SD)

Reservation 86 (C)

Reservation 87 (MP)

46. Värna akademisk frihet

Riksdagen avslår motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 93.

Reservation 88 (S, V)

47. Antal universitet och högskolor m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:40 av Stina Larsson och Mikael Larsson (båda C),

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 16 och 17,

2024/25:1703 av Carina Ödebrink m.fl. (S),

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 8,

2024/25:2341 av Peter Hultqvist (S),

2024/25:2514 av Mathias Tegnér m.fl. (S) yrkande 20 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 20 och 22.

Reservation 89 (SD)

Reservation 90 (C)

48. Rollfördelning och profilering

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 22 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 19, 21 och 23.

Reservation 91 (C)

49. Organisationsform m.m.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att lärosätenas myndighetsform inte bör utredas och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 17 och avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 6,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 15, 18 och 19 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 11 och 29.

Reservation 92 (M, C, KD, L)

50. Styrelsefrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 och

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 93 (SD)

Reservation 94 (C)

51. Kvalitetssäkring

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 7 och 9 samt

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 95 (SD)

Forskare och doktorander

52. Övergripande kompetensförsörjning m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 97,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 21 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 31 och 33.

Reservation 96 (S)

Reservation 97 (C)

53. Anställningsvillkor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 95 och 96,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 3, 8 och 9,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17.

Reservation 98 (S)

Reservation 99 (V)

Reservation 100 (C)

Reservation 101 (MP)

54. Anställningsformer

Riksdagen avslår motion

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10.

Reservation 102 (SD)

55. Övergripande om jämställdhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 98 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 37.

Reservation 103 (S)

Reservation 104 (C)

56. Åtgärder för jämställdhet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 28,

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 28 och 29 samt

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 4, 6 och 7.

Reservation 105 (SD)

Reservation 106 (V)

Reservation 107 (C)

57. Internationella utbyten och samarbeten m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 106,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 10 och 11,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 27 och 28 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 15 och 16.

Reservation 108 (V)

Reservation 109 (C)

Reservation 110 (MP)

Motioner som bereds förenklat

58. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 15 maj 2025

På utbildningsutskottets vägnar

Fredrik Malm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Malm (L), Åsa Westlund (S), Patrick Reslow (SD), Josefin Malmqvist (M), Linus Sköld (S), Robert Stenkvist (SD), Mats Wiking (S), Jörgen Grubb (SD), Daniel Riazat (V), Mathias Bengtsson (KD), Anders Alftberg (SD), Camilla Hansén (MP), Robert Olesen (S), Niklas Sigvardsson (S), Johanna Rantsi (M), Anders Ådahl (C) och Peter Ollén (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlas proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta. Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Med anledning av propositionen har fyra följdmotioner väckts med totalt 113 motionsyrkanden. Utskottet behandlar även 135 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2024/25 som behandlar frågor om forskning och högskola som anknyter till propositionen. Förslagen i motionerna återges i bilaga 1. Av motionsyrkandena från allmänna motionstiden behandlas 21 yrkanden i förenklad form och dessa yrkanden listas i bilaga 3.

Yttranden över propositionen samt de motioner som väckts med anledning av denna har lämnats av utrikesutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet. Utskotten föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker propositionen och avstyrker aktuella motionsyrkanden. Utskottens yttranden finns i bilaga 4–10.

Utskottet har efter den senaste forskningspolitiska propositionen under 2021–2024 fått information om forskningsfrågor av ett flertal myndigheter och andra aktörer. Vidare har regeringen lämnat information samt överlagt med utskottet om aktuella forskningsfrågor inom EU-samarbetet. Inom ramen för riksdagens årliga forskningsdag har utskottet anordnat utskottsspecifika seminarier om särskilda forskningsfrågor, bl.a. på temat AI inom utbildningen den 18 april 2024. Utskottet har även genomfört studieresor som bl.a. har omfattat forskningsfrågor.

Utskottet fick den 3 januari 2024 en skrivelse om finansieringsfrågor från företrädare för avtalsparterna för det nationella avtalet mellan Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och forskningsinstitutet Ifous om samarbete för praktisknära forskning i samverkan (benämnt ULF-avtalet).

Utskottets överväganden disponeras i betänkandet så att det lagförslag som läggs fram i propositionen behandlas först. Därefter behandlas motionsyrkandena i en ordning som i huvudsak följer propositionens struktur.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Bakgrund

Regeringen överlämnade proposition 2024/25:1 Budgetpropositionen för 2025 till riksdagen den 19 september 2024. I propositionen föreslog regeringen att de statliga anslagen för forskning och innovation skulle öka med 1,5 miljarder kronor 2025. För 2026, 2027 och 2028 beräknades satsningarna

till 2,5 miljarder kronor, 4 miljarder kronor respektive drygt 6,5 miljarder kronor. Anslagsökningarna avser universitet och högskolor, forskningsfinansierarna Vetenskapsrådet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Rymdstyrelsen samt forskningsinstitutet Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) och anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning.

Riksdagen fattade beslut hösten 2024 enligt regeringens förslag till anslag för 2025 (bet. 2024/25:UbU1, rskr. 2024/25:110, bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/24:117, bet. 2024/25:MJU1, rskr. 2024/25:119, bet. 2024/25:SoU1, rskr. 2024/25:92, bet. 2024/25:FiU2, rskr. 2024/25:120).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation och utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen lämnade i budgetpropositionen för 2025 förslag och redovisade bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling föreslogs och beräknades öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor (prop. 2024/25:1).

I denna proposition beskrivs satsningarna närmare. Av tabell 4.1 i proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta framgår fördelningen av föreslagna och beräknade medel för myndigheter (i förekommande fall bolag) inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning samt andra utgiftsområden. Av tabellen framgår även fördelningen inom anslagen på olika program och inriktningar. Satsningarna presenteras närmare i propositionen. Tabellen återges i sin helhet nedan.

Regeringen anger att utgångspunkten för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation. Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Regeringen anser att Sverige ska vara bland de främsta länderna när det gäller utgifter för forskning och utveckling (FoU) som andel av BNP. För att lyckas med detta behövs inte bara en kraftfull satsning när det gäller medel utan också en ambitionshöjning i form av en tydligare inriktning mot excellens, enligt regeringen.

Regeringen redovisar i propositionen satsningar på fri forskning av högsta kvalitet. I dessa ingår konkurrensutsatta medel till universitet och högskolor, satsningar på strategisk rekrytering inriktade på meriteringsanställningen biträdande lektor, en förstärkt satsning på excellenscenter och en större satsning på banbrytande forskning på högsta internationella nivå.

Internationella samarbeten, utbyten och sampubliceringar är ofta utgångspunkten för excellent forskning. Regeringen presenterar insatser för att

främja ett starkare svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt framtagande av en handlingsplan inför nästa ramprogram.

Avancerad forskningsinfrastruktur är många gånger en förutsättning för forskning av högsta kvalitet. Långsiktiga satsningar på forskningsinfrastrukturer som Sci Life Lab, MAX IV och European Spallation Source ERIC (ESS) ger unika möjligheter till forskning. Likaså kan olika typer av digital forskningsinfrastruktur och annan forskningsinfrastruktur bidra till att flytta fram forskningsfronten. Regeringen aviserar därför förstärkningar till forskningsinfrastruktur.

Utvecklingen inom framväxande, banbrytande och strategiskt viktiga tekniker går snabbt och den globala konkurrensen blir allt hårdare. EU, USA och Kina har alla tagit initiativ och satsar stora resurser för att stärka sina inhemska förmågor inom teknologi. Sverige har ett mycket forsknings- och teknikintensivt näringsliv som konkurrerar på en global marknad. Därför är forskning av hög kvalitet inom teknikområden central. Regeringen anger att den nu gör kraftfulla satsningar på forskning och innovation för banbrytande och strategisk teknik.

Enligt regeringen behöver vissa samhällsutmaningar fokuserade satsningar på forskning och innovation, inklusive praktisknära forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen på bästa sätt. Det gäller vidare hälsoområdet, där flera utmaningar både nationellt och globalt kräver insatser och där life science-sektorn är viktig för Sverige. Det handlar även om samhällsområden med stora behov av praktisknära forskning och ny kunskap inom exempelvis brottslighet och socialtjänst, liksom inom skola och vård.

I propositionen redovisar regeringen även andra pågående och planerade åtgärder som regeringen anser bidrar till excellens, internationalisering och innovation. Det inkluderar insatser som ska värna den fria forskningen, minska forskares och lärares administrativa börda och ge mer tid för forskning samt insatser för stärkta karriärvägar som främjar excellens. Regeringen ser vidare mobilitet mellan högskolan och det omgivande samhället som en kvalitetsfaktor.

Regeringen föreslår en ändring i högskolelagen (1992:1434) för att öka möjligheterna till förenade anställningar. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Fördelning av ökade forskningsmedel i miljoner kronor (tabell 4.1 i prop. 2024/25:60)

Område	2025	2026	2027	2028
Tillskott totalt	1500	2500	4000	6500
Universitet och högskolor	377	627	1004	1632
Konkurrensutsatta forskningsanslag	125	327	439	544
Strategiska forskningsområden	0	0	200	400
Strategisk rekrytering	0	0	0	245
Särskilda satsningar	210	257	310	363
Innovation	42	43	55	80
Vetenskapsrådet	595	995	1591	2585
Strategisk rekrytering	0	75	145	245
Banbrytande forskning	0	75	200	450
Excellenscentrum	50	100	175	300
Nationell infrastruktur	30	30	35	55
Digital forskningsinfrastruktur	65	85	100	140
Förstärkning till MAX IV	50	55	65	90
Nytta av ESS och MAX IV	35	35	45	55
Förstärkning av biobanker	5	5	5	5
EU:s ramprogram, excellent forskning	10	10	25	35
Excellenskluster banbrytande teknik	125	265	420	710
Grundforskning metaller och mineral	10	15	25	35
Nationell forskarskola polar	10	10	10	10
Kärnteknisk grundforskning	20	20	35	45
Life science, fokus precisionsmedicin	30	50	85	110
Klinisk behandlingsforskning	25	25	25	30
NFP Antibiotikaresistens	40	40	45	55
Forskning om kvinnors hälsa och sjukdomar	10	10	20	40
Forskning inom primärvården	10	10	10	15
NFP Brottslighet	25	30	30	40
Forskning om mäns våld mot kvinnor m.m.	10	15	20	30
Forskning om Förintelsen och antisemitism	0	0	12	12
Forskning om demokrati, m.m.	20	20	35	45
Bildningslyftet 2.0	15	15	24	33

Vinnova	315,6	524	838	1366
EU:s ramprogram	28	43	65	100
Verifieringsmedel	35	50	77,5	108
Test och demo	29,5	47	70	102
Excellenskluster för banbrytande teknik	62	143	268	537
Avancerad digitalisering - steg 2	46,5	70	104	150
Batterier	40	60	88	128
Nationella Flygtekniska Forskningsprogrammet (NFFP)	28	42	62	90
Internationella samarbeten metaller och mineraler	11,6	17	26	38
Program för avancerad Life Science	35	52	77,5	113
Formas	74	123	197	319
NFP Hav och vatten	10	10	10	15
NFP Klimat	0	0	10	20
Kemikaliesäker framtid	10	20	25	40
Bioekonomi inkl. skog	25	35	60	83
Bioekonomi, forskarskola	0	15	20	27
NFP Livsmedel	25	35	60	110
NFP Hållbart samhällsbyggande	4	8	12	24
Forte	62	102	164	267
NFP Psykisk hälsa och suicidprevention	32	32	44	77
Forskning om kvinnors hälsa och sjukdomar	20	20	30	40
Forskning och utveckling av en nära vård	10	10	20	30
NFP Barn och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling	0	20	30	60
NFP Hållbar socialtjänst	0	20	30	40
NFP Arbetsliv	0	0	10	20
Rymdstyrelsen	48	80	128	208
Rymdforskning och rymdteknik	48	70	118	193
Nationell forskarskola rymd	0	10	10	15
RISE	27	45	72	117
Höjt anslag	15	24,4	42,4	68,8
Batterier	10,5	17	29,6	48,2
Utvinningstekniker	1,5	3,6	0	0
Finansmarknadsforskning, anslag 1:16	1,4	4	6	6

Utskottets överväganden

Lagförslaget om förenade anställningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i högskolelagen som innebär att förenade anställningar blir möjliga för fler. Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utreda konsekvenserna av lagförslaget.

Jämför reservation 1 (C).

Propositionen

Regeringens förslag om ändring i högskolelagen

Regeringen föreslår att tillämpningsområdet för bestämmelsen i högskolelagen om förenade anställningar vidgas så att regeringen får meddela föreskrifter om att en högskola får besluta att en anställning vid en högskola ska vara förenad med en anställning utanför högskolan. Bestämmelsen ska, till skillnad från i dag, inte innehålla några förfaranderegler för förenade anställningar.

Regeringen föreslår att lagändringen ska träda i kraft den 1 juli 2025.

Regeringens skäl för lagförslaget

Enligt regeringen bidrar en hög grad av kunskaps- och kompetensutbyte mellan enskilda forskare, lärosäten och andra samhällssektorer till en stärkt kompetensförsörjning och konkurrenskraft. Det finns därför ett stort och växande behov av mobilitet mellan högskola och omgivande sektorer. Detta behov kan enligt regeringens uppfattning delvis tillgodoses genom att möjligheterna att förena anställningar utökas, dvs. att fler får möjlighet att kombinera sin anställning vid en högskola med en anställning i en sektor utanför högskolan.

Dagens reglering av förenade anställningar omfattar specialistutbildade läkare eller tandläkare eller de med en annan anställning än som läkare vid en sjukvårdsenhet som är upplåten för medicinsk utbildning och forskning. Regeringen anser att det finns tungt vägande skäl för att bestämmelsen om förenade anställningar i högskolelagen ska gälla utan några begränsningar till vissa sektorer eller befattningar. Mobilitet mellan högskolan och andra sektorer, inte minst skolans och vårdens områden, kan enligt regeringens bedömning bidra positivt till hela högskolans forskning och utbildning då högskolan förses med kunskap och kompetens från det omgivande samhället, t.ex. i fråga om aktuella problemställningar och genom att nya perspektiv och arbetsmetoder introduceras. Mobilitet mellan högskolan och det omgivande

samhället bidrar också till att föra ut kunskap och kompetens från högskolan till andra sektorer där kunskapen kan nyttiggöras. För omgivande sektorer utgör mobilitet in i högskolan en möjlighet att rekrytera de mest framstående forskarna och lärarna till sin verksamhet.

Preciseringen av vilka lärarkategorier i högskolan som omfattas av dagens bestämmelse i högskolelagen finns i högskoleförordningen (1993:100). I högskoleförordningen anges det att möjligheten att förena en anställning är förbehållen anställningar som professor eller lektor vid en högskola med en anställning vid en sjukvårdsenhet som är upplåten för medicinsk utbildning och forskning. Regeringen menar att förenade anställningar även för andra lärarkategorier kan lägga en god grund för samverkan med andra sektorer. Regeringen avser därför att möjliggöra förenade anställningar också för andra lärarkategorier.

I högskolelagen finns bestämmelser om den ordning som gäller för anställning av lärare och skyldigheten att ge sjukvårdshuvudmännen tillfälle att yttra sig i anställningsärendet. Regeringen bedömer att en sådan specifik skrivning inte kan tillämpas brett över alla sektorer och föreslår därför att bestämmelserna stryks. Regeringen menar att utformningen av den överenskommelse som måste ligga till grund för en förenad anställning ska utgå från det ansvar och den ömsesidiga respekt som åligger de båda arbetsgivarna i den förenade anställningen.

Enligt regeringen gäller, precis som för nuvarande förenade anställningar, att det är arbetsmarknadens parter som har det huvudsakliga ansvaret för att reglera löner och andra villkor för anställningen genom kollektivavtal. Regeringen konstaterar att lärosätena behöver prioritera och arbeta med frågan för att den föreslagna förändringen ska ge effekt. Det är bl.a. viktigt att lärosätena arbetar strategiskt för att främja karriärvägar vid lärosätena och förenade anställningar. Det behöver vidare göras praktiskt möjligt och attraktivt att förena en anställning på ett lärosäte med en anställning i en annan sektor.

I konsekvensbeskrivningen betonar regeringen att arbetsgivaransvaret behöver vara tydligt fördelat vid en förenad anställning. Det fordras också att arbetsgivarna har ingått de överenskommelser som behövs så att inte negativa konsekvenser uppstår för den anställda, t.ex. otydligheter i frågor om arbetsmiljö. Regeringen understryker att man avser att noga följa utvecklingen av förenade anställningar och vid behov överväga att vidta åtgärder.

Regeringen bedömer att det trots utmaningar torde finnas möjligheter för arbetsmarknadens parter inom fler sektorer att hitta lösningar för arbetsrättsliga och specifika villkorsfrågor som uppstår i samband med förenade anställningar. Regeringen konstaterar att den föreslagna lagändringen endast skapar en möjlighet och inte i någon del är tvingande. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att ändringarna i högskolelagen träder i kraft den 1 juli 2025.

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 26 anser motionärerna att de konsekvenser som förslaget om en ändring i högskolelagen kan få på de anställdas arbetsvillkor, arbetsmiljö och arbetsrätt bör utredas innan ändringen träder i kraft.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att en hög grad av kunskaps- och kompetensutbyte mellan enskilda forskare, lärosäten och andra samhällssektorer kan bidra till en ökad spridning av forskning, förbättrad professionsförankring i högskoleutbildningen liksom stärkt kompetensförsörjning och konkurrenskraft. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag om att göra förenade anställningar möjliga för fler och ställer sig bakom förslaget av de skäl som anförs i propositionen.

Vad gäller frågan om hur förslaget påverkar den anställdes arbetsvillkor påminner utskottet om att det är arbetsmarknadens parter som genom kollektivavtal har det huvudsakliga ansvaret för att reglera löner och andra villkor för anställningen. Utskottet vill också framhålla att den föreslagna lagändringen skapar en möjlighet för förenade anställningar och inte i någon del är tvingande. I likhet med regeringen menar utskottet att det är av vikt att noga följa utvecklingen av förenade anställningar och vid behov överväga att vidta åtgärder.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund motion 2024/25:3312 (C) yrkande 26.

Övergripande forskningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om övergripande forskningsfrågor, bl.a. forskningspolitiska delmål.

Jämför reservation 2 (C), 3 (S, V), 4 (S), 5 (C), 6 (MP), 7 (S, V, C, MP), 8 (S), 9 (C), 10 (V, MP), 11 (SD), 12 (C), 13 (S, V), 14 (SD), 15 (MP), 16 (S), 17 (V) och 18 (C).

Propositionen

Det forskningspolitiska målet med delmål

Det gällande forskningspolitiska målet aviserades i samband med den forskningspolitiska propositionen 2016. Detta mål säger att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation

leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

I samband med att detta mål togs fram lyftes också tre delmål för kommande tioårsperiod:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även fortsatt överskrida EU:s mål.
- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Regeringen anger nu att en genomgång av delmålen har gjorts inför den här propositionen. Enligt regeringen ska det övergripande målet fortsatt gälla men delmålen ska förtydligas. Bakgrunden till de delvis justerade delmålen är enligt regeringen behovet av att ytterligare stärka Sveriges konkurrenskraft och tydliggöra långsiktigt höga investeringar i forskning och utveckling (FoU) från både offentliga och privata aktörer samt att följa upp svensk forskningskvalitet och innovation. Regeringen pekar ut följande uppföljningsbara delmål för kommande tioårsperiod:

- Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling som andel av BNP.
- Svensk forskning ska hålla hög kvalitet.
- Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer.

Forskningspolitik och forskningskvalitet

Regeringen anger att Sverige länge har haft den högsta FoU-intensiteten inom EU, mätt utifrån hur mycket som satsas på forskning och utveckling i relation till ekonomins storlek men att det inte är självklart att Sverige utan ansträngningar kommer att vara det EU-land som investerar mest i FoU. Det finns också en höjd ambitionsnivå i länder utanför EU. Regeringen pekar vidare på att Sverige länge legat väl till i mätningar av innovationsförmåga men det finns en viss tendens att Sverige riskerar att tappa i position.

Enligt regeringen är det viktigt att Sverige agerar för att öka takten inom forskning och innovation för att Sverige fortsatt ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Enligt regeringen har Sverige också en stark ställning och en stor potential för att vara drivande i forsknings- och innovationsfrågor på EU-nivå.

Regeringen anger att forskning och innovation av högsta kvalitet krävs för att skapa tillväxt och stärka Sveriges konkurrenskraft. En framtidssatsning för att stärka Sveriges position i den tilltagande globala konkurrensen och för att säkra fortsatta privata investeringar krävs och det behövs ett fortsatt tydliggörande om Sveriges ambitioner inom FoU-investeringar kombinerat

med ett fokus på högsta kvalitet inom forskning och innovation, enligt regeringen.

Regeringen anger att den därför nu gör en av de största satsningarna på forskning och innovation någonsin. Som ett litet exportberoende land är forskning och innovation av stor betydelse för Sverige och svensk konkurrenskraft. Ställningen som ledande forskningsnation bör därför fortsatt försvaras. Regeringen bedömer att de nationella investeringarna i forskning och utveckling måste öka markant under perioden och beräknar därför en ökning av investeringarna i FoU med 6,5 miljarder kronor till 2028.

Under perioden kommer regeringen att noga följa utvecklingen av de privata investeringarna i forskning och utveckling och Sveriges konkurrenskraft, särskilt i relation till svenska exportmarknader, övriga EU-länder och våra nordiska grannländer. Staten tar sitt ansvar att behålla Sveriges position genom den största satsningen på forskning och innovation någonsin. En stor del av de statliga forskningsansatserna är också inriktade på att direkt stärka näringslivets forskningsinsatser, t.ex. genom Vinnova. Även Vetenskapsrådets finansiering av grundforskning av högsta kvalitet kan komma näringslivet tillgodo. Vidare avser regeringen att fortsätta förbättra skattevillkoren som understöder företagets möjligheter att bedriva forskning och utveckling, bl.a. genom att utreda ett nytt skatteincitament på området.

Regeringen anger vidare att svensk forskning under flera år generellt har tappat i spets. Sverige står sig bra när det gäller kvantitet, antalet vetenskapliga publikationer, men inte i genomslag. Det betyder att det finns sämre förutsättningar för banbrytande forskning som lägger grunden för nya genombrott.

Regeringen anger att utgångspunkten för satsningarna som presenteras i propositionen är excellens, internationalisering och innovation. Syftet är att satsningarna ska ge förutsättningar för forsknings- och innovationsmiljöer av högsta kvalitet och en hög grad av ansvarsfull internationalisering samt att forskningen ska bemöta samhällsproblem och behovet av stärkt konkurrenskraft, både i dag och i framtiden. Samhällsrelevans i forskningen kan också bidra till kvalitet. Internationalisering är grundläggande för excellens och kvalitet inom både forskning och utbildning.

Enligt regeringen förpliktigar målet att vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Svenska lärosäten konkurrerar med de bästa universiteten i andra länder om de främsta studenterna, doktoranderna och forskarna. Därför måste hög kvalitet stå i fokus och den fria forskningen värnas. En tydlig inriktning mot excellens och högsta kvalitet ska prägla såväl forskning som utbildning inom alla områden. Tanken att ökad forskningsvolym automatiskt leder till högre kvalitet behöver överges och i stället behöver satsningar i högre grad inriktas på framstående miljöer och starka forskningsområden, vilket innebär att all forskning inte ska utföras överallt. Enligt regeringen är det avgörande att våga göra prioriteringar så att Sverige kan vara ledande inom vissa strategiska områden samtidigt som den fria forskarinitierade forskningen har en fortsatt central plats.

EU:s ramprogram för forskning och innovation

Sverige har både ett lägre söktryck och en lägre beviljandegrad i hela EU:s ramprogram för forskning och innovation jämfört med såväl våra grannländer Danmark, Finland och Norge som EU i snitt. Likaså är den svenska beviljandegraden för ansökningar till Europeiska forskningsrådet (European Research Council, ERC) lägre än EU-snittet. Regeringen anger att detta är långsamma skiftningar som har pågått under längre tid men som nu måste bemötas med full kraft för att vända trenden.

Enligt regeringen har Sverige som målsättning att öka deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och innovation. Sveriges position inför det kommande ramprogrammet (FP10), är att excellens ska utgöra grunden i ramprogrammet. När det gäller Euratoms forsknings- och utbildningsprogram är det enligt regeringen vidare viktigt att programmet omfattar behovet av forskning och innovation för att realisera kärnkraftens betydelse för klimatomställningen, inklusive behovet av forskning om strålsäkerhetsaspekter.

Regeringen avser att ge Forte, Formas, Energimyndigheten, Vinnova, Vetenskapsrådet och Rymdstyrelsen ett gemensamt uppdrag att ta fram rekommendationer till en nationell handlingsplan för att öka svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt i Euratoms forsknings- och utbildningsprogram.

Regeringen avser att göra en satsning för att skapa incitament som ska stärka svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation, med fokus på pelare 1 för excellent forskning (Europeiska forskningsrådet, ERC, och Marie Skłodowska-Curie Actions, MSCA). Satsningen innebär bl.a. stöd i ansökningsprocessen och delfinansiering av merkostnader för svenska forskares projektdeltagande.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för ökat deltagande i ERC och MSCA.

Enligt regeringen finns det också behov att skapa incitament för att fler svenska forskare och bl.a. unga innovativa företag och offentlig sektor, ska delta i EU:s pågående ramprogram, pelare 2 och 3, liksom inom Euratoms forsknings- och utbildningsprogram. Regeringen analyserar bl.a. frågan om hur merkostnader påverkar svenska aktörers deltagande. Regeringen avser också att ge den EU-samordningsfunktion som drivs av de sex statliga forskningsfinansiärerna en bredare instruktion i syfte att stärka svenska aktörers deltagande i hela ramprogrammet.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för denna satsning. Medlen ska fördelas mellan forskningsfinansiärerna på samma sätt som hittills.

Öppen vetenskap och säkerhet

Regeringen pekar på att öppen vetenskap, såsom öppen tillgång till publikationer och forskningsdata, bidrar till ökad transparens vilket främjar god forskningssed, genomslag, reproducerbarhet och validering av kunskap.

Vetenskapsrådet och Kungliga biblioteket har redan samordningsuppdrag om öppen tillgång. Myndigheternas målbild är att omställningen till öppen tillgång till forskningsresultat inklusive vetenskapliga publikationer, konstnärliga verk och forskningsdata ska vara genomförd före 2026. För publikationer har regeringen angett att vetenskapliga publikationer som är ett resultat av forskning som finansierats med offentliga medel ska vara öppet tillgängliga med verkan från 2021. Universitet och högskolor har i uppdrag att utveckla arbetet med öppen vetenskap och bidra med underlag till Vetenskapsrådets och Kungliga bibliotekets respektive uppgifter.

Regeringen anger vidare att tillgänglighet till forskningsresultat som tas fram med offentlig finansiering bör eftersträvas. Samtidigt kan det finnas behov av att begränsa tillgängligheten till forskningshandlingar, inklusive ansökningar till statliga forskningsfinansiärer och underlag inför forsknings-samarverkan, av bl.a. immaterialrättsliga skäl eller för forskning som har både civila och militära användningsområden. Det finns därför behov av utökade möjligheter till sekretess. Behovet av ett ändamålsenligt sekretesskydd har blivit alltmer angeläget, inte minst givet det säkerhetspolitiska läget. Enligt den nationella säkerhetsstrategin (skr. 2023/24:163), som är ramverket för regeringens arbete med nationell säkerhet fram till 2030, behöver Sverige stärka forskningssäkerheten. Öppenhet och samarbete riskerar att utnyttjas av främmande makt och av andra aktörer på ett otillbörligt sätt. Regeringen anger att den avser att se över hur hanteringen av forskningshandlingar kan förbättras i detta avseende.

Regeringen anger att internationella forskningssamarbeten i många fall är avgörande för spetsforskning och innovation men också kan innebära vissa risker. I en alltmer osäker och polariserad värld finns geopolitiska utmaningar där öppenhet och samarbete riskerar att utnyttjas av främmande makt på ett otillbörligt sätt. Öppenhet bör utgöra grunden i internationellt samarbete, samtidigt som det behöver finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och teknik. Det är angeläget att säkerställa proportionellt skydd av viss forskningsverksamhet eftersom den kan utgöra en strategisk resurs när det gäller Sveriges ekonomiska välbefinnande och tillväxt. Svensk forskning kan också vara en strategisk resurs ur ett nationellt säkerhetsperspektiv. För att inte riskera att bromsa vetenskapliga genombrott och framsteg behöver de skyddsåtgärder som vidtas vara precisa, proportionella och effektiva, enligt regeringen.

Exempel på skyddsvärd forskningsverksamhet är sådan forskning som behöver skyddas på grund av sekretess, dataskyddsreglering, immaterial-rättslig reglering eller annan specialreglering, exempelvis för känsliga personuppgifter eller företagshemligheter. Viss forskningsverksamhet vid universitet och högskolor utgör också säkerhetskänslig verksamhet som omfattas av säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Enligt regeringen ska högre utbildning och forskning präglas av akademisk frihet, öppenhet och forskarnas möjligheter att på ett säkert och öppet sätt kunna dela forskningsresultat t.ex. med forskare i andra länder. Dessa värden

ska främjas och värnas. Svenska universitets, högskolors, forskningsfinansiärers och andra aktörers arbete med ansvarsfull internationalisering har intensifierats och blivit mer aktivt under senare år. Arbetet med ansvarsfull internationalisering och skyddet av svensk utbildning, forskning och innovation är ett gemensamt ansvar för universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och regeringen. Enligt regeringen är det viktigt att Sverige utvecklas i takt med omvärlden och att aktiva åtgärder vidtas av berörda aktörer. Som grund för de olika aktörernas arbete bör vägledande nationella riktlinjer införas och regeringen avser att ge någon eller några myndigheter i uppdrag att ta fram sådana riktlinjer. För att aktörerna ska få goda förutsättningar att tillämpa riktlinjerna och ta ansvar för att internationella samarbeten hanteras ansvarsfullt och säkert avser regeringen att även besluta om en stödstruktur.

Kompletterande information

Etikprövning

För att få utföra viss forskning som avser människor gäller krav på godkännande vid etikprövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen). Lagen reglerar vilken forskning som kräver etikprövning, hur etikprövningen ska genomföras, tillsyn över tillämpningen av lagen och straff för överträdelse av den.

Etikgodkännande krävs för forskning som innebär ett fysiskt ingrepp på en levande eller avliden människa samt för forskning som avser studier på biologiskt material som har tagits från en levande eller avliden människa och som kan härledas till denna människa. Etikgodkännande krävs även för forskning som utförs enligt en metod som syftar till att påverka forskningspersonen eller som kan innebära en uppenbar risk att skada forskningspersonen. Slutligen krävs etikgodkännande för forskning som innefattar behandling av antingen s.k. känsliga personuppgifter (t.ex. uppgifter som avslöjar en persons politiska uppfattning eller hälsostatus) eller personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden.

Mot bakgrund av kritik mot etikprövningslagen beslutade Utbildningsdepartementet att låta utreda undantag från kravet på etikgodkännande för viss forskning och regleringen av tillsyn i etikprövningslagen. Utredningen fick i uppdrag att bl.a. analysera och bedöma om all eller vissa typer av forskning som innefattar behandling av känsliga personuppgifter eller personuppgifter om lagöverträdelse, och som inte i övrigt faller under etikprövningslagens tillämpningsområde, ska undantas från kravet på etikgodkännande. Vidare fick utredningen bl.a. i uppdrag att analysera och vid behov föreslå även andra ändringar eller åtgärder som bedöms befogade för att etikprövning ska genomföras bara för sådan forskning där den verkligen behövs för att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet (U 2023:C).

Uppdraget redovisades i september 2024 i promemorian En ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor (Ds 2024:21). Utredningen lämnar ett antal förslag på undantag från krav på etikprövning samt föreslår vissa förändringar när det gäller tillsynen och det straffbara området. Det föreslås att en mängd forskning ska undantas från krav på etikgodkännande. Det handlar om forskning där forskningspersonen samtyckt till behandlingen av uppgifterna samt där personuppgifter har getts allmän spridning eller finns i allmänna handlingar och inte är sekretessreglerade. Bedömningen är att förslagen innebär betydande lättnader för forskare inom t.ex. statsvetenskap och juridik. Den forskning som inte omfattas av krav på etikgodkännande föreslås i stället hanteras internt inom forskningshuvudmannens organisation, såsom mindre riskfylld forskning som bl.a. innefattar behandling av känsliga personuppgifter och personuppgifter om lagövertredelser. Utredningen har remissbehandlats och beredning pågår inom Regeringskansliet.

Granskning av forskning

Vid sidan om de direkta forskningsanslagen till lärosäten, finns flera möjligheter för forskare att söka forskningsfinansiering, från både de statliga och de privata svenska forskningsfinansiärerna, liksom från utländska forskningsfinansiärer. Forskningsansökningar prövas sedan i en sakkunniggranskning.

Av förordningen (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet framgår bl.a. att myndigheten ska ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden och fördela medel till forskning av internationellt hög kvalitet. Vetenskapsrådet ska också utvärdera forskning och bedöma forskningen och dess vetenskapliga kvalitet och betydelse.

Motionerna

Forskningspolitiska mål

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 9 är motionärerna kritiska mot att regeringen nu tagit bort delmålet om jämställdhet till det forskningspolitiska målet. Enligt motionärerna behövs delmålet för att betona värdet av jämställdhet inom forskningen och för att över tid följa andelen män och kvinnor bland nyrekryterade professorer och lektorer. I yrkande 10 vill motionärerna att det forskningspolitiska målet även i fortsättningen ska innehålla delmål om samverkan och samhällspåverkan. Motionärerna understryker vikten av att lärosäten har förmåga att samverka med det omgivande samhället och är en levande del av samhällsdebatten.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 1 avvisar motionärerna regeringens förslag till nya delmål för forskningspolitiken, med undantag för delmålet att Sverige ska vara ett av världens

främsta innovationsländer. Enligt motionärerna presenterar regeringen ingen utvärdering eller uppföljning som motiverar de föreslagna förändringarna och motionärerna ser stora risker med dessa. Avskaffandet av det tidigare tredje delmålet om samverkan riskerar enligt motionärerna att styra bort från forskningens samhällspåverkan och forskares samverkan med det omgivande samhället. Den regionala samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle som är så viktig för att bygga regional konkurrenskraft riskerar därmed att minska, enligt motionärerna. I yrkande 2 anger motionärerna att delmålen för forskningspolitiken från 2016 ska fortsätta att gälla, tillsammans med det nya delmålet om innovation. Motionärerna vill också att delmålen utvärderas under den kommande fyraårsperioden. I yrkande 3 menar motionärerna att delmålet om jämställdhet ska gälla även framöver eftersom jämställdheten inom akademien är bristande.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 5 framförs att regeringen bör återinföra delmålet som anger att en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka. Enligt motionärerna är det fortfarande stora problem med bristande jämställdhet inom högskolan.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 1 anser motionärerna att det nuvarande övergripande forskningspolitiska målet ska gälla även i fortsättningen. I yrkande 2 framför motionärerna att ett delmål ska vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation och att de offentliga och privata investeringarna i forskning och innovation ska överstiga EU:s mål. I yrkande 3 önskar motionärerna att ett delmål för forskningspolitiken ska vara att det ska ske en övergripande och betydande kvalitetsförstärkning av forskningen. I yrkande 4 vill motionärerna att ett delmål för forskningspolitiken ska vara att lärosätenas autonomi ska stärkas. I yrkande 5 vill motionärerna se ett delmål för forskningspolitiken att jämställdheten ska öka inom akademien. I yrkande 6 menar motionärerna att ett delmål för forskningspolitiken ska vara att samverkan ska öka, internationellt och nationellt, mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor.

Forskningspolitik m.m.

Övergripande om forskningspolitik

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 102 framför motionärerna att icke öronmärkt grundforskning och forskningsfinansiering är nödvändiga förutsättningar för framtida genombrott och en framgångsrik spetsforskning. Enligt motionärerna ska grundforskningen värnas.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 4 anser motionärerna att det finns behov av att öka statens satsningar på forskning och utveckling samt att satsningarna bör göras tidigare än vad regeringen föreslår. I yrkande 9 menar motionärerna att möjligheterna att bedriva forskningsanknuten högre utbildning i hela landet minskar med regeringens förslag om

konkurrensutsatta basanslag. I yrkande 11 uppmärksammar motionärerna vikten av att försörja samhället med utbildning och forskning. I yrkande 20 framhåller motionärerna behovet av forskning på svenska om svenska förhållanden.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 16 framhåller motionärerna vikten av excellens och bredd i forskningen och menar att elitforskning inte ska sättas i motsättning till kvalitetssatsningar på bredden. I yrkande 17 lyfter motionärerna fram behovet av att komplettera forskningssatsningar på bredd och excellens med kompetens- och utbildningsåtgärder för att satsningarna ska nå de mål och ambitioner som önskas. I yrkande 18 pekar motionärerna på behovet av att inkludera hela kedjan i akademien vid satsningar på spets och kompetens. Motionärerna menar att det behövs ett helhetsperspektiv och en förståelse för det ömsesidiga beroendet mellan forskning och utbildning. I yrkande 30 framför motionärerna vikten av att forskning och högre utbildning med god kvalitet finns tillgänglig i hela landet.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 13 anser motionärerna att forskningspolitiken i högre grad ska prioritera excellens och nyttiggörande. I yrkande 15 vill motionärerna se en ökning av effektutvärderingar inom olika forskningsprojekt.

Kvalitet och analys

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 anger motionärerna att lärosätena har huvudansvaret för att forskningen vilar på vetenskaplig grund m.m. och därutöver har vissa myndigheter ansvar för vissa kontroller. Enligt motionärerna borde ett särskilt råd för utvärdering av forskningens kvalitet och relevans utredas.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 15 pekar motionärerna på behovet av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har. Enligt motionärerna är detta något som finns i de flesta jämförbara länder.

EU:s forskningsmedel

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 19 vill motionärerna att regeringen återkommer till riksdagen med en strategisk plan för att Sverige ska få större del av EU:s forskningsmedel. Enligt motionärerna behövs en bred analys av varför Sverige inte beviljas så stor andel av EU:s gemensamma forskningsmedel som är rimligt och förslag om hur detta kan förbättras.

Översyn av etikprövningssystemet

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 99 framför motionärerna att när känsliga personuppgifter ska användas i studiesyfte ska detta säkerställas inom ramen för GDPR och etikprövningslagen. I yrkande 112 framför motionärerna att det nuvarande etikprövningssystemet

fungerar otillfredsställande, i synnerhet inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Motionärerna ser därför anledning att förtydliga etikprövningen för forskning inom dessa områden. I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30 finns ett snarlikt yrkande där motionärerna önskar se över etikprövningssystemet och förtydliga etikprövningen för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 pekar motionärerna på att etikprövningslagen och dess tillämpning har kritiserats för att viss samhällsvetenskaplig forskning av otydliga skäl bedömts ha brister i etiskt avseende. Motionärerna önskar en utredning av etikprövningslagens inverkan på forskningsfrihet och akademisk frihet samt att regeringen vid behov vidtar nödvändiga åtgärder.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 16 lyfter motionärerna fram behovet av att göra om etikprövningslagen så att den inte medför negativa effekter för vissa forskningsområden.

Öppen vetenskap och säkerhet

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 99 framför motionärerna att öppen vetenskap ökar både tillgänglighet av resultat och transparens. Enligt motionärerna behöver staten och forskningsfinansiärerna stödja möjligheterna till öppen vetenskap.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. yrkande 2 önskar motionärerna att regeringen utreder möjligheten att ställa krav på att lärosätena i högre utsträckning tillgängliggör forskning digitalt. Motionärerna anser vidare att både ny och äldre forskning ska vara tillgänglig, bl.a. för att öka möjligheten att reproducera den.

I kommittémotion 2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 45 vill motionärerna att lärosätena ökar sin kunskap om hot och risker samt behov av skydd i och av den egna verksamheten. Enligt motionärerna behöver staten kunna stödja vid säkerhetsanalys av forskningsdata och prövning av anställningar, t.ex. genom att inrätta en särskild statlig funktion för kunskapsstöd.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 40 framför motionärerna att öppenhet bör vara en hörnsten i forskningspolitiken men att det samtidigt bör finnas medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och säkerhet. Av detta skäl anser motionärerna att det behöver tas fram nationella riktlinjer till universitet och högskolor i sammanhanget.

Yttranden från andra utskott

Övergripande mål och delmål

Näringsutskottet understryker i sitt yttrande att det står bakom regeringen när det gäller det övergripande målet för forskningspolitiken och konstaterar att det målet ligger fast. Utskottet välkomnar att regeringen har valt att justera

delmålen och vill särskilt lyfta fram delmålet att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer.

Arbetsmarknadsutskottet anger i sitt yttrande att det i sammanhanget särskilt vill lyfta fram vikten av långsiktigt och kunskapsbaserat arbete för att förebygga och bekämpa ojämställda villkor för kvinnor och män i vårt samhälle och välkomnar att regeringen i propositionen ger hög prioritet åt denna fråga. När det gäller regeringens revidering av delmålen för forskningspolitiken välkomnar utskottet den genomgång som har gjorts och att delmålen förtydligas. Utskottet vill här lyfta fram vikten av att de akademiska karriärvägarna vilar på meritokratiska grunder och välkomnar därför att Vetenskapsrådet och Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har fått i uppdrag att analysera jämställdheten vid de svenska universiteten och högskolorna samt att UKÄ har fått i uppdrag att följa upp rekryteringsmålen för nyanställda professorer.

Analys av effekter och resultat

Näringsutskottet uppmärksammar att Vinnova och Vetenskapsrådet ska inrätta ett gemensamt programkontor för att samordna sina utlysningar för satsningen på excellenskluster för strategisk teknik och att detta programkontor ska få i uppgift att utvärdera satsningarna.

Utskottets ställningstagande

Forskningspolitiska mål och forskningspolitik

Det gällande forskningspolitiska målet anger att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Sverige ska vara ett land där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, stärker näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt. Utskottet ser i likhet med näringsutskottet positivt på att regeringen anger att detta övergripande forskningspolitiska mål ska gälla även framöver. När det gäller de forskningspolitiska delmålen har regeringen delvis reviderat och förtydligat dessa och pekar ut tre delmål för den kommande tioårsperioden. Bakgrunden till denna översyn är enligt regeringen bl.a. behovet av att ytterligare stärka Sveriges konkurrenskraft samt att kunna följa upp svensk forskningskvalitet och innovation. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det är av vikt att kunna följa upp delmålen. I förlängningen bidrar detta till en ökad möjlighet att bedöma utvecklingen i förhållande till det övergripande forskningspolitiska målet. Utskottet kan konstatera att såväl näringsutskottet som arbetsmarknadsutskottet i sina yttranden välkomnar justeringen av delmålen.

I likhet med arbetsmarknadsutskottet anser utskottet att det är positivt att regeringen i propositionen på flera sätt lyfter fram vikten av jämställdhet. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att detta är av stor betydelse för

såväl kvaliteten i utbildningen som excellens i forskningen. I frågan om ett särskilt delmål för jämställdhet i forskningen vill utskottet påminna om att verksamheten inom högskolor och universitet har att följa den reglering som finns i bl.a. högskolelagen. Det innebär t.ex. att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iaktas och främjas i högskolornas verksamhet. Den största forskningsfinansiären Vetenskapsrådet ska t.ex. enligt sin instruktion integrera ett jämställdhetsperspektiv i myndighetens verksamhet och främja jämställdhet vid fördelning av forskningsmedel. Utskottet noterar också att regeringen i propositionen aviserar ett antal uppdrag till myndigheter om att följa upp jämställdheten inom högskolor och universitet, något som även arbetsmarknadsutskottet uppmärksammar och välkomnar.

Utskottet delar regeringens bedömning av vikten av att Sverige ska ha en fortsatt stark ställning inom forskning och innovation, bl.a. för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Utskottet anser att det är viktigt att Sverige ökar takten inom forskning och innovation för att Sverige ska fortsatt vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Utskottet välkomnar att utgångspunkten för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation och att en tydlig inriktning mot excellens och högsta kvalitet ska präglade såväl forskning som utbildning inom alla områden. Utskottet ser även positivt på att en del av de statliga forskningsinsatserna är inriktade på att direkt stödja näringslivets forskningsinsatser. Sammanfattningsvis anser utskottet att de principer som regeringen lyfter fram som utgångspunkt för de presenterade satsningarna är väl valda och ställer sig bakom regeringens bedömningar och slutsatser om inriktning och vägval för forskningspolitiken.

När det gäller frågor om bedömningar av forskningens kvalitet vill utskottet påminna om de funktioner som finns för bedömning av ansökningar om forskningsmedel och det vetenskapliga systemet för granskning av forskningsresultat liksom myndighetsuppgifter för utvärdering av forskning.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till gällande bestämmelser och pågående arbete finner utskottet ingen anledning att begära några åtgärder utifrån motionärernas yrkanden. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2024/25:1445 (SD) yrkande 7, 2024/25:2292 (M) yrkandena 13 och 15, 2024/25:3217 (MP) yrkande 102, 2024/25:3309 (S) yrkandena 1–4, 9, 11 och 20, 2024/25:3310 (V) yrkande 5, 2024/25:3312 (C) yrkandena 1–6, 15–18 och 30 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 9 och 10.

EU:s forskningsmedel

När det gäller Sveriges del av EU:s forskningsmedel kan utskottet konstatera att regeringen i propositionen aviserar flera åtgärder för att öka deltagandet, bl.a. ett särskilt myndighetsuppdrag om att ta fram rekommendationer till en plan för att öka svenskt deltagande i bl.a. EU:s ramprogram för forskning och innovation. Vidare kommer den samordningsfunktion som drivs av de statliga forskningsfinansiärerna att få ett tydligare uppdrag att stärka svenska aktörers

deltagande. Frågan om hur t.ex. merkostnader påverkar svenska aktörers deltagande ska vidare analyseras.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 2024/25:3309 (S) yrkande 19.

Etikprövning

Utskottet vill påminna om att frågan om behovet av en förändring av systemet för etikprövning nyligen har setts över. Hösten 2024 lämnade en utredning förslag om en ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor. Utredningen föreslog bl.a. att viss forskning ska undantas från krav på etikgodkännande, vilket skulle innebära lättnader för forskare inom t.ex. statskunskap. Remissbehandlingen av utredningspromemorian har avslutats och ärendet bereds i Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa beredningen av ärendet och avstyrker därmed motionerna 2024/25:1445 (SD) yrkande 9, 2024/25:2292 (M) yrkande 16, 2024/25:3217 (MP) yrkandena 99 och 112 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 30.

Öppen vetenskap och säkerhet

Öppen vetenskap som öppen tillgång till publikationer och forskningsdata är av stor betydelse av flera skäl, inte minst för att möjliggöra replikering av forskningsresultat och på så sätt i förlängningen öka förtroendet för forskningen. Utskottet vill påminna om att Vetenskapsrådet och Kungliga biblioteket har uppdrag att arbeta med mål om öppen tillgång till forskningsresultat och att lärosäten ska bidra i detta arbete. Det finns samtidigt ett behov av att säkerställa sekretess i vissa fall och utskottet kan konstatera att regeringen i propositionen uppmärksammar den viktiga frågan om behovet av skydd och sekretess, i olika delar av hanteringen av forskningsverksamheten, och att Sverige behöver stärka säkerhetsarbetet. I sammanhanget vill utskottet också påminna om att arbetet med ansvarsfull internationalisering har utvecklats under senare år och att lärosätenas och forskningsfinansiärernas arbete med detta fortsätter, bl.a. i form av regeringsuppdrag att ta fram särskilda riktlinjer för hur de berörda aktörerna kan förhålla sig till internationellt samarbete och behovet av åtgärder för att stärka säkerheten inom forskningsverksamheten.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till gällande bestämmelser och pågående arbete avstyrker utskottet motionerna 2024/25:3024 (S) yrkande 99, 2024/25:3160 (C) yrkande 45, 2024/25:3310 (V) yrkande 2 och 2024/25:3312 (C) yrkande 40.

Forskningsfinansiering och resurstilldelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskningsfinansiering och resursfördelning samt om lärosätenas forskningsanslag.

Jämför reservation 19 (C), 20 (S), 21 (C), 22 (MP), 23 (S, V, MP), 24 (SD), 25 (C), 26 (MP), 27 (V, MP), 28 (S, V), 29 (S), 30 (C), 31 (MP), 32 (S), 33 (MP), 34 (SD), 35 (V), 36 (C) och 37 (MP).

Propositionen

Inledning

Regeringen aviserar för riksdagens kännedom ett antal satsningar med inriktning på excellens såväl genom universitets och högskolors forskningsanslag (ibland kallade basanslag) som genom satsningar till de statliga forskningsfinansiärerna. Inriktningen på excellens innebär enligt regeringen en ambitionshöjning avseende forskningskvalitet och bedöms i förlängningen bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, välbefinnande och förmåga att hantera olika samhällsutmaningar.

Lärosätenas forskningsanslag

Huvuddelen av den statligt finansierade forskningen bedrivs vid universitet och högskolor. Forskningen finansieras med en blandning av direkta anslag för forskning och utbildning på forskarnivå till lärosätena och externa bidrag från offentliga och privata finansiärer. Enligt regeringen stärker de direkta anslagen lärosätenas långsiktiga förutsättningar och ger incitament inom strategiskt viktiga områden såsom anställningar och forskningsinfrastruktur. Anslagen ger en grund för att bygga upp forskningsmiljöer och forskargrupper som kan attrahera internationell kompetens och bättre konkurrera om externa forskningsmedel. Externa forskningsmedel kräver i vissa fall medfinansiering från lärosätena, det gäller t.ex. medel från EU och vissa privata finansiärer, vilket finansieras med de direkta anslagen. De direkta anslagen är enligt regeringens uppfattning även avgörande för forskning inom områden där tillgången till externa medel är låg.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2025 att ytterligare medel avsätts fr.o.m. 2025 till universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringen menar att det är angeläget att ökade forskningsanslag, i likhet med andra satsningar på forskning, fördelas på ett sådant sätt att de bidrar till att de övergripande målen om excellens, innovation och internationalisering uppnås. Regeringen anger att den därför avser att fördela ökade medel till forskningsanslag till de områden och de lärosäten som bäst kan uppfylla målen. Den modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag som infördes 2009 ligger fortsatt till grund för fördelningen men justeras i några

delar för att ytterligare konkurrensutsätta medlen mellan lärosätena i syfte att premiera kvalitet i ökad utsträckning.

Nuvarande modell för fördelning

Ökade forskningsanslag till universitet och högskolor fördelas i huvudsak utifrån en modell med dels kvalitetsindikatorer som baseras på erhållna externa medel och bibliometrisk statistik av publikationer, dels en minimiresurs baserad på antalet helårsstudenter, en s.k. basresurs. Som komplement till kvalitetsindikatorerna har en del av forskningsanslagen också fördelats baserat på kvalitetsbedömningar inom ramen för en modell med strategiska forskningsområden.

De lärosäten som omfattas av modellen är de statliga lärosätena och de enskilda utbildningsanordnarna Chalmers Tekniska Högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Övriga enskilda utbildningsanordnare får endast bidrag i form av en basresurs. Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan och de konstnärliga högskolorna har fått tilldelning i särskild ordning då modellen inte ansetts tillämplig på deras verksamhet.

I den forskningspolitiska propositionen 2020 (prop. 2020/21:60) aviserades att en ny modell med s.k. profilområden för kvalitetsbaserad tilldelning skulle införas och forskningsråden fick sedan i uppdrag att i samråd med lärosätena utveckla en sådan modell. Regeringen bedömer att modellen inte i tillräcklig utsträckning svarar mot regeringens prioriteringar om konkurrensutsatta anslag för att nå ökad excellens och anger att den därför inte avser att gå vidare med detta arbete.

Ökat fokus på konkurrensutsatta forskningsanslag från 2025

Regeringen eftersträvar nu en större konkurrensutsättning av de direkta forskningsanslagen till universitet och högskolor. Den nuvarande modellen med kvalitetsindikatorer ska därför utvecklas för att kvalitet ska premieras mer än vad som gjorts i tidigare tilldelningar.

Regeringen avser att även i fortsättningen fördela medel via indikatorn för bibliometri, dvs. de artiklar som har citerats mest. En justering görs av indikatorn för externa medel så att konkurrensutsatta medel från EU får en högre vikt än i dag. Regeringen planerar att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att årligen ta fram de två indikatorerna. Utöver dessa två indikatorer avser regeringen att införa en ny indikator, strategisk rekrytering, för att ge lärosätena incitament att stärka arbetet med strategisk rekrytering och karriärvägar. Denna indikator ska premiera lärosäten som varit framgångsrika i den karriärstödssatsning som regeringen aviserar att Vetenskapsrådet ska få ansvar för, och som därmed tagit ett strategiskt ansvar för rekrytering av lovande forskare tidigt i karriären.

Kvalitetsindikatorerna användes åren 2009–2016 även för en omfördelning av en del av de befintliga resurserna mellan universitet och högskolor. Regeringen anger att den avser att åter göra en sådan omfördelning.

Regeringen anger att från 2025 kommer Handelshögskolan i Stockholm att inkluderas i modellen, vilket innebär att även Handelshögskolan kommer att få medel baserat på kvalitetsindikatorer.

Inom ramen för universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel 2028 för indikatorn strategisk rekrytering.

Inom ramen för Vetenskapsrådets beräknade anslagsökning för forskning avsätts medel 2026 för satsningen på strategisk rekrytering.

Basresursen

Sedan modellen med kvalitetsindikatorer infördes har det funnits en basresurs för att säkerställa utbildningarnas forskningsanknytning. Regeringen anser att det är fortsatt angeläget att modellen innehåller en basresurs för detta ändamål. Regeringen bedömer att den nuvarande nivån om 17 500 kronor per helårsstudent för statliga universitet och högskolor är tillräcklig för att även i fortsättningen ge goda möjligheter att bedriva forskning och säkerställa forskarutbildade lärare vid alla lärosäten. Regeringen anser att den nuvarande nivån på basresursen till de mindre, enskilda utbildningsanordnarna bör höjas så att även dessa garanteras en minsta tilldelning av forskningsmedel som motsvarar 17 500 kronor per helårsstudent.

Strategiska forskningsområden

För att Sverige skulle kunna hävda sig i den internationella konkurrensen bedömde regeringen i den forskningspolitiska propositionen 2008 (prop. 2008/09:50) att det fanns behov av en kraftsamling där svensk forskning fokuserades och specialiserades på områden där den bedömdes ha särskilda möjligheter. Mot denna bakgrund inrättades strategiska forskningsområden. Satsningen omfattar i dag ca 1,9 miljarder kronor, medel som är öronmärkta för detta ändamål i lärosätenas forskningsanslag.

Regeringen anger att den avser att införa nya strategiska forskningsområden som lärosätena får ansöka om i konkurrens. Medlen ska fördelas efter en utlysning och kvalitetsutvärdering utförd av Vetenskapsrådet i dialog med övriga forskningsfinansiärer. Detta innebär att delar av de ökade anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå fördelas genom sakkunniggranskning. Forskningsfinansiärerna kommer även att få i uppdrag att regelbundet utvärdera de strategiska forskningsområdena som underlag för beslut om fortsatta medel.

Regeringen avser att införa följande åtta strategiska forskningsområden:

- hälsa, life science och artificiell intelligens
- kvanttekniker
- polarforskning
- klimatrelaterad forskning
- krisberedskap och totalförsvaret
- praktiska professionsforskning om brottslighet
- excellens i skolan

- forskning om avancerade material.

Inom ramen för universitetets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel 2027 till de nya strategiska forskningsområdena.

Utvärdering av nuvarande strategiska forskningsområden

Regeringen avser att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att, i samarbete med övriga forskningsfinansiärer, än en gång utvärdera kvaliteten på de befintliga strategiska forskningsområdena. Med en utvärdering som grund kan regeringen bedöma om den nuvarande öronmärkningen av medlen bör vara kvar och om det finns områden med bristande kvalitet där medlen i stället bör omfördelas till andra strategiska forskningsområden.

Medel till Vetenskapsrådet för konkurrensutsatt forskning av högsta kvalitet

Investeringar i forskning där forskarna själva väljer forskningsfrågor och metoder, identifierar den internationella forskningsfronten och samarbetar med andra forskare med unika kompetenser och i kompletterande forskningsområden, har enligt regeringen hög potential att leda till att Sverige fortsatt kan vara en internationellt konkurrenskraftig kunskapsnation. Regeringen anger att den avser att genomföra två satsningar på spetsforskning som ska bidra till att attrahera toppforskare och utveckla excellenta forskningsmiljöer:

1. Fria forskningsmedel för banbrytande forskning. Målet med satsningen är att främja vetenskapligt risktagande och forskningsgenombrott på högsta internationella nivå som kan bidra till Sveriges konkurrenskraft. Satsningen förväntas av regeringen öka antalet forskningsgenombrott och locka såväl internationella toppforskare och unga talanger som internationella samarbeten. Satsningen förväntas också innebära en ökad möjlighet att söka och få ytterligare medel för excellent forskning, t.ex. från EU:s ramprogram för forskning och innovation. Inom ramen för Vetenskapsrådets beräknade anslagsökning för forskning avsätts medel för satsningen från 2026.
2. Fria forskningsmedel för excellenscenter. Satsningen ska finansiera forskargrupper som arbetar inom den absoluta forskningsfronten inom olika vetenskapsområden och är en utvidgning och förstärkning av satsningen på excellenscenter. Satsningen är enligt regeringen långsiktig. Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för satsningen.

Ökad effektivitet och kvalitet i forskningsfinansiärernas finansiering

För att Sverige fortsatt ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer är det enligt regeringen viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering effektivt stöder

forskning och innovation av högsta kvalitet, är anpassad till samhällsutvecklingen och fungerar på ett ändamålsenligt och samordnat sätt.

En utredare har haft i uppdrag att se över den statliga organisationen för extern forsknings- och innovationsfinansiering, dvs. de myndigheter som har till uppgift att finansiera forskning eller innovation (dir. 2022:85). Utredaren lämnade sitt slutbetänkande i oktober 2023, Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59). Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen anger att den avser att innan nästa forskningspolitiska proposition återkomma i frågan om att säkerställa att de statliga forskningsfinansiärerna bidrar till en ändamålsenlig och effektiv finansiering av forskning och ett innovationssystem med hög kvalitet.

Samlat ansvar för utlysning och fördelning av forskningsmedel

Utöver forskningsfinansieringen via lärosätenas forskningsanslag och den finansiering som tillhandahålls av de primära forskningsfinansiärerna Vetenskapsrådet, Vinnova, Forte, Formas, Rymdstyrelsen och Energi-myndigheten finansieras forskning och innovation av ett tjugotal myndigheter som har andra huvuduppdrag. För att upprätthålla och säkra god kvalitet i forskningen avser regeringen att samla ansvaret för utlysning och fördelning av extern statlig forskningsfinansiering hos de primära forskningsfinansiärerna. En översyn kommer därför att göras av omfattningen av denna finansiering, vilka verksamheter som bör överföras, hur utlysningar ska utformas tillsammans med berörda myndigheter och de primära forskningsfinansiärernas förutsättningar att ta över ansvaret. Att samla ansvaret för utlysningar till färre myndigheter kan enligt regeringen bl.a. underlätta för forskare och andra att hitta relevanta utlysningar.

Översyn av myndigheter som bedriver forskning

Forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) inom statliga myndigheter bedrivs i dag på flera olika sätt. Enligt regeringen är det viktigt att säkerställa att den forskning som bedrivs av staten håller god kvalitet, även om denna inte finansieras och kvalitetssäkras av de statliga forskningsfinansiärerna eller av universitet och högskolor. Mot denna bakgrund avser regeringen att se över antalet myndigheter som bedriver forskning.

Ett gemensamt ansöknings- och ärendehanteringssystem

Resurseffektiva och säkra stödssystem för ansökan, uppföljning och analys av statligt finansierad forskning och innovation är enligt regeringen centrala för ett effektivt och välfungerande forsknings- och innovationssystem. Ett gemensamt ansöknings- och ärendehanteringssystem bedöms bidra till att ansökningsförfarandet blir mer effektivt och transparent och därmed enklare för forskare. Det är angeläget för att forskare ska kunna lägga övervägande del av sin tid på genomförandet av forskning och utbildning. Regeringen avser därför att ge Vetenskapsrådet och Vinnova i uppdrag att, i dialog med berörda

myndigheter, utreda ett gemensamt ansöknings- och ärendehanteringssystem och att, utifrån genomförda analyser, inrätta ett sådant system.

Utvärderingar av nationella forskningsprogram

Regeringen anser att en utvärdering av de nationella forskningsprogrammen bör göras efter tio år. Regeringen anger att den därför avser att ge ett uppdrag till Vetenskapsrådet, Forte och Formas att utvärdera de nationella forskningsprogram som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 samt det nationella forskningsprogrammet om livsmedel som tillkom genom ett särskilt regeringsbeslut 2017. Vidare avser regeringen att ge ett uppdrag till Vetenskapsrådet, Forte och Formas att lämna förslag om hur instrumentet nationella forskningsprogram kan utvecklas för att ännu bättre svara mot identifierade samhällsutmaningar. Med utgångspunkt i finansierarnas redovisning avser regeringen att besluta om ett nytt uppdrag om de nationella forskningsprogrammen.

Kompletterande information

Lärosätenas anslag

För alla statliga lärosäten utom Sveriges lantbruksuniversitet beslutar riksdagen om två skilda anslag till universitet och högskolor: ett för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och ett för forskning och utbildning på forskarnivå. Anslagen pris- och löneomräknas årligen för att kompensera för prisförändringar i omvärlden. I pris- och löneomräkningen ingår ett produktivitets- och effektivitetsavdrag som motsvarar den genomsnittliga utvecklingen för produktiviteten i den privata tjänstesektorn.

Anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ges i form av ett s.k. takbelopp, vilket anger den maximala ersättning som lärosätet kan få för genomförd utbildning. Lärosätet förfogar över användningen av anslaget, vilket innebär att lärosätet avgör hur många studenter som ska erbjudas utbildning. Den ersättning lärosätet slutligen får baseras på antalet studenter och studenternas prestationer.

Lärosätet har också ansvar för att bestämma hur anslaget för forskning och utbildning på forskarnivå, även kallat forskningsanslaget eller basanslaget, ska användas och fördelas internt inom lärosätet. Om lärosätet tilldelats ansvar för strategiska forskningsområden kan medel för detta arbete ingå i anslaget. Vidare kan, som beskrivits ovan, lärosätet behöva stå för delar av ett projekts kostnader när forskningsmedel erhålls från externa forskningsfinansiärer.

Styr- och resursutredningen, som hade i uppdrag att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning inklusive resurstilldelning, föreslog bl.a. att varje lärosäte ska tilldelas ett samlat anslag för utbildning och forskning (SOU 2019:6). Utredaren menade att lärosätena måste ges möjlighet att använda resurserna samlat för att kunna ta ett helhetsansvar för verksamheten och säkerställa ett nära samband mellan utbildning och forskning. Regeringen har inte gått vidare med utredarens förslag.

Uppdrag att utveckla och redovisa kvalitetsindikatorer

Vetenskapsrådet fick i april 2025 i uppdrag att utveckla de två kvalitetsindikatorer som ligger till grund för fördelning av delar av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå: indikatorn för bibliometri och indikatorn för externa medel (U2025/01143). Utgångspunkten för uppdraget ska vara den beräkning av de två indikatorerna som används i dag. I uppdraget ingår att Vetenskapsrådet ska säkerställa att underliggande data för indikatorerna tillgängliggörs för att underlätta fortsatt analys av lärosäten och andra aktörer. Vetenskapsrådet ska senast den 15 maj 2025 redovisa de två indikatorerna. Därefter ska uppdraget redovisas årligen senast den 30 april 2026, 2027 och 2028.

Motionerna

Övergripande om forskningsfinansiering

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 17 anser motionärerna att forskningsfinansieringssystemet behöver ses över i syfte att stärka den fria forskningen och dess kvalitet och lyhörighet. Som ett sätt att värna universitetens kvalitet vill motionärerna i yrkande 21 premiera spetsforskning.

I motion 2024/25:839 av Serkan Köse (S) framför motionären att det bör införas regler som säkerställer att forskningsfinansieringen sker på vetenskapliga och oberoende grunder.

I motion 2024/25:262 av Josef Fransson (SD) önskar motionären att regeringen verkar för att värna den akademiska integriteten och motverka politisering av forskning när forskningsanslag fördelas.

Statliga forskningsfinansiärer

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8 vill motionärerna se över hur medel tilldelas Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte, Rymdstyrelsen och finansmarknadsforskning i syfte att minska den politiska detaljstyrningen.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 16 anser motionärerna att Vetenskapsrådet bör få mer fria medel att fördela till forskning av hög kvalitet, oberoende av vetenskapsområde.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 9 menar motionärerna att antalet forskningsfinansiärer behöver bli färre. Motionärerna menar att forskningsfinansieringen i och med detta skulle bli mer ändamålsenlig och effektiv och att den tid som forskare behöver lägga på att skriva projektansökningar skulle minska.

Enligt motionärerna i motion 2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M) kan det finnas skäl att överväga om ansvaret för forskningsfinansieringen inom life science ska samlas i en egen myndighet.

Motionärerna vill skapa bättre villkor för den forskande life science-industrin i Sverige.

Lärosätenas forskningsanslag

Anslagens storlek och andel av de statliga forskningsmedlen m.m.

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 103 anser motionärerna att basanslagen behöver öka.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 3 menar motionärerna att basanslagens andel av den statliga forskningsfinansieringen behöver öka över tid. Enligt motionärerna skulle detta ge bättre förutsättningar för en friare och mer oberoende forskning. I yrkande 5 framför motionärerna att regeringen bör utarbeta ett förslag på en modell i vilken andelen forskningsmedel som lärosätena beslutar om successivt ökar i syfte att stärka den kvalitetsdrivna forskningen. Av yrkande 7 framgår att motionärerna menar att regeringen borde prioritera medel till lärosätenas basanslag i stället för till en satsning på strategisk rekrytering. I yrkande 11 föreslår motionärerna att det s.k. produktivitsavdraget ska avvecklas då det enligt motionärerna urholkar lärosätenas resurser för högre utbildning och forskning.

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 vill motionärerna att regeringen överväger en omfördelning av forskningsresurserna i kommande budgetar. Motionärerna menar bl.a. att basanslagens andel av de totala anslagen bör öka för att stärka forskningens kvalitet och lärosätenas självständighet.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 7 efterfrågar motionärerna ett nytt, långsiktigt resursfördelningssystem som i högre grad premierar de direkta anslagen till lärosätena och som skapar förutsättningar för fri och nyfiken forskning av hög kvalitet. I yrkande 12 vill motionärerna se en annan fördelning av forskningsmedlen så att en större andel går till lärosätenas basanslag i stället för till externa och politiskt styrda forskningsfinansierare. Lärosätenas och de enskilda forskarnas inflytande över vilken forskning som ska bedrivas behöver värnas, menar motionärerna.

Modell och principer för fördelning m.m.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 6 motsätter sig motionärerna att lärosätenas basanslag konkurrensutsätts. I yrkande 12 vill motionärerna att medlen för högskoleutbildningens forskningsanknytning, den s.k. basresursen, kontinuerligt ska förstärkas för att forskningsanknytningen ska kunna stärkas.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5 avvisar motionärerna den förändrade modellen för fördelning av lärosätenas forskningsanslag som innebär en ökad konkurrensutsättning av de tillkommande anslagen. Motionärerna menar i yrkande 6 att den föreslagna modellen kommer att minska den akademiska friheten och öka administrationen. I yrkande 7 framhåller motionärerna att den förändrade

resursfördelningsmodellen riskerar att minska lärosätenas incitament att samverka med övriga samhället. I yrkande 8 framför motionärerna att den förändrade modellen också riskerar att minska lärosätenas möjligheter att planera och införa hållbara anställningar för forskare då basanslagens långsiktighet påverkas.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 12 önskar motionärerna att lärosätenas resurser i större utsträckning ska bestämmas utifrån en samlad bedömning av kvalitet och potential. Ett likalydande yrkande förs fram i kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 8.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14 menar motionärerna att det bör övervägas om medel till universitet och högskolor ska fördelas strategiskt och fokuserat i en modell där excellens och nyttiggörande prioriteras och premieras.

Profilområden

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 19 anser motionärerna att en modell för en kvalitetsbaserad fördelning av forskningsmedlen bör införas där sakkunnigbedömning av s.k. profilområden ges stor tyngd.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 10 föreslår motionärerna att modellen med profilområden bör fortsätta att utvecklas. Motionärerna menar att en satsning på lärosätenas profilområden och samverkan med omkringliggande samhälle och näringsliv både kan öka forskningens kvalitet och skapa regionala tillväxtkluster.

Möjligheter att fördela medel

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 4 betonar motionärerna att det är centralt att lärosätena har ett stort inflytande över hur basanslagen ska användas. Motionärerna framhåller i yrkande 18 att lärosätena behöver ha möjlighet att fatta långsiktiga beslut om sin forskning genom att ha tillgång till långsiktig finansiering som de själva beslutar om.

I kommittémotion 2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 framför motionärerna att regeringen bör överväga att ge de konstnärliga högskolorna ett samlat anslag för forskning och utbildning. Detta ska, enligt motionärerna, öka de konstnärliga högskolornas frihet och ansvar, underlätta lärosätenas planering och öka flexibiliteten.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13 vill motionärerna att regeringen går vidare med Styr- och resursutredningens förslag om utbildning och forskning vilket bl.a. innebär ett samlat anslag för forskning och utbildning (SOU 2019:6).

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 13 anser motionärerna att lärosätenas självbestämmande behöver stärkas bl.a. när det gäller hur lärosätena väljer att fördela resurser mellan undervisning och

forskning. Ett liknande yrkande förs fram i kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 14.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 16 vill motionärerna minska kraven på medfinansiering för statliga externa forskningsmedel till högskolor och universitet och på så sätt stärka den fria forskningen. Ett liknande yrkande förs fram i kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 13.

Yttranden från andra utskott

Strategiska forskningsområden

Miljö- och jordbruksutskottet framför att det liksom regeringen anser att de strategiska forskningsområdena är viktiga för att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och accelerera utvecklingen i områden som är strategiskt viktiga, inte minst för att driva på den gröna omställningen. Utskottet ser därför positivt på att satsningen fortsätter och att nya områden införs. Satsningarna inom områdena polarforskning, klimatrelaterad forskning och forskning om avancerade material är särskilt intressanta för utskottet.

Forskningsfinansiering

Näringsutskottet välkomnar att såväl RISE som Vinnova tillförs ökade medel och anser inte att det finns anledning att se över den nuvarande utformningen av hur dessa tilldelas medel.

Utskottets ställningstagande

Investeringar i forskning och innovation krävs för ökad tillväxt och välfärd samt för att attrahera och behålla nyckelkompetens i Sverige. Utskottet delar regeringens bedömning att de nationella investeringarna i forskning och utveckling måste öka markant för att stärka Sveriges position i den tilltagande globala konkurrensen och för att säkra fortsatta privata investeringar på området. Det behövs vidare ett fokus på högsta kvalitet inom forskning och innovation. Riksdagen har beslutat att tillföra de statliga anslagen för forskning och innovation betydande belopp: sammanlagt 1,5 miljarder kronor 2025 och därefter beräknar regeringen en stegvis höjning till drygt 6,5 miljarder kronor 2028. När det särskilt gäller universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå har riksdagen beslutat att förstärka anslagen med 377 miljoner kronor 2025. Därefter beräknar regeringen en stegvis höjning till 1 632 miljoner kronor 2028. Utskottet påminner om att utskottet i sitt förslag till budgetbeslut för 2025 ansåg att regeringens förslag till anslag var väl avvägda. Utskottet framhåller betydelsen av att medel till forskning fördelas på grundval av en vetenskaplig bedömning av forskningen i fråga.

Enligt utskottet är det viktigt att säkerställa att den statliga organisationen för forsknings- och innovationsfinansiering effektivt stöder forskning och innovation av högsta kvalitet, är anpassad till samhällsutvecklingen och fungerar på ett ändamålsenligt och samordnat sätt. Utskottet välkomnar därför det arbete som regeringen genomför för ökad kvalitet och effektivitet i forskningsfinansiärernas finansiering, bl.a. genom att samla ansvaret för utlysning och fördelning av forskningsmedel till färre myndigheter. Utskottet noterar att regeringen också avser att innan nästa forskningspolitiska proposition återkomma i frågan om att säkerställa att de statliga forskningsfinansiärerna bidrar till en ändamålsenlig och effektiv finansiering av forskning och ett innovationssystem med hög kvalitet.

Utskottet framhåller att forskning där forskarna själva väljer forskningsfrågor och metoder, samarbetar med internationellt ledande forskare med kompletterande kompetenser och metoder bidrar till nya forskningsgenombrott och att Sverige fortsatt kan vara en konkurrenskraftig kunskapsnation. Utskottet är positivt till att regeringen avser att genomföra två satsningar på spetsforskning som ska bidra till att attrahera toppforskare och utveckla excellenta forskningsmiljöer. De två satsningarna avser fria forskningsmedel för banbrytande forskning och fria forskningsmedel för excellenscenter.

Lärosätenas forskningsanslag spelar en viktig roll i att skapa förutsättningar för excellens, bl.a. genom den långsiktighet som de direkta anslagen ger. Eftersom det inte går att förutse var nästa forskningsgenombrott ska komma behövs grundforskning inom alla områden. Lärosätenas forskningsanslag ger också möjlighet att skapa miljöer där forskning och utbildning kan mötas, vilket gynnar kvaliteten i båda verksamheterna.

När det gäller frågan hur lärosätenas ökade forskningsanslag ska fördelas instämmer utskottet i regeringens bedömning att det är angeläget att ökade forskningsanslag till lärosätena, i likhet med andra satsningar på forskning, fördelas på ett sådant sätt att de bidrar till att de övergripande målen om excellens, innovation och internationalisering uppnås. De lärosäten som lyckas organisera och utveckla sin verksamhet på så sätt att den mest högkvalitativa forskningen och de bästa forskningsmiljöerna växer fram bör premieras. Utskottet välkomnar att regeringen höjer basresursen till enskilda utbildningsanordnare, vilket bedöms ge goda förutsättningar att bedriva forskning och säkerställa forskarutbildade lärare vid alla lärosäten. Vad gäller frågan om profilområden noterar utskottet att regeringen bedömer att modellen inte i tillräcklig utsträckning svarar mot regeringens prioriteringar om konkurrensutsatta anslag för att nå ökad excellens.

Utskottet framhåller att lärosätena i hög utsträckning får besluta fritt om de medel som lärosätena får för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive för forskning och utbildning på forskarnivå. Lärosätenas självbestämmande när det gäller hur verksamheten ska läggas upp och hur resurser ska användas är enligt utskottet en viktig principfråga och en förutsättning för hög kvalitet i utbildning och forskning.

Utskottet finner inte skäl att föreslå några åtgärder med anledning av de frågor som berörs i övriga yrkanden.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till gällande bestämmelser och pågående arbete avstyrker utskottet motionerna 2024/25:262 (SD), 2024/25:839 (S), 2024/25:1103 (M), 2024/25:1443 (SD) yrkande 8, 2024/25:1445 (SD) yrkande 1, 2024/25:2292 (M) yrkande 14, 2024/25:3167 (C) yrkandena 12, 13, 16, 17 och 21, 2024/25:3217 (MP) yrkande 103, 2024/25:3309 (S) yrkandena 5–8, 10 och 16, 2024/25:3310 (V) yrkande 13, 2024/25:3312 (C) yrkandena 7–9 och 12–14 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 3–8, 11, 12, 18 och 19.

Forskningsinfrastruktur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskningsinfrastruktur.

Jämför reservation 38 (C), 39 (S), 40 (C), 41 (MP), 42 (S) och 43 (MP).

Propositionen

Inledning

Regeringen anger att forskningsgenombrott i stor utsträckning bygger på användning av avancerad forskningsinfrastruktur. Avancerad forskningsinfrastruktur är många gånger en förutsättning för forskning av högsta kvalitet och avgörande för möjligheten att bedriva internationellt konkurrenskraftig forskning i Sverige. Begreppet forskningsinfrastruktur omfattar t.ex. forskningsanläggningar, biobankar, databaser, teleskop, superdatorer, testbäddar och försöksstationer.

Enligt regeringen ger långsiktiga satsningar på forskningsinfrastrukturer som Sci Life Lab, MAX IV och European Spallation Source ERIC (ESS) unika möjligheter för forskning inom exempelvis life science-området och är en styrka för att attrahera kompetens till Sverige. Det finns också andra forskningsinfrastrukturer som behöver ha goda förutsättningar att verka, som exempelvis större forskningsanläggningar, biobankar och databaser eller infrastruktur för att bedriva experiment över lång tid inom jordbruk, skog och djurhållning.

Enligt regeringen är det viktigt att forskningsinfrastrukturerna kommer till nytta för fler och nya användare, inom både offentlig och privat sektor. Tillgängliggörande av forskningsinfrastrukturer för fler användargrupper kan ha stor inverkan på Sveriges innovationsförmåga, enligt regeringen.

Förutom att skapa förutsättningar för excellent forskning och innovation skapar forskningsinfrastrukturer nav för samverkan mellan forskningsområden, olika sektorer och nationaliteter. Dessutom utgör de en stark

attraktionskraft för nationell och internationell spetskompetens, näringslivs-etableringar och internationella samarbeten.

För att Sverige ska behålla och stärka sin position som framstående forskningsnation krävs att forskare i Sverige har god tillgång till de allra bästa forskningsinfrastrukturerna inom alla forskningsområden. Det gäller både nationell och internationell forskningsinfrastruktur. Regeringen anger att den ser ett behov av en förstärkning av resurserna till forskningsinfrastruktur.

Förstärkning av MAX IV

MAX IV är en röntgenljusanläggning för material- och livsvetenskaplig forskning och en världsledande synkrotronanläggning. Lunds universitet är värd för anläggningen. Regeringen ser ett behov av att skapa förutsättningar för långsiktig och stabil drift, upprätthållande av ett kvalitativt användarprogram samt att möjliggöra strategisk utveckling av MAX IV.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 avsätts medel för förstärkning av MAX IV.

Vetenskaplig och samhällelig nytta

Enligt regeringen finns det behov av att säkerställa systematisk uppbyggnad av kunskap och kompetens för utveckling och användning av forskningsanläggningarna inom universitet och högskolor, näringsliv och andra sektorer. Regeringen tillför därför ytterligare resurser till Vetenskapsrådet för att genomföra strategiska satsningar som främjar vetenskaplig och samhällelig nytta av ESS, MAX IV och internationell storskalig forskningsinfrastruktur som Sverige är medlem i. Det kan exempelvis inkludera forskarskola med industridoktorander och främjande av svenskt deltagande i teknikutvecklingsprojekt vid internationella forskningsanläggningar.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för insatser som främjar och möjliggör uppföljning av vetenskaplig och samhällelig nytta av ESS och MAX IV.

Förstärkning Sci Life Lab

Science for Life Laboratory, Sci Life Lab, är ett nationellt center för molekylära biovetenskaper som drivs gemensamt av Kungliga Tekniska högskolan, Karolinska institutet, Stockholms universitet och Uppsala universitet. Centret har verksamhet vid flera lärosäten i landet och erbjuder olika tekniker med tillhörande expertis som möjliggör banbrytande forskning inom en rad forskningsområden.

Regeringen anser att det är av största vikt att stödja och vidareutveckla Sci Life Lab som nationell resurs och säkerställa ett brett utbud av spets-tekniker, kompetens och förutsättningar för excellent forskning inom livsvetenskap.

Inom ramen för ökningen 2025 av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel till Kungliga Tekniska högskolans anslag för förstärkning av Sci Life Lab.

Förstärkning biobanker

Regeringen anger att tillgång till provsamlingar via biobanker gör det möjligt att studera, förstå, förebygga och behandla såväl folksjukdomar som mer ovanliga sjukdomar. Strukturerad information om lagrade prov är även central i implementeringen av precisionsmedicin. Biobank Sverige är ett nationellt samarbete där hälso- och sjukvård, högskola, näringsliv och patientorganisationer samverkar kring frågor kopplat till biobanksprover. Regeringen menar att stödet till biobanker är fundamentalt för forskarsamhället och bör fortsätta i sin nuvarande form samt förstärkas för att riktat hantera frågor kring tillgängliggörande, sekundäranvändning, sekretess m.m.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för att underlätta insamling och utlämnande av biobanksprover inom Biobank Sverige.

Förstärkning nationell forskningsinfrastruktur

Vetenskapsrådet har ett övergripande nationellt ansvar för forskningsinfrastruktur, vilket inbegriper såväl åtaganden i internationella forskningsinfrastrukturer som nationell infrastruktur. Regeringen bedömer att det är av stor vikt att säkra långsiktighet i satsningar på forskningsinfrastruktur som är av strategisk betydelse för det svenska forskarsamhället.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för nationell forskningsinfrastruktur.

Tillträde till Arktis

Regeringen anger att Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena behöver säkras för att tillgodose både vetenskapliga och andra intressen som är viktiga på såväl kort som lång sikt för att Sverige ska bibehålla sin auktoritet som polarforskningsnation. Regeringen har därför beslutat om uppdrag att ta fram underlag inför en möjlig nyanskaffning av ett polarforskningsfartyg med syftet att regeringen ska kunna ta ställning till en sådan nyanskaffning. Regeringen bedömer att Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras.

Digital forskningsinfrastruktur

Behoven av digital forskningsinfrastruktur, dvs. lagring, analys och storskaliga beräkningsresurser, ökar inom såväl forskningen som offentlig sektor och näringslivet. Regeringen anger att den digitala forskningsinfrastrukturen, även kallad e-infrastruktur, behöver byggas upp och finansieras

inom alla områden för att möjliggöra svensk forskning och möta det ökade behovet av beräkningsresurser, lagring av data m.m.

Vetenskapsrådet har flera uppgifter kopplade till digital forskningsinfrastruktur och forskningsdata. Regeringen har även gett Vetenskapsrådet i uppdrag att lämna förslag om hur svensk e-infrastruktur för forskning kan utvecklas genom samordning och organisatorisk förändring.

Polar Connect

Initiativet Polar Connect har som mål att, med en fiberoptisk sjökabel genom Arktis, knyta samman Norden med den indopacifiska regionen och Nordamerika. Polar Connect kommer även att stärka svensk polarforskning. Regeringen anger att Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 avsätts medel för satsningen Polar Connect.

National Academic Infrastructure for Supercomputing in Sweden

National Academic Infrastructure for Supercomputing in Sweden (NAISS) är Sveriges nationella forskningsinfrastruktur för högprestandaberäkningar, lagring och analys av stora datamängder. Organisationen NAISS tillhandahåller utöver hårdvara även användarstöd samt har en samordnande roll. Regeringen anger att genom att samla koordineringsansvaret inom Linköpings universitet är förhoppningen att ytterligare stärka möjligheterna till internationellt konkurrenskraftig beräkningsintensiv forskning i Sverige

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för den nationella superdatorinfrastrukturen NAISS.

Det europeiska partnerskapet Euro HPC

Sverige ingår i det europeiska partnerskapet Euro HPC (European High Performance Computing). Inom Euro HPC har Sverige beviljats värdskap för en ny medelstor superdator som placeras i det nationella centrumet NAISS. Vetenskapsrådet ansvarar för det svenska medlemskapet i Euro HPC. Regeringen anger att Vetenskapsrådet får ett nationellt ansvar för samordning och finansiering av storskaliga beräkningsresurser för forskning.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för deltagande i EuroHPC och svenskt värdskap för den nämnda superdatorn.

Kvantteknik

Kvanttekniken är under stark utveckling och bedöms vara en nyckelteknik som kommer att påverka utvecklingen i stora delar av samhället. Sverige deltar i flera av EU:s satsningar inom kvantteknik och har också ett samarbetsavtal med USA om kvantområdet. Regeringen anger att den har gett Vetenskapsrådet i uppdrag att ta fram underlag på hur en nationell svensk kvantstrategi skulle kunna utformas. Enligt regeringen krävs ytterligare investeringar, tillsammans med ökad samordning och en tydlig nationell strategi.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs en satsning på forskning om kvantteknik.

Satsning på Nordiska institutet för teoretisk fysik

Vid Nordiska institutet för teoretisk fysik (Nordita) bedrivs forskningsverksamhet och nordiskt samarbete inom teoretisk fysik. Enligt regeringen är det viktigt att säkerställa en långsiktig finansiering av verksamheten.

Inom ramen för ökningen av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå 2025 avsätts medel till Stockholms universitets anslag för forskning och utbildning på forskarnivå för finansiering av Nordita.

Artificiell intelligens inom forskning

Regeringen avser att ge ett samordningsuppdrag till Vetenskapsrådet för att underlätta och dra nytta av AI i forskningen, identifiera hinder och möjligheter samt verka för transparent och ansvarsfull AI-utveckling inom forskningen. I uppdraget ska även internationell omvärldsbevakning ingå samt internationella samarbeten.

Kungliga biblioteket är en nationell forskningsinfrastruktur och Sveriges nationalbibliotek. Regeringen ser behov av att ytterligare bl.a. analysera möjligheter och utmaningar med Kungliga bibliotekets arbete med AI-modeller för forskning samt hur verksamheten kan bidra till att möta behov av AI i offentlig sektor.

Motionerna

Infrastruktur för registerforskning m.m.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 24 anger motionärerna att de i stort delar regeringens syn på satsningar på forskningsinfrastruktur. I yrkande 25 efterfrågar motionärerna en satsning för att etablera en nationell infrastruktur för anonymiserad spårbar registerforskning som i dag finns i Sveriges grannländer. Enligt motionärerna har Sverige en stark tradition med registerstudier men har i dag tappat sin världsledande position.

AI-relaterad forskning

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27 understryker motionärerna behovet av forskning om AI:s samhällliga och mänskliga följdverkningar samt klimatkonsekvenser av AI. Motionärerna anser därför att dessa perspektiv måste ingå i uppdrag om samordning av AI-forskning till exempelvis Vetenskapsrådet.

I kommittémotion 2024/25:3309 yrkande 14 av Åsa Westlund m.fl. (S) efterfrågar motionärerna en svensk AI-satsning med särskilt fokus på hur artificiell intelligens kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 38 önskar motionärerna ett institut för AI-säkerhet med uppgift att bedriva och främja forskning om säkerhetsrisker kopplat till AI. I yrkande 39 vill motionärerna att det inrättas en nationell strategi för High Performance Computing i Sverige. Motionärerna menar att det är positivt att Sverige är en del av europeiska partnerskapet Euro HPC och att Sverige får sin första superdator som placeras på Linköpings universitet. Enligt motionärerna är det av stor vikt att regeringen arbetar vidare för att etableringen ska bli så framgångsrik som möjligt. Ett likalydande yrkande lämnas i kommittémotion 2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 17.

Polarforskningsfartyg

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 20 anser motionärerna att det behövs ett beslut i närtid om ett nytt forskningsfartyg som ersätter isbrytaren Oden. Enligt motionärerna behöver regeringen öka takten och prioritera förberedelserna för ett nytt polarforskningsfartyg.

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 103 understryker motionärerna betydelsen av polarforskning för klimat och säkerhet samt betydelsen av ett nytt polarforskningsfartyg.

Yttranden från andra utskott

AI-forskning och tillämpning m.m.

Trafikutskottet anger att det delar regeringens bedömning att teknikutvecklingen sker i en accelererande takt och att nya genombrott inom t.ex. AI snabbt förändrar spelreglerna för bl.a. näringslivet. Utskottet välkomnar därför att regeringen vill göra satsningar på banbrytande teknik och välkomnar särskilt att regeringen avser att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser fr.o.m. 2025. Utskottet är vidare mycket positivt till det arbete med AI som bedrivs på nationell nivå, t.ex. tillsättandet av AI-kommissionen. *Trafikutskottet* framhåller att AI är en del av samhällets digitalisering och har potential att bidra med betydande nytta inom flera områden, något som utskottet har uppmärksammat bl.a. vid ett offentligt sammanträde.

När det gäller frågan om ett institut för AI-säkerhet konstaterar trafikutskottet att den särskilda AI-kommissionen har belyst denna fråga. Utskottet vill betona att det är medvetet om riskerna med utvecklingen och användningen av AI och ser därför fram emot den fortsatta beredningen av AI-kommissionens färdplan. *Trafikutskottet* konstaterar vidare att Sverige deltar i det europeiska samarbetet för beräkningsresurser, Euro HPC, och välkomnar att regeringen har avsatt medel för deltagandet i det europeiska partnerskapet och för den superdator som Sverige har beviljats värdskap för.

Näringsutskottet framför att ett flertal av de satsningar som regeringen tar upp i propositionen direkt eller indirekt rör bl.a. AI. Utskottet påminner även om det som regeringen anger om att lyfta fram AI som ett prioriterat

teknikområde för insatser genom både Vinnova och Vetenskapsrådet med start 2025.

Polarforskning

Trafikutskottet delar regeringens bedömning när det gäller betydelsen av Sjöfartsverkets isbrytare Oden för polarforskningen och vill liksom regeringen betona vikten av en fortsatt tillgång till tunga isbrytare och en vidmakthållen isbrytarförmåga. Utskottet välkomnar att det pågår arbete inom Regeringskansliet med att ta fram underlag inför en möjlig nyansskaffning av ett polarforskningsfartyg.

Kompletterande information

Riksdagen beslutade i november 2024 i enlighet med regeringens förslag om en långsiktig reglering av vissa forskningsdatabaser. Databaser har stor betydelse för forskningen vid universitet och högskolor som underlag till olika forskningsprojekt. Syftet med det nya regelverket är att förbättra förutsättningarna för registerbaserad forskning samtidigt som de registrerades personliga integritet skyddas. De nya reglerna började gälla den 1 januari 2025 (prop. 2024/25:19, bet. 2024/25:UbU6, rskr. 2024/25:48).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill understryka vikten av en avancerad forskningsinfrastruktur för att möjliggöra forskning av högsta kvalitet och kan också konstatera att Sverige i dag har flera stora infrastrukturprojekt som håller mycket hög kvalitet internationellt sett. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att det är viktigt att forskningsinfrastrukturer är tillgängliga för fler användargrupper, inte minst för att skapa förutsättningar för ökad innovationsförmåga. Utskottet vill också påminna om att forskningsinfrastrukturer utgör en attraktionskraft för spetskompetens och samarbeten.

I frågan om registerforskning vill utskottet framhålla att Sverige över tid har utvecklat flera register som ger stora möjligheter till värdefull forskning, inte minst medicinsk sådan. Riksdagen har också fattat beslut om en förtydligad reglering av s.k. forskningsdatabaser. Utskottet vill vidare uppmärksamma att Vetenskapsrådet har flera uppgifter kopplade till digital forskningsinfrastruktur och forskningsdata.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att AI ger en stor potential att påverka hela forskningsprocessen och att det också synliggör frågor om bl.a. sekretess och upphovsrätt. Användningen av AI inom forskningen behöver också vara i linje med vetenskaplig kvalitet, öppenhet och säkerhet, enligt utskottet. Utskottet kan också notera att regeringen framför att det finns behov av nationell samordning och vägledning för att säkerställa en transparent och ansvarsfull AI-utveckling och för att underlätta och dra nytta av användningen av AI inom forskningen. Regeringen aviserar därför ett

samordningsuppdrag till Vetenskapsrådet för att bl.a. underlätta och dra nytta av AI i forskningen och identifiera hinder och möjligheter.

Vetenskapsrådet ansvarar för det svenska medlemskapet i det europeiska partnerskapet Euro HPC. Utskottet konstaterar att regeringen anger att forskare och näringslivet ska ha goda möjligheter att ta del av datorresurser, spetskompetens och tjänster inom Euro HPC-samarbetet och att det finns medel avsatta för det svenska deltagandet i Euro HPC och det svenska värdskapet för superdatorn Arrhenius inom ramen för detta deltagande.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är av stor vikt att Sverige kan behålla sin ställning inom polarforskningen och att det finns behov av att säkra Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena. Liksom trafikutskottet välkomnar utskottet att arbete pågår inom Regeringskansliet med att ta fram underlag inför en möjlig nyanskaffning av ett polarforskningsfartyg och att också Polarforskningssekreteriatet har ett uppdrag i frågan.

Mot ovanstående bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2024/25:2952 (C) yrkande 17, 2024/25:3024 (S) yrkande 103, 2024/25:3309 (S) yrkande 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 24–25, 38 och 39 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 20 och 27.

Innovation och utveckling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om innovation och utveckling.

Jämför reservation 44 (S), 45 (C), 46 (MP), 47 (SD) och 48 (V).

Propositionen

Inledning

Regeringen anger att innovation handlar om nya eller bättre lösningar som skapar värde för samhälle, företag och individer. Innovation spelar en central roll för att hantera globala utmaningar som klimatförändringar, hälsokriser och social ojämlikhet och är en drivkraft för ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft. Såväl naturvetenskaplig och teknisk som samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning kan ligga till grund för lösningarna. Enligt regeringen kan innovation leda till betydelsefulla förändringar som transformerar samhället och samhällsekonomin. Innovation ändrar, effektiviserar och påverkar befintliga ekonomiska, miljömässiga och sociala villkor och driver på strukturomvandling och samhällsutveckling.

Enligt regeringen sker innovation i processer där kunskap nyttiggörs för att lösa problem och där kunskapen utvecklas successivt i samarbete mellan olika aktörer. Ett väl utvecklat innovationssystem innefattar ett nära samarbete mellan lärosäten, forskningsinfrastrukturer, forsknings- och innovationsfinansiärer, näringsliv, riskkapital, inkubatorer (vilka arbetar med att stödja

innovatörer och företag i tidiga skeden och att få företagen att växa), science parks (mötesplatser och plattformar för större innovations- och utvecklingsprojekt), forskningsinstitut och övrig offentlig sektor. Även offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att främja innovation. Genom samarbete kan lärosätena, övrig offentlig sektor, näringslivet och civilsamhället dela kunskap och resurser, vilket bidrar till nya tekniska framsteg och innovationer. Även regioner har en viktig roll i innovationssystemet med en stark koppling till bl.a. näringslivets behov.

Med ett större fokus på att bygga framstående forsknings- och innovationsmiljöer kring svensk forsknings styrkeområden kan lärosäten och näringsliv konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer och locka hit den främsta kompetensen, enligt regeringen. Regeringen framför vidare att universitet och högskolor utgör en central del av innovationssystemet och har en viktig funktion i att nyttiggöra forskningsbaserad kunskap. Utformningen av det innovationsstöd som erbjuds vid lärosätena är en viktig faktor som påverkar i vilken grad innovationssystemet är framgångsrikt.

Med begreppet innovationssystem avser regeringen de kombinationer av aktörer och funktioner i samhället som skapar förutsättningar för att nya lösningar implementeras. Regeringen anger vidare att inte alla offentliga insatser för att främja innovation omfattas i denna proposition utan bedömningarna är främst inriktade på innovation som grundar sig på forskning.

Universitets och högskolors roll i innovationssystemet

Regeringen ser ett behov av att stärka universitets och högskolors innovationsförmåga i mycket tidiga och forskningsnära skeden för att få utväxling i form av innovationer och nyttiggörande. Universitets och högskolors del i systemet består bl.a. av innovationskontor och holdingbolag, men innovationsstöd kan också finnas organiserat inom andra delar av lärosätenas verksamhet.

Vinnova har redan i dag möjlighet att tillhandahålla s.k. verifieringsmedel till forskare, studenter och anställda vid lärosäten och forskningsinstitut som önskar verifiera sina idéer eller forskningsresultat. Regeringen ger Vinnova utökade medel för verifiering av forskningsresultat, i syfte att mer forskning ska kunna kommersialiseras vid rätt tidpunkt. Satsningen innebär en permanent höjning av anslaget för detta ändamål.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för att verifiera forskningsresultat med stor potential för kommersialisering och nyttiggörande.

Regeringen anger vidare att det behövs en förstärkning av lärosätenas innovationsstödande funktioner. Inom ramen för anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor 2025 avsätts medel för innovationsstödande åtgärder vid lärosätena.

Ingen av de konstnärliga högskolorna har i dag särskilda medel från staten för att bedriva verksamhet i form av ett innovationskontor. Regeringen anger

att ett gemensamt innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna därför bör inrättas vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Kontoret kan erbjuda stöd till studenter, forskare och andra anställda vid Konstfack, Kungliga Konsthögskolan, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm samt Stockholms konstnärliga högskola. Innovationskontoren vid Göteborgs universitet, Umeå universitet och Lunds universitet får särskilda medel för att stödja de konstnärliga fakulteterna vid sina lärosäten.

I samband med inrättandet av det nya innovationskontoret kommer regeringen att se över fördelningen av medel för alla innovationskontor som i dag tilldelas särskilda medel. Regeringen avser också att genomföra en ändamålsenlig utvärdering av innovationskontorens verksamhet.

Inom ramen för anslagsökningen 2025 av anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* avsätts medel för att inrätta ett innovationskontor för kulturella och kreativa branscher.

Immateriella tillgångar

Enligt regeringen är det av vikt att det finns processer på plats vid universitet och högskolor för att hantera immateriella tillgångar i alla faser av deras livscykel för att säkra deras skydd och kommersiella värde. Det är särskilt viktigt att doktorander och forskare, men även studenter, har en grundläggande förståelse för och kunskap om hur man skyddar, förvaltar och använder immateriella tillgångar, för att stärka förmågan till nyttiggörande och kommersialisering av forskning. Regeringen avser att återkomma i frågan om hur lärosätena bör redovisa sitt arbete med hantering av immateriella tillgångar.

Test- och demonstrationsmiljöer

Regeringen anger att tillgången till relevanta test- och demonstrationsmiljöer (test och demo) är en central funktion i ett välfungerande och internationellt konkurrenskraftigt innovationssystem.

Regeringen anger att Vinnova tillförs medel för vidareutveckling och investeringar i test och demo samt för att stimulera nyetableringar av test och demo både i privat och i offentlig regi. Medlen ska även användas för att stimulera en bredare användning av och tillgång till testbäddsmiljöer i hela landet, i EU och internationellt samt för att stimulera och driva utvecklingen av test och demo i offentliga miljöer. Medlen ska även kunna användas för att finansiera nyttiggörande av forskningsinfrastruktur.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning för forskning och utveckling 2025 avsätts medel för satsningen på test- och demonstrationsmiljöer.

Höjda anslag till RISE

RISE är ett statligt ägt bolag med uppdrag att bl.a. stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse samt främja offentlig sektors förnyelse och förmåga att bidra till lösningar på samhällets utmaningar tillsammans med näringslivet. RISE bedriver behovsmotiverad forskning inom de flesta större

branscher och driver också avancerade test- och demonstrationsmiljöer. Regeringen anger att RISE tillförs ökade medel för att möta näringslivets och det övriga samhällets ökande behov av RISE:s tjänster, inte minst inom totalförsvaret.

Inom ramen för ökningen av anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* (utg.omr. 24) 2025 avsätts medel för att bidra till ökad strukturomvandling och förnyelse.

Kompletterande information

Läraryrket

I lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar regleras i vilken utsträckning arbetsgivaren kan ha rätt att överta rätten till arbetstagares patenterbara uppfinningar. I 1 § anges att lärare vid universitet, högskolor eller andra inrättningar som tillhör undervisningsrätten inte anses som arbetstagare enligt denna lag. En viss genomgång av utvecklingen och praxis av användningen av det som kommit att benämnas läraryrket ges i betänkande Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59) av Utredningen om ett effektivare innovationsstöd vid universitet och högskolor. Enligt utredningen används begreppet i praktiken som en sammanfattande benämning på de högskoleanställda lärarnas rätt till resultat de i vid mening är upphovsmän till i sin anställning, något som enligt utredningens mening saknar tydligt rättslig avgränsning. Det medför i sin tur betydande osäkerhet när det gäller villkoren för kommersiellt nyttjande av forskningsresultat med sitt upphov vid svenska högskolor, enligt utredningen. Utredningen anger att den i sitt arbete har valt att utgå från att läraryrket har ett bredare tillämpningsområde än i den nämnda lagen men utan att ta ställning till en exakt definition av vilka rättigheter läraryrket i sig omfattar. Utredningen valde att inte analysera eller lämna förslag om det s.k. läraryrket.

Motionerna

Stöd till innovation

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 26 efterfrågar motionärerna en ökad satsning till Vinnova för hållbar innovation.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 22 vill motionärerna att regeringen arbetar fram en nationell innovationsstrategi för att stärka svensk konkurrenskraft, skapa nya jobb i hela landet och påskynda den gröna och digitala omställningen. I yrkande 23 förespråkar motionärerna att det skapas fler strategiska innovationsprogram, med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2023. Enligt motionärerna är de strategiska innovationsprogrammen som redan finns en viktig del av Sveriges innovationssystem, men de måste få en tydligare roll och tillföras mer resurser.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 34 lyfter motionärerna fram vikten av ett stärkt företags- och forskningsklimat samt i yrkande 35 vikten av attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer. Motionärerna menar bl.a. att bandet mellan forskning och näringsliv är grundläggande för att nya innovationer ska kunna kommersialiseras och nå marknaden. Motionärerna vill säkerställa att det finns ett stödsystem som kan ta hand om fler idéer och forskningsresultat och att det finansiella stödet ges i samverkan mellan lärosäten, regioner och nationella myndigheter.

I motion 2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD) anser motionären att en översyn bör göras av Sveriges strukturer för stöd av svenska aktörer i syfte att öka möjligheten att ta till vara den ekonomiska potentialen från forskning och innovationer.

I motion 2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 2 uppmärksammar motionärerna behovet av resurser till de lärosätesanknutna holdingbolagen så att de får konkurrenskraftiga och förbättrade möjligheter att kommersialisera forskningsbaserade innovationer.

Utveckling och samverkan

I kommittémotion 2024/25:1451 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 1 efterfrågar motionärerna en minskad byråkrati och en förenkling av processerna för offentlig-privata forskningssamarbeten. På så sätt kan tempot och effektiviteten i forsknings- och utvecklingsprojekt ökas avsevärt, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2024/25:1452 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2 önskar motionärerna att samverkan främjas mellan akademiska institutioner, forskningsinstitut och näringslivet. Erfarenheter visar att samarbete driver fram teknologiska genombrott och skapar ekosystem där innovation blomstrar, enligt motionärerna. I yrkande 3 vill motionärerna att en adaptiv regleringsmiljö för life science-sektorn utvecklas. Enligt motionärerna bör en mer dynamisk regleringsprocess införas, som kan anpassa sig efter nya vetenskapliga rön och teknologiska framsteg utan onödiga fördröjningar i godkännandeprocesser.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 1 anser motionärerna att lärarundantagets utformning och roll bör utredas. Motionärerna ser lärarundantaget som ett potentiellt hinder för nyttiggörandet av forskning och menar att en reform av detta skulle kunna underlätta för samhällsnyttiga innovationer.

I motion 2024/25:1494 Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 3 menar motionärerna att det svenska lärarundantaget behöver ses över och anpassas till nu rådande förutsättningar för att därmed bidra till att stärka forskningsbaserade innovationer i kommersialiseringsprocessen.

I motion 2024/25:2020 av Susanne Nordström m.fl. (M) vill motionärerna att det utreds hur kunskapscenter inom utbildning och akademisk forskning,

uppyggda under stora privata forskningsprogramssatsningar, kan behållas och vidareutvecklas efter att den privata finansieringen avslutats.

Yttranden från andra utskott

Innovationskontor

Kulturutskottet välkomnar att regeringen avser att inrätta ett gemensamt innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna med uppgift att bl.a. underlätta samarbetet mellan konstnärliga högskolor och andra aktörer i olika delar av landet. Enligt utskottet betyder de konstnärliga och kreativa branscherna alltmer för Sveriges ekonomiska utveckling och möjligheterna att åstadkomma attraktiva livsmiljöer och en hållbar samhällsutveckling. Utskottet välkomnar vidare att regeringen betonar att innovationskontoren vid universitet och högskolor ska säkerställa att det finns processer på plats för att stödja forskare och studenter i immaterialrättsfrågor och entreprenörskap.

Innovationsmiljöer

Näringsutskottet vill i fråga om åtgärder för att främja företagsklimat och innovationsmiljöer påminna om de insatser som regeringen tar upp i propositionen och som rör kommersialisering, inkubatorer samt test- och demonstrationsmiljöer. Det gäller exempelvis utökade medel till Vinnova för verifiering av forskningsresultat och ett innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna. Utskottet framhåller även att forskningsinstitutet spelar en viktig roll i innovationssystemet genom att vara en brygga mellan näringslivet och lärosäten.

Innovationsstrategi m.m.

Näringsutskottet framför att det under denna valperiod har behandlat och kommer att behandla motionsyrkanden som på olika sätt handlar om att främja innovation, t.ex. att ta fram en innovationsstrategi. Utskottet anger vidare att det behandlade frågan om ökade medel till Vinnova för hållbar innovation i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2025.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att innovation spelar en central roll för att hantera globala utmaningar som klimatförändringar, hälsokriser och social ojämlikhet och är en drivkraft för ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft. Ett effektivt nyttiggörande av forskning är centralt för att stärka Sverige som ett ledande innovationsland, utveckla offentlig verksamhet och bidra till näringslivets konkurrenskraft. Utskottet vill vidare uppmärksamma att bedömningarna i den aktuella propositionen främst är inriktade på innovation som grundar sig på forskning och inte alla offentliga insatser för att främja innovation. Universitet och högskolor utgör en central del av innovationssystemet och har en viktig

funktion i att nyttiggöra forskningsbaserad kunskap, t.ex. via innovationskontor och holdingbolag. Regeringen ser ett behov av att förstärka flera delar av innovationsstödet vid universitet och högskolor, något som utskottet välkomnar.

Utskottet instämmer vidare i regeringens bedömning att universitets och högskolors förmåga att skydda, förvalta och använda immateriella tillgångar är avgörande för att påskynda nyttiggörandet av innovativa lösningar, vilket kräver en förståelse och kunskap hos doktorander och forskare om hur man skyddar och förvaltar sådana. Enligt utskottet är test- och demonstrationsanläggningar viktiga bl.a. för möjligheter till samverkan mellan olika aktörer och tidiga test av forskningsresultat. Tiden från forskning till nyttiggörande kan också minskas avsevärt. Utskottet välkomnar att medel avsätts inom Vinnova för en satsning på test- och demonstrationsmiljöer.

Utskottet kan konstatera att frågan om det s.k. lärarundantaget belystes i utredningen om ett effektivare innovationsstöd men att utredningen inte genomförde någon fördjupad analys eller lämnade några förslag i frågan.

När det gäller övergripande yrkanden om åtgärder för att främja företagsklimat och innovationsmiljöer konstaterar utskottet i likhet med näringsutskottet att regeringen i propositionen tar upp ett flertal insatser som rör kommersialisering, inkubatorer samt test- och demonstrationsmiljöer. Näringsutskottet framhåller även att forskningsinstitutet spelar en viktig roll i innovationssystemet och vidare att utskottet under denna valperiod också har och kommer att behandla frågor om att främja innovation.

Utskottet finner inte skäl att föreslå några åtgärder med anledning av de frågor som berörs i övriga yrkanden.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till gällande bestämmelser och pågående arbete avstyrker utskottet motionerna 2024/25:1451 (SD) yrkande 1, 2024/25:1452 (SD) yrkandena 2 och 3, 2024/25:1494 (M) yrkandena 2 och 3, 2024/25:2020 (M), 2024/25:3201 (SD), 2024/25:3309 (S) yrkandena 22 och 23, 2024/25:3310 (V) yrkande 1, 2024/25:3312 (C) yrkandena 34 och 35 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 26.

Forskning om teknik m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om satsningar på forskning om vissa tekniker och näringar, inklusive rymdforskning.

Jämför reservation 49 (SD), 50 (C), 51 (S) och 52 (SD).

Propositionen

Inledning

Regeringen pekar på att utvecklingen inom framväxande, banbrytande och strategiskt viktiga tekniker går snabbt. Självkörande bilar, robotar som utför avancerade uppgifter, analyser av omfattande mängder bilder, text eller annan information som sedan kan tillgängliggöras i intelligenta beslutsstöd, exempelvis när en diagnos ska ställas i vården, är bara några exempel på möjligheter som kommer genom AI.

Enligt regeringen har Europa förlorat i position gentemot Kina och USA när det gäller forskning kring och utveckling av framväxande tekniker. Regeringen är av uppfattningen att den svenska forskningen kring framväxande tekniker behöver expandera ytterligare. Utan omfattande och högkvalitativ egen forskning och innovation kommer Sverige inte att kunna nyttja de landvinningar som görs på andra håll. Om inte Sverige är en tongivande och trovärdig aktör kommer inte svenska och andra europeiska intressenter att kunna påverka val av standarder och andra lösningar inom teknikutvecklingen. Det finns också nationella säkerhetsintressen att bevaka, enligt regeringen.

Regeringen anger även att den tekniska utvecklingen också är relevant för andra vetenskapliga discipliner än de tekniska. Teknikutvecklingen rymmer humanistiska, samhällsvetenskapliga, etiska och juridiska aspekter som också bör bli föremål för akademisk genomlysning och tvärvetenskapliga samarbeten. Enligt regeringen får även gamla indelningar av olika forskningsområden allt mindre betydelse, gränserna mellan grundforskning och tillämpad forskning blir allt svårare att dra och gränsen mellan civil och militär forskning omprövas allt oftare när forskning och forskningens resultat kan ha dubbla användningsområden, s.k. dual use.

Excellenskluster för banbrytande teknik

Regeringen anger att excellenskluster innebär att resurser koncentreras och att forskare från olika lärosäten mobiliseras för att ge goda förutsättningar för framgångsrika samarbeten inom viktiga och framväxande teknikområden. Den satsning på excellenskluster som regeringen aviserar ska bidra till att utveckla framtidens teknikområden samt strategiska teknikområden som kan stärka svenskt näringsliv och på sikt Sveriges konkurrenskraft. Vidare väntas satsningen öka den långsiktiga kompetensförsörjningen inom olika

teknikområden som är av stor betydelse för svensk konkurrenskraft och samhällsutveckling.

Satsningen innehåller både en öppen del som finansieras av Vetenskapsrådet och en strategisk del som finansieras av Vinnova. Vetenskapsrådets del av satsningen ska fokusera på framtidens teknikområden och forskarna ska själva identifiera lämpliga områden för excellenskluster och ansöka i nationell konkurrens. Satsningen ska även innehålla medel till samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. Vinnovas del av satsningen ska fokusera på strategiska teknikområden och nya banbrytande teknikområden.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 avsätts medel för satsningen på excellenskluster för banbrytande teknik med fokus på framtidens tekniker. Satsningen ska också omfatta AI, forskarskolor för AI, banbrytande teknik och STEM (science, technology, engineering, mathematics).

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för satsningen på banbrytande teknik, med fokus på strategiskt viktiga teknikområden.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs även en satsning på forskning om kvantteknik.

Rymdforskning och rymdteknik

Regeringen anger att den genom flera initiativ stärker rymdförmågan för att Sverige ska kunna vara en konkurrenskraftig rymd- och kunskapsnation. En satsning inkluderar att studera förutsättningarna för ett svenskt nationellt satellitprogram. Vidare inrättas ett program för forskning och utveckling av avancerad rymdteknik baserad på dubbel användning. Dessutom etableras ett rymddataprogram, vilket bl.a. ska prioritera rymddatasystem i sektorer och verksamheter där potentialen till samhällsnytta bedöms vara som störst.

Inom ramen för Rymdstyrelsens anslagsökning 2025 avsätts medel för programmen inom rymdforskning och rymdteknik.

Enligt regeringen behöver den långsiktiga kompetensförsörjningen inom rymdområdet och närliggande forskningsdiscipliner säkras och därför inrättas en nationell forskarskola med fokus på Sveriges behov inom rymdområdet.

Inom ramen för Rymdstyrelsens beräknade anslagsökning avsätts medel 2026 för en sådan forskarskola.

Digital forskning och utveckling

Cybercampus Sverige är ett svenskt nationellt initiativ för forskning, innovation och utbildning inom cybersäkerhet och cyberförsvar som bl.a. ska stärka kompetensförsörjningen inom cybersäkerhetsområdet och stärka samhällets förmåga att hantera cyberhot. Regeringens bedömning är att ökad förmåga inom cybersäkerhet m.m. kvarstår och att ytterligare forskningsmedel bör tillföras till Cybercampus Sverige.

Inom ramen för ökningen av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel till Kungliga Tekniska

högskolans anslag för forskning och utbildning på forskarnivå för finansiering av Cybercampus Sverige.

Vetenskapsrådet ansvarar för ett nationellt forskningsprogram om digitaliseringsens samhällskonsekvenser som pågår t.o.m. 2031.

Programmet Avancerad digitalisering är en offentlig-privat satsning som startade 2021 på initiativ av näringslivet. Regeringen tillförde medel till programmet 2023 via Vinnova och avser att utöka satsningen i ett andra steg. Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för steg 2 av programmet.

Förstärkt batteriforskning

Regeringen anser att forsknings- och innovationskapaciteten inom batteriområdet behöver stärkas. En strategisk satsning föreslås där medel till särskilt starka lärosäten tillförs med fokus på batteriteknik och elektrifiering, som möjliggör storskalig elektrifiering och tillmötesgår kompetensbehov inom området.

Inom ramen för en ökning av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå 2025 avsätts medel till Uppsala universitet, Lunds universitet, Kungliga Tekniska högskolan, Chalmers Tekniska Högskola AB och Luleå tekniska universitet för en strategisk satsning på forskning om batterier.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för en riktad satsning för forskning och innovation om batterier.

Inom ramen för RISE anslagsökning 2025 avsätts medel för test- och demonstrationsmiljöer för batterier och elektrifiering.

Det nationella flygtekniska forskningsprogrammet förlängs och förstärks

Det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP) genomförs i samverkan mellan Vinnova och Försvarmakten och finansieras från båda myndigheternas anslag. En förstärkning och förlängning av programmet innebär att det i högre utsträckning än tidigare kan omfatta projekt om utveckling på högre teknisk mognadsgrad och därigenom skapa synergier och nyttiggörande.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för flygteknisk forskning, utveckling och innovation.

Forskning och innovation inom gruvområdet förstärks

Enligt regeringen behöver hela kedjan av forskning om råvaruförsörjning stärkas. Regeringen bedömer därför att Vetenskapsrådet bör ges i uppdrag att inrätta ett program för grundforskning om hållbar utvinning av metaller och mineral m.m.

Vid Centrum för avancerad gruvteknik och metallurgi (CAMM) vid Luleå tekniska universitet ges stöd till multidisciplinär forskning om bl.a. hållbar gruvdrift, återbruk och återvinning. CAMM ges utökade resurser och en långsiktig finansiering och förstärks ytterligare när det gäller forskning på

kritiska och strategiska metaller och mineral med fokus på utvinningstekniker samt anrikning.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för EU:s partnerskapsprogram och för svenska aktörers deltagande i EU-program och projekt inom området metaller och mineral.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 avsätts medel för grundforskning inom området metaller och mineral.

Inom ramen för ökningen 2025 av universitets och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel till Luleå tekniska universitet för finansiering av forskning inom kritiska och strategiska metaller och mineral.

Inom ramen för RISE:s anslagsökning 2025 avsätts medel för ett uppdrag om nya utvinningstekniker.

Kompletterande information

Regeringen beslutade den 10 april 2025 att ge Rymdstyrelsen i uppdrag att inrätta ett nationellt satellitprogram, ett nationellt program för rymdteknik med dubbla användningsområden och ett nationellt rymddataprogram. Rymdstyrelsen får dessutom i uppdrag att förbereda för en nationell forskarskola med fokus på rymden (regleringsbrev 2025 för Rymdstyrelsen, beslut 2025-04-10).

Motionerna

Forskning om vissa tekniker och näringar

I kommittémotion 2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 6 anser motionärerna att regeringen i kommande budgetar bör överväga en omfördelning av forskningsresurserna till förmån för grundforskning och tillämpad forskning för att stärka svensk gruvindustris ställning i en internationell kontext.

I kommittémotion 2024/25:1464 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 4 anser motionärerna att regeringen borde överväga att prioritera forskning utifrån industrins behov. Enligt motionärerna är Sveriges enda chans att också i framtiden vara en ledande industrination att förbli innovativt och ligga i framkant i ett brett spektrum av forskningsområden.

I kommittémotion 2024/25:1468 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 3 framför motionärerna att regeringen i kommande budgetarbete bör överväga en omfördelning av resurserna, i syfte att stärka utbildning och forskning inom metallurgi.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 41 menar motionärerna att statens satsningar som görs inom forskning och innovation måste ta sin utgångspunkt i Sveriges unika industritradition, kompetenser och möjligheter. Statens roll bör vara att bidra till att det skapas

förutsättningar för framväxande och banbrytande tekniker, enligt motionärerna.

Rymdforskning och rymdverksamhet

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 100 uppmärksammar motionärerna betydelsen av rymdforskning för säkerhet och klimat. I yrkande 102 pekar motionärerna på behovet av resurser till rymdforskning och behovet av att ett nytt satellitprogram etableras.

I kommittémotion 2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 3 anger motionärerna att den snabba utvecklingen av rymdindustrin kommer att göra rymden mer tillgänglig samtidigt som mer kapital finns för att utforska rymden. Motionärerna vill att Sverige drar nytta av denna utveckling och utreder möjliga samverkansformer med privata företag om rymdverksamhet. I yrkande 4 uppmärksammar motionärerna Sveriges förmåga till satellituppskjutningar i omloppsbana. Här finns stora utvecklingsmöjligheter och en verksamhet där Sverige kan ligga i framkant och tydligt bidra i våra säkerhetspolitiska samarbeten, enligt motionärerna.

Yttranden från andra utskott

Excellenscenter

Näringsutskottet påpekar att satsningen på excellenskluster för strategisk teknik ska leda till att statliga medel skapar en hävstångseffekt med näringslivets investeringar i forskning och utveckling och bidra till att forskningsresultat omvandlas till kommersiella produkter och tjänster.

Nya tekniker

Näringsutskottet instämmer i det som regeringen framhåller om att det är svårt att förutse framtidens teknikutveckling och att det därför delar regeringens uppfattning att det behövs strategiska satsningar på vissa banbrytande tekniker samtidigt som forskarinitierade initiativ möjliggörs. Enligt utskottet är en fördel med tydliga nationella prioriteringar att Sverige kan agera mer kraftfullt både i EU och globalt.

Transportforskning

Trafikutskottet välkomnar i sitt yttrande att regeringen betonar att den framtida forskningspolitiken måste inkludera transportrelaterad forskning. Utskottet delar också regeringens bedömning att ny kunskap och nya innovativa lösningar är nödvändiga, bl.a. för att säkerställa ett långsiktigt hållbart transportsystem. Utskottet välkomnar även att regeringen lyfter fram fordonsindustrins roll och vikten av investeringar i forskning och innovation.

Utskottets ställningstagande

Utvecklingen inom framväxande, banbrytande och strategiskt viktiga tekniker går snabbt. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att den svenska forskningen kring framväxande tekniker behöver expandera ytterligare. Det är även viktigt att beakta att den tekniska utvecklingen också är relevant för andra vetenskapliga discipliner än de tekniska.

När det gäller yrkanden om behov av prioriteringar av forskning om vissa tekniker och för vissa näringar vill utskottet peka på regeringens satsning på excellenskluster för banbrytande teknik och de särskilda medel för detta som avsätts inom ramen för Vetenskapsrådet och Vinnovas anslag. De båda myndigheterna ska också inrätta ett gemensamt programkontor för att bl.a. samordna utlysningar och verka för satsningar inom olika teknikområden. Utskottet vill i likhet med näringsutskottet peka på att satsningen på excellenskluster ska leda till att statliga medel skapar en hävstångseffekt tillsammans med näringslivets satsningar på forskning och utveckling och bidra till att forskningsresultat kan omvandlas till kommersiella produkter och tjänster.

Utskottet kan vidare konstatera att regeringen i propositionen aviserar satsningar på ett flertal teknikområden, vilket utskottet välkomnar. Vetenskapsrådet ska t.ex. få i uppdrag att inrätta ett program för grundforskning om hållbar utvinning och mineral m.m. och medel för detta avsätts inom Vetenskapsrådets anslag. Vidare avsätts medel för forskning inom området metaller och mineral inom ramen för Vinnovas anslag liksom medel inom Luleå tekniska universitets anslag för forskning och utbildning på forskarnivå för forskning inom kritiska och strategiska metaller och mineral.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att Sverige ska fortsätta att vara en stark rymdnation och därför behöver en rymdindustri och rymdforskning av högsta kvalitet. Utskottet välkomnar därför regeringens aviserade åtgärder för att stärka rymdförmågan och noterar att Rymdstyrelsen har fått i uppdrag att bl.a. inrätta ett nationellt satellitprogram och ett nationellt rymddataprogram.

Mot ovanstående bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2024/25:1436 (SD) yrkandena 3 och 4, 2024/25:1457 (SD) yrkande 6, 2024/25:1464 (SD) yrkande 4, 2024/25:1468 (SD) yrkande 3, 2024/25:3024 (S) yrkandena 100 och 102 samt 2024/25:3312 (C) yrkande 41.

Forskning om klimat, gröna näringar m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om satsningar på forskning om bl.a. klimat, gröna näringar och hav.

Jämför reservation 53 (S), 54 (C), 55 (MP), 56 (S), 57 (C), 58 (SD), 59 (MP), 60 (V), 61 (C) och 62 (MP).

Propositionen

Inledning

Regeringen anger att forskning, innovation och snabb implementering av ny kunskap behövs för att besvara nya frågor som uppkommer i takt med att miljön och samhället förändras och för att utveckla den giftfria cirkulära bioekonomin, samtidigt som konkurrenskraften främjas. Innovation är en nyckel för att klara klimatomställningen och nå fossilfrihet med en utvecklad välfärd och stärkt konkurrenskraft, enligt regeringen.

Bioekonomin ska uppfylla flera syften: främja tillväxt, förnyelse och sysselsättning i hela landet, bidra till miljö- och klimatnytta samt skapa en förstärkt försörjningsförmåga och minskad sårbarhet i samhället, baserat på biomassa från skogs-, jordbruks- och fiskerinäringarna samt restråvaror i livsmedelsförädlingen. Forskning och innovation bidrar till denna dynamik genom att förbättra och hitta mer effektiva och mer värdefulla lösningar, enligt regeringen.

Forsknings- och innovationssatsning på bioekonomi

Regeringen anger att ett nytt forsknings- och innovationsprogram, med fokus på cirkulär bioekonomi i hela landet, ska bidra till grön omställning och beredskap samt stärka den svenska industrins konkurrenskraft. Bioekonomi spänner över många sektorer och är beroende av kunskap och framsteg inom många vetenskapliga discipliner. Satsningen är därför bred och omfattar både tekniska lösningar och utveckling av kunskap om komplexa frågor och om systemperspektiv.

Enligt regeringen kommer behovet av skoglig biomassa att öka i en framtida cirkulär bioekonomi. Forskning om skogsresursens olika nyttor kan ge bättre underlag för avvägning vid målkonflikter. För att kunna uppskatta den samlade klimatnyttan behöver kunskapsläget stärkas i det som omfattar skogsbrukets klimateffekter, skogsskador och ökad klimatanpassning m.m.

Stärkt kunskap om de blå näringarnas bidrag till bioekonomin med förnybara akvatiska biomassor krävs för att ta vara på potentialen i att använda havets resurser mer hållbart, enligt regeringen.

Inom ramen för Formas anslagsökning 2025 för forskning ska medel avsättas för ett nytt forsknings- och innovationsprogram med fokus på cirkulär bioekonomi inklusive skog.

Det ska vidare etableras en tioårig nationell forskarskola om bioekonomi. Den ska vara tvärvetenskaplig och tvärsektoriell, med en bred representation från högskolor, universitet, forskningsinstitut, näringsliv och offentliga aktörer i hela landet och utformas som ett industridoktorandprogram.

Inom ramen för Formas beräknade anslagsökning avsätts medel från 2026 för forskarskolan om bioekonomi.

Det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs

Det nuvarande uppdraget till Formas om ett nationellt forskningsprogram om klimat löper under tio år, t.o.m. 2026, och ska förlängas med två år för att ge möjlighet till en utvärdering efter tio år, dvs. 2027. Utvärderingen kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet.

Enligt regeringen bör fokus för arbetet öka ytterligare på forskning om hur utsläppsminskningar och negativa utsläpp kan uppnås effektivare inom alla samhällets sektorer. Det handlar bl.a. om frågeställningar som är centrala för samhällets förmåga att hantera klimatrelaterade utmaningar och framtidssäkra viktiga samhällsfunktioner, såsom stärkta förutsättningar för samhällsaktörerna att bedriva ett aktivt klimatarbete.

Inom ramen för Formas anslag ska medel fortsatt avsättas för det nationella forskningsprogrammet om klimat. Inom ramen för Formas beräknade anslagsökning för forskning beräknas ytterligare medel avsättas 2027–2028 för forskningsprogrammet.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs även en satsning på forskning om klimatomställning och klimatanpassning.

Satsningar inom polarområdet

Regeringen anger att de förändringar som sker i polarområdena på grund av klimatförändringarna och dess effekter behöver studeras och förstås. Frågan om tillgång till en forskningsisbrytare med förmåga att bedriva verksamhet och forskningsexpeditioner året runt utreds för närvarande inom Regeringskansliet. Vidare analyserar regeringen det förslag till forskningsstrategi för Antarktis som Polarforskningssekreteriatet tagit fram.

För att säkra tillväxten av excellenta forskare och ytterligare stärka Sveriges internationella genomslag inom polarforskning görs en satsning på en nationell forskarskola.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för den nationella polarforskskolan.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs också en satsning på polarforskning.

Det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten förstärks

Regeringen avser att förstärka Formas arbete med det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten. Inom ramen för programmet får ytterligare fokus läggas på att stärka kunskapen om vattensystemen från källa till hav, med syftet att motverka övergödning och spridning av farliga ämnen, ge säker tillgång till vatten av rätt kvantitet och kvalitet samt gynna och skydda biologisk mångfald. Forskningsprogrammet utgör enligt regeringen ett vetenskapligt stöd till strategiska innovationsprogram med syftet att snabba på omsättningen av kunskap till tillämpning. Enligt regeringen möjliggör programmet också ett aktivt deltagande i FN:s årtionde för havsforskning genom nyttiggörande av marin forskning.

Inom ramen för Formas anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för att förstärka det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten.

Forskning för en kemikaliesäker framtid

Enligt regeringen behöver samhällets förmåga att förebygga och hantera risker med kemikalier och avfall förbättras som ett led i utvecklingen mot en mer cirkulär ekonomi, samtidigt som det krävs forskning och innovation för att ta fram hållbara alternativ. Regeringen avser att ge Formas ett uppdrag om en satsning på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi. Fokus för satsningen bör enligt regeringen ligga på att effektivisera kemikaliekontrollen och möjliggöra substitution av farliga ämnen. Det behövs också bl.a. kunskap om de förändringar som en cirkulär ekonomi medför, om incitament för förändring och om effektiva styrmedel.

Inom ramen för Formas anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för en satsning på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi.

Det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande förlängs

Regeringen anger att det nuvarande forskningsprogrammet som löper under tio år, t.o.m. 2026, ska förlängas med två år och ges en delvis justerad inriktning. En utvärdering av programmet ska också göras, vilken kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom området hållbart samhällsbyggande. Genom att öka den vetenskapliga basen för nya material samt resurseffektivitet i byggsektorn kan arbetet med ett hållbart samhällsbyggande stärkas. Det behövs också t.ex. ökad kunskap om betydelsen av planeringen samt den byggda miljöns utformning för trygghet och brottsförebyggande arbete, enligt regeringen.

Inom ramen för sitt anslag ska Formas avsätta medel för det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande. Inom ramen för Formas beräknade anslagsökning för forskning avsätts medel 2026–2028 för programmet.

Inom ramen för Formas anslagsökning 2025 avsätts också medel för programmet. Av dessa avsätts vissa medel för att finansiera Sveriges lantbruksuniversitetets (SLU) arbete med att bl.a. stärka forskning om landsbygders utveckling.

Det nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs och förstärks

Regeringen anger att det pågående nationella forskningsprogrammet om livsmedel ska förlängas med två år, t.o.m. 2028. En kommande utvärdering av programmet kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom livsmedelsområdet.

Enligt regeringen är en förstärkning av livsmedelsforskning och innovation avgörande för att nå målen i Sveriges livsmedelsstrategi, för sektorns utveckling som helhet och för att kunna bidra till arbetet med att stärka Sveriges livsmedelsberedskap. Livsmedelssystemet är diversifierat och omfattar hållbar växt- och animalieproduktion i olika klimat, rennäring, vattenbruk och fiskavel, vilt, jakt och fiske, växt- och markhälsa, växtförädling, ekonomi, försörjning och livsmedelssäkerhet. Området inkluderar också frågor om hållbar livsmedelskonsumtion och matsvinn. Forskning och innovation bidrar till att stärka hela livsmedelssystemet, på alla dess områden, enligt regeringen.

Inom ramen för Formas anslag ska medel fortsatt avsättas för det nationella forskningsprogrammet om livsmedel. Inom ramen för Formas anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för en förstärkning av programmet.

Satsningar på kärnteknisk grundforskning

Enligt regeringen har den kärntekniska forskningen länge varit eftersatt i Sverige. För att bygga upp och upprätthålla infrastruktur, personal och organisation behövs därför en riktad satsning på kärntekniska forskningsmiljöer. För att skapa förutsättningar för att både kunna driva vidare befintlig kärnkraft och utveckla och implementera ny kärnkraftsteknik samt säkerställa nationell kompetens inom området bedömer regeringen att finansieringen av kärnteknisk grundforskning behöver öka. Detta innebär en långsiktig satsning på att bygga upp verksamheten och miljöerna för kärnteknisk grundforskning vid universitet och högskolor.

Regeringen anger att medel för satsningen hanteras av Vetenskapsrådet i samråd med Energimyndigheten och Strålsäkerhetsmyndigheten. Insatsen kompletterar de satsningar som görs på medel till kärnkraftsforskning och innovation under utgiftsområde 21.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för en satsning på kärnteknisk grundforskning.

Motionerna

Forskning om miljö och klimat

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 107 önskar motionärerna stärka miljö- och klimatforskningen. Motionärerna anger att forskning ger förståelse för den globala uppvärmningen och dess orsaker och konsekvenser, men behovet av nya kunskaper och mer forskning om hur vi anpassar oss till det förändrade klimatet är akut.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 21 vill motionärerna se en fortsättning på det nationella forskningsprogrammet om klimat även efter 2028. Enligt motionärerna behövs en fortsättning på programmet, med en ökad samverkan om berörda forskningsområden, för att hitta lösningar för att både minska utsläppen, förhindra negativa effekter av klimatförändringarna och öka forskningen kring frågan om klimatanpassning. I yrkande 22 menar motionärerna att medlen till miljöforskningen behöver öka. I yrkande 24 efterfrågar motionärerna ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet. Enligt motionärerna behövs stärkt forskning och innovation inom t.ex. byggsektorn, transporter, metaller och mineral, biomassa samt textilier. Det behövs också mer kunskap om miljögifter och motionärerna vill prioritera forskningsområden som kan leda till utveckling av tekniker för exempelvis rening av miljögifter.

I kommittémotion 2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16 vill motionärerna se över möjligheterna att öka insatserna för forskning, samordning och utvärdering av klimatanpassningsarbetet. Genom att lära av andra länder som drabbats hårdare av klimatförändringar kan vi implementera effektiva anpassningsstrategier snabbare och mer samhälls-ekonomiskt effektivt, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 efterfrågar motionärerna mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och lyfter fram vikten av kraftfulla satsningar på klimatforskning. Rätt hanterad kan klimatomställningen bli en möjlighet för Sverige att skapa jobb och stärka vår globala position, men då krävs både ny kunskap, innovation och samverkan som omfattar hela samhället, enligt motionärerna.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 42 framför motionärerna att det är av stor vikt att skapa rätt förutsättningar och innovationsvänligt samhällsklimat för minskad klimatpåverkan. Motionärerna välkomnar att det nationella forskningsprogrammet om miljö och klimat förlängs för att ge möjlighet till en utvärdering, som kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet.

Forskning om gröna näringar

I kommittémotion 2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 8 vill motionärerna stärka forskning och innovation inom de gröna näringarna. Detta behövs för att främja hållbar utveckling inom dessa näringar och kunna ställa om till mer hållbara jordbrukssystem, anser motionärerna. Ett

liknande yrkande finns i kommittémotion 2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 121 där motionärerna efterfrågar stärkt forskning och utveckling inom de gröna näringarna. I kommittémotion 2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 72 uppmärksammar motionärerna behovet av att stärka forskning och innovation inom skogsnäringen. Enligt motionärerna är forskning och innovation nödvändigt både för att bevara skogens biologiska mångfald och för att kunna uppnå en hållbar tillväxt.

I kommittémotion 2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34 önskar motionärerna att forsknings- och innovationsarbetet inom livsmedel och jordbruk stärks. Enligt motionärerna kan detta främja utvecklingen av en ekologiskt, ekonomiskt och socialt uthållig produktion.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 43 framför motionärerna att det är viktigt att stärka forskningen inom de gröna näringarna. Det behövs t.ex. mer forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat. I yrkande 44 lyfter motionärerna upp behovet av mer livsmedelsforskning, t.ex. om klimatanpassningar av livsmedel och primärproduktion med nya tekniker som lämpar sig för morgondagens svenska klimat.

Forskning om hav och vatten

I partimotion 2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 134 vill motionärerna att regeringen ska prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten i sin kommande forskningsproposition. Likalydande yrkanden finns i partimotion 2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 81 och i kommittémotion 2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 20.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 23 menar motionärerna att det saknas forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Enligt motionärerna behövs därför mer medel till havsmiljöforskningen.

I kommittémotion 2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 lyfter motionärerna upp behovet av att minimera näringstillförseln från jordbruket till vattendrag och hav, och de framför att regeringen bör beakta behovet av ökade forskningsinsatser för att hitta effektiva metoder för att minska näringstillförseln. I yrkande 20 uppmärksammas frågan om förekomsten av plast i marin miljö och motionärerna anser att regeringen bör verka för att fokus riktas mot de minsta plastpartiklarna av nanostorlek i forskningen om mikroplaster.

I kommittémotion 2024/25:1382 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 8 pekar motionärerna på vikten av forskning om och teknologisk utveckling av artificiell intelligens för vattenrening.

Forskning om återvinning m.m.

I kommittémotion 2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 29 framför motionärerna att det krävs fler incitament från samhället för att öka möjligheten till en återvinningsbransch inom mineralsektorn, t.ex. genom att mer resurser riktas till den typen av forskning. Motionärerna önskar att regeringen återkommer till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin.

I kommittémotion 2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 18 efterfrågar motionärerna stärkt forskning om klimatsmart och energieffektivt byggande eftersom det enligt motionärerna finns mycket att göra för att minska byggandets klimatpåverkan.

I kommittémotion 2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 50 framför motionärerna att det är av stor vikt med ökade satsningar på forskning, innovation och uppskalning när det gäller återbruk och återvinning inom byggsektorn.

Yttranden från andra utskott

Forskning om miljö och klimat m.m.

Miljö- och jordbruksutskottet ser positivt på de fokuserade satsningar som görs inom bioekonomi, miljö och klimat som ett viktigt led i genomförandet av den gröna satsningen. Enligt utskottet är forskning och innovation en förutsättning för att motverka klimatförändringar och nå klimatomställning. Utskottet ser därför positivt på att regeringen fortsätter satsa på klimatrelaterad forskning och välkomnar förlängningen av Formas forskningsprogram om klimat, med ett tydligare fokus. Utskottet är även positivt till att det nationella forskningsprogrammet om livsmedel förlängs och förstärks. Vidare delar utskottet regeringens bedömning att det inom ramen för Formas arbete med det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten bör läggas ytterligare fokus på att stärka kunskapen om vattensystemet. Utskottet har tidigare framfört att det delar regeringens bedömning att en cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten. Utskottet är därmed positivt till den aviserade satsningen på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi.

Forskning om samhällsbyggande

Kulturutskottet välkomnar regeringens förslag till fortsatt satsning på forskning för hållbart samhällsbyggande och beslutet om förlängning av uppdraget till Formas. Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs ökad kunskap om vilken betydelse den byggda miljöns utformning har för trygghet och brottsförebyggande arbete.

Vidare delar utskottet regeringens bedömning när det gäller behovet av förbättrad samordning och samverkan mellan dem som bedriver forskning om landsbygdens förutsättningar, landsbygdsutveckling och regional utveckling.

Inte minst civilsamhällets organisationer och verksamhet bidrar enligt utskottet till landsbygdens förutsättningar för hållbar utveckling och tillväxt.

Utskottets ställningstagande

Bioekonomin ska uppfylla flera syften, bl.a. främja tillväxt, förnyelse och sysselsättning i hela landet, bidra till miljö- och klimatnytta och skapa förstärkt försörjningsförmåga. Utskottet instämmer i att forskningsinsatser kopplade till bioekonomi behöver stärkas bl.a. genom satsningar på nya material och processer. Utskottet välkomnar därför det aviserade nya forsknings- och innovationsprogrammet med fokus på cirkulär bioekonomi i hela landet, som ska bidra till grön omställning och beredskap samt stärka den svenska industrins konkurrenskraft. Utskottet noterar att regeringen anger att en parallell satsning från näringslivet förväntas förstärka satsningen. Bättre konkurrenskraft och grön omställning främjas genom stärkt kompetensförsörjning inom bioekonomi, och utskottet ser positivt på att en tioårig nationell forskarskola i form av ett industridoktorandprogram ska etableras i bred samverkan mellan stat, lärosäten och näringsliv. Programmet ska inkludera forskning och innovation om biobaserade lösningar från skog, jord och vatten samt restströmmar från industrin, med fokus på tvärvetenskapliga frågeställningar.

I likhet med miljö- och jordbruksutskottet är utskottet positivt till att det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs och noterar ett ökat fokus på forskning om hur utsläppsminskningar och negativa utsläpp kan uppnås effektivare inom alla samhällets sektorer. Utskottet anser också att det är värdefullt att det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten förlängs, bl.a. med ytterligare fokus på att stärka kunskapen om vattensystemen från källa till hav och med syftet att bl.a. motverka övergödning och spridning av farliga ämnen. Utskottet noterar att regeringen anger att programmet också utgör ett vetenskapligt stöd till strategiska innovationsprogram med syftet att skynda på omsättningen av kunskap till tillämpning. Vidare möjliggör programmet ett aktivt deltagande i FN:s årtionde för havsforskning genom nyttiggörande av marin forskning, och det ligger i linje med EU:s vision för en global vattenresiliens 2050.

Vidare välkomnar utskottet den aviserade satsningen på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi, med bl.a. med fokus på att effektivisera kemikaliekontrollen och möjliggöra substitution av farliga ämnen.

Utskottet är liksom miljö- och jordbruksutskottet positivt till att det nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs och förstärks och instämmer i regeringens bedömning att investeringar i forskning och innovation inom livsmedelssystemet krävs för att öka konkurrenskraften samt stärka beredskapen och säkerheten genom en tryggad livsmedelsförsörjning i hela landet.

Likaså välkomnar utskottet i likhet med kulturutskottet regeringens avisering om att det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande förlängs och konstaterar att nya material och cirkulära lösningar också kan främja bygg- och fastighetssektorns klimatomställning.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till de beslutade och planerade satsningarna ser utskottet inte skäl att föreslå ytterligare åtgärder och avstyrker därmed motionerna 2024/25:554 (V) yrkande 29, 2024/25:1313 (MP) yrkande 20, 2024/25:1372 (SD) yrkandena 6 och 20, 2024/25:1382 (SD) yrkande 8, 2024/25:1753 (MP) yrkande 50, 2024/25:2950 (C) yrkande 18, 2024/25:2953 (C) yrkande 34, 2024/25:3037 (MP) yrkande 134, 2024/25:3038 (MP) yrkande 81, 2024/25:3108 (S) yrkandena 8 och 72, 2024/25:3109 (S) yrkande 16, 2024/25:3169 (C) yrkande 121, 2024/25:3217 (MP) yrkande 107, 2024/25:3309 (S) yrkande 13, 2024/25:3312 (C) yrkande 42, 2024/25:3312 (C) yrkandena 43 och 44 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 21–24.

Forskning om hälsa och vård m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om satsningar på forskning om särskilda hälso- och vårdområden m.m.

Jämför reservation 63 (S), 64 (SD), 65 (C), 66 (MP), 67 (C) och 68 (MP).

Propositionen

Inledning

Enligt regeringen är forskning inom medicin och hälsa central för att öka förutsättningarna för en mer effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet och en god och jämlik hälsa i befolkningen. Den fria grundforskningen utgör basen för att långsiktigt kunna hantera hälsoutmaningarna. Tvärsektoriell forskning och innovation bidrar till en hållbar utveckling av hälsa och välbefinnande som möter såväl dagens som morgondagens utmaningar.

Satsning inom life science med fokus på precisionsmedicin

Regeringen anger att Sverige är en framstående life science-nation och de vetenskapliga framstegen vid forskningsfronten görs tack vare att nya verktyg, tekniker och metoder utvecklas. Den höga kvaliteten inom medicinsk forskning och innovation gör att Sverige har goda förutsättningar att bli ett ledande land när det gäller att tillgängliggöra individanpassad diagnostik och behandling för en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård, enligt regeringen.

Forskning och utveckling av precisionsmedicin kräver omfattande sektorsövergripande samordning och strategisk prioritering samt långsiktig

finansiering. Det behövs nära samverkan mellan universitet och högskolor, näringsliv, hälso- och sjukvårdshuvudmän samt patientföreträdare. För att precisionsmedicin ska kunna implementeras i den kliniska verkligheten behövs fortsatta satsningar på nationell och internationell samordning, inklusive infrastruktur som stöder och är drivande inom genetik, kvantteknologi och andra storskaliga tekniker.

Regeringen anser att satsningar på forskning och utveckling av precisionsmedicin bör prioriteras. En sådan satsning bör genomföras via Vetenskapsrådet och inkludera även precisionsmedicin i ett globalt perspektiv. Satsningen är en del i ett life science-paket som Vetenskapsrådet och Vinnova bidrar till och vars syfte är att stärka samskapande och att stödja den strategiska utvecklingen av ekosystemet för life science.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för forskning och implementering av precisionsmedicin.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs vidare en satsning på forskning om hälsa, life science och artificiell intelligens.

Program för avancerad life science

Regeringen anser att ett nationellt forsknings- och innovationsprogram för avancerad life science utgör en kompletterande insats till det nationella innovationsklustret CCRM Nordic. Programmet är ett viktigt instrument för att utveckla svenska styrkeområden och bidra till svensk konkurrenskraft, omställning och resiliens och utgör ett komplement till andra insatser inom området precisionsmedicin. Det ska genomföras i nära samverkan med aktörer från näringsliv, institut och lärosäten.

Inom ramen för Vinnovas anslagsökning 2025 avsätts medel för ett program för avancerad life science.

Klinisk behandlingsforskning förstärks

Enligt regeringen är högkvalitativ klinisk forskning avgörande för att utveckla framtidens vård och förbättra hälsan. Med klinisk studie i behandlingsforskning avses interventions- och observationsstudier samt områden som prevention, diagnostik, uppföljning, implementering, omvårdnad och rehabilitering. Regeringen anser att en satsning på kliniska behandlingsstudier som utgår från hälso- och sjukvårdens behov av forskning bör prioriteras och att en sådan kan förväntas leda till patient- och samhällsnytta inom en relativt kort tidsperiod. Regeringen anger vidare att den fortsätter arbetet med att främja kliniska prövningar och har aviserat ett uppdrag till Läkemedelsverket att utveckla, förvalta och stödja en ny struktur för kliniska prövningar.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för att förstärka klinisk behandlingsforskning och forskning om hur redan godkända läkemedel kan prövas för nya behandlingsområden.

Det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens förlängs

Enligt regeringen riskerar konsekvenserna av antibiotikaresistens att bli stora för djurs och människors liv och hälsa samt för samhällsekonomin. Regeringen anser därför att en förlängning av det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens, som genomförs av Vetenskapsrådet, bör prioriteras och förlängas t.o.m. 2028. Syftet är att främja forskning och teknisk innovation som skapar förnyelse inom forskningsområdet och bidrar till det övergripande målet i Sveriges strategi för arbetet mot antibiotikaresistens: att bevara möjligheten till effektiv behandling av bakteriella infektioner hos människor och djur.

Inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag samt inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens.

Inom programmet ska medel avsättas till plattformen ENABLE, en europeisk plattform som bedrivs i syfte att utveckla nya antibiotika.

Det nationella forskningsprogrammet om psykisk hälsa förstärks

Regeringen anger att psykisk ohälsa och suicid är en stor folkhälso- och samhällsutmaning som innebär omfattande konsekvenser för den enskilde, för anhöriga och närstående, men också för samhället i stort. Det pågående nationella programmet om psykisk hälsa koordineras av Forte som också tagit fram en strategisk forskningsagenda för programmet. Regeringen anser att den generella inriktningen för programmet i form av forskningsagendan bör kvarstå. Vidare bör det enligt regeringen ingå att stödja forskningscentrum inom området samt att stödja centrumbildningar som verkar för att stärka kunskap och evidens om effektiva insatser för återgång i arbete. Regeringen anger att det finns behov av att förstärka det nationella forskningsprogrammet om psykisk hälsa.

Inom ramen för Fortes forskningsanslag ska medel avsättas för forskning inom psykisk hälsa. Inom ramen för Fortes anslagsökning 2025 för forskning avsätts ytterligare medel. Medel avsätts också för att finansiera centrumbildningar för återgång i arbete.

Satsning på psykiatrforskning

Regeringen anger att den avser att förlänga den pågående satsningen på psykiatrforskning via Vetenskapsrådet under 2025–2028 inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag.

Prevention och folkhälsa

Enligt regeringen är preventivt arbete en nyckelstrategi för att hantera de demografiska utmaningar och framtida hälsobördor Sverige står inför. Regeringen avser att förlänga satsningen på forskning inom prevention och

folkhälsa. Med en fortsatt satsning kan bl.a. fördjupad kunskap tas fram om införande av preventiva åtgärder och vilka typer av interventioner som är mest ändamålsenliga och kostnadseffektiva.

Inom ramen för Fortes forskningsanslag ska medel avsättas för denna satsning.

Forskning om kvinnors hälsa och sjukdomar

Regeringen anger att det inom ramen för de statliga forskningsrådets arbete under de senaste åren inte har genomförts några riktade satsningar på forskning om kvinnors hälsa och sjukdomar. Samtidigt finns det ett omfattande forskningsbehov om sjukdomar och tillstånd som främst drabbar kvinnor samt om gravidas hälsa och förlossningsvården. Regeringen avser därför att inleda en satsning på området och en investering i forskning med fokus på kvinnors hälsa. Forskningen bör bedrivas i samverkan med målgrupperna genom hela forskningsprocessen, vara tvärvetenskaplig och ha ett jämställdhetsperspektiv. Satsningen bör vara bred och inkludera såväl grundforskning som praktiktäna forskning samt delas mellan Forte och Vetenskapsrådet.

Inom ramen för Fortes anslagsökning 2025 för forskning ska det avsättas medel för forskning med fokus på sjukdomar och tillstånd som är unika för eller vanligare bland kvinnor samt gravidas hälsa och förlossningsvården, inklusive eftervård.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för forskning med samma fokus.

Forskning om vården och omsorgen för personer med demenssjukdom

Kunskap om metoder och arbetssätt inom demensområdet behöver stärkas för att vården och omsorgen ska vara effektiv. Det finns också flera grupper av personer med demenssjukdom som särskilt behöver uppmärksammas och där det finns ett särskilt kunskapsbehov, enligt regeringen.

Inom ramen för Fortes forskningsanslag ska medel avsättas för forskning om insatser för personer med demenssjukdom. Vidare avsätts medel från anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* (utg.omr. 9) för forskning om äldreomsorgen för personer med demenssjukdom.

Forskning och omställning mot en god och nära vård

Regeringen anger att den pågående omställningen inom hälso- och sjukvården, där vård och behandling i högre grad flyttar ut från sjukhusen, skapar särskilda behov av forsknings- och utvecklingsarbete. Regeringen ser behov av en satsning som fortsätter att stärka upp primärvårdens förutsättningar för forskning och en satsning som är fokuserad på organisering för och effekter av omställningen.

Regeringen anger att den har för avsikt att förlänga och förstärka den pågående satsningen för stärkt forskning inom primärvården via Vetenskapsrådet. Satsningen förväntas finansiera forskningsprojekt och forskarskolor inom områden med stark förankring inom primärvården, såsom allmänmedicin, och ge möjlighet för primärvårdens personal att bedriva forskning inom såväl regional som kommunal hälso- och sjukvård. Satsningen bidrar enligt regeringen till utvecklingen av en kunskapsbaserad primärvård.

Inom ramen för sitt anslag ska Vetenskapsrådet fortsatt avsätta medel för forskning inom primärvården, och inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 2025 avsätts medel för ökad forskningskompetens inom primärvården.

I den pågående omställningen av hälso- och sjukvården ser regeringen dessutom behov av en satsning som ska omfatta både forskning och utveckling och ha ett tydligt fokus på samverkan med och mellan vårdens aktörer och intressenter. Det blir särskilt viktigt att beakta såväl regional som kommunal hälso- och sjukvård och hur dessa kan fungera som en sammanhängande helhet.

Inom ramen för Fortes anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för att stödja omställningen mot en god och nära vård.

Kompletterande information

Patientsäkerhet definieras som skydd mot vårdskada enligt patientsäkerhetslagen (2010:659). Patientsäkerhet handlar om att patienter inte ska skadas i samband med hälso- och sjukvårdande åtgärder. Patienten ska heller inte komma till skada på grund av att vården inte genomför de åtgärder som behövs med hänsyn till patientens tillstånd. Definitionen av vårdskada enligt patientsäkerhetslagen är lidande, kroppslig eller psykisk skada eller sjukdom samt dödsfall som hade kunnat undvikas om adekvata åtgärder hade vidtagits vid patientens kontakt med hälso- och sjukvården.

Sverige har en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet som ska stärka kommuner och regioner i det systematiska patientsäkerhetsarbetet och bidra till att förebygga vårdskador samt stödja och samordna arbetet med patientsäkerhet i Sverige. Handlingsplanen uppdateras för närvarande av Socialstyrelsen i samverkan med berörda aktörer ([socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se)).

I anslutning till propositionens lagförslag om ändring av bestämmelsen om förenade anställningar framför regeringen att förenade anställningar kan säkra kunskapsöverföringen i den patientnära vården som i sin tur genererar ökad patientsäkerhet samtidigt som dessa anställningar skapar tydliga kopplingar mellan vetenskaplig utbildning, klinik och forskning.

Motionerna

Klinisk forskning m.m.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 24 efterfrågar motionärerna en satsning för att fler kliniska prövningar ska kunna genomföras i Sverige. Enligt motionärerna är sådana centrala för Sveriges konkurrenskraft inom life science och stärker Sveriges ställning som innovationsnation.

I kommittémotion 2024/25:1360 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 16 framförs att regeringen bör arbeta för att stärka förutsättningarna för klinisk forskning inom området för strålterapi. Enligt motionärerna behövs detta för att bygga kunskap, bl.a. om nya kombinationsbehandlingar.

Förutsättningar för forskning i vården m.m.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 45 menar motionärerna att den medicinska forskningen spelar en avgörande roll eftersom den möter samhällsutmaningen hälsa och även leder till ökat välbefinnande i hela landet. Enligt motionärerna behöver dock grundförutsättningarna för att forska inom vården stärkas. I yrkande 46 framför motionärerna att det behövs satsningar på omvårdnadsforskning, apotek och forskande sjuksköterskor.

I kommittémotion 2024/25:3057 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 menar motionärerna att det möter särskilda utmaningar att erbjuda kvalificerad vård för människor på landsbygden eller i mindre orter och vill därför se en vidareutveckling av forskning och utveckling kring glesbygdsmedicin.

I motion 2024/25:424 av Serkan Köse (S) önskar motionären en utredning av förutsättningarna för att inrätta ett nationellt forskningscenter för pandemi-beredskap. Enligt motionären saknas det i dag en central enhet för att bl.a. koordinera forskningsinsatser.

Forskning om kvinnosjukdomar m.m.

I kommittémotion 2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 39 lyfter motionärerna upp behovet av att inrätta ett flerårigt nationellt forskningsprogram i syfte att förbättra kunskapsläget om sjukdomar som drabbar kvinnor.

I motion 2024/25:1517 av Anna-Belle Strömberg och Malin Larsson (båda S) efterfrågar motionärerna en satsning på forskning om kvinnosjukdomar.

I motion 2024/25:1699 av Azra Muranovic m.fl. (S) yrkande 2 vill motionärerna att mer forskningsmedel tillförs området kvinnors hälsa och sjukdomar som drabbar kvinnor.

I motion 2024/25:1786 av Linnéa Wickman m.fl. (S) önskar motionärerna en särskild forskningssatsning på kvinnors hälsa och kvinnorelaterade sjukdomar.

I motion 2024/25:2011 av Jessica Rodén och Petter Löberg (båda S) yrkande 1 vill motionärerna att forskningsanslagen för kvinnorelaterade sjukdomar ökar.

I motion 2024/25:2319 av Sanne Lennström (S) efterfrågar motionären mer forskning om kvinnor och adhd för att ge underlag till tidigare upptäckt.

Forskning om patientsäkerhet

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25 önskar motionärerna att det påbörjas ett arbete för ett specifikt forskningsprogram om patientsäkerhet. Enligt motionärerna bör ett program dels ta fram ett antal prioriterade teman för fortsatt forskning, dels stödja den praktiska användningen så att kunskapen nyttiggörs och blir användbar för profession och vårdgivare. Ett liknande yrkande finns i motion 2024/25:809 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 1. I yrkande 2 i denna motion framför motionärerna vidare att ett sådant forskningsprogram bör ingå i den forskningspolitiska propositionen och vara långsiktigt med särskild finansiering.

Yttranden från andra utskott

Forskning inom hälso- och sjukvårdsområdet

Socialutskottet anser att forskning inom medicin och hälsa är central för att öka förutsättningarna för en mer effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet och en god och jämlik hälsa i befolkningen. Utskottet välkomnar därför att regeringen bl.a. prioriterar forskning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Satsningarna på kliniska prövningar och mer forskning inom precisionsmedicin, antibiotikaresistens, psykisk hälsa, prevention och folkhälsa, kvinnors hälsa och sjukdomar samt vården och omsorgen för personer med demenssjukdom är mycket välkomna. Utskottet ser även positivt på satsningarna på stärkt forskning inom primärvården för att stödja omställningen mot en god och nära vård. Klinisk och patientnära forskning är enligt utskottet av stor betydelse för utvecklingen av en god, jämlik, jämställd och hållbar hälso- och sjukvård.

Forskning om folkhälsa

Kulturutskottet vill särskilt uppmärksamma att regeringen betonar vikten av ytterligare forskning om civilsamhällets insatser och samverkan med offentliga aktörer i förhållande till det förebyggande folkhälsoarbetet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att forskning inom medicin och hälsa är central för att öka förutsättningarna för en mer effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet och en god och jämlik hälsa. Liksom regeringen anser utskottet att Sverige ska

vara en ledande forsknings- och kunskapsnation inom life science. Utskottet ser positivt på det aviserade life science-paketet som Vetenskapsrådet och Vinnova ska bidra till och på den kommande prioriteringen av satsningar på forskning om och utveckling av precisionsmedicin. Enligt utskottet är det också värdefullt att det avsätts medel inom ramen för Vetenskapsrådets anslag för att förstärka klinisk behandlingsforskning och forskning om hur redan godkända läkemedel kan prövas för nya behandlingsområden. Utskottet noterar också att regeringen anger att den fortsätter arbetet med att främja kliniska prövningar och har aviserat ett uppdrag till Läkemedelsverket att utveckla, förvalta och stödja en ny struktur för kliniska prövningar.

Regeringen anger att det inom ramen för de statliga forskningsrådets arbete under de senaste åren inte har genomförts några riktade satsningar på forskning om kvinnors hälsa och sjukdomar. Utskottet instämmer i att det finns ett omfattande forskningsbehov om sjukdomar och tillstånd som främst drabbar kvinnor samt om gravidas hälsa och förlossningsvården och ser därför positivt på att regeringen avser att inleda en satsning på området. Utskottet menar vidare, i likhet med socialutskottet, att de olika angivna forsknings-satsningarna inom hälso- och sjukvården är mycket välkomna.

Apropå frågan om patientsäkerhet kan utskottet påminna om att det finns en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet och att Socialstyrelsen för närvarande uppdaterar planen, i samverkan med berörda aktörer. Utskottet noterar vidare att regeringen uppmärksammar frågan om patientsäkerhet i anslutning till lagförslaget om förenade anställningar. Enligt regeringen kan lagförslaget medverka till att säkra kunskapsöverföringen i den patientnära vården.

Mot ovanstående bakgrund ser utskottet inte skäl att föreslå några åtgärder med anledning av motionärernas yrkanden och avstyrker därmed motionerna 2024/25:424 (S), 2024/25:809 (MP) yrkandena 1 och 2, 2024/25:1360 (SD) yrkande 16, 2024/25:1517 (S), 2024/25:1699 (S) yrkande 2, 2024/25:1786 (S), 2024/25:2011 (S) yrkande 1, 2024/25:2319 (S), 2024/25:3057 (MP) yrkande 10, 2024/25:3157 (C) yrkande 39, 2024/25:3309 (S) yrkande 24, 2024/25:3312 (C) yrkandena 45 och 46 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 25.

Forskning om vissa samhällsfrågor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om satsningar på forskning om bl.a. brottsprevention och vissa särskilda områden, t.ex. utvecklingsforskning.

Jämför reservation 69 (S), 70 (V), 71 (SD), 72 (MP), 73 (S), 74 (C), 75 (MP), 76 (S), 77 (V) och 78 (MP).

Propositionen

Inledning

Enligt regeringen finns det i robusta samhällen strukturer och processer som utgör förmågor att förebygga och stå emot företeelser som utmanar den sociala hållbarheten. För att skapa förutsättningar för robusta samhällen behövs forskning som kan bidra med kunskap och lösningar när det gäller olika samhällsproblem. Det behövs såväl grundforskning som mer tillämpad och behovsstyrd forskning av hög kvalitet. Praktisk forskning som bedrivs i samverkan med intressenter och behovsägare kan bidra till innovationer och utveckling inom offentlig verksamhet. Sådan forskning kan också bidra till att reformer på dessa områden blir mer evidensbaserade och effektiva. Forskning som är praktisk är även viktig för förebyggande insatser inom t.ex. skola och socialtjänst.

Det nationella forskningsprogrammet om brottslighet förstärks

Det nationella forskningsprogrammet om brottslighet pågår under perioden 2021–2030 och inrättades mot bakgrund av ett stort antal utmaningar inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande området. Enligt regeringen bör forskningsprogrammet fortsatt ha en bred inriktning samtidigt som det praktiska perspektivet behöver stärkas. Det finns behov av forskning och kunskap kopplat till många aspekter av kriminalitet och brottslighet, t.ex. forskning om förbättrade metoder för brottsbekämpning och ökad precision i bevisvärdering.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslag ska medel till det nationella forskningsprogrammet om brottslighet fortsatt avsättas. Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts ytterligare medel för att förstärka det nationella forskningsprogrammet.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs även en satsning på praktisk professionsforskning om brottslighet.

Forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Flera studier visar på omfattande kunskapsluckor och forskningsbehov inom områdena mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen bedömer att det behövs en strategisk forsknings-satsning med fokus på att främja uppbyggnaden av excellent forskning och starka forskningsmiljöer och att den bör löpa under en åttaårsperiod. Forskningen behöver vara verksamhetsnära, genomföras i samverkan mellan forskare och omgivande samhälle och ha en tydlig koppling till policy och praktik, enligt regeringen.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för forskning om de nämnda områdena.

Det nationella forskningsprogrammet om migration och integration förlängs

Det nationella forskningsprogrammet om migration och integration inrättades för att löpa under perioden 2017–2026. Enligt regeringen finns det ett fortsatt behov av forskning och kunskap om hur integrationen i Sverige kan förbättras och hur det svenska språket kan stärkas. Det finns också behov av forskning om bl.a. vilka effekter som kombinerade insatser inom olika politikområden kan ha på migrationshanteringen. Regeringen bedömer att det nationella forskningsprogrammet bör förlängas t.o.m. 2028.

Ett nationellt forskningsprogram för socialtjänsten inrättas

Regeringen anger att det i dagsläget saknas evidens för många av socialtjänstens insatser. För att stödja kommunerna att utforma effektiva insatser är det angeläget att stödja interventions- och effektstudier som utvärderar insatser och aktiviteter för klienter och brukare. Det finns även behov av ökad kunskap om flera aspekter av socialtjänstens verksamhet. Medel ska därför tillföras Forte för att etablera ett tioårigt nationellt forskningsprogram för en hållbar socialtjänst.

Inom ramen för Fortes beräknade anslagsökning för forskning beräknas medel avsättas från 2026 för att inrätta ett nationellt forskningsprogram för en hållbar socialtjänst. Inom ramen för Fortes forskningsanslag beräknas medel avsättas för programmet fr.o.m. 2027.

Nationellt forskningsprogram om segregation inriktas mot utanförskap

Det nationella forskningsprogrammet om segregation löper under perioden 2021–2030 och syftar till att öka kunskapen om segregation och de skillnader som finns mellan olika områden. Enligt regeringen finns det behov av

forskning med inriktning på att öka tryggheten i samhället och att bidra till ökad tillit, egenförsörjning och minskat utanförskap.

Forskning om Förintelsen och antisemitism förlängs

Enligt regeringen finns det behov av att fördjupa och stärka de faktabaserade kunskaperna om den samtida antisemitismens uttrycksformer och dess politiska sammanhang. Vetenskapsrådet fick 2022 i uppdrag att genomföra en särskild satsning på forskning om Förintelsen och antisemitism. Regeringen bedömer att satsningen bör förlängas med två år.

Inom ramen för Vetenskapsrådets beräknade anslagsökning för forskning beräknas medel avsättas 2027–2028 för en sådan förlängning.

Forskning om demokrati, samhällelig motståndskraft och reformprocesser

Regeringen ser behov av forskning som kan ge fördjupad kunskap som kan understödja demokrati, samhällelig motståndskraft och reformprocesser i såväl Östeuropa som globalt.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för sådan forskning.

Campus totalförsvaret förstärks

Enligt regeringen är behovet av forskning och utbildning för totalförsvaret stort och bedömningen är att det kommer att växa ytterligare. Försvarshögskolan, Luleå tekniska universitet och Örebro universitet har tagit initiativ till Campus totalförsvaret för att på ett samordnat sätt kunna tillhandahålla den forskning och utbildning som totalförsvaret behöver.

Inom ramen för Försvarshögskolans ökning 2025 av anslag för utbildning avsätts medel för att bedriva utbildning med inriktning mot totalförsvaret. Vidare avsätts medel från på anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för att finansiera forskning om totalförsvaret

Inom ramen för ökningen av universitetets och högskolors anslag 2025 till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel till Försvarshögskolan för samordning av lärosätenas samarbete inom ramen för Campus totalförsvaret.

Forskning för ett säkert samhälle förlängs

Enligt regeringen finns det ett fortsatt behov av forskning om hur Sverige på bästa vis kan skapa och behålla ett hållbart, säkert, motståndskraftigt och inkluderande kunskapssamhälle. Forskning inom krisberedskap och civilt försvar är ömsesidigt förstärkande och spänner över många discipliner och områden. Vidare behöver ett stort antal samhällsutmaningar hanteras. En pågående satsning på forskning om säkra samhällen implementeras av Vetenskapsrådet.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslag ska medel fortsatt avsättas för satsningen på forskning om säkra samhällen.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs också en satsning på forskning om krisberedskap och totalförsvaret.

Bildningslyftet 2.0

Humanistisk forskning ger kunskap om historien, omvärlden och oss själva. Bildning har en bred och djup betydelse som berikar hela samhället. I en värld med djupa konflikter, geopolitiska spänningar och snabba förändringar behövs ökad kunskap och förståelse om människan och samhället samt en fördjupad dialog om grundläggande värderingar, enligt regeringen.

Regeringen förlänger det bildningslyft som startade 2021 och implementeras av Vetenskapsrådet med fyra år.

Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning 2025 för forskning avsätts medel för satsningen benämnd Bildningslyftet 2.0.

Ett nationellt forskningsprogram om barn och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling inrättas

Enligt regeringen är goda uppväxtvillkor avgörande för barns och ungas utveckling och framtida hälsa. Barn som växer upp i trygghet i stabila och stödjande miljöer har goda förutsättningar att utveckla hälsosamma levnadsvanor och större chans att undvika kriminalitet, arbetslöshet och ohälsa senare i livet.

Regeringen anser att ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling bör inrättas av Forte. Programmet bör finansiera forskning som svarar mot angelägna tvärsektoriella samhällsutmaningar för barn och unga såsom ojämlikheter i hälsa, ökad psykisk ohälsa, utanförskap och ökad risk att involveras och rekryteras till kriminalitet.

Inom ramen för Fortes beräknade anslagsökning för forskning beräknas medel avsättas 2026 för att inrätta ett sådant forskningsprogram.

Det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv förlängs och förstärks

Regeringen bedömer att de utmaningar som tidigare har identifierats även fortsatt är angelägna samt att forskning om ålder och åldrande i arbetslivet behöver stärkas ytterligare. Förekomsten av ålderism och åldersdiskriminering i arbetslivet är exempel på viktiga forskningsområden. Regeringen avser därför att förlänga det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv under 2027–2028 och för dessa år förstärka satsningen för forskning om äldres förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet.

Inom ramen för Fortes anslag ska medel avsättas 2027–2028 till det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv. Inom ramen för Fortes

beräknade anslagsökning för forskning beräknas medel avsättas 2027–2028 till forskningsprogrammet för forskning om äldres förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet.

Finansmarknadsforskningen förstärks

Syftet med den nuvarande satsningen på finansmarknadsforskning är att stödja utvecklingen av forskning som både är internationellt konkurrenskraftig och har stor relevans. Forskningen ska bidra till att uppnå de av riksdagen beslutade målen för finansmarknadsområdet.

Anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* (utg.omr. 2), har förstärkts i syfte att möjliggöra mer forskning om finansiell stabilitet m.m.

Satsningar på praktiktäna forskning inom utbildning och vård m.m.

Regeringen bedömer att behovet av praktiktäna skolforskning är fortsatt stort och att verksamheten har potential att utvecklas. Den bör därför fortsätta och utökas.

Inom ramen för ett antal utpekade lärosätens ökade anslag 2025 till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel för att dessa lärosäten ska ha huvudansvaret för verksamheten.

Inom ramen för anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå till universitet och högskolor görs även en satsning på praktiktäna professionsforskning om skolan.

Linköpings universitet har från 2021 fått medel för en satsning på forskarutbildning för yrkesverksamma folkhögskollärare och regeringen bedömer att denna satsning bör förlängas till 2028.

Inom ramen för ökningen 2025 av universitets- och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå avsätts medel till Linköpings universitet för finansiering av forskarskola för yrkesverksamma folkhögskollärare.

Enligt regeringen finns det behov av att stärka den praktiktäna forskningen och förbättra möjligheten till forskarmeritering för sjuksköterskor. Därför avser regeringen att inleda en satsning på praktiktäna forskarskola för sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor med syftet att stärka kvalitet och forskningsanknytning i de aktuella utbildningarna.

Inom ramen för den beräknade ökningen av universitets- och högskolors anslag till forskning och utbildning på forskarnivå beräknas medel avsättas från 2026 för finansiering av denna forskarskola.

Regeringen anger vidare att det finns pågående satsningar på forskarskolor riktade mot lärare på lärarutbildningarna och lärare på hälso- och sjukvårdsutbildningarna samt på forskarskolor inom humaniora och samhällsvetenskap. Enligt regeringen finns det fortsatta behov av att stärka långsiktig kompetensförsörjning, kvalitet och forskningsanknytning, och regeringen bedömer därför att satsningarna bör förlängas till 2028.

Kompletterande information

Övergripande om forskningssatsningar

Lärosätena avgör själva om fördelningen av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå på olika forskningsområden och forskningsprojekt. De forskningsfinansierande myndigheterna ska stödja de forskningsområden som anges i myndigheternas instruktioner. Det finns även andra myndigheter som inom ramen för sin verksamhet fördelar medel för forskning och innovation. Förutom myndigheter finns det också olika typer av stiftelser och fonder som fördelar betydande belopp till forskning. Vidare finns det forskningsmedel att söka inom EU. Företagssektorns utgifter för forskning och utveckling (FoU) utgör den största andelen av Sveriges totala utgifter för FoU.

Ett av Vetenskapsrådets huvuduppdrag är att främja och finansiera forskning inom alla vetenskapsområden. Den största delen av myndighetens medel går till grundforskning och mycket av forskningsstödet går till projekt där forskare själva formulerat frågeställningar och utarbetat metoder för att besvara dessa. Vetenskapsrådet använder sig av sakkunnigbedömning, s.k. peer review, för att bedöma ansökningarnas vetenskapliga kvalitet och forskningens potential. Rådet använder sig vidare bl.a. av åtta grundläggande principer med tillhörande riktlinjer för att se till att bedömningen sker i enlighet med en sund granskningskultur och god forskningssed (vr.se).

I regleringsbrev till de forskningsfinansierade myndigheterna anges närmare detaljer om mål, uppdrag till myndigheten, återrapporteringskrav och hur anslagsmedlen får användas.

Utvecklingsforskning

Vetenskapsrådet har finansierat bidrag inom utvecklingsforskning sedan 2013 med riktade medel från regeringens biståndsbudget. Den 22 juni 2023 beslutade regeringen att Vetenskapsrådet inte längre ska finansiera bidrag inom utvecklingsforskning. Vetenskapsrådet välkomnade forskare inom utvecklingsforskning att framöver söka finansiering inom ramen för rådets övriga utlysningar (nyhet 2023-07-14, vr.se). Kommittén för utvecklingsforskning vid Vetenskapsrådet avvecklades den 31 december 2023. De projekt som har fått beslut om finansiering löper på enligt plan, och de sista medlen inom området beräknas betalas ut 2026 (nyhet 2024-10-16, vr.se).

Av regleringsbrev 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* (utg.omr. 7), del till Vetenskapsrådet (beslut 2024-12-19), framgår i fråga om utvecklingsforskning bl.a. att Vetenskapsrådet ska ansvara för uppföljning och redovisning av stöd till svensk forskning av hög kvalitet och relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i låginkomstländer, samt uppföljning av projektbidrag för initiering av samarbeten och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer.

I ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2024/25:539) anger den ansvarige ministern att bakgrunden till beslutet att Vetenskapsrådet inte ska finansiera

nya bidrag är att delar av Sveriges bistånd behöver omprioriteras. Detta innebär inte att regeringen avser att sänka ambitionsnivån i arbetet med utvecklingsforskning. Dessutom anges att de forskare som redan har beviljats medel från biståndsbudgeten via Vetenskapsrådet kommer att kunna fullfölja sina forskningsprojekt och att Vetenskapsrådet kommer att tilldelas medel för detta.

Motionerna

Forskning om brottsprevention m.m.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 12 framför motionärerna att de vill se mer forskning om brottsprevention. Enligt motionärerna kan det handla om forskning om hur man förebygger brott och vilken typ av åtgärder som kan sättas in i tidig ålder för att motverka brott samt kunskap om hur man kan förhindra fortsatt brottslighet via exempelvis behandlingsprogram eller avhopparverksamhet.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. yrkande 15 menar motionärerna att det är positivt att forskningsprogrammet om brottslighet fortsatt ska ha en bred inriktning, men för att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott behöver de brottspreventiva delarna, inklusive behandlingsprogram, prioriteras mer. Motionärerna vill även se ett institut för polisvetenskaplig forskning.

Forskning om förebyggande av våld m.m.

I kommittémotion 2024/25:1366 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 22 uppmärksammar motionärerna behovet av mer forskning kring våldsutövare. Enligt motionärerna behövs det mer forskning för att förstå hur personer som kan begå våld kan identifieras, hur deras gärningar kan förebyggas och hur de själva kan rehabiliteras.

I kommittémotion 2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 36 vill motionärerna öka forskningen om hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer.

I motion 2024/25:1096 av Marlène Lund Kopparklint och Jan Ericson (båda M) önskar motionärerna se en utredning av förutsättningarna för att öka stödet till forskning om traumabehandling för offer för sexuellt våld.

Forskning om arbetsmiljö

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 15 lyfter motionärerna fram behovet av mer arbetsmiljöforskning. Enligt motionärerna finns det ett stort behov av att öka kunskaperna om vad som leder till arbetsrelaterad ohälsa, arbetsplatsolyckor och slitsam arbetsmiljö.

Praktiknära forskning

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 13 efterfrågar motionärerna en långsiktig finansiering av den praktiknära forskningen mellan skolhuvudmän och lärosäten enligt det s.k. ULF-avtalet eftersom den tidigare försöksverksamheten nu har övergått i permanent verksamhet.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 36 vill motionärerna se satsningar på praktiknära forskning inom socialtjänsten.

Forskning om vissa särskilda områden

Genusforskning

I motion 2024/25:258 av Josef Fransson (SD) framför motionären att genusforskning skiljer sig från andra forskningsdiscipliner. Motionären vill därför att regeringens ambition ska vara att lägga ned Nationella sekretariatet för genusforskning samt att uppdragen om främjande av genusforskningen stryks i regleringsbrevet till Göteborgs universitet.

Forskning om idrott

I kommittémotion 2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 26 uppmärksammar motionärerna förutsättningarna för idrotts- och civilsamhällesrelaterad forskning. Enligt motionärerna är forskningen om rörelse, breddidrott och elitidrott viktig för idrottens utveckling och pekar på att forskning om idrott och idrottsrörelsen ofta är tvärvetenskaplig.

Forskning om kooperativa företag m.m.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 14 menar motionärerna att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer. Enligt motionärerna behövs ett hållbart företagande som klarar av kriser bättre och därför behöver forskningen kring detta öka.

Forskning om spel

I kommittémotion 2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 116 uppmärksammar motionärerna frågan om forskning kopplat till spelfrågor och om ansvar och finansiering för sådan forskning.

Utvecklingsforskning

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 14 efterfrågar motionärerna att en långsiktig och stabil finansiering av svensk utvecklingsforskning säkerställs. Enligt motionärerna omfattar denna typ av forskning vitt skilda områden och ger värdefull kunskap som är viktig även för oss i Sverige.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18 önskar motionärerna att resurserna till utvecklingsforskning ska återställas för att främja internationell forskningssamverkan och en bättre värld. Enligt motionärerna har utvecklingsforskning för Sverige historiskt varit ett starkt

tvärvetenskapligt fält och den nedskärning som har gjorts har inneburit att Sveriges ställning i det internationella samarbetet nu har försvagats.

Yttranden från andra utskott

Forskning om våld i nära relationer m.m.

Socialutskottet anger att det välkomnar satsningarna på forskning om bl.a. våld i nära relationer och hedersrelaterat våld.

Forskning om socialtjänsten

Socialutskottet vill betona behovet av ökad forskning inom social omsorg. Kunskapen om hur socialtjänsten kan utformas för att vara långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad behöver öka. För att stödja kommunerna att utforma socialtjänstens verksamhet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet behövs ökad kunskap om kvalitativa insatser inom socialtjänsten. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att tillföra medel till Forte för att etablera ett tioårigt nationellt forskningsprogram för hållbar socialtjänst.

Forskning om Förintelsen

Kulturutskottet välkomnar att regeringen förlänger den särskilda satsningen på forskning om Förintelsen och antisemitism som Vetenskapsrådet har i uppdrag att genomföra. Utskottet delar vidare regeringens uppfattning att det finns ett stort behov av forskning och kunskap som kan understödja demokrati, samhällelig motståndskraft och reformprocesser och utskottet vill i det sammanhanget även lyfta fram möjligheterna till synergier mellan den aktuella forskningssatsningen och den verksamhet som Forum för levande historia bedriver.

Forskning om barn och unga

Socialutskottet anger att det ser positivt på att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling. Enligt utskottet är det viktigt med mer forskning om barns och ungas ojämlikheter i hälsa, barns och ungas psykiska ohälsa, utanförskap samt risk att involveras och rekryteras till kriminalitet.

Kulturutskottet delar regeringens uppfattning att det behövs mer kunskap om hur träffsäkra olika insatser för barns och ungas utveckling och hälsa är. Detta gäller även frågan om samverkan mellan och inom de samhällsaktörer som möter barn och unga samt civilsamhällets insatser och samverkan med offentliga aktörer. Utskottet välkomnar därmed regeringens förslag om att Forte ska inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling.

Forskning om arbetsliv

Arbetsmarknadsutskottet välkomnar i sitt yttrande den satsning som regeringen gör på arbetslivsforskningen genom att det nationella forskningsprogram som Forte inrättat förlängs och förstärks och att forskning om ålder och åldrande i arbetslivet stärks ytterligare. Utskottet anser vidare att förekomsten av ålderism och åldersdiskriminering i arbetslivet är exempel på viktiga forskningsområden.

Forskning om kooperativa företag

Näringsutskottet uppmärksammar att det senast behandlade frågor om kunskap och forskning om kooperativt företagande våren 2024. Utskottet framför att sådant företagande kan vara en viktig del av det svenska näringslivet men påminner om att kooperativ inte är en företagsform. Information om kooperativt företagande finns att tillgå via en myndighetsgemensam webbportal, enligt utskottet.

Utvecklingsforskning

Utrikesutskottet framför att det beredde frågan om finansiering av utvecklingsforskning under budgetbehandlingen hösten 2023 och avstyrkte då motioner i frågan samt instämde i regeringens bedömning att biståndet i högre utsträckning bör användas för insatser utanför Sveriges gränser. Utskottet står kvar vid detta ställningstagande. Utrikesutskottet hänvisar vidare bl.a. till ett frågesvar i vilket det framgår att beslutet om omprioritering av biståndsmedel inte innebär att regeringen avser att sänka ambitionsnivån i arbetet med utvecklingsforskning, vilket utskottet välkomnar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom regeringen att det behövs forskning som kan bidra med kunskap och lösningar på olika samhällsproblem för att skapa förutsättningar för robusta samhällen. Regeringen anger att det pågående nationella forskningsprogrammet om brottslighet behöver fortsatt ha en bred inriktning samtidigt som det praktisknära perspektivet behöver stärkas genom ett fördjupat samarbete mellan bl.a. forskning och praktiker. Utskottet välkomnar den fortsatta satsningen på forskning om brottslighet och konstaterar att det finns behov av forskning om flera aspekter av brottsligheten. Vidare är det enligt utskottet av stor vikt med forskning som uppmärksammar bl.a. mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Utskottet vill också uppmärksamma behovet av ökad kunskap om bl.a. evidens om effektiva insatser inom socialtjänstens verksamheter och anser därför liksom socialutskottet att det aviserade forskningsprogrammet för socialtjänsten är betydelsefullt.

I likhet med arbetsmarknadsutskottet anser utskottet att det är fortsatt angeläget med forskning om arbetsliv och att frågor om ålder och åldrande i

arbetslivet behöver uppmärksammas ytterligare. Det är därför positivt att det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv förlängs och förstärks.

När det gäller frågan om finansiering av den praktiktära skolforskningen som nu har permanentats vill utskottet framhålla att det är regeringen som i regleringsbrev till berörda lärosäten fördelar de anslagsmedel som riksdagen har beslutat om.

I fråga om yrkanden om medel till utvecklingsforskning kan utskottet konstatera att utrikesutskottet anger att det tidigare har instämt i regeringens bedömning att biståndet i högre utsträckning bör användas utanför Sveriges gränser. Utrikesutskottet framför vidare att det välkomnar att regeringen har angett att den inte har för avsikt att sänka ambitionsnivån i arbetet med utvecklingsforskning. Utskottet har ingen annan uppfattning i frågan.

Utskottet noterar att näringsutskottet nyligen har behandlat frågan om kunskap och forskning om kooperativt företagande.

I övrigt när det gäller yrkanden om specifika forskningsfrågor vill utskottet påminna om att huvudprincipen är att ansökningar om forskningsmedel görs utifrån givna ansökningsprinciper via olika forskningsfinansiärer. Beslut om vilka forskningsprojekt som får medel fattas enligt vedertagna former med en kvalitativ granskningsprocess.

Mot ovanstående bakgrund finner utskottet inte skäl att föreslå ytterligare åtgärder och avstyrker motionerna 2024/25:258 (SD), 2024/25:1096 (M), 2024/25:1366 (SD) yrkande 22, 2024/25:2618 (MP) yrkande 36, 2024/25:3055 (MP) yrkande 116, 2024/25:3068 (MP) yrkande 26, 2024/25:3309 (S) yrkandena 12, 15 och 18, 2024/25:3310 (V) yrkandena 14 och 15, 2024/25:3312 (C) yrkande 36 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 13 och 14.

Djurförsök i forskningen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om djurförsök i forskningen m.m.

Jämför reservation 79 (SD), 80 (MP), 81 (V, MP), 82 (S) och 83 (MP).

Bakgrund och gällande rätt

Av budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23) framgår att Jordbruksverkets s.k. kompetenscentrum för 3R-frågor fortsatt arbeta med att samla, främja och sprida information om att ersätta (replace), minska (reduce) och förfina (refine) användningen av djurförsök. Regeringen bedömer att kompetenscentret fyller en viktig funktion och att det även fortsättningsvis utgör en plattform för att främja och samordna arbetet med dessa frågor.

Jordbruksverket anger att Sveriges 3R-center är en samlande arena för kunskap och drivkraft när det handlar om att ersätta, minska och förfina djurförsök i Sverige. Centret arbetar på uppdrag av Sveriges nationella kommitté för skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål (jordbruksverket.se).

I en interpellationsdebatt den 30 november 2023 med anledning av interpellation 2023/24:215 Åtgärder för att ersätta, minska och förbättra användningen av djurförsök anger landsbygdsministern bl.a. att Sverige strävar, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, mot det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det. Enligt ministern är utveckling av alternativa metoder till djurförsök ett viktigt steg för att uppnå detta mål. Sverige har en lång tradition av att stödja forskning för utveckling av djurförsöksfria alternativ, och via Vetenskapsrådet finansieras forskning om och utveckling av alternativa metoder till djurförsök. Ministern angav vidare att det även avsätts örönmärka medel till svenska laboratoriers medverkan i projekt om validering av alternativa metoder på EU-nivå.

I regleringsbrevet för Vetenskapsrådet 2025 (beslut 2024-12-19) anges bl.a. att 15 000 000 kronor ska användas för forskning om och utveckling av alternativa metoder till djurförsök. Medlen ska utlysas efter samråd med Jordbruksverket. Högst 2 000 000 kronor får användas för att bidra till svenska laboratoriers deltagande i valideringsprojekt av alternativa metoder till djurförsök som organiseras av EU:s referenslaboratorium och som omfattas av uppdragsbeskrivningen för valideringslaboratorier (EU-NETVAL). Vidare anges att Vetenskapsrådet ska redovisa hur rådet har arbetat med bevakning av försöksdjursvetenskap och utveckling av området.

Inom ramen för arbetet med försöksdjursvetenskap har Vetenskapsrådet inrättat en särskild expertgrupp som består av tolv ledamöter med kompetens inom forskning med djurexperimentell inriktning och inom etik. Vetenskapsrådet hanterar också ett särskilt projektbidrag för utveckling av metoder för ersättning, begränsning och/eller förfining av djurförsök (s.k. 3R). Rådet informerar även allmänheten om djurförsök, i samarbete med ett antal lärosäten.

Bestämmelser om krav på prövning av djurförsök från etisk synpunkt av en regional djurförsöksetisk nämnd finns i djurskyddslagen (2018:1192). I djurskyddsförordningen (2019:66) anges vidare att det ska finnas minst sex regionala djurförsöksetiska nämnder. Regeringen överväger nu att minska antalet djurförsöksetiska nämnder för att effektivisera nämndernas arbete (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23).

Motionerna

Djurförsöksfri forskning

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 109 vill motionärerna att det tas fram en nationell plan för att fasa ut plågsamma djurförsök och för en övergång till djurförsöksfri forskning. Motionärerna framför vidare att de vill se större satsningar på forskning fri från djurförsök samt att möjligheten att validera alternativa metoder förbättras. I yrkande 110 önskar motionärerna att det satsas medel på att utveckla djurförsöksfria forskningsmetoder.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 vill motionärerna se en handlingsplan om att så långt som möjligt gå över till forskning fri från djurförsök. Motionärerna efterfrågar vidare större satsningar på forskning fri från djurförsök samt förbättrade möjligheter att validera alternativa metoder.

I kommittémotion 2024/25:1397 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18 vill motionären se ett ökat stöd till forskning för att ta fram djurfria alternativ till djurförsök.

I motion 2024/25:912 av Magnus Manhammar (S) önskar motionären att en nationell handlingsplan tas fram som för Sverige fram till målet att nå en djurfri forskning.

I motion 2024/25:1790 av Jytte Guteland och Sofia Skönnbrink (båda S) efterfrågar motionärerna en snabbare omställning för forskningen från djurförsök till alternativa metoder.

I motion 2024/25:2389 av Mats Sander (M) vill motionären att en strategi för att fasa ut djurförsök tas fram.

Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 29 menar motionärerna att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna.

I kommittémotion 2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41 framför motionärerna att det i vår svenska djurskyddslagstiftning slås fast att djur ska skyddas mot onödigt lidande. Motionärerna vill därför se över förutsättningarna för mer forskning om smärtfria metoder för bedövning vid slakt av djur.

I motion 2024/25:10 av Josef Fransson (SD) anser motionären att regeringen bör överväga en översyn av den etiska bedömningen i fråga om djurförsök inom medicinsk forskning.

Yttrande från annat utskott

Djurförsök

Miljö- och jordbruksutskottet redogör i sitt yttrande för tidigare behandling av frågor om djurförsök. Utskottet underströk då vikten av ett starkt djurskydd för djur som används i försöksverksamhet men angav bl.a. att det har förståelse för att de etiska prövningarna kan innebära svåra avvägningar och ser positivt på den forskning som pågår kring hur den etiska prövningen kan utvecklas ytterligare. Miljö- och jordbruksutskottet hänvisar i sitt yttrande till tidigare ställningstagande om att djur inte får utsättas för onödigt lidande och poängterar att djurförsök endast ska godkännas och genomföras i de fall där den totala nyttan bedöms som större än djurens totala lidande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att Sverige strävar efter att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det. Utveckling av alternativa metoder till djurförsök är ett viktigt steg för att nå det målet. På Jordbruksverket finns det ett särskilt kompetenscentrum för frågor om djurförsök (3R-center) som arbetar med frågor om att ersätta, minska och förfina djurförsök. Inom Vetenskapsrådet finns det särskilda medel avsatta för bl.a. forskning om och utveckling av alternativa metoder samt för deltagande i EU:s arbete i dessa frågor. I djurskyddslagstiftningen finns bestämmelser om krav på prövning av djurförsök från etisk synpunkt. Miljö- och jordbruksutskottet framför i sitt yttrande att det vid behandling av frågor om djurförsök bl.a. understrukt vikten av ett starkt skydd för djur som används i försök och ser positivt på hur den etiska prövningen kan utvecklas ytterligare. Utskottet har ingen annan uppfattning i frågan.

Utskottet finner inte skäl att föreslå några åtgärder med anledning av de frågor som berörs i övriga yrkanden.

Mot ovanstående bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2024/25:10 (SD), 2024/25:912 (S), 2024/25:1397 (SD) yrkande 18, 2024/25:1790 (S), 2024/25:2389 (M), 2024/25:3108 (S) yrkande 41, 2024/25:3217 (MP) yrkandena 109 och 110 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 28 och 29.

Lärosätesfrågor och styrning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att inte tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om lärosätesfrågor och styrning.

Jämför reservation 84 (S), 85 (SD), 86 (C), 87 (MP), 88 (S, V), 89 (SD), 90 (C), 91 (C), 92 (M, C, KD, L), 93 (SD), 94 (C) och 95 (SD) samt särskilt yttrande 1 (SD) och 2 (SD).

Propositionen

Inledning

Regeringen aviserar på detta område för riksdagens kännedom ett antal exempel på planerade åtgärder som faller inom regeringens ansvarsområde och som regeringen avser att återkomma till inom ramen för ordinarie processer. Det handlar om en rad åtgärder för att förbättra förutsättningarna för excellens vid universitet och högskolor. Regeringen anger att de åtgärder som aviseras kan behöva kompletteras eller ses över och omprövas.

Akademisk frihet

Akademisk frihet är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den akademiska friheten kan dock enligt regeringen inte tas för given utan behöver aktivt främjas och värnas. Fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning inkluderar att kunna ställa kontroversiella frågor och presentera oväntade resultat utan att bli utsatt för t.ex. hat och hot.

Av 1 kap. 6 § högskolelagen framgår att det som allmän princip i högskolornas verksamhet ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Vidare anges att för forskningen ska som allmänna principer gälla att forskningsproblem fritt får väljas, forskningsmetoder fritt får utvecklas och forskningsresultat fritt får publiceras. Bestämmelsen omfattar den individuella akademiska friheten i lärosätets verksamhet, dvs. i både forskning och utbildning. För utbildningens del innebär detta enligt regeringen t.ex. att undervisningen ska präglas av ett öppet samtalsklimat där olika idéer och perspektiv kan debatteras, granskas och brytas mot varandra och där oväntade, även kontroversiella, resultat kan lyftas fram. Både lärare och studenter, i ömsesidig respekt, har ett ansvar för att främja och värna en sådan kultur.

Enligt regeringen finns det behov av att stärka arbetet med att främja och värna den akademiska friheten. Regeringen anger att den därför avser att ge en utredare i uppdrag att bl.a. föreslå åtgärder för att stärka skyddet av den akademiska friheten för lärare och forskare vid svenska lärosäten.

Mer tid till forskning

Kärnverksamheten i högskolan är utbildning och forskning. Högskolorna ska samverka med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta. Regeringen påminner om att den bl.a. i budgetpropositionen för 2024 har framhållit att den administrativa överbyggnaden behöver minska för att ge plats åt lärosätenas kärnuppdrag. Regeringen redovisar i den nu aktuella propositionen ett antal initiativ för att minska detaljregleringen på nationell nivå. Vissa administrativa krav har dock sitt ursprung i beslut som fattats inom lärosätena. Det är universitetets och högskolors eget ansvar att organisera och utveckla verksamheten så att hög kvalitet uppnås och resurserna utnyttjas effektivt. En förutsättning för att den administrativa bördan ska minska är därför också att lärosätena själva arbetar med att minska forskares och lärares administrativa börda, enligt regeringen.

Ökat självbestämmande för universitet och högskolor

Lärosätenas associationsform

Statliga universitet och högskolor är myndigheter som det generella regelverket, t.ex. myndighetsförordningen (2007:515), gäller för med vissa undantag. Enligt regeringen är lärosätenas självbestämmande när det gäller hur verksamheten ska läggas upp och hur resurser ska användas en viktig principfråga och en förutsättning för hög kvalitet i utbildning och forskning. För regeringen är det viktigt att statens styrning av universitet och högskolor är ändamålsenlig på så sätt att den ger lärosätena goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag, dvs. forskning och utbildning av hög kvalitet. Regeringen avser därför att tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor.

Myndighetsformen påverkar även statliga lärosätens möjligheter att ingå i internationella samarbeten. För att förbättra lärosätenas möjligheter att delta i forskningsarbeten bedömer regeringen att det fortsatt finns behov av att se över förutsättningarna för statliga universitet och högskolors möjligheter att ingå samarbeten och avtal med utländska aktörer.

Profilering, samverkan och samgående

Excellent forskning och utbildning av hög kvalitet kan bedrivas vid både större och mindre lärosäten, men regeringen menar att vägen dit ofta behöver se olika ut. Sedan 2009 har högskolor möjlighet att ansöka om examenstillstånd för utbildning på forskarnivå inom ett särskilt område. Detta skapar enligt regeringen möjligheter för högskolor att profilera sig och att stärka forskningen inom ett visst område och motverkar risken att forskningsresurserna sprids alltför tunt med ett sämre resultat som följd.

Profilering av verksamheten vid lärosätena och ökad samverkan mellan lärosäten kan enligt regeringens uppfattning öka kvaliteten i den högre utbildningen och forskningen. En ökad koncentration av kompetens kan stärka

utbildnings- och forskningsmiljöerna och öka lärosätenas konkurrenskraft, samtidigt som resurserna utnyttjas mer effektivt. För vissa lärosäten kan det ge en mer robust organisation och större möjligheter att öka kvaliteten i forskning om forskningsmiljöerna är större. Regeringen ser positivt på att lärosäten som hittar synergier med möjligheter till ökad kvalitet går samman och utesluter inte att särskilda samgåendemedel kan bli aktuella vid eventuella framtida samgåenden. Regeringen anger att den analyserar behovet av att ytterligare tydliggöra universitets och högskolors roller i högskolelandskapet och avser att fortsätta arbeta med denna fråga.

Universitetsstatus

Det är regeringen som beslutar om benämningen universitet. Sådana beslut ska fattas efter en sammanvägd bedömning. Regeringen beskriver att grunden för att en högskola ska kunna bli universitet är att den utbildning och forskning som bedrivs är av hög kvalitet. Därtill måste det finnas starka utbildnings- och forskningspolitiska skäl. Vidare är det avgörande att beslut om att omvandla högskolor till universitet grundas på långsiktiga överväganden och stabila statsfinansiella förutsättningar. Regeringen uppger att den inte har för avsikt att inleda någon process att utse fler universitet under innevarande mandatperiod.

Kvalitetssäkring av utbildning

Utbildning av hög kvalitet förutsätter enligt regeringen en god kvalitet i utbildningens forskningsanknytning. Excellent forskning förutsätter i sin tur hög kvalitet i utbildningen, så att väl förberedda studenter kan gå vidare från utbildning till forskarstudier och så småningom till forskning.

Regeringen betonar universitets och högskolors betydande egna ansvar för kvalitetssäkringen av den egna verksamheten. Respektive lärosätes eget ansvar för kvalitetssäkring är utgångspunkten för det nationella kvalitetssäkringssystemet som UKÄ ansvarar för. Regeringen har gett UKÄ i uppdrag att lämna förslag på hur det nationella kvalitetssäkringssystemet kan utvecklas för att ytterligare stärka kvalitet och främja excellens inom svensk högre utbildning (U2023/02764). Uppdraget har redovisats och regeringen anger att den avser att fortsätta arbeta med frågan.

Kompletterande information

Utredning om stärkt skydd av den akademiska friheten

Regeringen beslutade den 24 april 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera det nuvarande regelverket och vid behov föreslå ändringar i regelverket som syftar till att stärka skyddet av forskares och lärares individuella akademiska frihet (dir. 2025:42). Utredaren ska även undersöka behovet av att stärka stödet till forskare och lärare i frågor som gäller deras akademiska frihet. Syftet är att stärka lärares och forskares individuella

akademiska frihet och därigenom stärka svensk högre utbildning och forskning. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2026.

Styrning av lärosäten

Det är riksdagen som beslutar vilka statliga högskolor som ska finnas (2 kap. 1 § högskolelagen). Lärosätena har sedan en hög grad av självbestämmande när det gäller intern organisation, resursanvändning, planering och genomförande av utbildning och forskning (prop. 2020/21:60 s. 153).

I högskolelagen och högskoleförordningen finns övergripande mål och krav för de statliga lärosätena. De statliga universiteten och högskolorna omfattas dessutom av en rad andra bestämmelser som gäller för myndigheter, t.ex. förvaltningslagen (2017:900).

Enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina får en enskild fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning (enskild utbildningsanordnare) endast efter tillstånd utfärda sådana examina som regeringen enligt vad som anges i högskolelagen meddelat föreskrifter om. Ett sådant tillstånd får lämnas endast om utbildningen uppfyller vissa krav, t.ex. ska utbildningen vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivs så att den i övrigt uppfyller de krav som uppställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen. För varje examen som tillståndet gäller ska utbildningen dessutom uppfylla de särskilda krav som gäller för denna examen enligt högskoleförordningens bilaga examensordningen (1 och 2 §§).

I årliga regleringsbrev för respektive universitet och högskola preciserar regeringen vad som gäller för respektive lärosäte, inklusive finansiella villkor för användningen av anslag. Ett specifikt lärosäte kan också ges särskilda uppdrag i regleringsbrevet. Vissa centrala mål och återrapporteringskrav för samtliga statliga lärosäten anges i det gemensamma årliga regleringsbrevet för universitet och högskolor.

I ett särskilt regleringsbrev ges anvisningar och finansieringsvillkor för de enskilda utbildningsanordnare som får statsbidrag. Av samtliga lärosäten finns två enskilda universitet, en större enskild högskola, en konstnärlig enskild högskola och flera mindre enskilda utbildningsanordnare.

Ledamöter i universitets och högskolors styrelser

Regler om högskolestyrelser finns i 2 kap. högskolelagen och i 2 kap. högskoleförordningen. Ett lärosätes styrelse består vanligen av ordföranden och fjorton andra ledamöter. Lärosätets rektor ingår i styrelsen och högskolans lärare respektive studenter har rätt att utse tre ledamöter var. Ordföranden och övriga ledamöter utses av regeringen. Regleringen i fråga om antalet ledamöter och sammansättningen innebär alltså att majoriteten av ledamöterna utses av regeringen.

Regeringen angav följande argument för att antalet ledamöter som utses av regeringen ska vara i majoritet i lärosätenas styrelser (prop. 2015/16:131 s. 17). Att de externa ledamöterna är i majoritet är ett viktigt sätt att ge regeringen möjlighet att utkräva ansvar och att styra sina myndigheter. Det är

också en viktig uppgift för en styrelse att göra strategiska prioriteringar på en övergripande nivå. Enligt regeringens mening kan det ge bättre förutsättningar för ett effektivt arbete i styrelsen om majoriteten av ledamöterna är externa, bl.a. eftersom de inte påverkas personligen av beslutet. Dessutom menar regeringen att de externa ledamöterna utgör en viktig kontaktyta utåt och bidrar med kompetens från det omgivande samhället.

Kunskapsunderlag om lärosätenas associationsform

UKÄ har i uppdrag att göra en sammanställning av förslag i tidigare utredningar och rapporter om universitet och högskolors associationsform. Sammanställningen ska inkludera de motiveringar och konsekvensanalyser som finns knutna till förslagen. Myndigheten ska även göra en översikt över aktuella reformer i andra nordiska länder när det gäller lärosätenas associationsform. Uppdraget ska redovisas senast den 13 juni 2025 (UKÄ:s regleringsbrev för 2025, beslut 2025-02-27).

Motionerna

Akademisk frihet och forskningens frihet

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2 menar motionärerna att forskningens frihet behöver stärkas och den politiska detaljstyrningen minska. En alltför stor detaljstyrning minskar enligt motionärerna möjligheterna för den fria och oberoende forskningen, och områden som politiken glömt, prioriterat ned eller inte känner till ges därmed inte förutsättningar att utvecklas.

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 93 framhåller motionärerna behovet av att värna den akademiska friheten. Enligt motionärerna måste regeringen ta tydlig ställning för att värna den akademiska friheten, vilket också inbegriper att vara transparent, föra dialog och att ge lärosäten och forskare långsiktiga förutsättningar för sin verksamhet. I yrkande 94 lyfter motionärerna fram vikten av att värna forskningens frihet och främja öppen vetenskap, såväl i Sverige som internationellt. Regeringen bör enligt motionärerna tydligt markera mot strömningar som minskar forskningens oberoende.

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 menar motionärerna att regeringen borde verka för att öka forskarnas akademiska frihet. Motionärerna anser t.ex. att det inte ska få ställas krav på vissa politiska ideologier eller perspektiv för att forskare eller forskningsprojekt ska kunna få anslag.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10 framhåller motionärerna att den akademiska friheten behöver stärkas och lärosätenas självbestämmande öka och föreslår flera förändringar som ska bidra till att detta sker.

Antal universitet och högskolor m.m.

I kommittémotion 2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 16 framför motionärerna att regeringen borde överväga att genomföra en omfattande översyn av antalet lärosäten. Motionärerna menar att administrativa sammanslagningar av mindre högskolor kan bidra till en mer effektiv användning av samhällets och högskolornas resurser. I yrkande 17 menar motionärerna att regeringen bör verka för att de universitet som inte håller måttet fräntas sin universitetsstatus och därmed minska antalet universitet.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 20 eftersträvar motionärerna bättre förutsättningar för att fler universitet och högskolor på frivillig grund ska vilja ta initiativ till samgåenden. I yrkande 22 föreslår motionärerna att det bör finnas fastställda kriterier för när ett lärosäte ska kunna benämnas universitet.

I motion 2024/25:1703 av Carina Ödebrink m.fl. (S) önskar motionärerna att regeringen överväger att ge Högskolan i Jönköping universitetsstatus.

I motion 2024/25:2341 av Peter Hultqvist (S) framhåller motionären att det bör övervägas om Högskolan Dalarna bör få universitetsstatus.

I motion 2024/25:2514 av Mathias Tegnér m.fl. (S) yrkande 20 anser motionärerna att Södertörns högskola bör få universitetsstatus för att stärka högskolans ställning och bidra till huvudstadsregionens utveckling.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 8 menar motionärerna att genomförda universitetsutnämningar behöver ses över och att det finns skäl att ompröva fördelningen mellan universitet och högskolor.

I motion 2024/25:40 av Stina Larsson och Mikael Larsson (båda C) vill motionärerna utreda möjligheterna att göra Högskolan i Borås till ett universitet i syfte att stärka Västsverige som utvecklingsregion och för att högskolan ska kunna bli ännu mer framgångsrik inom textilområdet.

Rollfördelning och profilering

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 22 framhåller motionärerna behovet av en tydligare beskrivning av universitetens respektive högskolornas roll och uppdrag. Motionärerna menar att en tydlig rollfördelning är en förutsättning för att både spets och bredd ska garanteras på landets lärosäten. Ett liknande yrkande finns i kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 23.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 19 lyfter motionärerna fram vikten av att lärosätena har goda möjligheter att stärka sin profilering och kunna koncentrera sina resurser till de områden inom vilka det enskilda lärosätet är starkast. I yrkande 21 menar motionärerna att stärkta möjligheter för universitet och högskolor att specialisera sin verksamhet bidrar till en mer effektiv användning av resurser.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7 menar motionärerna att universitet och högskolor i högre grad bör differentieras och att högskolorna i högre grad bör fokusera på yrkesutbildningar.

Organisationsform m.m.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 17 framhåller motionärerna att lärosätenas organisationsform inte bör utredas. Motionärerna vill inte att högskolesektorn privatiseras eller utsätts för marknadsexperiment.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 15 anser motionärerna att bl.a. de organisatoriska förutsättningarna för forskarnas och lärarnas självständighet bör stärkas. I yrkande 18 framhåller motionärerna att det behövs fler fristående lärosäten, t.ex. stiftelser, för att makt ska kunna flyttas från politiken till professionen. I yrkande 19 vill motionärerna utreda möjligheterna att stärka etableringsfriheten för såväl internationella som svenska lärosäten. Enligt motionärerna kan detta öka den högre utbildningens pluralism och ge fler nydanande idéer möjlighet att växa.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 11 föreslår motionärerna att frågan om lärosätenas institutionella frihet ska inkluderas i den aviserade utredningen om att stärka lärares och forskares akademiska frihet. Motionärerna önskar se en ökad pluralism vad gäller lärosätenas associationsformer och efterfrågar i yrkande 29 fler autonoma lärosäten och lärosäten i stiftelseform eftersom motionärerna menar att det kan öka den institutionella friheten och kvaliteten i verksamheten.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 6 vill motionärerna se över möjligheten för fler lärosäten att ha en annan organisationsform än att vara en statlig myndighet för att öka lärosätenas självständighet.

Styrelsefrågor

I kommittémotion 2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 menar motionärerna att regeringen bör beakta att majoriteten av ledamöterna i en högskolas styrelse ska vara lärare och forskare. Enligt motionärerna skulle det öka lärosätenas autonomi och bidra till att lärosätena kan styras så effektivt som möjligt.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 14 vill motionärerna minska andelen styrelseledamöter som tillsätts av regeringen och utreda möjligheten att låta de statliga lärosätena själva besluta om ordförande i styrelsen i syfte att öka lärosätenas institutionella autonomi.

Kvalitetssäkring

I kommittémotion 2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 menar motionärerna att regeringen bör överväga att utreda en extern bedöm-

ning av slumpvis utvalda kandidat- och magisterarbeten för att säkra utbildningskvaliteten. I yrkande 9 framhåller motionärerna att regeringen bör verka för en stärkt kvalitet i den högre utbildningen genom att öka andelen lärarledd undervisning.

I motion 2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 1 vill motionärerna förändra hur utbildningarnas kvalitetsutvärderingar genomförs. Motionärerna anser att kvaliteten ska bedömas utifrån akademiska framgångar, hur väl studenterna lyckas efter avslutad utbildning och antalet lärarledda timmar på utbildningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att den akademiska friheten är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den behöver också aktivt främjas och värnas. Forskningens frihet är reglerad i regeringsformen, och av högskolelagen framgår att som allmänna principer för forskningen gäller att forskningsproblem får fritt väljas, forskningsmetoder fritt utvecklas och forskningsresultat fritt publiceras. Av högskolelagen framgår också att det som allmän princip i högskolornas verksamhet gäller att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Utskottet ser positivt på att regeringen nu har gett en utredare i uppdrag att bl.a. föreslå åtgärder för att stärka skyddet av den akademiska friheten för lärare och forskare vid svenska lärosäten. Att granskas och mötas i debatt utan hat och hot är en omistlig del av den akademiska friheten.

Av högskolelagen framgår att det är riksdagen som beslutar om vilka statliga högskolor som ska finnas. Utskottet vill påminna om att regeringen i maj 2022 fattade beslut om kvalitetsaspekter vid beslut om benämningen universitet liksom att beslut om benämningen ska fattas efter en sammanvägd bedömning av såväl långsiktiga statsfinansiella förutsättningar som utbildnings- och forskningspolitiska skäl. Utskottet konstaterar att regeringen uppger att den inte har för avsikt att inleda någon process att utse fler universitet under innevarande mandatperiod. Utskottet noterar att regeringen ser positivt på att lärosäten som hittar synergier med möjligheter till ökad kvalitet går samman och att särskilda samgåendemedel för att stödja frivilliga sammanslagningar kan bli aktuella.

Utskottet noterar att regeringen avser att tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor. Utskottet ser flera risker med en annan associationsform än myndighetsformen för lärosätena, bl.a. en risk för ökad påverkan av marknadskrafter i högskolesektorn. Utskottet anser därför att regeringen inte bör genomföra en utredning om myndighetsformen för lärosätena. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

När det gäller frågor om rollfördelning och profilering instämmer utskottet i regeringens bedömning att profilering av verksamheten vid lärosätena och ökad samverkan mellan lärosäten kan öka kvaliteten i den högre utbildningen

och forskningen. Utskottet konstaterar att högskolor sedan 2009 har möjlighet att ansöka om examenstillstånd för utbildning på forskarnivå inom ett särskilt område, vilket skapar möjligheter för högskolor att profilera sig och att stärka forskningen inom ett visst område. Regeringen anger att den analyserar behovet av att ytterligare tydliggöra universitets och högskolors roller i högskolelandskapet och avser att fortsätta arbeta med denna fråga.

Vad gäller frågan om statliga lärosätesstyrelseras sammansättning konstaterar utskottet att regeringen, när den nuvarande ordningen för styrelsens sammansättning beslutades, framhöll att det är viktigt att de externa ledamöterna är i majoritet eftersom det ger regeringen möjlighet att utkräva ansvar och att styra sina myndigheter. Dessutom kan de externa ledamöterna utgöra en värdefull kontaktyta utåt och bidra med annan kompetens. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag. Enligt utskottet är den gällande regleringen väl avvägd.

Utskottet framhåller att universitet och högskolor har ett betydande eget ansvar för kvalitetssäkringen av den egna verksamheten och att detta är utgångspunkten för det nationella kvalitetssäkringssystem som UKÄ ansvarar för. Utskottet noterar att UKÄ har haft i uppdrag att lämna förslag på hur det nationella kvalitetssäkringssystemet kan utvecklas för att ytterligare stärka kvalitet och främja excellens inom svensk högre utbildning (U2023/02764). Uppdraget har redovisats och regeringen anger att den avser att fortsätta arbeta med frågan.

Mot ovanstående bakgrund tillstyrker utskottet motion 2024/25:3309 (S) yrkande 17 och avstyrker motionerna 2024/25:40 (C), 2024/25:1443 (SD) yrkandena 7, 9, 10, 16 och 17, 2024/25:1445 (SD) yrkande 2, 2024/25:1703 (S), 2024/25:2292 (M) yrkandena 1 och 6–8, 2024/25:2341 (S), 2024/25:2514 (S) yrkande 20, 2024/25:3024 (S) yrkandena 93 och 94, 2024/25:3167 (C) yrkandena 14, 15, 18, 19 och 22, 2024/25:3312 (C) yrkandena 10, 11, 19–23 och 29 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 2.

Forskare och doktorander

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om forskare och doktorander m.m.

Jämför reservation 96 (S), 97 (C), 98 (S), 99 (V), 100 (C), 101 (MP), 102 (SD), 103 (S), 104 (C), 105 (SD), 106 (V), 107 (C), 108 (V), 109 (C) och 110 (MP).

Propositionen

Inledning

Att högskolan kan rekrytera rätt kompetens är enligt regeringen en nyckel till att åstadkomma excellent forskning och en långsiktig förutsättning för lärosätenas verksamhet. För att svenska lärosäten ska attrahera de bästa forskarna krävs att rekrytering sker i öppen konkurrens utifrån meriter och med transparens. Regeringen menar att det också behöver finnas tydliga karriärvägar som premierar excellens i varje steg.

Karriärvägar

Utbildning på forskarnivå

Tillgång till forskarutbildade är viktigt för Sverige som kunskapsnation och för svensk konkurrenskraft. Enligt regeringen är det väsentligt att de bäst lämpade studenterna ser forskarstudier som ett attraktivt val. Lärosätena har ett ansvar för att rekryteringen baseras på transparenta kvalitetskriterier och att de framtida karriärvägarna är tydliga. Det är också viktigt att individer med stort intresse av att nyttiggöra forskning vill söka sig till utbildning på forskarnivå.

Utländska doktorander utgör en väsentlig del av svensk forskning och utbildning, enligt regeringen. De är även viktiga för kompetensförsörjningen inom det svenska näringslivet och offentlig sektor. Med tanke på det stora behovet av utländska doktorander och forskare inom högre utbildning och forskning i Sverige och den investering som staten gör i deras utbildning och forskning, är det enligt regeringen viktigt att det migrationsrättsliga regelverket är förenligt med de behov som finns för den här gruppen. En utredare har haft i uppdrag att föreslå åtgärder som förbättrar möjligheterna att attrahera och behålla utländska forskare i Sverige. Uppdraget redovisades i december 2024 och promemorian har remitterats till den 24 mars 2025 (Ds 2024:31). Utländska forskare och studenter ingår också i målgruppen för det uppdrag som lämnats till flera myndigheter för att stärka samordningen för att attrahera och behålla internationell kompetens (KN2024/00521). Uppdraget ska slutrapporteras senast den 31 mars 2027.

Enligt regeringen är nationella forskarskolor ett effektivt sätt att skapa en kritisk massa av kompetens och förebygga fragmentering. Genom nationella forskarskolor främjas inte bara gemensamt användande av resurser, utan även kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan deltagande doktorander, forskare och lärosäten. Regeringen planerar därför satsningar på nationella forskarskolor inom ett flertal områden.

Forskarstuderande med anställning utanför lärosätet, s.k. industriad doktorander, har en viktig funktion som brygga mellan akademi och omvärld och möjligheterna att vara industriad doktorand bör därför stärkas, enligt regeringen.

Biträdande lektor

Biträdande lektor är ingångsanställningen i den akademiska karriärvägen. Rekrytering av biträdande lektorer är en strategisk möjlighet för universitet och högskolor att attrahera talanger med potential att bidra till forsknings-excellens. Sedan 2021 har universiteten i sina regleringsbrev lärosätesspecifika mål för andelen biträdande lektorer i den forskande och undervisande personalen. UKÄ:s uppföljningar visar att lärosätena ännu inte har nått upp till dessa mål, vilket motiverar fortsatta mål på området, enligt regeringen.

Regeringen anser vidare att det, i likhet med andra anställningar, finns skäl att öka biträdande lektors mobilitet. Regeringen anger att den därför i september 2024 beslutade om en ändring av högskoleförordningen (1993:100) som innebär att tidsgränsen för att vara behörig att anställas som biträdande lektor ska vara högst fem eller högst sju år från avlagd doktorsexamen. Lärosätena får med ändringen själva besluta om vilken tidsgräns som bör användas.

Karriärvägar och meriteringssystem

Det är lärosätena som har arbetsgivaransvaret och därmed ansvaret för rekrytering och karriärvägar. För att stärka lärosätenas arbete med strategisk rekrytering avser regeringen att införa en ny karriärstödssatsning vid Vetenskapsrådet med särskild inriktning på biträdande lektorer och, kopplat till denna, ett nytt incitament för att arbeta med strategisk rekrytering i form av en ny indikator inom ramen för lärosätenas forskningsanslag.

Av högskolelagen och högskoleförordningen framgår krav på behörighet och bedömningsgrunder vid olika anställningar inom högskolan liksom krav på anställningsförfarandet, t.ex. i fråga om när sakkunnigbedömning ska göras. Utifrån den nationella regleringen ansvarar universitet och högskolor för att organisera sina lokala meriteringssystem.

För att främja uppbyggnaden av starka och integrerade forsknings- och innovationsmiljöer krävs enligt regeringen ett professionellt rekryterings- och befordringsarbete vid lärosätet där kvalitet står i centrum. Ändamålsenliga, tydligt definierade och transparenta kriterier och processer är grundläggande för att främja kvalitet. Öppen och transparent rekrytering är också en förutsättning för att ge alla lika möjligheter att meritera sig.

För att garantera meriteringssystemens kvalitet och relevans behöver systemen enligt regeringen spegla den bredd av relevanta kompetenser som krävs för respektive anställning. Det gäller, utöver vetenskaplig meritering, även andra meriter och förmågor som har betydelse, t.ex. pedagogisk meritering, att bygga upp och underhålla forsknings- och innovationsinfrastruktur, att samarbeta med andra sektorer och att verka för forskningens nyttiggörande. Regeringen lyfter också fram mobilitet som en viktig kvalitetsfaktor.

Mobilitet

Enligt regeringen är mobilitet av forskare och lärare mellan högskolor och mellan högskola och andra sektorer såväl nationellt som internationellt en kvalitetsfaktor. Det leder till mer dynamiska forsknings- och utbildningsmiljöer genom att nya perspektiv och nya arbetssätt och metoder introduceras. Mobilitet är därför av stor vikt för att Sverige ska kunna stärka sin konkurrenskraft och ställning som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Regeringen anser därför att graden av nationell och internationell mobilitet vid anställningar bör öka.

Regeringen konstaterar att mobilitet kan bidra till utveckling och meritering för individen och att det är viktigt att regelverken inte utgör hinder för mobilitet. Detta är särskilt angeläget för forskare och lärare som är i den mest formativa delen av sin karriär och för vilka mobilitet skulle kunna vara ett viktigt led i meriteringen. Möjligheterna till mobilitet tidigt i den akademiska karriären behöver därför stärkas, enligt regeringen.

Jämställdhet för kvalitet och excellens

För att Sverige fortsatt ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation måste lika villkor för likartat arbete och meriter gälla för kvinnor och män. Om de akademiska karriärvägarna inte vilar på meritokratiska grunder blir enligt regeringen doktorand- och forskaranställningar mindre attraktiva, och de med bäst meriter riskerar att inte söka anställningar, vilket på sikt minskar rekryteringsbasen. Jämställdhet inom högskolesektorn är enligt regeringens uppfattning därför viktig för kvalitet i utbildning och för excellent forskning så att Sverige inte ska riskera att gå miste om excellent forskning och banbrytande forskningsrön.

En jämställd arbetsplats behöver även hantera frågor som rör exempelvis kultur och arbetsmiljö. Universitet och högskolor har en helt avgörande roll som arbetsgivare för att arbeta med dessa frågor. För att göra en akademisk karriär mer attraktiv är enligt regeringen t.ex. transparent tjänsteplanering viktigt så att både kvinnor och män får tillräcklig tid avsatt till kärnuppgifterna forskning och utbildning. Regeringen anger att den avser att ge Vetenskapsrådet och UKÄ i uppdrag att analysera jämställdheten vid svenska universitet och högskolor, i syfte att identifiera kvalitetsrisker för forskningen och goda exempel på åtgärder som främjar kvalitet i forskning och utbildning.

Rekryteringsmål för nyanställda professorer beslutades av riksdagen 1997 i enlighet med propositionen Högskolans ledning, lärare och organisation (prop. 1996/97:141, bet. 1997/98:UbU3, rskr. 1997/98:12) i syfte att stimulera ett långsiktigt och systematiskt jämställdhetsarbete på alla nivåer. Regeringen anger att den avser att ge UKÄ i uppdrag att följa upp rekryteringsmålen för nyanställda professorer för att vidare studera dess effekter på kvaliteten i forskning och utbildning.

Kompletterande information

Anställning av forskare

I 3 kap. högskolelagen finns vissa bestämmelser om anställning av professorer och andra lärare. En professor ska t.ex. anställas tills vidare utan tidsbegränsning men i vissa fall, bl.a. i fråga om konstnärlig verksamhet, är det möjligt med anställning för en bestämd tid (3 §). I 4 kap. högskoleförordningen finns särskilda bestämmelser om anställning av lärare, bl.a. i fråga om tidsbegränsade anställningar. För vissa tjänster får eller ska en anställning omfatta en viss tid. Vissa särskilda bestämmelser om tidsbegränsning gäller t.ex. för anställningar av biträdande lektorer. En lärare inom konstnärlig verksamhet får anställas tills vidare, dock längst fem år. En sådan anställning kan förnyas men den sammanlagda anställningstiden får omfatta högst tio år. I övrigt gäller lagen (1982:80) om anställningsskydd för anställningen (4 kap. 9–12 b §§ högskoleförordningen).

UKÄ har haft i uppdrag att undersöka förekomsten av och analysera s.k. stapling av tidsbegränsade anställningar (definierat som tidsbegränsade anställningar som baseras på högskolans särskilda reglering, som varvas med andra tidsbegränsade anställningar). Uppdraget redovisades i rapporten Stapling av tidsbegränsade anställningar i högskolan – Hur vanligt är det och vilka orsaker finns? (UKÄ, rapport 2022:5). En slutsats UKÄ drog var att s.k. stapling inte verkade vara ett utbrett problem i sektorn men att det är komplicerat att skilja ut vilka kedjor av tidsbegränsade anställningar som är problematiska.

UKÄ har också haft i uppdrag att följa upp andelen visstidsanställningar vid universitet och högskolor. Uppdraget slutredovisades i mars 2024 i rapporten Tidsbegränsade anställningar i högskolan (UKÄ, rapport 2024:6). Enligt rapporten har andelen personer i den forskande och undervisande personalen med någon form av tidsbegränsad anställning minskat långsamt de senaste åren. Totalt sett är det fortfarande en större andel i den forskande och undervisande personalen som har en tidsbegränsad anställning än i samhället i stort, men UKÄ konstaterar att majoriteten hade en typ av tidsbegränsad anställning som är en del av det etablerade meriteringssystemet.

UKÄ har i uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet av det mål som lärosätena har för andelen biträdande lektorer. UKÄ ska också ta fram underlag för lärosätessvisa målnivåer för perioden 2029–2032. Uppdragen ska redovisas

i mars respektive juni 2028 (UKÄ:s regleringsbrev för 2025, beslut 2025-02-27).

Anställning som doktorand m.m.

Universitet och högskolor får ha särskilda anställningar för doktorander för att dessa ska genomföra sin utbildning på forskarnivå. En anställning som doktorand ska gälla tills vidare, dock längst till en viss tidpunkt och aldrig för längre tid än ett år efter avlagd doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. En doktorand vars studiefinansiering består av stipendium ska, om vissa villkor är uppfyllda, anställas som doktorand senast när det återstår tre års utbildning på heltid (5 kap. 1, 4 och 7 §§ högskoleförordningen).

En stipendiefinansierad doktorand är inte anställd och omfattas därmed av ett sämre studiesocialt skyddsnät än vad som gäller vid anställning som doktorand. För att förbättra den studiesociala tryggheten ska universitet och högskolor teckna en försäkring hos Kammarkollegiet för doktorander med stipendiefinansiering. Försäkringen gäller vid sjukdom eller föräldraledighet (1 kap. 11 c §). Sedan 2018 gäller också att nivån på stipendiet ska vara likvärdig med den lönenivå som en anställd doktorand har efter skatt (7 kap. 36 §).

Hösten 2023 hade 70 procent av doktoranderna en doktorandanställning. Många doktorander, totalt 20 procent, bedriver sin forskarutbildning inom ramen för en anställning utanför högskolan. Stipendier utgör en liten del, 4 procent, av finansieringen av forskarutbildningen (UKÄ, Universitet och högskolor – Årsrapport 2024, rapport 2024:21).

UKÄ har i uppdrag att analysera orsaker till att andelen av den svenska befolkningen som påbörjar en forskarutbildning senast vid 30 års ålder minskar. Myndigheten ska särskilt analysera vad som krävs för att de bäst meriterade studenterna ska se forskarstudier som ett attraktivt karriärval samt vid behov föreslå åtgärder som främjar detta. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2026 (UKÄ:s regleringsbrev för 2025, beslut 2025-04-16).

Uppdrag att kartlägga och analysera rekryteringsprocesser och mobilitet

UKÄ har i uppdrag att kartlägga och analysera universitetens processer för rekrytering av undervisande och forskande personal. Myndigheten ska också kartlägga och analysera graden av mobilitet bland den undervisande och forskande personalen. Kartläggningen och analysen ska beakta dels graden av mobilitet vid rekrytering, dels graden av de sökandes mobilitet under perioden mellan disputation och anställning. Myndigheten ska vid behov, och med beaktande av den arbetsgivarpolitiska delegeringen, föreslå åtgärder som främjar öppna och transparenta utlysningar och åtgärder som främjar mobilitet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2026 (UKÄ:s regleringsbrev för 2025, beslut 2025-04-16).

Tillgänglighet

Diskrimineringslagen (2008:567) har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 1 §). Med diskriminering avses direkt diskriminering, indirekt diskriminering eller bristande tillgänglighet (4 §).

I diskrimineringslagen anges bl.a. att en arbetsgivare inte får diskriminera den som hos arbetsgivaren är arbetstagare eller t.ex. gör en förfrågan om eller söker arbete hos arbetsgivaren (2 kap. 1 §). Utbildningsanordnare får inte diskriminera någon student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten (5 §). Utbildningsanordnarna ska också fortlöpande genom s.k. aktiva åtgärder arbeta med ett förebyggande och främjande arbete inom verksamheten för att motverka diskriminering och verka för lika rättigheter och möjligheter. I arbetet ingår t.ex. att vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas (3 kap. 1 och 2 §§). I lagen finns närmare bestämmelser om utbildningsanordnarens arbete med bl.a. aktiva åtgärder.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har i uppdrag att följa och analysera utvecklingen inom det område som regleras bl.a. av diskrimineringslagen (förordningen [2008:1401] med instruktion för Diskrimineringsombudsmannen). I lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen anges bl.a. att DO ska verka för att diskriminering som har samband med t.ex. funktionsnedsättning inte förekommer på några områden av samhällslivet.

Jämställdhet

I högskolelagen slås det fast att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iaktas och främjas i högskolornas verksamhet (1 kap. 5 § andra stycket).

Av det gemensamma regleringsbrevet för 2025 för universitet och högskolor (beslut 2024-12-19) framgår att lärosätena ska fortsätta att arbeta för att verksamheterna ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (prop. 2023/24:1 utg.omr. 13) i linje med de av lärosätena inrapporterade inriktningarna för arbetet med jämställdhetsintegrering 2023–2025, t.ex. i fråga om lika möjligheter till karriärvägar, könsbundna studieval och genomströmning. Lärosätena ska senast den 1 december 2025 redovisa resultat av det arbete som genomförts.

Jämställdhetsmyndigheten har i sin instruktion och i sitt regleringsbrev uppdrag att stödja universitet och högskolor i deras arbete med jämställdhetsintegrering. Arbetet ska delredovisas den 17 april 2025 och slutredovisas den 17 april 2027. Myndigheten ska också stödja lärosätena i deras övriga arbete för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Rekryteringsmål professorer

Sedan 1997 har det under olika perioder funnits lärosätessvisa rekryteringsmål för könsfördelningen bland nyrekryterade professorer angivna i respektive

lärosätets regleringsbrev. Rekryteringsmålen anger hur stor andel av de nyrekryterade professorerna vid lärosätet som ska vara kvinnor. De senaste rekryteringsmålen gällde för perioden 2021–2023. Under perioden låg de lärosätesspecifika målen på mellan 34 och 60 procent. 3 av 33 lärosäten nådde sina mål under perioden. Sex lärosäten underskred sina mål med 20 procentenheter eller mer (UKÄ, Universitet och högskolor – Årsrapport 2024, rapport 2024:21).

Nya mål har beslutats för respektive lärosäte för perioden 2025–2028. Målen är, på motsvarande sätt som tidigare, beräknade med hänsyn till antalet anställda professorer inom olika forskningsämnesområden på respektive lärosäte, samt könsfördelningen nationellt bland doktorsexaminerade inom olika forskningsämnesområden ett antal år tidigare (UKÄ, Mål för nyrekryterade professorer och biträdande lektorer 2025–2028, rapport 2024:16).

UKÄ har i uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet av de mål som lärosätena har för könsfördelning bland nyrekryterade professorer. UKÄ ska särskilt studera rekryteringsmålen effekter på kvaliteten i forskning och utbildning. Vidare har UKÄ i uppdrag att ta fram underlag för lärosätessvisa målnivåer för perioden 2029–2032 (UKÄ:s regleringsbrev för 2025, beslut 2025-02-27)).

Motionerna

Övergripande kompetensförsörjning m.m.

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 97 vill motionärerna öppna nya karriärvägar mellan högskolan och det omgivande samhället. Enligt motionärerna kan det bidra till att höja kvaliteten i välfärden, öka spridningen av forskningsresultat i samhället samtidigt som utbildning och forskning tillförs nya impulser.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 21 vill motionärerna att andelen svenskspråkiga studenter som doktorerar och går vidare till forskaranställningar vid lärosätena ökar, liksom andelen avhandlingar som skrivs på svenska.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31 lyfter motionärerna fram vikten av att lärosätena får bättre möjligheter att anställa biträdande lektorer och att lärosätena själva kan besluta om t.ex. tidsgränsen för anställningen. I yrkande 33 menar motionärerna att det behövs en långsiktig strategi för att kunna säkra den framtida försörjningen av doktorander, forskare och universitetslärare. Det behövs enligt motionärerna satsningar på utbildning och kompetensutveckling för att forskningssatsningar ska bli verkningsfulla på lång sikt.

Anställningsvillkor och anställningsformer

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105 vill motionärerna värna tryggare anställningar för forskare och lärare.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17 efterfrågar motionärerna en ökad anställningstrygghet för lärare och forskare, vilket enligt motionärerna bl.a. kräver att lärosätena har möjlighet att strategiskt och långsiktigt planera forskningen.

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 95 anser motionärerna att forskare bör ges tryggare anställningar som ett led i att stärka forskningens frihet. I yrkande 96 vill motionärerna att förekomsten av stapling av tidsbegränsade anställningar inom högre utbildning och forskning ses över och att antalet visstidsanställningar minskar. Att forskare ges tryggare anställningar är enligt motionärerna viktigt även ur ett jämställdhets- och arbetsmiljöperspektiv.

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 menar motionärerna att regeringen borde verka för att förbättra anställningsvillkoren för kompetenta forskare. Enligt motionärerna behöver högskolans anställningsformer anpassas till det faktum att inte alla som doktorerat blir konkurrenskraftiga forskare, och tillsvidareanställningar ska därför ges till forskare med en självständig forskningsproduktion.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 3 anser motionärerna att förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning behöver ses över liksom vilka åtgärder som krävs för att tillgängligheten ska kunna öka. I yrkande 8 vill motionärerna att regeringen tillsätter en utredning som ser över hur doktoranders anställningstrygghet kan säkras. Att doktorander anställs från första dagen i forskarutbildningen och att det finns finansiering för hela utbildningstiden är enligt motionärerna två viktiga faktorer. Motionärerna framhåller i yrkande 9 att det bör utredas hur stipendier som finansieringsform för doktorer och postdoktorer kan avskaffas.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32 lyfter motionärerna fram behovet av att stärka unga forskares situation och förutsättningar, särskilt när andelen externa medel som söks i konkurrens ökar. Att andelen konkurrensutsatta forskningsmedel ökar riskerar enligt motionärerna att försämra unga forskares anställningstrygghet.

Övergripande om jämställdhet

I kommittémotion 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 98 vill motionärerna se att jämställdheten förbättras inom den högre utbildningen och forskningen bl.a. eftersom det finns stora könsskillnader mellan olika ämnen.

För att kunna möta de utmaningar som samhället står inför och för att främja forskning och innovation i världsklass framhåller motionärerna i kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 37 att jämställdheten i högre utbildning och forskning måste stärkas.

Åtgärder för jämställdhet

I kommittémotion 2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 framför motionärerna att regeringen borde överväga att genomföra en översyn av regleringsbrevens så att kvotering inte förekommer inom svensk högskola. I yrkande 3 önskar motionärerna att lärosätenas könsbaserade rekryteringsmål för professorer ska tas bort. Motionärerna menar att det aldrig ska råda något tvivel om att det är den bäst meriterade som får en utlyst tjänst.

I kommittémotion 2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 5 menar motionärerna att regeringen borde verka för att sund jämställdhet ska råda inom akademien så att alla så långt som möjligt får lika goda förutsättningar. I yrkande 6 menar motionärerna att regeringen borde förbjuda alla former av kvotering och sträva efter att samtliga anslag och tjänster fördelas på strikt meritokratiska grunder.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 4 vill motionärerna att en jämställdhetsbonus införs i lärosätenas basanslag. I yrkande 6 menar motionärerna att regeringen bör fastställa att målet är att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 ska vara kvinnor. Motionärerna anser i yrkande 7 att ett mål bör införas om att högst hälften av de statligt finansierade forsknings- och innovationsanslagen ska gå till män. Ett likalydande yrkande finns i kommittémotion 2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 28.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 28 framhåller motionärerna att lärosätenas jämställdhetsarbete måste intensifieras så att både en meritokratisk och jämställd ordning garanteras. I yrkande 29 betonar motionärerna behovet av att säkerställa att kvinnor och män i praktiken har liknande arbetsvillkor och arbetsbelastning.

Internationella utbyten och samarbeten m.m.

I partimotion 2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 106 vill motionärerna underlätta för utländska doktorander, lärare och forskare.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 15 efterfrågar motionärerna ett mer intensivt arbete av regeringen för att fler internationella studentutbyten ska genomföras. Enligt motionärerna lägger studentutbyten grunden för internationella samarbeten och utbyten för doktorander och forskare. I yrkande 16 önskar motionärerna att forskningssamarbeten med forskare i låginkomstländer underlättas.

I kommittémotion 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 10 efterfrågar motionärerna en utredning om hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas. Enligt motionärerna är det viktigt att bättre kunna ta till vara den kompetens som utländska doktorer och postdoktorer verksamma i Sverige har. I yrkande 11 föreslår motionärerna att de statliga forskningsfinansierarna och lärosätena får i uppdrag att aktivt främja och stödja Scholars at Risks arbete för att främja akademisk frihet genom att

skyddet åt forskare som av olika anledningar inte kan verka i sina hemländer utökas.

I kommittémotion 2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31 föreslår motionärerna att internationella utbyten ska uppmuntras och underlättas. Utländska studenter och forskare bör enligt motionärerna ha goda förutsättningar att vara verksamma i Sverige samtidigt som svenska studenter bör uppmuntras till utlandsstudier.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 27 vill motionärerna att regeringen ska förenkla för utländska doktorander och forskare. Motionärerna lyfter bl.a. fram vikten av att kunna garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige. I yrkande 28 önskar motionärerna stödja ukrainska forskare som har tvingats att lämna hemlandet och stödja återuppbyggnaden av bl.a. ukrainsk forskningsinfrastruktur.

Yttrande från annat utskott

Fördelning av forsknings- och innovationsanslag

Näringsutskottet framför att det är av uppfattningen att det är centralt att förutsättningarna för kvinnor att driva och utveckla företag ska förbättras men vill samtidigt påminna om det arbete som regeringen gör för att stärka förutsättningarna för kvinnors företagande och innovation. Vidare anger utskottet att även myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering bör nämnas.

Utskottets ställningstagande

Lärosätenas möjligheter att rekrytera rätt kompetens till verksamheten är avgörande för utbildning och forskning av hög kvalitet som kommer samhället till nytta. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att rekrytering behöver ske i öppen konkurrens utifrån meriter och med transparens liksom att det behöver finnas tydliga karriärvägar som premierar excellens i varje steg. Det är också väsentligt att de bäst lämpade studenterna ser forskarstudier som ett attraktivt val. Utskottet konstaterar att det är respektive lärosäte som har arbetsgivaransvaret och därmed bär ansvaret för arbetet med rekrytering och karriärvägar. När det gäller olika typer av anställningsfrågor anser utskottet att det i dag inte finns skäl att föreslå ändringar i den gällande regleringen utöver den föreslagna ändringen av högskolelagen som innebär att fler ges möjlighet till förenad anställning mellan högskola och en sektor utanför högskolan.

När det gäller frågan om arbetet mot diskriminering inom högre utbildning, bl.a. bristande tillgänglighet, är det enligt utskottet tydligt i den gällande lagstiftningen att arbetsgivare och utbildningsanordnare har ansvar för att t.ex. arbeta förebyggande och främjande för att motverka diskriminering. Utskottet konstaterar att myndigheter som DO och UHR har i uppgift att stödja lärosätena i arbetet med att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom högskolan.

Utskottet anser att lika villkor för likartat arbete och meriter måste gälla för kvinnor och män för att Sverige fortsatt ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Utskottet vill påminna om att det i högskolelagen slås fast att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iakttas och främjas i högskolornas verksamhet och att lärosätena har i uppdrag att arbeta för att verksamheterna ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Utskottet noterar att Vetenskapsrådet och UKÄ ska få i uppdrag att analysera jämställdheten vid svenska universitet och högskolor, i syfte att identifiera kvalitetsrisker för forskningen och att identifiera goda exempel på åtgärder som främjar kvalitet i forskning och utbildning. Utskottet vill också lyfta fram att UKÄ har i uppdrag att följa upp och utvärdera utfallet av rekryteringsmålen för professorer och särskilt studera dess effekter på kvaliteten i forskning och utbildning.

När det gäller frågor om internationella utbyten och samarbeten instämmer utskottet i regeringens bedömning att den nationella och internationella mobiliteten bör öka och att det är viktigt att regelverken inte utgör hinder för mobilitet. Utskottet välkomnar det arbete som regeringen genomför för att underlätta och ta bort hinder så att de bästa studenterna och forskarna ska välja Sverige. Arbetet omfattar bl.a. att se över det migrationsrättsliga regelverket så att det är förenligt med de behov som utländska studenter och forskare har. Utskottet noterar att UKÄ har i uppdrag att analysera och vid behov föreslå åtgärder som främjar mobilitet.

Utskottet finner inte skäl att föreslå några åtgärder med anledning av de frågor som berörs i övriga yrkanden.

Mot ovanstående bakgrund och med hänvisning till gällande bestämmelser samt pågående och aviserat arbete avstyrker utskottet motionerna 2024/25:554 (V) yrkande 28, 2024/25:1443 (SD) yrkandena 2 och 3, 2024/25:1445 (SD) yrkande 5, 6, 10, 2024/25:3024 (S) yrkandena 95–98, 2024/25:3167 (C) yrkandena 28, 29 och 31, 2024/25:3217 (MP) yrkandena 105 och 106, 2024/25:3309 (S) yrkande 21, 2024/25:3310 (V) yrkandena 3–4, 6–11, 2024/25:3312 (C) yrkandena 27, 28, 31–33 och 37 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 15–17.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsförslag som beretts i förenklad ordning.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 3 rör främst samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:UbU10, 2022/23:UbU11 och

2023/24:UbU15. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. Utredning av konsekvenser av lagförslaget, punkt 2 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 26.

Ställningstagande

Förslaget att ändra högskolelagen för att öka möjligheterna för förenade anställningar är välkommet. Flera remissinstanser har dock lyft fram ett antal utmaningar och risker med förslaget, det handlar bl.a. om hur förslaget påverkar de anställdas arbetsvillkor, arbetsmiljö och arbetsrätt. Jag anser att regeringen behöver ta hänsyn till dessa synpunkter och göra en snabbutredning av förslagets konsekvenser innan lagändringen verkställs.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Övergripande mål, punkt 3 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Det övergripande målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitik bör lyda som regeringens mål. Målet ska följas upp och utvärderas systematiskt enligt de delmål som vi också föreslår.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

3. Förslag om nya delmål, punkt 4 (S, V)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi avvisar regeringens förslag till nya delmål för forskningspolitiken, med undantag för delmålet att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Vi ser inte att regeringen presenterar någon utvärdering eller uppföljning som motiverar de föreslagna förändringarna och vi ser stora risker med dessa förändringar. Avskaffandet av det tidigare tredje delmålet riskerar att styra bort frågan om forskningens samhällspåverkan och forskares samverkan med det omgivande samhället. Den regionala samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle som är så viktig för att bygga regional konkurrenskraft riskerar därmed att minska.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

4. Övrigt om delmål, punkt 5 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2 och
avslår motionerna

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 2–4 och 6 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 10.

Ställningstagande

Vi anser att det nuvarande delmålet för forskningspolitiken från 2016 ska fortsätta att gälla, tillsammans med det föreslagna nya delmålet om innovation. De bör också utvärderas under den kommande fyraårsperioden.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. Övrigt om delmål, punkt 5 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 2–4 och 6 samt avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 10.

Ställningstagande

Jag anser att följande delmål för forskningspolitiken ska gälla:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation och de offentliga och privata investeringarna i forskning och innovation ska överstiga EU:s mål
- Det ska ske en övergripande och betydande kvalitetsförstärkning av forskningen
- Lärosätenas autonomi ska stärkas
- Samverkan ska öka, internationellt och nationellt, mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

6. Övrigt om delmål, punkt 5 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 10 och
avslår motionerna
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 2 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 2–4 och 6.

Ställningstagande

Jag anser att det även i fortsättningen ska finnas ett forskningspolitiskt delmål om samverkan och samhällspåverkan. Det är viktigt att lärosätena har en förmåga att samverka med det omgivande samhället och är en del av samhällsdebatten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

7. Särskilt om delmål om jämställdhet, punkt 6 (S, V, C, MP)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Camilla Hansén (MP), Robert Olesen (S), Niklas Sigvardsson (S) och Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3,
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 5,
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 5 och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 9.

Ställningstagande

För att möta de utmaningar som samhället står inför i dag och främja forskning och innovation i världsklass måste jämställdheten stärkas i högre utbildning och forskning. Vi anser att det forskningspolitiska delmålet om att jämställdheten ska öka ska gälla även i fortsättningen. Detta är viktigt utifrån att det är stora brister i jämställdheten i dag inom högre utbildning och forskning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

8. Övergripande om forskningspolitik, punkt 7 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 4, 9, 11 och 20 samt avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 13 och 15 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 16–18 och 30.

Ställningstagande

Bilden av vår konkurrenskraft inom forskningsvärlden är blandad. Sverige tillhör de fem främsta länderna i OECD när det gäller satsningar på FoU men vi är inte lika ledande när det gäller utfall och resultat av FoU. När omvärlden och förutsättningarna för forskning och innovation förändras krävs en kraftfull politik som både möter utmaningar och pekar ut en riktning för hur vi bättre ska ta vara på möjligheterna inom svensk forskning. Vi anser att det finns ett behov av att öka statens satsningar på forskning och utveckling samt att satsningarna bör göras tidigare än vad regeringen föreslår. Vi ser även en risk att möjligheterna att bedriva forskningsanknuten högre utbildning i hela landet minskar och vi vill framhålla vikten av att högre utbildning finns i hela landet. En kvalitetsfaktor för högre utbildning är forskningsförankring och det utgör ytterligare ett argument för att forskning av hög kvalitet behöver finnas i hela landet.

Vi vill vidare påtala vikten av forskning på svenska om svenska förhållanden. När en allt mindre andel av avhandlingarna skrivs på svenska minskar sannolikheten också att det är svenska förhållanden som blir föremål för forskning och därmed ny kunskap. Detta innebär i förlängningen att det forskningsbaserade underlaget för att utveckla det svenska samhället och dess verksamheter riskerar att bli allt sämre.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

9. Övergripande om forskningspolitik, punkt 7 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 16–18 och 30 samt avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 13 och 15 samt

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 4, 9, 11 och 20.

Ställningstagande

För att Sverige ska kunna återta rollen som en akademisk toppnation behöver vi uppvärdera och satsa mer på spetsforskning. Att regeringen väljer att ha excellens som inriktning för forskningspolitiken är både bra och viktigt. Problemet är dock att de satsningar som aviserats riskerar att inte nå de mål och ambitioner som avses med dem. Det finns flera skäl till detta. För det första måste satsningarna kompletteras med kompetens- och utbildningsåtgärder. För att satsningarna ska bli verkningfulla behöver hela kedjan inom akademien tas hänsyn till och inkluderas. Det räcker inte att göra isolerade satsningar på enbart forskning om man ska uppnå spets och excellens på längre sikt. Det behövs ett helhetsperspektiv och en förståelse för det ömsesidiga beroendet mellan forskning och utbildning. Akademien behöver dessutom vara både långsamt stabil och föränderlig. Det är en svår utmaning men det är politikens uppgift att göra en sådan dualistisk utmaning möjlig att möta. För det andra väljer regeringen att premiera forskningsfinansiärerna framför direkta anslag till lärosätena. Problemet med detta är att det begränsar utrymmet för djärv, nytänkande och nyfiken forskning. Regeringen påstår sig värna om nyfiken forskning men i de satsningar som aviserats lyser denna ambition med sin frånvaro. För det tredje innebär regeringens satsningar att satsningarna på bredden prioriteras ned. Jag menar att elitforskning inte ska sättas i motsättning till kvalitetssatsningar på bredden. Bredden är ofta en förutsättning för att nya idéer och spetskunskap ska kunna växa fram. För mig är det viktigt med bredd för att akademien ska kunna vara snabbfotad och anpassningsbar efter hur samhället förändras.

Mitt parti är garanten för att utbildning, forskning och innovation ska finnas i hela landet. Forskningsmöjligheter och högre utbildning med tydlig forskningsanknytning bör finnas i hela landet. Att kunskap, forskning och innovativa miljöer finns över hela landet är centralt om Sverige ska klara sig i

den globala konkurrensen. Lärosäten har en viktig roll att stödja lokala, regionala och nationella styrkeområden.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

10. Grundforskning, punkt 8 (V, MP)

av Daniel Riazat (V) och Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 102.

Ställningstagande

Icke öronmärkt grundforskning och forskningsfinansiering är nödvändiga förutsättningar för framtida genombrott och en framgångsrik spetsforskning. Vi vill värna grundforskningen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

11. Kvalitet och analys, punkt 9 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7 och
avslår motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 15.

Ställningstagande

Det råder ingen motsättning mellan hög kvalitet på forskningen och att värna om forskningsfriheten, tvärtom. Huvudansvaret för att forskningen vilar på vetenskaplig grund och håller en acceptabel lägstanivå faller på lärosätena själva. Ideologier som bryter mot akademiska traditioner och som förnekar faktabaserad, bevisbar och empirisk forskning har inte någon plats på våra

högskolor och inom den svenska moderna akademiska världen. Utöver lärosätena har vissa statliga myndigheter som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof) ett ansvar för att kontrollera forskningens kvalitet, förhindra oredlighet inom forskning och att den uppfyller uppställda krav. För att forskningen ska hålla hög kvalitet är det av vikt att alla avhandlingar utsätts för seriös opponering. Att forskningsresultat går att replikera är mycket viktigt för att säkerställa forskningens kvalitet.

Vi anser att regeringen borde arbeta för att berörda instanser värnar kvaliteten på forskningen och vi menar att ett råd för utvärdering av forskningens kvalitet och relevans bör utredas. Ett sådant råd ska bestå av externa forskare utanför Sverige. Enligt vår mening bör kommande anslag delvis påverkas av resultaten av en sådan utvärdering. Likaså bör även UKÄ få en uppgift att bedöma samhällsrelevans för forskningen. Genom dessa åtgärder kan hög kvalitet på forskningen säkerställas utan att det tummas på forskningsfriheten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

12. Kvalitet och analys, punkt 9 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 15 och
avslår motion

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag anser att det behövs ett tydligare system för kvalitetsuppföljning av svensk forskning och innovation. Det finns därför ett behov av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har, något som finns i de flesta jämförbara länder. En utredning bör tillsättas för att lämna förslag om hur ett sådant system kan inrättas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

13. EU:s forskningsmedel, punkt 10 (S, V)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 19.

Ställningstagande

Vi vill att regeringen återkommer till riksdagen med en strategisk plan för hur Sverige ska få en större del av EU:s forskningsmedel. Enligt vår mening behövs en bred analys av varför Sverige inte beviljas en så stor andel av EU:s gemensamma forskningsmedel som är rimligt och förslag om hur detta kan förbättras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

14. Översyn av etikprövningssystemet, punkt 11 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 och
avslår motionerna
2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 16,
2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 99 och 112 samt
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30.

Ställningstagande

Den svenska lagen om etikprövning trädde i kraft 2004. Lagen och dess tillämpning har kritiserats för att viss samhällsvetenskaplig forskning av otydliga skäl bedömts haft brister i etiskt avseende. Det kan råda en delikat balansgång mellan etik och forskares frihet men det får inte råda något tvivel

om att forskningsfrihet och akademisk frihet inte begränsas av politiska hänsyn. Vi vill därför se en utredning av etikprövningslagens inverkan på forskningsfrihet och akademisk frihet. Om det finns behov av det bör regeringen vidta nödvändiga åtgärder.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

15. Översyn av etikprövningssystemet, punkt 11 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 99 och 112 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 30 och

avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 9 och

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 16.

Ställningstagande

Forskning måste vara etisk. Akademiska discipliner behöver ha tydliga etiska standarder och rutiner och det måste finnas möjligheter att anmäla etiska övertramp. Detta kan regleras effektivt i lagstiftning. Men Sveriges nuvarande etikprövningssystem fungerar otillfredsställande, i synnerhet inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Det sätter upp hinder för forskning i viktiga frågor samtidigt som det skapar onödigt stora administrativa bördor och höga kostnader. Det finns därför anledning att förtydliga etikprövningen för forskning inom dessa områden, bl.a. för att möjliggöra ytterligare forskning inom disciplinerna. Vidare bör användandet av känsliga personuppgifter i studiesyfte säkerställas inom ramen för GDPR och etikprövningslagen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

16. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 99 och
avslår motionerna

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 45,
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 2 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 40.

Ställningstagande

Öppen vetenskap ökar både tillgänglighet av resultat och transparens. För att möjliggöra detta behöver såväl formerna för publicering av vetenskapliga resultat som de akademiska meriteringssystemen förändras. Mycket av detta ligger på vetenskapssamhället självt, men vi anser att också staten och forskningsfinansiärerna behöver stödja den öppna vetenskapen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

17. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 2 och
avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 99,
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 45 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 40.

Ställningstagande

En central del i all offentlig verksamhet är att allmänheten har förtroende för den och detta gäller givetvis även lärosätena och deras forskning. All forskning som produceras med offentliga medel ska vara tillgänglig från 2021 och med öppna data senast 2026. Jag menar dock att även tidigare forskning måste tillgängliggöras och vara reproducerbar. Jag vill att regeringen utreder möjligheten att ställa krav på att lärosätena i högre utsträckning tillgängliggör forskning digitalt för allmänheten, även den forskning lärosätena tidigare har producerat, och när så är möjligt även tillgängliggör forskningen så att den blir reproducerbar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

18. Öppen vetenskap och säkerhet, punkt 12 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C) yrkande 45 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 40 och
avslår motionerna
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 99 och
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Öppenhet bör vara en hörnsten i forskningspolitiken men det bör samtidigt finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och säkerhet. Jag anser att öppenhet och säkerhet ska förstås som kompletterande och ömsesidigt förstärkande aspekter. Det är en svår utmaning att balansera och därför är det viktigt att åtgärder vidtas med försiktighet och det behöver tas fram nationella riktlinjer till universitet och högskolor om detta. Lärosätena behöver öka sin kunskap om hot och risker samt behov av skydd i och av den egna verksamheten. Det är komplexa frågor och därför behöver staten kunna stödja lärosätena vid säkerhetsanalys av forskningsdata och prövning av anställningar, t.ex. genom att inrätta en särskild statlig funktion för kunskapsstöd.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

19. Övergripande om forskningsfinansiering, punkt 13 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 17 och 21 samt
avslår motionerna

2024/25:262 av Josef Fransson (SD) och
2024/25:839 av Serkan Köse (S).

Ställningstagande

Jag anser att forskningsfinansieringssystemet behöver ses över för att stärka den fria forskningen och dess kvalitet och lyhörddhet. Två perspektiv behöver beaktas för att forskningen ska vara både relevant och högkvalitativ: dels forskares förutsättningar att själva definiera forskningsproblem och metoder, dels samhällets behov på kort och lång sikt. Båda dessa perspektiv måste vägleda oss i hur vi organiserar och finansierar det svenska forskningslandskapet.

Vidare menar jag att elitforskning inte ska ställas emot kvalitetssatsningar på bredden. Såväl spetsforskningen på universiteten som bredden på högskolorna behöver tydligt premieras för att stärka kvaliteten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

20. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 16 och
avslår motionerna

2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M),
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 9 och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Det är viktigt att ge utrymme för den fria, forskarinitierade forskningen. I syfte att skapa vetenskaplig förnyelse, bredd och kvalitet bör Vetenskapsrådets anslag öka för att ge rådet möjlighet att fördela medel för fri forskning inom alla forskningsområden.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

21. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 9 och avslår motionerna

2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 16 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Antalet forskningsfinansiärer behöver minska. Färre finansiärer och färre överlappande utlysningar gör att arbetsbördan med att skriva projektansökningar minskar. Det skulle också bidra till en mer ändamålsenlig och effektiv forskningsfinansiering. Dessutom är det inte ovanligt att mediokra projektförslag som får nej hos första, andra och tredje forskningsfinansiären i stället får ja hos den fjärde eller femte. Det är inte ett kvalitetsstärkande system.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

22. Statliga forskningsfinansiärer, punkt 14 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 16 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 9.

Ställningstagande

Den nuvarande ordningen, t.ex. för hur medel tilldelas Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, RISE och finansmarknadsforskning, behöver ses över för att minska den politiska detaljstyrningen av forskningen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

23. Anslagens storlek, punkt 15 (S, V, MP)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Camilla Hansén (MP), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 103.

Ställningstagande

Vi anser att forskningen ska vara fri och att lärosätenas basanslag behöver öka.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

24. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 och
avslår motionerna
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 7 och 12 samt
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 3, 5 och 7.

Ställningstagande

Det behöver göras ett omtag vad gäller fördelningen av forskningsresurserna. Basanslagens andel av de totala anslagen bör öka genom att resurser som nu

går till forskningsråden omfördelas. Därutöver är graden av externfinansiering och riktade anslag för hög. Förändringar i denna riktning kommer att ha en gynnsam effekt på forskningens kvalitet och lärosätenas självständighet. De strategiska forskningsområdena bör finnas kvar, men de bör bli färre så att resurser frigörs. På detta sätt tryggar vi även karriärvägar och anställningar inom akademien. Regeringen borde därför överväga en omfördelning av forskningsresurserna i kommande budgetar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

25. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 7 och 12 samt avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 3, 5 och 7.

Ställningstagande

Jag vill att finansieringssystemet reformeras och att en större andel av forskningsmedlen går direkt till lärosätena. Detta skapar förutsättningar för fri och nyfiken forskning av hög kvalitet och behövs för att de ökade anslagen ska kunna få verklig effekt.

Regeringens forskningspolitik kommer att öka detaljstyrningen inom akademien. När de externa och politiskt styrda forskningsfinansiärerna får en alltmer betydelsefull roll i förhållande till lärosätenas forskningsanslag minskar lärosätenas och de enskilda forskarnas eget inflytande över vilken forskning som ska bedrivas. Forskarna blir mer försiktiga och testar inte de yvigaste idéerna. Regeringen säger sig värna om den akademiska friheten, men i handling går den i motsatt riktning. Till skillnad från regeringen hade jag därför hellre sett en större satsning på direkta anslag till lärosätena.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

26. Andel av de statliga forskningsmedlen m.m., punkt 16 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 3, 5 och 7 samt avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 7 och 12.

Ställningstagande

Lärosätenas basanslag behöver över tid öka som andel av den statliga forskningsfinansieringen. Lärosätenas andel bör öka stegvis i en trappa som sträcker sig längre än till 2028. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag på en modell som ökar andelen fria forskningsmedel som lärosätena har rådighet över i syfte att successivt stärka kvalitetsdriven forskning.

Regeringen detaljstyr lärosätena i för hög grad, bl.a. när det gäller särskilda anslag till strategisk rekrytering. De medel som regeringen avsätter för strategisk rekrytering inom universitet och högskolor borde i stället användas för att stärka de generella anslagen till lärosätena. Biträdande lektor är en viktig anställningsform, särskilt för unga forskare, men det är varje lärosäte som behöver ta ansvar för sin egen rekrytering. Då gör pengarna större strategisk nytta som basanslag.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

27. Produktivitetsavdraget, punkt 17 (V, MP)

av Daniel Riazat (V) och Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 11.

Ställningstagande

I dag pågår en orimlig urholkning av lärosätenas finansiering genom produktivitetsavdraget som innebär att medlen som avsätts för högre utbildning och forskning krymper. Det leder till färre undervisningstimmar för studenterna och till att lärare och forskare ska producera mer världsledande forskning på kortare tid. Vi vill därför att produktivitetsavdraget ska avskaffas. Detta skulle leda till ökade resurser för lärosätena.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

28. Förslag om ny modell för fördelning, punkt 18 (S, V)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi avvisar förslaget att de tillkommande basanslagen konkurrensutsätts och i högre grad styrs av politiska prioriteringar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

29. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 6–8 och
avslår motionerna
2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14,
2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 12,
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 8 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 6 och 12.

Ställningstagande

Basanslagen utgör en avgörande förutsättning för att kunna bedriva forskning, i synnerhet den grundforskning som drivs av nyfikenhet och som är avgörande för samhällsnyttiga upptäckter. Regeringens förslag att konkurrensutsätta basanslagen och lägga tyngdpunkten på externa forskningsfinansiärer innebär att det kommer att bli svårare för forskare och lärosäten att prioritera och utforma forskning och utbildning. Beroendet av externa finansiärer kommer att öka och mer tid kommer att behöva läggas på att söka och administrera forskningsmedel snarare än att bedriva forskning.

Vidare menar vi att den föreslagna fördelningsmodellen hotar forskning och regional konkurrenskraft runt om i hela landet. Genom att regeringen avser att fördela forskningsanslag utifrån målsättningar som premierar vissa lärosäten framför andra utgör talet om excellens en förtäckt nedmontering av en rad forskningsmiljöer i landet. Att bedriva forskning som kommer till nytta är kanske inte alltid bäst ur citeringssynpunkt men kan likväl innebära stora fördelar för industri och samhälle. Sverige har en lång tradition av samverkan mellan stora och små företag, organisationer, akademi, forskningsinstitut, civilsamhälle och det offentliga för att hitta gemensamma lösningar på framtidens problem. Vi anser att samverkan ska främjas och vara en naturlig och integrerad del av lärosätenas uppgift att anordna utbildning och bedriva forskning. Regeringen underskattar genomgående den avgörande roll som högskolor runt om i landet spelar för att stärka konkurrenskraften och kompetensförsörjningen i hela landet.

Regeringen gör rätt i att uppmärksamma att Sverige inte beviljas så stor andel av EU:s gemensamma forskningsmedel som vi borde. Vi tror dock inte att detta löses genom att fördelningen av basanslagen kopplas till beviljande av EU-projekt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

30. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 12 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 8 och
avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14,
 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 6–8 och
 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 6 och 12.

Ställningstagande

Jag vill att lärosätenas forskningsanslag i större utsträckning bestäms utifrån en samlad bedömning av kvalitet och potential. På så sätt kan vi komma ifrån en godtycklig politisk styrning. Det skulle också innebära att anslagen i lägre utsträckning bestäms utifrån hur de traditionellt sett har fördelats.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

31. Principer för fördelning m.m., punkt 19 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 6 och 12 samt avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 14,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 12,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 6–8 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 8.

Ställningstagande

Lärosätenas basanslag bör inte konkurrensutsättas. I regeringens förslag får konkurrens utifrån indikatorer alltför hög prioritet på bekostnad av sakkunnigas bedömningar. Det är viktigt med en välbalanserad kombination av sakkunnigbedömning och konkurrens.

För att säkerställa utbildningens forskningsanknytning finns en basresurs. Regeringen bedömer att basresursens nuvarande nivå ger goda förutsättningar att bedriva forskning och se till att forskare undervisar i tillräcklig grad. Jag delar inte den bedömningen utan vill att basresursen kontinuerligt förstärks för att forskningsanknytningen i högre utbildning ska utvecklas och stärkas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

32. Profilmråden, punkt 20 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 10 och
avslår motion
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 19.

Ställningstagande

Vi vill att regeringen arbetar vidare med den modell för kvalitetsbaserad tilldelning genom profilmråden som aviserades i den forskningspolitiska propositionen 2020 (prop. 2020/21:60). Forskningsråden och lärosätena har haft i uppdrag att utveckla en sådan modell – ett omfattande arbete som regeringen nu omintetgör utan närmare konsekvensanalyser. I stället för att profilmrådena avvecklas föreslår vi att modellen ska fortsätta att utvecklas i syfte att stärka lärosätenas profilering och som ett verktyg för stärkt samverkan. Genom att satsa på lärosätenas profilmråden och samverkan med omkringliggande samhälle och näringsliv kan vi både öka forskningens kvalitet och skapa regionala tillväxtkluster. Så menar vi att vi bygger stark forskning och innovations- och konkurrenskraft i hela landet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

33. Profilmråden, punkt 20 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 19 och
avslår motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 10.

Ställningstagande

En viss andel av de statliga forskningsmedlen bör sökas i konkurrens, och kvalitetsbedömningar av sakkunniga bör ges större vikt. I den forskningspolitiska propositionen från 2020 (prop. 2020/21:60) aviserades att en ny modell för kvalitetsbaserad tilldelning skulle införas där kvalitetsindikatorerna skulle ersättas med sakkunnigbedömning av profilområden som lärosätena själva skulle identifiera. Flera lärosäten har uppgett att det arbete som har genomförts med att identifiera profilområden har varit värdefullt för att identifiera profiler och styrkeområden inom lärosätenas forskning. Trots detta väljer regeringen att avbryta arbetet med profilområden med motiveringen att modellen inte i tillräcklig utsträckning svarar mot regeringens prioriteringar om konkurrensutsatta anslag för att nå ökad excellens. Jag är starkt kritisk till regeringens hantering av detta. Det är viktigt med en välbalanserad kombination av sakkunnigbedömning och konkurrens, men i regeringens förslag får konkurrens utifrån indikatorer som metod för att nå excellens alltför hög prioritet på bekostnad av sakkunnigas bedömningar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

34. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 16,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 14 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 4 och 18.

Ställningstagande

Vi vill, till att börja med, ha ett samlat anslag för både forskning och utbildning på de konstnärliga högskolorna (Stockholms konstnärliga högskola, Konstfack, Kungliga Konsthögskolan och Kungliga Musikhögskolan). Ett samlat anslag ökar lärosätenas frihet och ansvar men framför allt underlättar det lärosätenas planering och ökar lärosätenas flexibilitet. En annan mycket viktig fördel med ett samlat anslag är att det underlättar för lärosätena att inrätta trygga och långsiktiga tjänster där både utbildning och forskning ingår.

Regeringen borde i sitt fortsatta arbete överväga att ge de konstnärliga lärosätena ett samlat anslag för forskning och utbildning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

35. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13 och avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 16,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 14 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 4 och 18.

Ställningstagande

För att öka möjligheten för fler att studera och för att trygga lärosätenas finansiering och möjlighet till utveckling bör finansieringen av högre utbildning och forskning förändras. Jag vill att regeringen lägger fram ett förslag baserat på Styr- och resursutredningens förslag som avser utbildning och forskning (SOU 2019:6).

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

36. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 16 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 14 samt

avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 4 och 18.

Ställningstagande

För att det institutionella självstyret ska värnas bör lärosätenas självbestämmande stärkas när det kommer till finansiering och organisering och hur lärosätena väljer att fördela resurser mellan undervisning och forskning. För mig är det helt centralt att universitet och högskolor styr sin egen verksamhet.

Jag menar att vissa statliga forskningsfinansiärers krav på medfinansiering är alldeles för höga. Det gör att forskningen blir alltmer styrd av enskilda forskare och av externa finansiärer och riskerar att leda till att viktig forskning på mindre områden får stå tillbaka. Kraven på medfinansiering för externa statliga forskningsmedel bör därför minska.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

37. Möjligheter att fördela medel, punkt 21 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 4 och 18 samt avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 8,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 16,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 13 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Jag anser att basanslaget ska vara större och friare. Miljöpartiet ser behovet av en satsning på excellent forskning, men det får inte begränsa lärosätenas förfoganderätt över basanslagen på det sätt som nu verkar bli fallet med regeringens politik. Det är helt centralt att lärosätena har ett starkt inflytande över hur basanslagen används.

Lärosäten i hela landet behöver ha tillgång till långsiktig finansiering som de själva har rådighet över; det ger universitet och högskolor förutsättningar att fatta långsiktiga beslut om sin forskning och att värna lärosätets integritet gentemot sina samarbetspartner. Ett lärosäte ska aldrig hamna i en situation där bristande forskningsfinansiering gör att man inte avstår finansiering med

villkor som riskerar lärosätets självständighet eller den öppna och fria forskningen eller tar säkerhetspolitiska risker.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

38. Infrastruktur för registerforskning m.m., punkt 22 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 24 och 25.

Ställningstagande

Jag delar i stort regeringens syn på satsningar på forskningsinfrastruktur men saknar en satsning för att etablera en nationell anonymiserad spårbar registerforskning, något som i dag finns i Sveriges grannländer. Sverige har haft en stark tradition med registerstudier men har i dag tappat sin världsledande position och här behövs en satsning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

39. AI-relaterad forskning, punkt 23 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 14 och avslår motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 17,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 38 och 39 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27.

Ställningstagande

Sverige har fantastiska förutsättningar att bli ett AI-land i världsklass. Rätt använd kan AI bygga Sveriges tillväxt och stärka välfärden. Vi vill se en svensk AI-satsning med ett särskilt fokus på hur artificiell intelligens kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

40. AI-relaterad forskning, punkt 23 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 17 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 38 och 39 samt

avslår motionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 14 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27.

Ställningstagande

Tillgången till data och beräkningsmöjligheter är viktig för AI-utvecklingen i Sverige. Det är därför positivt att Sverige är en del av det europeiska partnerskapet Euro HPC och att Sverige får sin första superdator, placerad vid Linköpings universitet. Det är nu av stor vikt att regeringen arbetar vidare med detta så att etableringen blir så framgångsrik som möjligt och att tekniken blir tillgänglig inte bara för forskning och universitet utan även näringslivet. High Performance Computing, superdatorer för forskning och utveckling, är en viktig del i EU:s strategi för att digitalisera det europeiska näringslivet och för att öka konkurrenskraften. Trots att det finns två superdatorer i Sverige riskerar vi som land att halka efter jämfört med andra europeiska länder. För att Sverige ska fortsätta vara en viktig forskningsnation i världen är det viktigt att regeringen arbetar systematiskt för att främja användandet av superdatorer och att en strategi för detta tas fram, liksom för hur de ska kunna användas i såväl forskning som i näringslivet. I linje med AI-kommissionens förslag menar jag att ett institut för AI-säkerhet bör inrättas, med uppgift att bedriva och främja forskning om säkerhetsrisker kopplat till AI.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

41. AI-relaterad forskning, punkt 23 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 27 och
avslår motionerna

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 17,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 14 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 38 och 39.

Ställningstagande

Jag välkomnar forskning inom artificiell intelligens (AI) för såväl utveckling som tillämpningar. Det är viktigt att regeringen agerar både snabbt och eftertänksamt för att öka hela samhällets möjligheter att använda AI och stå bättre rustade inför möjliga följdverkningar av AI. Jag vill understryka behovet av forskning om AI:s samhälleliga och mänskliga följdverkningar samt om klimatkonsekvenser av AI. Jag anser därför att dessa perspektiv måste ingå i uppdrag om samordning av AI-forskning till exempelvis Vetenskapsrådet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

42. Polarforskningsfartyg, punkt 24 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 103 och
avslår motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

Vi vill understryka betydelsen av polarforskning för klimat och säkerhet samt betydelsen av ett nytt polarforskningsfartyg. Polarforskningen är viktig för att öka kunskaperna om klimatförändringarna och de säkerhetspolitiskt viktiga polartrakterna. Ett polarforskningsfartyg är en viktig resurs för Sverige och för vår attraktivitet som samarbetspartner. Ett nytt polarforskningsfartyg skulle befästa Sveriges ställning som ett ledande land inom polarforskningen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

43. Polarforskningsfartyg, punkt 24 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 20 och
avslår motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 103.

Ställningstagande

Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena behöver säkras och detta är av stor vikt för internationell polarforskning. Det behövs därför ett beslut i närtid om ett nytt forskningsfartyg som ska ersätta isbrytaren Oden. Regeringen behöver öka takten och prioritera förberedelserna för ett nytt polarforskningsfartyg.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

44. Stöd till innovation, punkt 25 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 22 och 23 samt

avslår motionerna
2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 2,
2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD),
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 34 och 35 samt
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 26.

Ställningstagande

Vi vill att regeringen arbetar fram en nationell innovationsstrategi för att stärka svensk konkurrenskraft, skapa nya jobb i hela landet och påskynda den gröna och digitala omställningen. Vi vill också att det skapas fler strategiska innovationsprogram, med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2023. De strategiska innovationsprogram som redan finns är en viktig del av Sveriges innovationssystem men de måste få en tydligare roll och tillföras mer resurser. Genom att delta i globala innovations-samarbeten kan Sverige bidra till utvecklingen av hållbara lösningar som stöder Agenda 2030 och de globala målen, samtidigt som svenska företag får lättare tillgång till internationella marknader. Sveriges starka varumärke som innovationsnation skapar också möjligheter för strategiska samarbeten med företag, forskningsinstitut och universitet på nyckelmarknader världen över. Att utveckla och stärka dessa relationer bidrar till att säkra Sveriges konkurrenskraft inom innovation och produktion, samtidigt som det skapar en grund för långsiktig tillväxt och hållbar utveckling.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

45. Stöd till innovation, punkt 25 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 34 och 35 samt
avslår motionerna
2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 2,
2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD),
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 22 och 23 samt
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 26.

Ställningstagande

Jag vill uppmärksamma vikten av ett stärkt företags- och forskningsklimat samt attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer. Enligt min mening är bandet mellan forskning och näringsliv grundläggande för att nya innovationer ska kunna kommersialiseras och nå marknaden. Det är därför nödvändigt att det finns ett stödsystem som kan ta hand om fler idéer och forskningsresultat och att det finansiella stödet ges i samverkan mellan lärosäten, regioner och nationella myndigheter.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

46. Stöd till innovation, punkt 25 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 26 och avslår motionerna

2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande 2,

2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 22 och 23 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 34 och 35.

Ställningstagande

Jag efterfrågar en ökad satsning till Vinnova för hållbar innovation.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

47. Utveckling och samverkan, punkt 26 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1451 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 1 och
2024/25:1452 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3 samt
avslår motionerna
2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande
3,
2024/25:2020 av Susanne Nordström m.fl. (M) och
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill se en fortsatt effektivisering av processer och en minskning av byråkratin i offentlig-privata forskningssamarbeten. På så sätt kan tempot och effektiviteten i forsknings- och utvecklingsprojekt ökas avsevärt. Genom en förenkling av processerna kan både staten och privata aktörer bättre koordinera sina resurser och expertis för att uppnå gemensamma mål. Vi vill också främja samverkan mellan akademiska institutioner, forskningsinstitut och näringslivet. Erfarenheter visar att samarbete driver fram teknologiska genombrott och skapar ekosystem där innovation blomstrar. Genom att skapa liknande samarbetsplattformar kan Sverige bli en ledstjärna inom global forskning och innovation. För att behålla och stärka Sveriges position som ledande inom life science globalt behöver också en adaptiv regleringsmiljö för life science-sektorn utvecklas. Enligt vår mening behövs en mer dynamisk regleringsprocess som kan anpassa sig efter nya vetenskapliga rön och teknologiska framsteg utan onödiga fördröjningar i godkännandeprocesser, som bromsar innovation och tillgång till nya behandlingar. Anpassade regelverk är avgörande för att inte hämma innovation.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

48. Utveckling och samverkan, punkt 26 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 1 och
avslår motionerna
2024/25:1451 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 1,
2024/25:1452 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,
2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M) yrkande
3 och
2024/25:2020 av Susanne Nordström m.fl. (M).

Ställningstagande

Jag anser att lärarundantagets utformning och roll i ett modernt samhälle bör utredas. Lärarundantaget är ett potentiellt hinder för nyttiggörandet av forskning. I dag läggs ansvaret för nyttiggörande av innovationer till stor del på enskilda forskare. Sverige är näst intill unikt i världen med att vi har kvar ett lärarundantag. Jag menar att en reform av detta undantag är angelägen eftersom det skulle öka möjligheterna att samhället får del av samhällsnyttiga innovationer.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

49. Forskning om vissa tekniker och näringar, punkt 27 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:1464 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 4 och

2024/25:1468 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 3 och

avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 41.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör överväga att prioritera forskning utifrån industrins behov. Det är naturligt att utvecklandet av kunskapsintensiv industri bör gå hand i hand med forskning och utveckling i världsklass. Sveriges enda chans att också i framtiden vara en ledande industrination är att förbli innovativt och ligga i framkant i ett brett spektrum av forskningsområden.

Sverige har en stark ställning som modern gruvnation. En förutsättning för att vi fortsatt ska kunna hävda oss som en ledande gruvnation är att vi kontinuerligt och målmedvetet bedriver forskning och utveckling inom områden som har bäring på gruvindustrin och dess utveckling. Eftersom näringen, inte minst tack vare de värdekedjor den genererar, har stor betydelse för Sverige, menar vi att regeringen i kommande budgetar borde överväga en omfördelning av forskningsresurserna till förmån för grundforskning och tillämpad forskning som syftar till att stärka svensk gruvindustris ställning i en internationell kontext. Exempel på sådana forskningsområden är geovetenskap, geofysik, geokemi och projekt som syftar till hållbar och effektiv gruvbrytning. Regeringen bör också föra en nära dialog med såväl

gruvindustrin som SGU och Bergsstaten inför att medel avsätts för forskning och utveckling i syfte att uppnå största möjliga nytta.

Svensk stålindustri befinner sig i ständig utveckling. Nya stålqualiteter och produktionsmetoder bygger på kunskap och framsteg, inte minst inom metallurgi. Branschen pekar särskilt ut metallurgi som ett kompetensområde inom vilket nationella satsningar behöver göras för att möta framtidens behov. Vi menar att regeringar i kommande budgetar bör överväga en omfördelning av resurserna, i syfte att möta dessa behov.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

50. Forskning om vissa tekniker och näringar, punkt 27 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 41 och avslår motionerna

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 6,

2024/25:1464 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 4 och

2024/25:1468 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Det är viktigt att de satsningar som görs inom forskning och innovation bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft och att minska sårbarheten. Jag menar att statens roll i dessa satsningar bör vara utformad som en katalysator så att det skapas förutsättningar för framväxande och banbrytande tekniker och att satsningarna sker nedifrån och upp. Sverige har inte möjlighet att vara världsledande inom alla tekniker utan statens satsningar måste ta sin utgångspunkt i Sveriges unika industritradition, kompetenser och möjligheter.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

51. Rymdforskning och rymdverksamhet, punkt 28 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 100 och 102 samt avslår motion

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Sveriges geografiska läge, tekniska och vetenskapliga kunnande och redan existerande infrastruktur ger oss en unik möjlighet att tillhöra de ledande länderna på rymdområdet. Rymden blir också allt viktigare ekonomiskt och säkerhetspolitiskt samt för klimatarbetet. Vi vill därför uppmärksamma betydelsen av rymdforskning för säkerhet och klimat och behovet av resurser för rymdforskning. Vi anser också att ett nytt nationellt satellitprogram bör etableras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

52. Rymdforskning och rymdverksamhet, punkt 28 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkandena 3 och 4 samt avslår motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 100 och 102.

Ställningstagande

Utvecklingen av rymdindustrin har gått mycket snabbt under 2000-talet. Privata bolag har utvecklat möjligheten att på kommersiell grund och med egna utvecklade uppskjutningssystem bedriva verksamhet i yttre rymden. Detta är en utmanande och samtidigt positiv och snabb utveckling som kommer att göra rymden mer tillgänglig. Vi vill att Sverige drar nytta av denna utveckling och utreder möjligheten till närmare samverkan med privata företag om rymdverksamhet.

I dag finns infrastruktur i norra Sverige vid Esrange för uppskjutning av satelliter, sondraketer och uppsändning av ballonger. Det finns flera fördelar med att Sverige har en egen förmåga till satellituppskjutningar i omloppsbana.

Det är en unik resurs i Europa och efterfrågan på tjänster för uppskjutning av satelliter är redan i dag större än vad som erbjuds. Här finns enligt vår mening stora utvecklingsmöjligheter och en verksamhet där Sverige kan ligga i framkant och tydligt bidra i våra säkerhetspolitiska samarbeten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

53. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16 och

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 och

avslår motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 107,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 42 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 21, 22 och 24.

Ställningstagande

Vi vill se mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och vi vill lyfta fram vikten av kraftfulla satsningar på klimatforskning. Rätt hanterad kan klimatomställningen bli en möjlighet för Sverige att skapa jobb och stärka vår globala position men då krävs både ny kunskap, innovation och samverkan som omfattar hela samhället. Målsättningen bör vara tydlig – att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsland. Vi vill även se över möjligheterna att öka insatserna för forskning, samordning och utvärdering av klimatanpassningsarbetet. Genom att lära från andra länder som drabbas hårdare av klimatförändringar kan vi implementera effektiva anpassningsstrategier snabbare och mer samhällsekonomiskt effektivt. Forskning och innovation är nycklarna till att utveckla och genomföra hållbara lösningar som skyddar vårt samhälle mot klimatförändringarnas effekter.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

54. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 42 och avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 107,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 21, 22 och 24.

Ställningstagande

Klimatfrågan är en av vår tids största utmaningar och hur vi hanterar frågan i dag är avgörande för vår framtid. Det är av stor vikt att skapa rätt förutsättningar och ett innovationsvänligt samhällsklimat för minskad klimatpåverkan. Forskning, innovation och teknikutveckling behövs i en rad sektorer, och inte minst finns det ett stort behov av sektorsövergripande arbete så att ny kunskap och teknik kombineras med politik och ekonomi. Jag välkomnar att det nationella forskningsprogrammet om miljö och klimat förlängs för att ge möjlighet till en utvärdering, som kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

55. Forskning om miljö och klimat, punkt 29 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 107 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 21, 22 och 24 samt

avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 16,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 42.

Ställningstagande

Det är viktigt att stärka miljö- och klimatforskningen. Forskning ger förståelse för den globala uppvärmningen och dess orsaker och konsekvenser, men behovet av nya kunskaper och mer forskning om hur vi anpassar oss till det förändrade klimatet är akut. Därför behöver resurserna för miljöforskningen öka.

Regeringens förslag om förlängning av det nationella forskningsprogrammet om klimat verkar främst vara för utvärdering. Det är viktigt att forskning utvärderas och att ny kunskap och nya erfarenheter tas vidare men det kan inte stanna vid en utvärdering. Jag anser att det behövs en fortsättning på programmet även efter 2028. Det avser även en ökad samverkan kring berörda forskningsområden, för att hitta de rätta lösningarna för att både minska utsläpp och förhindra negativa effekter av klimatförändringarna samt öka forskningen kring frågan om klimatanpassning.

Jag vill också se ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet. Det behövs stärkt forskning och innovation inom t.ex. byggsektorn, transporter, metaller och mineral, biomassa samt textilier. Med en stärkt forskning kan det cirkulära samhället utvecklas allt snabbare. Samhället behöver bättre än i dag stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller, en möjlighet för både miljön och näringslivet i omställningen till cirkulär ekonomi och ett hållbart samhälle. Det behövs också mer kunskap om miljögifter och därför bör också forskningsområden prioriteras som kan leda till utveckling av tekniker för exempelvis rening av miljögifter.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

56. Forskning om gröna näringar, punkt 30 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 72 samt avslår motionerna

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 121 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 43 och 44.

Ställningstagande

För att främja en hållbar utveckling inom de gröna näringarna behövs ett ökat fokus på forskning och innovation, och jordbruket är inget undantag. Forskning och innovation är avgörande för att kunna ställa om till mer hållbara jordbrukssystem. Exempelvis behöver vi minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och främja en mer cirkulär gödsel användning. Det är viktigt att Sverige inte halkar efter, och vi vill därför se över möjligheterna att stärka forskning och innovation inom de gröna näringarna.

Vår skogspolitik bygger på två jämställda mål, miljömålet och produktionsmålet. För att främja dessa mål behöver vi se över möjligheterna att stärka forskning och innovation inom skogsnäringen. Forskning och innovation är enligt oss nödvändigt både för att bevara skogens biologiska mångfald och för att kunna uppnå en hållbar tillväxt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

57. Forskning om gröna näringar, punkt 30 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34,

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 121 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 43 och 44 samt avslår motion

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 8 och 72.

Ställningstagande

Jordbruket är en av de sektorer där de klimatpåverkande utsläppen är svårast att minska. Jag vill därför stärka forskningen för att minska jordbrukets klimatpåverkan, genom t.ex. hållbar gödselproduktion. Klimatförändringarna innebär också stora risker med t.ex. torra och översvämningar. Därför behövs mer forskning på klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat. Det behövs också ordentliga satsningar i fråga om klimatanpassningar av livsmedel och primärproduktion med nya produktionstekniker som lämpar sig för morgondagens svenska klimat. Genom forskning och utveckling kan utvecklingen av en ekologiskt, ekonomiskt och socialt uthållig produktion främjas. Vidare behövs förslag på hur samverkan mellan statliga aktörer, universitetet och det gröna näringslivet kan stärkas, inte minst i syfte att kunna öka investeringarna i jordbruks- och livsmedelsforskning. Den digitala

revolutionen med ny teknik och artificiell intelligens kan skapa nya möjligheter inom lanthuset, och forskning på detta område bör fortsatt få stort fokus. Likaså är skogens roll för klimat viktig och det behövs mer forskning på biobaserad energi och biobaserade råvaror som kan ersätta de fossila alternativen.

Jag vill vidare att forsknings- och innovationsarbetet inom livsmedel och jordbruk stärks eftersom detta kan främja utvecklingen av en ekologiskt, ekonomiskt och socialt uthållig produktion. Mer livsmedelsforskning behövs, t.ex. om klimatanpassningar av livsmedel och primärproduktion med nya tekniker som lämpar sig för morgondagens svenska klimat. Det är också viktigt att stärka forskningen inom de gröna näringarna, t.ex. mer av forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

58. Forskning om hav och vatten, punkt 31 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 6 och 20 samt

2024/25:1382 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 8 och

avslår motionerna

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 20,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 134,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 81 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 23.

Ställningstagande

Näringsläckage från jordbruket är en källa till övergödning. Vi vill därför lyfta fram behovet att minimera näringstillförseln från jordbruket till vattendrag och hav och anser att regeringen bör beakta behoven av ökade forskningsinsatser för att hitta effektiva metoder för att minska denna. Vi vill också uppmärksamma förekomsten av plast i marin miljö. Enligt vår mening bör regeringen verka för att fokus i forskning om mikroplaster riktas mot de minsta plastpartiklarna av nanostorlek. En annat område som vi vill peka på är frågan om AI och möjligheter till automatiserade system för bl.a. vattenrening. Vi menar att det är nödvändigt att lägga vikt vid forskning om och teknologisk

utveckling av artificiell intelligens för vattenrening för att i framtiden vid behov kunna implementera ny teknik i befintliga och nya va-system.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

59. Forskning om hav och vatten, punkt 31 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 20,

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 134,

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 81 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 23 och

avslår motionerna

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 6 och 20 samt

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Det saknas forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Det behövs därför en större satsning på detta ändamål. Det behövs också mer forskning om hur den ökande PFAS-problematiken ska hanteras, ur många olika aspekter, och regeringen behöver därför prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

60. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 29 och

avslår motionerna

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 50 och
2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Inom t.ex. mineralområdet finns det behov av att forska mer kring återvinning av avfall. Det krävs fler incitament från samhället för att öka möjligheten till en återvinningsbransch inom mineralsektorn, t.ex. genom att mer resurser riktas till den typen av forskning. Jag önskar att regeringen återkommer till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

61. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 18 och
avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 29 och

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 50.

Ställningstagande

Sverige behöver stärka forskningen om klimatsmart och energieffektivt byggande. Vi har kunnat se en snabb utveckling exempelvis när det gäller industriellt byggande i trä, men det finns ännu mycket kvar att göra för att minska byggandets klimatpåverkan, både när det gäller själva byggteknikerna och utformningen av de hus som uppförs. Att ligga i framkant på detta område skulle innebära att Sverige som industrination skaffar sig värdefull kunskap och konkurrenskraft, och utvecklingen leder sannolikt också till bättre möjligheter att bygga kostnadseffektivt.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

62. Forskning om återvinning m.m., punkt 32 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 50 och avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 29 och

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

En mer hållbar resursanvändning inom byggsektorn är en stor och viktig del av omställningen eftersom svenska byggnader beräknas stå för en femtedel av Sveriges totala klimatutsläpp. För att kunna få igång den cirkulära ekonomin inom bygg- och fastighetssektorn behöver hela cirkeln komma i rullning, dvs. alla delar behöver samverka samtidigt som det behöver bli ekonomiskt gynnsamt för att det ska bli just en cirkulär ekonomi. Många utmaningar kvarstår och jag menar att det är av stor vikt med ökade satsningar på forskning, innovation och uppskalning när det gäller återbruk och återvinning inom byggsektorn.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

63. Klinisk forskning m.m., punkt 33 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 24 och avslår motion

2024/25:1360 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 16.

Ställningstagande

Vi vill se en satsning för att fler kliniska prövningar ska kunna genomföras i Sverige. Sådana är centrala för Sveriges konkurrenskraft inom life science och stärker Sveriges ställning som innovationsnation.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

64. Klinisk forskning m.m., punkt 33 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvisst (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1360 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 16 och avslår motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 24.

Ställningstagande

Strålbehandling är en grundläggande behandlingsform för cancer och är den enda botande behandlingen för många patienter. Vi anser att regeringen bör arbeta för att stärka förutsättningarna för klinisk forskning inom området för strålterapi. Detta behövs för att bygga kunskap, bl.a. om nya kombinationsbehandlingar.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

65. Förutsättningar för forskning i vården m.m., punkt 34 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 45 och 46 samt avslår motionerna

2024/25:424 av Serkan Köse (S) och

2024/25:3057 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10.

Ställningstagande

Sverige står i dag inför en utmaning med ökande vårdkostnader, försämrad jämlikhet i vården och ökade sjuktal. Den medicinska forskningen har här en avgörande roll. Strategiska satsningar på forskning och innovation möter inte bara samhällsutmaningen hälsa utan leder till ökat välbefinnande i hela landet. Vi behöver därför fortsätta satsningar på området. Men det behövs även satsningar på hur apoteken ska stärkas eller hur grundförutsättningarna för att forska inom vården ska utvecklas. Det behöver också satsas mer på omvårdnadsforskning och forskande sjuksköterskor. Att kombinera klinisk tjänstgöring med forskning har varit och är inför framtiden helt oundgängligt för hälso- och sjukvårdens utveckling.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

66. Förutsättningar för forskning i vården m.m., punkt 34 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3057 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 10 och avslår motionerna

2024/25:424 av Serkan Köse (S) och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 45 och 46.

Ställningstagande

För ett socialt hållbart samhälle med likvärdiga möjligheter finns det stora behov av att främja god hälsa i hela Sverige och minska skillnaderna i hälsa mellan olika delar av landet. Det möter särskilda utmaningar att erbjuda kvalificerad vård för människor på landsbygden eller i mindre orter. Jag menar att det behövs en vidareutveckling av forskning och utveckling kring glesbygdsmedicin.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

67. Forskning om kvinnosjukdomar m.m., punkt 35 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 39 och avslår motionerna

2024/25:1517 av Anna-Belle Strömberg och Malin Larsson (båda S),

2024/25:1699 av Azra Muranovic m.fl. (S) yrkande 2,

2024/25:1786 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2024/25:2011 av Jessica Rodén och Petter Löberg (båda S) yrkande 1 och

2024/25:2319 av Sanne Lennström (S).

Ställningstagande

Det finns behov av att inrätta ett flerårigt nationellt forskningsprogram i syfte att förbättra kunskapsläget om sjukdomar som drabbar kvinnor och stärka förutsättningarna för en jämställd vård.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

68. Forskning om patientsäkerhet, punkt 36 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25 och avslår motion

2024/25:809 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Säkerheten i svensk sjukvård ska vara hög. Tyvärr är svensk forskning kring patientsäkerhet liten i förhållande till problemets storlek. Inget forskningsråd eller någon organisation har i dag ansvar för forskning eller koordinering av forskning inom området. Resultaten från internationell forskning på området är svåra att omsätta i Sverige. Jag vill att det påbörjas ett arbete för ett specifikt forskningsprogram om patientsäkerhet. Ett sådant program bör dels ta fram ett antal prioriterade teman för fortsatt forskning, dels stödja den praktiska användningen så att kunskapen nyttiggörs och blir användbar för profession och vårdgivare.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

69. Forskning om brottsprevention m.m., punkt 37 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 12 och
avslår motion
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 15.

Ställningstagande

Vi vill se mer forskning om brottsprevention. Det kan handla om forskning om hur man förebygger brott, om vilken typ av åtgärder som kan sättas in i tidig ålder för att motverka brott samt kunskap om hur man kan förhindra fortsatt brottslighet via exempelvis behandlingsprogram eller avhoppbarverksamhet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

70. Forskning om brottsprevention m.m., punkt 37 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 15 och
avslår motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 12.

Ställningstagande

Det är positivt att forskningsprogrammet om brottslighet även i fortsättningen ska ha en bred inriktning. Jag anser dock att för att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott behöver de brottspreventiva delarna, inklusive behandlingsprogram, prioriteras mer. Dessutom behövs också ett institut för polisvetenskaplig forskning.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

71. Forskning om förebyggande av våld m.m., punkt 38 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1366 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 22 och avslår motionerna

2024/25:1096 av Marlène Lund Kopparklint och Jan Ericson (båda M) och 2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 36.

Ställningstagande

De som utsätter närstående för våld är en heterogen grupp och utbudet av insatser mot den som utövar våld behöver därför vara mycket brett. De modeller som används i Sverige i dag är ofta hämtade från andra länder eftersom forskning som rör insatser för våldsutövare görs i väldigt liten omfattning i Sverige. Det är uppenbart att det råder en kunskapsbrist och att det behövs mer forskning kring våldsutövare för att kunna förstå hur personer som kan begå våld kan identifieras, hur deras gärningar kan förebyggas och hur de själva kan rehabiliteras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

72. Forskning om förebyggande av våld m.m., punkt 38 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 36 och avslår motionerna

2024/25:1096 av Marlène Lund Kopparklint och Jan Ericson (båda M) och 2024/25:1366 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 22.

Ställningstagande

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om kontroll och begränsningar av en persons handlingsutrymme, rätt till sin kropp eller rätt att själv välja partner. Enligt min mening behövs det ökad forskning om hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

73. Forskning om arbetsmiljö, punkt 39 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 39 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 15.

Ställningstagande

Det finns ett stort behov av att öka kunskaperna om vad som leder till arbetsrelaterad ohälsa, arbetsplatsolyckor och slitsam arbetsmiljö. Vi vill därför att ambitionerna höjs och att det sätts av betydligt mer medel till forskningen om arbetsmiljö och arbetslivets villkor.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

74. Praktisknära forskning, punkt 40 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 40 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 36 och
avslår motion
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 13.

Ställningstagande

Jag vill se satsningar på praktisknära forskning inom socialtjänsten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

75. Praktiknära forskning, punkt 40 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 40 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 13 och avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 36.

Ställningstagande

ULF står för utbildning, lärande och forskning och är en verksamhet med syfte att främja en långsiktig utveckling av svensk skola genom samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten kring praktiknära forskning. Jag efterfrågar en långsiktig finansiering av den praktiknära forskningen mellan skolhuvudmän och lärosäten enligt det s.k. ULF-avtalet eftersom den tidigare försöksverksamheten nu har övergått i permanent verksamhet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

76. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18 och avslår motionerna

2024/25:258 av Josef Fransson (SD),

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 116,

2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 26,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 14 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 14.

Ställningstagande

Vi vill att resurserna till utvecklingsforskning ska återställas för att främja internationell forskningssamverkan och en bättre värld. Utvecklingsforskning har för Sverige varit ett starkt vetenskapligt fält och den nedskärning som har gjorts har inneburit att Sveriges ställning nu har försvagats i det internationella samarbetet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

77. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 14 och avslår motionerna

2024/25:258 av Josef Fransson (SD),

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 116,

2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 26,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 14.

Ställningstagande

Det behövs mer forskning om hållbart företagande, bl.a. om kooperativa arbetarägda företag och hur företagsformerna kan rustas inför framtida kriser. Jag anser att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer. Det behövs ett hållbart företagande som klarar av kriser bättre och därför behöver forskningen kring detta öka.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

78. Forskning om vissa särskilda områden, punkt 41 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 116,

2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 26 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 14 och avslår motionerna

2024/25:258 av Josef Fransson (SD),

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18 och

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 14.

Ställningstagande

Jag vill uppmärksamma förutsättningarna för idrotts- och civilsamhällesrelaterad forskning. Forskningen om rörelse, breddidrott och elitidrott är viktig för idrottens utveckling. Samverkan mellan idrottsrörelsen och lärosätena är helt avgörande för lyckade resultat, men det krävs också att forskningen backas upp politiskt för att skapa starka forskningsmiljöer och möjliggöra långsiktiga projekt. Forskning om idrott och idrottsrörelsen är ofta tvärvetenskaplig. Inom ramen för lärosätenas autonomi är det viktigt att politiken möjliggör framstående forskning i samverkan med idrottsrörelsen.

Jag menar vidare att forskningsområdet kopplat till spelfrågor behöver ses över, t.ex. hur hemvisten ser ut för denna typ av forskning och om det skulle behöva se annorlunda ut för att den kan hitta möjlig finansiering.

Det är också viktigt att en långsiktig och stabil finansiering av svensk utvecklingsforskning säkerställs. Denna typ av forskning omfattar viktiga skilda områden och ger värdefull kunskap som är viktig även för oss i Sverige.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

79. Djurförsöksfri forskning, punkt 42 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 42 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1397 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18 och

avslår motionerna

2024/25:912 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1790 av Jytte Guteland och Sofia Skönnbrink (båda S),

2024/25:2389 av Mats Sander (M),

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 110 och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28.

Ställningstagande

Enligt svensk lag får djurförsök inte användas om fullgoda alternativ utan inblandning av djur existerar. Att verka för djurfria metoder handlar inte enbart om att se till djurens bästa. Djurförsök är också dyra och det är vanligt att försöken inte ger de kunskaper som krävs om hur människor påverkas av de läkemedel och kemiska substanser som testas. Vi menar att det behövs ökat stöd till forskning för att ta fram djurfria alternativ till djurförsök.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

80. Djurförsöksfri forskning, punkt 42 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 42 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 110 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 28 och

avslår motionerna

2024/25:912 av Magnus Manhammar (S),

2024/25:1397 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18,

2024/25:1790 av Jytte Guteland och Sofia Skönnbrink (båda S) och

2024/25:2389 av Mats Sander (M).

Ställningstagande

Jag vill se en handlingsplan för hur vi så långt som möjligt kan gå över till forskning fri från djurförsök. Jag vill också att det satsas medel på att utveckla djurförsöksfria forskningsmetoder och förbättrade möjligheter att validera alternativa metoder.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

81. Nationell plan för utfasning, punkt 43 (V, MP)

av Daniel Riazat (V) och Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 43 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 109.

Ställningstagande

Vi vill att det tas fram en nationell plan för hur en utfasning av plågsamma djurförsök ska göras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

82. Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m., punkt 44 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 44 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41 och
avslår motionerna
2024/25:10 av Josef Fransson (SD) och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 29.

Ställningstagande

Vid slakt används bedövningsmetoder som innebär smärta och stress för djuren, vilket går emot en av grundpelarna i vår svenska djurskyddslagstiftning där det slås fast att djur ska skyddas mot onödigt lidande. Genom att se över förutsättningarna för mer forskning om smärtfria metoder för bedövning vid slakt av djur, främst fågel, gris och fisk, kan djurens lidande minskas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

83. Beslut i djurförsöksetiska nämnder m.m., punkt 44 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 44 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 29 och avslår motionerna

2024/25:10 av Josef Fransson (SD) och

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41.

Ställningstagande

Jag anser att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

84. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 94 och avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige ska såväl nationellt som internationellt värna forskningens frihet och främja öppen vetenskap. Att värna forskningens frihet är särskilt viktigt i en tid av faktaresistens och hot och hat mot forskare. Auktoritära och illiberala strömningar har, där de fått makten, ofta fört en politik som minskat forskningens oberoende och t.o.m. tvingat universitet att stänga eller flytta sin

verksamhet. Den svenska regeringen bör enligt oss markera tydligt mot sådana tendenser.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

85. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvisst (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2 och avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 94,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

God kvalitet på forskningen hänger oundvikligen ihop med att forskningen är fri och att akademisk frihet råder. Det finns flera sätt att binda upp och styra forskningen. Ett sätt att politiskt styra forskningen är genom ansökningsförfarandet där forskare söker anslag via råden. Det finns otaliga vittnesmål om att anslag beviljas de ansökningar som för tillfället går i linje med rådande tidsanda och politiska strömningar, medan politiskt obekväma frågeställningar blir utan anslag. Vi anser att inga politiska ideologier ska tvingas på forskare eller forskningsprojekt eller ta någon smygväg in i forskningsprojekt. Varken styrelserna på landets lärosäten, regeringen eller de vetenskapliga råden ska få ställa krav på genusperspektiv eller andra perspektiv när detta inte äger någon relevans. Vi menar därmed att regeringen bör verka för att öka forskarnas akademiska frihet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

86. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10 och avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 94 och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag menar att det är en grundpelare för Sverige som kunskapsnation att akademien är en oberoende och fri röst som står fri från kortsiktighet och detaljstyrning. Politiker vill gärna tro att de kan styra framsteg genom riktade satsningar, men värdefulla upptäckter dyker upp där ingen kunde ana att man skulle leta. Utan oberoende forskning och utbildning har vi svårare att identifiera, förstå och lösa samhällsproblem. Utan oberoende forskning och utbildning bromsar Sverige in i framtiden och blir akterseglat av länder som släpper professionens kvaliteter fria.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

87. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 45 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 2 och avslår motionerna

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 2,
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 94 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 10.

Ställningstagande

Det finns enligt min mening i dag en alltför stor politisk detaljstyrning av forskningen. Med en alltför stor detaljstyrning ökar risken för att den fria och oberoende forskningen i stället blir den ofria och beroende forskningen. Detaljstyrningen medför också en risk att andra områden, som politiken glömt, prioriterat ned eller inte känner till, inte ges förutsättningar att utvecklas av den enkla anledningen att politiken inte gett forskarsamhället möjligheten.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

88. Värna akademisk frihet, punkt 46 (S, V)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Daniel Riazat (V), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 46 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 93.

Ställningstagande

Hot och hat mot forskare är ett stort hot mot den akademiska friheten i Sverige i dag. Vi behöver både fri forskning och forskare som utan rädsla kan berätta om sina forskningsresultat för svenska folket. Påtryckningar, hot och hat mot forskare slår inte bara mot forskarna själva utan mot hela den kunskapsgrund som behövs för en fri debatt och kloka beslut. Politiska företrädare måste tydligt visa att hot och hat mot forskare är oacceptabelt. Vi anser att regeringen måste ta tydlig ställning för att värna den akademiska friheten. Detta innebär också att vara transparent, föra dialog och att ge lärosäten och forskare långsiktiga förutsättningar för sin verksamhet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

89. Antal universitet och högskolor m.m., punkt 47 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvisst (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 16 och 17 samt
avslår motionerna
2024/25:40 av Stina Larsson och Mikael Larsson (båda C),
2024/25:1703 av Carina Ödebrink m.fl. (S),
2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 8,
2024/25:2341 av Peter Hultqvist (S),

2024/25:2514 av Mathias Tegnér m.fl. (S) yrkande 20 och
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 20 och 22.

Ställningstagande

Vi vill driva fram administrativa sammanslagningar av mindre högskolor för att använda samhällets och högskolornas resurser mer effektivt. Med sammanslagningar kan resurser optimeras i hela högskolesystemet. I ett första steg vill vi slå ihop Malmö universitet med Lunds universitet, som då blir ett enda universitet med en styrelse. Vi vill också att Mälardalens universitet slås ihop med Södertörns högskola. Regeringen borde överväga en omfattande översyn av antalet lärosäten.

Det har på senaste tiden gått inflation i att befordra högskolor till universitet. Detta höjer inte utbildningsnivån i vårt land utan tjänar endast populistiska motiv. Vi behöver både högskolor med en mindre andel forskning och universitet med kvalitativ forskning. I dagsläget bör inga fler högskolor omvandlas till universitet, och universitet som inte håller måttet bör fråntas sin universitetsstatus. Vi vill att universitet, men framför allt högskolor, specialiserar sig på de områden där de är bäst. På detta sätt höjer vi kvaliteten för hela högskoleväsendet i vårt land. Regeringen borde i sitt fortsatta arbete verka för att minska antalet lärosäten med universitetsstatus.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

90. Antal universitet och högskolor m.m., punkt 47 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 20 och 22 samt avslår motionerna

2024/25:40 av Stina Larsson och Mikael Larsson (båda C),

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 16 och 17,

2024/25:1703 av Carina Ödebrink m.fl. (S),

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 8,

2024/25:2341 av Peter Hultqvist (S) och

2024/25:2514 av Mathias Tegnér m.fl. (S) yrkande 20.

Ställningstagande

Alltför små utbildningsmiljöer tenderar att ha svårare att leva upp till erforderliga krav på kvalitet. Det krävs en ”kritisk massa” av studenter, doktorander och lärare för att uppnå en stimulerande utbildnings- och forskningsmiljö. Det är därför positivt att regeringen avser att skapa bättre förutsättningar för att fler universitet och högskolor på frivillig grund ska kunna ta initiativ till samgåenden.

Vi behöver den mångfald av lärosäten som systemet med högskolor och universitet i dag erbjuder. Mot bakgrund av detta välkomnar jag regeringens ambition om att inte inleda någon process för att utse fler universitet under nuvarande mandatperiod. Centerpartiet har tidigare lyft upp vikten av att ta fram tydliga kriterier för att högskolor ska få universitetsstatus. Inga universitetsutnämningar bör göras innan sådana kriterier har tagits fram.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

91. Rollfördelning och profilering, punkt 48 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 48 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 22 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 19, 21 och 23 samt avslår motion

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag anser att det bör finnas bättre möjligheter för lärosätena att profilera sig. Sverige måste bli bättre på att koncentrera olika kompetenser, fördela arbetsuppgifter mellan lärosäten samt våga specialisera oss inom de områden som lärosätena är bäst på. Landets lärosäten ska i högre grad kunna renodla sin profil och vidareutveckla sitt strategiska arbete både när det gäller grundutbildning och forskning. Initiativen ska komma från lärosätena och inte från staten. Ökad profilering är enligt mig ett sätt att höja kvaliteten i såväl högre utbildning som forskning inte minst på mindre lärosäten.

Resurser ska användas effektivt och koncentreras där de gör störst nytta. I stället för ett system där universitet och högskolor gör lite av allt vill jag se ett system där olika fokus utvecklas för olika lärosäten. Jag vill möjliggöra större institutionell frihet med större möjligheter för lärosäten att göra egna strategiska val. För Sverige är både regional relevans och excellent forskning

viktigt, men det är skillnad på hur olika lärosäten väljer att prioritera. Vi behöver en mångfald av lärosäten.

I syfte att stärka lärosätenas kvalitet och möjlighet att specialisera sig anser jag att universitetens och högskolornas roller och uppdrag behöver förtydligas. En tydlig rollfördelning är en förutsättning för att både spets och bredd ska garanteras på landets lärosäten. Universitetens forskning, nytänkande och innovation är lika betydelsefull som högskolornas nischade utbildningar, nischade forskningssatsningar och tillgänglighet i hela landet. Det senare är också avgörande för att svara mot arbetsmarknadens behov av kunskaper. Såväl universitetet som högskolorna är avgörande för Sveriges utveckling och välstånd. Båda har en viktig roll att spela men på olika sätt och därför behöver denna rollfördelning förtydligas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

92. Organisationsform m.m., punkt 49 (M, C, KD, L)

av Fredrik Malm (L), Josefin Malmqvist (M), Mathias Bengtsson (KD), Johanna Rantsi (M), Anders Ådahl (C) och Peter Ollén (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 49 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 6,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 15, 18 och 19,

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 17 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 11 och 29.

Ställningstagande

I forskningspropositionen aviseras att regeringen avser att utreda ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för högskolor och universitet. Vi menar att en sådan utredning bör genomföras. Lärosätenas självbestämmande är en viktig principfråga och en förutsättning för hög kvalitet i utbildning och forskning. Vi menar att det är viktigt att statens styrning av universitet och högskolor är ändamålsenlig på så sätt att den ger lärosätena goda förutsättningar att utföra sitt uppdrag, dvs. forskning och utbildning av hög kvalitet. Vi vill framhålla vikten av starka organisatoriska förutsättningar för forskningens frihet och den akademiska friheten samt lärosätenas autonomi. Vi anser därför att det är viktigt att tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor, om fler lärosäten bör drivas i någon annan form som ett sätt att öka kvaliteten inom högre utbildning och forskning.

Vi ser därför inget behov av att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen om en utredning om myndighetsformen för lärosäten. Riksdagen bör därför avslå motionsyrkandena.

93. Styrelsefrågor, punkt 50 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 50 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10 och
avslår motion
2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Lärosätenas frihet och det kollegiala ledarskapet behöver öka jämfört med hur det förhåller sig i dag. För att lärosätena ska styras så effektivt som möjligt måste styrelserna vara både allsidiga och kompetenta. Vi menar att styrelserna bör bestå av en tredjedel ledamöter tillsatta externt, en tredjedel lärare och forskare från det egna lärosätet och en tredjedel lärare och forskare från andra lärosäten. Styrelsens ordförande bör vara en akademiker som väljs av styrelsen på förslag av valberedningen. Styrelsens storlek kan med fördel beslutas av högskolan själv i samråd med valberedningen. Regeringen borde därmed i sitt fortsatta arbete beakta att högskolans styrelse ska ha tonvikten inom akademien.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

94. Styrelsefrågor, punkt 50 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 50 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 14 och
avslår motion
2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10.

Ställningstagande

För mig är det helt centralt att universitet och högskolor styr sin egen verksamhet. Högskolor och universitet ska inte utsättas för obefogad detaljstyrning. I stället anser jag att oberoendet ska stärkas såväl för lärosätena som för de forskare och lärare som är verksamma där. För att det institutionella självstyret ska värnas bör andelen styrelseledamöter som tillsätts av regeringen minska. Dessutom bör möjligheten att låta de statliga lärosätena tillsätta sina egna ordförande ses över.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

95. Kvalitetssäkring, punkt 51 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 51 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 7 och 9 samt avslår motion

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Många svenska högskolor och universitet har problem med att upprätthålla utbildningskvaliteten, bl.a. är den studiearbetsinsats i tid som krävs alldeles för låg. En annan olycklig tendens är att kraven gradvis har sänkts för att få godkänt på olika nivåer, men också för att få godkänt på kandidat- och magisterarbeten. Vi vill att Universitetskanslersämbetet återgår till det utvärderingssystem som användes fram till 2014. Systemet byggde på extern granskning av ett slumpmässigt urval av kandidat- och magisterarbeten, vilket tjänade som garant för en lägstanivå på utbildningskvaliteten. Dessa kvalitetshöjande åtgärder ska vidtas på ett sätt så att vi även i fortsättningen följer Bolognaprotokollet. Regeringen borde överväga att utreda denna fråga.

Svenska studenter får minst lärarledd undervisning i Europa enligt enkätundersökningar från Eurostudent. En möjlig förklaring ges i en rapport från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS Analys 87, 2022). Där framgår att antalet forskare och lärare ligger relativt stabilt sedan 2004 trots att antalet studenter har ökat med 10 procent. Samtidigt har gruppen högutbildad personal i administrativa yrken och chefer ökat kraftigt. Det är oerhört viktigt att lärosätenas administration inte sväller på bekostnad av kärnverksamheten.

Denna trend måste brytas och andelen lärarledd undervisning öka. Regeringen borde i sitt fortsatta arbete verka för en stärkt kvalitet i den högre utbildningen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

96. Övergripande kompetensförsörjning m.m., punkt 52 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 52 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 97 och

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 21 och

avslår motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 31 och 33.

Ställningstagande

Det behövs enligt oss öppnas nya karriärvägar mellan högskolan och det omgivande samhället. Detta kan höja kvaliteten i välfärden och andra kunskapsintensiva verksamheter, öka spridningen av forskningsresultat samt tillföra forskning och undervisning nya impulser.

Det svenska språket är ett viktigt kitt för att hålla samman vårt samhälle. Vi menar därför att det svenska språkets ställning behöver stärkas inom svenskt utbildningsväsende och forskning. Flera av de bästa svenskspråkiga studenterna behöver välja en akademisk karriär. Andelen konkurrenskraftiga och svenskspråkiga studenter som blir doktorander vid lärosätena ska öka liksom andelen svenskspråkiga forskare. Vidare ska andelen avhandlingar som skrivs på svenska öka.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

97. Övergripande kompetensförsörjning m.m., punkt 52 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 52 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 31 och 33 samt avslår motionerna
 2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 97 och
 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 21.

Ställningstagande

Det är positivt att lärosätena får bättre förutsättningar att anställa biträdande lektorer, även om jag ser med viss oro på att detta inte kommer att ske på grundval av meritokrati och utifrån principen om armlängds avstånd från politiken. Att lärosätena själva ska kunna bestämma om tidsgränsen för en anställning som biträdande lektor ska vara högst fem eller sju år och om tidsgränsen ska vara gemensam för hela lärosätet eller om den ska variera inom olika ämnesområden eller organisatoriska enheter, är också positivt.

Det saknas ordentliga satsningar på forskningsbaserad kompetensutveckling och en långsiktig strategi för att kunna säkra försörjningen av doktorander, forskare och universitetslärare framöver. När satsningarna på forskning inte följs upp av satsningar på utbildning och kompetensutveckling är det enligt min mening svårt att se hur dessa satsningar ska kunna bli långsiktigt verkningsfulla.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

98. Anställningsvillkor, punkt 53 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 53 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 95 och 96 samt avslår motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 3, 8 och 9,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Ett sätt att ytterligare stärka forskningens frihet är ge forskare tryggare anställningar. Vi anser att visstidsanställningarna behöver minska och att förekomsten av staplingar av tidsbegränsade anställningar behöver ses över. Detta är enligt oss även viktigt ur ett jämställdhets- och arbetsmiljöperspektiv.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

99. Anställningsvillkor, punkt 53 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 53 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 3, 8 och 9 samt avslår motionerna

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 95 och 96,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Eventuella yttre hinder som försvårar för människor att arbeta med vad de önskar måste motverkas, även inom universitets- och högskolevärlden. I dag är kunskaperna om tillgängligheten för forskare dåliga. Jag vill att regeringen tillsätter en utredning som granskar förutsättningarna inom universitet och högskolor för forskare med funktionsnedsättning samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten.

Osäkra anställningsförhållanden utgör enligt mig ett stort problem på den svenska arbetsmarknaden och problemet är särskilt stort inom högskolesektorn. För mig är det självklart att den som utför arbete ska vara anställd och ha lön och övriga arbetsvillkor reglerade i kollektivavtal. Att anställa doktorander redan från första dagen på forskarutbildningen kan dessutom leda till en större öppenhet i antagningen och öka forskarutbildades attraktionskraft på arbetsmarknaden. För en ökad trygghet är det viktigt att det finns finansiering för hela doktorandtiden. Regeringen bör därför utreda hur doktoranders anställningstrygghet ska kunna säkras.

Jag anser att stipendier är en förlegad finansieringsform dels på grund av den osunda konkurrens som skapas och den ekonomiska otrygghet det leder till, dels på grund av bristen på regler som gör det lätt att missbruka stipendierna. Vänsterpartiet anser att stipendiefinansiering på sikt bör

avskaffas som tillåten finansiering under forskarutbildningen samt under tiden som postdoktor. Jag vill därför att regeringen utreder hur stipendier som finansieringsform för doktorander och postdoktorer kan avskaffas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

100. Anställningsvillkor, punkt 53 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 53 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32 och
avslår motionerna
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 95 och 96,
2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105,
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 3, 8 och 9 samt
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17.

Ställningstagande

Min bedömning är att regeringens inriktning för forskningspolitiken riskerar i sin helhet att försämra situationen för forskare och doktorander. Den ökade andelen externa medel kan kraftigt försämra anställningstryggheten för forskare och doktorander. Inte minst riskerar det att försämra unga forskares situation och möjlighet till karriärutveckling samt öka avhoppet bland forskarstudenter. I dag har unga forskare svårt att få externa anslag då de konkurrerar med mer erfarna forskare om samma utlysningar. När en större andel av anslagen framöver behöver sökas externt är risken stor att unga forskare kommer att drabbas värst.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

101. Anställningsvillkor, punkt 53 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 53 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 105 och
2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 17 och
avslår motionerna
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 95 och 96,
2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 3, 8 och 9 samt
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 32.

Ställningstagande

För att kunna stärka anställningstryggheten för lärare och forskare behöver lärosäten i hela landet enligt min mening ha tillgång till långsiktig finansiering som de själva har rådighet över.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

102. Anställningsformer, punkt 54 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 54 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 10.

Ställningstagande

Det går inte att förutsätta att alla som doktorerat kommer att kunna bli konkurrenskraftiga forskare. Högskolans anställningsformer måste anpassas till detta om Sverige ska kunna vara en framgångsrik forskningsnation. Vi menar att lärosätena därför bör ha visstidsanställningar, dock ej kortare än två år i början av karriären och mellan fyra och sex år senare i karriären. Tillsvidareanställningar (som lektor, forskare eller professor) ska kunna ges till forskare som visat en självständig forskningsproduktion. Visstidsanställningarna ska huvudsakligen involvera forskning och maximalt halvtid undervisning. Detta bör enligt vår bedömning tillgodose behoven av att å ena sidan selektera de bästa förmågorna, och å andra sidan erbjuda alla kompetenta sökande tillräckligt attraktiva villkor för att kunna bilda familj och vilja flytta mellan olika lärosäten under sin karriär. Vi vill att regeringen i sitt fortsatta arbete verkar för att förbättra anställningsvillkoren för forskare.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

103. Övergripande om jämställdhet, punkt 55 (S)

av Åsa Westlund (S), Linus Sköld (S), Mats Wiking (S), Robert Olesen (S) och Niklas Sigvardsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 55 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 98 och
avslår motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 37.

Ställningstagande

Även om jämställdheten ökar när det t.ex. gäller anställningar och möjligheter att meritera sig, visar en undersökning från UKÄ på stora könsskillnader mellan olika ämnen (UKÄ, rapport 2022:6). Vi anser därför att arbetet med att öka jämställdheten måste fortsätta.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

104. Övergripande om jämställdhet, punkt 55 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 55 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 37 och
avslår motion
2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 98.

Ställningstagande

Jag menar att jämställdheten måste stärkas i högre utbildning och forskning för att kunna möta de utmaningar som samhället står inför i dag och för att främja forskning och innovation i världsklass. Trots att kvinnor är i majoritet bland studenterna vid landets högskolor och universitet går arbetet mot en jämställd akademi alldeles för långsamt. Variationerna mellan såväl lärosäten

som olika fakulteter är stora. Det är ett samhälleligt problem att strukturer i samhället och akademien skapar en ojämslälld akademi.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

105. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (SD)

av Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvisl (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 56 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3 samt

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6 samt

avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 28,

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 28 och 29 samt

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 4, 6 och 7.

Ställningstagande

Vi menar att verklig jämställdhet ska råda inom akademien mellan alla grupper av människor. Detta görs genom att alla, i möjligaste mån, får bästa tänkbara förutsättningar att lyckas och inte genom att ställa lägre krav på vissa grupper. Vi är för meritokrati och för att människor får sina examina, anställningar och professurer genom att uppfylla de krav som gäller för alla. Det är endast så vi är rättvisa mot alla grupper och höjer kvaliteten på våra högskolor.

All form av kvotering är i grunden orättvis eftersom det förutsätter att några som uppfyllt kraven kvoteras bort från det anslag eller den tjänst som de varit kvalificerade för. Vi vill att både anslag och tjänster ska fördelas på strikt meritokratiska grunder. Varken tjänster eller styrelseplatser ska vara föremål för kvotering på våra lärosäten. Detta borde enligt oss föras in i högskolelagen. Regeringen bör därför i sitt arbete sträva efter en fördelning av anslag och tjänster på strikt meritokratiska grunder och överväga en översyn av regleringsbrevet så att kvotering inte förekommer inom svensk högskola.

I knappt 30 år har politiken styrt den högre utbildningen genom könsbaserade rekryteringsmål för professorer. Vi menar att det aldrig ska råda något tvivel om att det är den bäst meriterade som får den utlysta tjänsten. Könet hos den sökande personen är helt ovidkommande i detta sammanhang. De könsbaserade rekryteringsmålen för professorer bör därför överges.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

106. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 56 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 28 och

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 4, 6 och 7 samt avslår motionerna

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6 samt

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 28 och 29.

Ställningstagande

Att människor får lika förutsättningar att forska oavsett kön är enligt mig en förutsättning för en demokratiskt förankrad akademi och för en kvalitetsbaserad forskning där det är kompetens som avgör, inte kön eller vänskapsband. Olika universitets och högskolors jämställdhetsarbete skiljer sig åt. Vissa arbetsplatser är framsynta och ambitiösa, andra ser jämställdhet som en icke-fråga. Jag menar att regeringen bör införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien.

Tidigare har ett mål för forskningspolitiken varit att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 ska vara kvinnor. Detta är fortsatt relevant eftersom endast 3 av 33 högskolor levde upp till sina lärosätesspecifika mål på området under perioden 2021–2023. Jag vill fastställa ett mål om att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 är kvinnor.

Den ojämsställda situationen på lärosätena märks också när det gäller innovationer. Kvinnors innovation är ofta ett eftersatt område och jag menar att det därför behövs både en jämställd forskningspolitik och en jämställd innovationspolitik. Många av de statliga stöd som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning och många berörda kvinnor upplever svårigheter. Jag anser därför att ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar därför bör utredas.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

107. Åtgärder för jämställdhet, punkt 56 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 56 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 28 och 29 samt avslår motionerna

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 28,

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6 samt

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 4, 6 och 7.

Ställningstagande

För att möjliggöra en mer jämställd könsfördelning behöver jämställdhetsarbetet på lärosätena intensifieras så att arbetsvillkor, arbetsbelastning och arbetsbörda blir lika för män och kvinnor. Med en jämnare könsfördelning ökar det innovativa tänkande som på sikt leder till högre kunskap som gynnar samhället i stort. Jag vill att en plan tas fram för hur medlen som går till kvinno- respektive mansdominerade fält kan jämnas ut och att tydliga mål sätts upp.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

108. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (V)

av Daniel Riazat (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 57 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 10 och 11 samt avslår motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31,

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 106,

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 27 och 28 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 15 och 16.

Ställningstagande

Jag anser att Sverige är dåligt på att ta vara på den kompetens som de som kommer hit som doktorander och postdoktorer besitter. Informationen om det svenska högskolesystemet och möjligheterna till karriärutveckling är svår att förstå för den som kommer till Sverige som doktorand och postdoktor. Det innebär att Sverige tappar många av de som doktorerat eller forskat i Sverige. Därför bör det utredas hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas.

Det är enligt min mening viktigt att stå upp för akademisk frihet både i Sverige och i andra länder. Scholars at Risk är ett internationellt nätverk som arbetar för att främja akademisk frihet, bl.a. genom att ge skydd åt forskare och akademiker som inte kan vara verksamma i sina hemländer. I en orolig tid med en orolig omvärld är deras arbete viktigare än någonsin. Vänsterpartiet vill därför se ett utökat stöd till Scholars at Risk för att de ska kunna stötta fler forskare på flykt. Regeringen bör ge de statliga forskningsfinansiärerna och lärosätena i uppdrag att aktivt främja och stödja Scholars at Risks arbete.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

109. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (C)

av Anders Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 57 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31 och

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 27 och 28 samt

avslår motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 106,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 10 och 11 samt

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 15 och 16.

Ställningstagande

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen är det internationella utbytet en viktig del. Centerpartiet ser med oro på att regeringen i stora delar av propositionen behandlar internationalisering i termer av säkerhet snarare än ett verktyg för pluralism, idéutbyte och specialisering. Satsningarna på internationalisering är mycket skrala och berörs enbart i vissa avgränsade delar. Detta är väldigt olyckligt. Dessutom förbises humanioras roll när internationalisering diskuteras. Jag vill se lösningar för att förenkla för internationella studenter att tillgodoräkna sig

utlandsstudier och för att minska den administrativa börda som drabbar internationella forskare.

Visumprocessen för studenter och forskare behöver fungera. Om vi inte kan garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige riskerar vi att förlora i anseende och därmed i framtida konkurrenskraft. Jag vill att regeringen undanröjer de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige. Svenska studenter bör också uppmuntras att genomföra utlandsstudier. Internationella studier bör därför premieras och det bör bli enklare att tillgodoräkna sig utlandsstudier.

Centerpartiet välkomnar det stöd som regeringen avser att ge till Ukraina. I sammanhanget handlar det bl.a. om ukrainska forskare som har tvingats lämna landet och om den svåra återuppbyggnadsfasen där behov av kapacitetsuppbyggnad, inte minst forskningsinfrastruktur, kommer att vara avgörande.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

110. Internationella utbyten och samarbeten m.m., punkt 57 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 57 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 106 och

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 15 och 16 samt avslår motionerna

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 31,

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkandena 10 och 11 samt

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 27 och 28.

Ställningstagande

Frågan om svenska och utländska studenters mobilitet är viktig, oavsett om studierna sker vid lärosäten i Sverige eller på andra platser i världen. Jag vill att Sverige arbetar mer intensivt för att få fler internationella studenter, men även för att fler svenska studenter ska studera utomlands. Det lägger grunden för en starkt internationalisering för doktorander och forskare. Forskningspropositionen borde förhålla sig lika starkt till behovet av samarbete och utbyte mellan studenter, doktorander och forskare som till viljan till konkurrens.

Forskningssamarbeten med forskare i låginkomstländer bör underlättas. Jag oroas när viktiga områden där Sverige bidragit till det internationella vetenskapssamhället prioriteras bort av regeringen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförts ovan.

Särskilda yttranden

1. Akademisk frihet och forskningens frihet, punkt 45 (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD) anför:

Vid utskottets behandling av akademisk frihet och forskningens frihet har vi försökt få stöd för vår linje om att regeringen borde verka för att öka forskarnas akademiska frihet. Eftersom vi inte har fått majoritet för vårt förslag i utskottet har vi därför i andra hand gett stöd för den linje som Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna förordar.

Om vårt förslag till ställningstagande (res. 85) avslås i den förberedande voteringen i kammaren avser vi därför att i huvudvoteringen stödja det alternativ som förordats av företrädarna för Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, dvs. det som i betänkandet läggs fram som utskottets förslag till riksdagsbeslut punkt 45.

2. Organisationsform m.m., punkt 49 (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD), Jörgen Grubb (SD) och Anders Alftberg (SD) anför:

Vi i Sverigedemokraterna kan inte ställa oss bakom det som lyfts fram i propositionen om en utredning av lärosätenas associationsform. Enligt vår mening har systemet med statliga universitet och högskolor tjänat oss väl och de försök med stiftelsedrivna högskolor som infördes i början av 1990-talet har inte visat sig vara mer effektiva eller uppvisa bättre resultat än övriga lärosäten.

Regeringens avsikt med att utvärdera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform har av oss tolkats som att det avser en översyn av hur statens satsningar på högre utbildning kan bli mer effektiva. På senare tid har emellertid regeringen i medierna gjort klart vad som egentligen avses, nämligen att utredningen syftar till att lärosätena ska kunna omvandlas till självständiga stiftelser, helt bortom statens möjlighet till insyn och styrning. Detta har också framgått i våra kontakter med lärosätena. En sådan utveckling är en drastisk förändring av de nuvarande statliga systemen, och Sverigedemokraterna förde fram redan när denna diskussion senast var uppe att vi inte vill se fler stiftelsedrivna universitet och högskolor än de som redan finns. Med stiftelsedrivna lärosäten kommer det t.ex. i praktiken att vara omöjligt att förhindra den politisering som just nu sveper över högre utbildning.

Det är viktigt att värna den akademiska friheten och att skapa goda förutsättningar för lärosätena att samarbeta med näringslivet, men vi menar att det går att göra det dels genom att reformera det nuvarande regelverket för

lärosätena, dels genom att ändra principerna för utbildnings- och forskningsanslagen. Det behövs således ingen radikal förändring av lärosätenas driftsform.

Mot bakgrund av ovanstående vill vi inte att lärosätenas associationsform ska utredas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).

Följdmotionerna

2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens förslag till nya delmål för forskningspolitiken bör avvisas med undantag för målet att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att delmålen för forskningspolitiken från 2016 ska fortsätta att gälla, tillsammans med det nya delmålet om innovation, men att de bör utvärderas under den kommande fyraårsperioden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökad jämställdhet ska vara ett delmål för forskningspolitiken även framöver och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att öka statens satsningar på forskning och utveckling samt att satsningarna bör göras tidigare än vad regeringen föreslår och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avvisa den finansieringsmodell som regeringen föreslår i forskningspropositionen och som innebär att de tillkommande basanslagen konkurrensutsätts, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konkurrensutsatta basanslag minskar den akademiska friheten och ökar administrationen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konkurrensutsatta basanslag som bygger på de faktorer som regeringen föreslår riskerar att minska incitamentet för samverkan mellan forskningen och övriga samhället och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konkurrensutsatta basanslag i själva verket riskerar att minska

- lärosätenas möjligheter att planera och införa mer hållbara anställningar för forskare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konkurrensutsatta basanslag riskerar att minska möjligheterna att bedriva forskningsanknuten högre utbildning i hela landet, vilket i sin tur skulle försämra den regionala kompetensförsörjningen, och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modellen med profilområden ska fortsätta att utvecklas i syfte att stärka lärosätenas profilering och roll som samverkanspart i regionala tillväxtkluster och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försörja samhället med utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad forskning för bättre brottsprevention och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och om vikten av kraftfulla satsningar på klimatforskning och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad forskning om tillämpning av artificiell intelligens för högre kvalitet och ökad effektivitet i välfärden och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av mer arbetsmiljöforskning och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vetenskapsrådet bör få mer fria medel att fördela till forskning av hög kvalitet oberoende av vetenskapsområde och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att högskolesektorn inte ska privatiseras och utsättas för marknadsexperiment, varför ändrad organisationsform inte bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resurserna till utvecklingsforskning ska återställas för att främja internationell forskningssamverkan och en bättre värld och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska få större del av EU:s forskningsmedel och att regeringen bör återkomma till riksdagen med en strategisk plan för detta och tillkännager detta för regeringen.

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av forskning på svenska om svenska förhållanden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att andelen svenskspråkiga studenter som doktorerar och går vidare till forskaranställningar vid lärosätena ska öka, liksom andelen avhandlingar som skrivs på svenska, och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta fram en innovationsstrategi för Sverige och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att starta fler strategiska innovationsprogram med tydliga kopplingar till Agenda 2030 och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på fler kliniska prövningar i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärarundantagets utformning och roll i ett modernt samhälle bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att ställa krav på att lärosätena i högre utsträckning digitalt tillgängliggör för allmänheten även den forskning de tidigare har producerat samt när så är möjligt även tillgängliggör forskningen så att den blir reproducerbar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som granskar förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återinföra målet ”En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka” och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör fastställa att målet är att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 är kvinnor och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur doktoranders anställningstrygghet ska kunna säkras och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur stipendier som finansieringsform för doktorander och postdoktorer kan avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge de statliga forskningsfinansiärerna och lärosätena i uppdrag att aktivt främja och stödja Scholars at Risks arbete och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram ett lagförslag, i enlighet med vad som anges i motionen, baserat på Styr- och resursutredningens förslag om utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nationella forskningsprogrammet om brottslighet tydligare bör fokusera på brottsprevention och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitik ska vara att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett delmål med forskningspolitiken ska vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation och att de offentliga och privata investeringarna i forskning

- och innovation ska överstiga EU:s mål och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett delmål med forskningspolitiken ska vara att det ska ske en övergripande och betydande kvalitetsförstärkning av forskningen och tillkännager detta för regeringen.
 4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett delmål med forskningspolitiken ska vara att lärosätenas autonomi ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
 5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett delmål med forskningspolitiken ska vara att jämställdheten ska öka inom akademien och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett delmål med forskningspolitiken ska vara att samverkan ska öka, internationellt och nationellt, mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt, långsiktigt resursfördelningssystem som i högre grad premierar de direkta anslagen till lärosätena och som skapar förutsättningar för fri och nyfiken forskning av hög kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas forskningsanslag i större utsträckning bör bestämmas utifrån en samlad bedömning av potential och kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
 9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av färre forskningsfinansiärer och överlappande utlysningar och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett finansieringssystem som stärker den akademiska friheten och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utredningen om akademisk frihet även bör titta på institutionell frihet och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om externa och politiskt styrda forskningsanslag och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska kraven på medfinansiering vid externa statliga forskningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det institutionella självstyret ska värnas och utvecklas när det kommer till lärosätenas finansiering och organisering och hur de väljer att fördela sina resurser mellan undervisning och forskning och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om excellens och bredd och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att komplettera satsningar på spets och excellens med kompetens- och utbildningsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att inkludera hela kedjan i akademien vid satsningar på spets och excellens och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka lärosätenas profilering och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förutsättningar för samgåenden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att koncentrera resurser dit de ger störst nytta i termer av potential och kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas fastställda kriterier för vad som ska gälla för att ett lärosäte ska få benämnas universitet och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att förtydliga universitetens och högskolornas roller och uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskningsinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell infrastruktur för anonymiserad spårbar registerforskning och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en snabbutredning av förslaget om en ändring i högskolelagen (1992:1434) om vilka konsekvenser det kan få på de anställdas arbetsvillkor, arbetsmiljö och arbetsrätt och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete ska förenkla för utländska doktorander och forskare och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till ukrainska forskare och återuppbyggnad av bl.a. ukrainsk forskningsinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av fler autonoma lärosäten och lärosäten i stiftelseform och tillkännager detta för regeringen.

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av forskning och högre utbildning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om biträdande lektorer och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att stärka unga forskares situation och förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs en strategi för att stärka tillgången på forskare och doktorander och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett stärkt företags- och forskningsklimat och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på praktiktära forskning inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en jämställd akademi och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett institut för AI-säkerhet och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell strategi för high performance computing i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öppenhet bör vara en hörnsten i forskningspolitiken men att det samtidigt bör finnas medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och säkerhet och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framväxande och banbrytande tekniker och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om klimat och miljö och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning inom de gröna näringarna och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på livsmedelsforskning och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka grundförutsättningarna för att forska inom vården och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på omvårdnadsforskning, apotek och forskande sjuksköterskor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskningens frihet genom minskad politisk detaljstyrning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att basanslagen över tid ska öka som andel av den statliga forskningsfinansieringen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätena ska ha ett starkt inflytande över hur basanslagen ska användas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag på en modell för att successivt stärka kvalitetsdriven forskning genom att öka andelen fria forskningsmedel som lärosätena har rådighet över och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att basanslag inte ska konkurrensutsättas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera basanlag framför medel till strategisk rekrytering och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över nuvarande utformning av hur medel tilldelas Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Rise och finansmarknadsforskning för att minska detaljstyrningen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det forskningspolitiska målet ska innehålla delmål om jämställdhet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det forskningspolitiska målet ska innehålla delmål om samverkan och samhällspåverkan och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att produktivitetsavdraget ska avvecklas för att stärka lärosätenas finansiering och oberoende och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag för att omfördela eller utöka medel till att stärka utbildningens forskningsanknytning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om långsiktig finansiering av praktisk forskning i samverkan till Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Karlstads universitet och Stockholms universitet för att leda nationella noder enligt ULF-avtalet och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa finansiering av svensk utvecklingsforskning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta mer intensivt för att få fler internationella studentutbyten som grund för stärkt internationalisering för doktorander och forskare och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för forskningssamarbeten med forskare i låginkomstländer och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anställningstryggheten för lärare och forskare ska öka och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att universitet och högskolor ska ges förutsättningar att fatta långsiktiga beslut om sin forskning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modellen för kvalitetsbaserad tilldelning bör införas där sakkunnigbedömning av profilområden ges stor tyngd och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett beslut om ett nytt forskningsfartyg som ersätter isbrytaren Oden behövs i närtid och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en fortsättning på det nationella forskarprogrammet om klimat även efter 2028 och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att medel till miljöforskning behöver öka och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att medel till havsmiljöforskning behöver öka och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör påbörja ett arbete för ett specifikt forskningsprogram för patientsäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökade medel till Vinnova för hållbar innovation och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningen bör ta hänsyn till AI-utvecklingen och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en handlingsplan för att så långt som möjligt gå över till forskning fri från djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över etikprövningssystemet och förtydliga etikprövningen för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:10 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga en översyn kring den etiska bedömningen i fråga om djurförsök inom medicinsk forskning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:40 av Stina Larsson och Mikael Larsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn om att göra om Högskolan i Borås till universitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:182 av Catarina Deremar (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att höja anslagen till forskning om äldres sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:258 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ha som ambition att Nationella sekretariatet för genusforskning ska läggas ned samt stryka uppdragen i regleringsbrevet till Göteborgs universitet om främjande av genusforskningen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:262 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att statens institutioner för tilldelning av forskningsanslag ska värna akademisk integritet och stå över politisering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:424 av Serkan Köse (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda förutsättningarna för att inrätta ett nationellt forskningscenter för pandemiberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:554 av Birger Lahti m.fl. (V):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsbidrag ska högst hälften gå till män och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:582 av Rickard Nordin (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka forskningen kring e-sport och dess sociala och fysiska möjligheter och konsekvenser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:809 av Mats Berglund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera ett forskningsprogram för patientsäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningsprogrammet bör ingå i den forskningspolitiska propositionen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:839 av Serkan Köse (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna forskningens frihet och att säkerställa att forskningsfinansiering sker på vetenskapliga och oberoende grunder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:912 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ta fram en nationell handlingsplan som för Sverige fram till målet att nå djurfri forskning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1007 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omlokalisera Rymdstyrelsen till Västsverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1096 av Marléne Lund Kopparklint och Jan Ericson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda förutsättningarna för att öka stödet till forskning rörande traumabehandling för personer utsatta för sexuellt våld och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1103 av Helena Storckenfeldt och Gustaf Göthberg (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre villkor för den forskande life science-industrin i Sverige genom att förbättra möjligheterna till s.k. innovationsupphandling inom det medicinska området och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1313 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten i sin kommande forskningsproposition och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1360 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur regionerna kan ges bättre förutsättningar att bedriva cancerforskning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att stärka förutsättningarna för klinisk forskning inom området för strålterapi och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1362 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör kartlägga den forskning som finns på området kring psykisk ohälsa bland äldre och överväga att prioritera ytterligare forskning på området och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1366 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer forskning kring våldsutövare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1369 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mer forskning för att utveckla nya material som kan brytas ned i havet bör

tas fram för att minska risken för att djur fastnar i övergivna fiskeredskap, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör beakta behoven av ökade forskningsinsatser för att finna effektiva metoder för att minska näringstillförseln från jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör verka för att fokus i forskning rörande mikroplaster bör riktas mot de minsta plastpartiklarna av nanostorlek och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1382 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lägga vikt vid forskning om och teknologisk utveckling av artificiell intelligens för vattenrening och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1397 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat stöd till forskning för att ta fram djurfria alternativ till djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1403 av Clara Aranda m.fl. (SD):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Vetenskapsrådet, i dess roll som forskningspolitisk rådgivare, i uppdrag att analysera förutsättningarna, såväl ekonomiska som organisatoriska, för forskning kring behandling av stressrelaterad psykisk ohälsa och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1412 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vad regeringen bör beakta gällande forskning och tidiga insatser för att främja fysisk och psykisk hälsa och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att utveckla forskningscentret Vaartoe/Cesam, och i förlängningen inrätta ett fristående nationellt samiskt forskningscentrum, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1436 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete bör verka för ökat nordiskt samarbete inom rymdfrågorna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga vad som står om det europeiska rymdsamarbetet (ESA), dess mål och medel och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till närmare samverkan med privata företag gällande rymdverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Sveriges egen förmåga till satellituppskjutningar i omloppsbana och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla internationella avtal och regelverk i rymddomänen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla samarbete med demokratiska rymdnationer och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1443 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga en översyn av regleringsbrevens så att kvotering inte förekommer inom svensk högskola och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde hedra meritokratin och därmed överge könsbaserade rekryteringsmål för professorer och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att utreda en extern slumpvis bedömning av kandidat- och magisterarbeten för säkerställd kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att ge de konstnärliga lärosätena ett samlat anslag för forskning och undervisning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för en stärkt kvalitet i den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta att högskolans styrelse ska ha tonvikten inom akademien och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga en omfattande översyn av högre lärosäten avseende deras antal och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att minska antalet högre lärosäten med universitetsstatus och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1445 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande budgetar borde överväga en omfördelning av forskningsresurserna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att öka forskarnas akademiska frihet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att Sverige ska verka för en förändrad inriktning på forskningen inom EU och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att sund jämställdhet ska råda inom akademien genom att så långt som möjligt ge alla samma förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde förbjuda alla former av kvotering inom den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde arbeta för att berörda instanser värnar kvaliteten på forskningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta att forskningsmedel ska användas på ett förnuftigt sätt och inte slösas bort på forskningsfrågor som är besvarade eller samhällsligt irrelevanta och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda etikprövningslagens inverkan på forskningsfrihet och akademisk frihet samt vid behov vidta nödvändiga åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att förbättra anställningsvillkoren för forskare och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde kartlägga vilka hinder som finns för äldre forskare att fortsätta att forska och agera för att undanröja dessa hinder och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1451 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska byråkratin och förenkla processerna för offentlig-privata forskningssamarbeten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1452 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska främja samverkan mellan akademiska institutioner, forskningsinstitut och näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en adaptiv regleringsmiljö för life science-sektorn och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1457 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande budgetar bör överväga en omfördelning av forskningsresurserna till förmån för grundforskning och tillämpad forskning kopplat till gruvnäringens behov och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1464 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att prioritera forskning utifrån industrins behov och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1468 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande budgetar borde överväga att stärka utbildning och forskning inom metallurgi och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1494 av Gustaf Göthberg och Helena Storckenfeldt (båda M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att resurser inom ramen för forskning och utveckling allokeras så att de lärosätessanknutna holdingbolagen ges konkurrenskraftiga och förbättrade möjligheter att kommersialisera forskningsbaserade innovationer till marknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att det svenska lärarundantaget behöver ses över och anpassas till nu rådande förutsättningar och därmed kan bidra till att stärka

forskningsbaserade innovationer i kommersialiseringsprocessen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1517 av Anna-Belle Strömberg och Malin Larsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning på kvinnosjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1699 av Azra Muranovic m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om ökade forskningsmedel ska tillföras kvinnodominerade sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1703 av Carina Ödebrink m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta Jönköping Universitys betydelse för regionens ekonomiska tillväxt, utveckling och välfärd samt att överväga att lärosätet får universitetsstatus och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1753 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka satsningarna på forskning, innovation och uppskalning när det gäller återbruk och återvinning inom byggsektorn och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1786 av Linnéa Wickman m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att genomföra en särskild forskningssatsning inom kvinnors hälsa och kvinnorelaterade sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1790 av Jytte Guteland och Sofia Skönnbrink (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja en snabbare omställning från djurförsök till alternativa metoder och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2011 av Jessica Rodén och Petter Löberg (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka forskningsanslagen avseende kvinnorelaterade sjukdomar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2020 av Susanne Nordström m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda hur kunskapscenter inom utbildning och akademisk forskning som byggs upp under stora privata forskningsprogramssatsningar kan behållas och vidareutvecklas efter att privat finansiering avslutas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2292 av Louise Meijer m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över universitetsutbildningarnas kvalitetsutvärderingar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för fler lärosäten att ha en annan form för huvudmannaskap än en statlig myndighet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om universitet och högskolor i högre grad bör differentieras och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över universitetsutnämningarna och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskningspolitiken i högre grad ska prioritera excellens och nyttiggörande och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om forskningspolitiken bör fördela medel strategiskt och fokuserat till universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om effektutvärderingar inom forskningen i högre grad bör prioritera excellens och nyttiggörande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att göra om etikprövningslagen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2319 av Sanne Lennström (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vägar till att mer forskning bedrivs om kvinnor och adhd så att underlag finns för tidigare upptäckt inom hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2341 av Peter Hultqvist (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Högskolan Dalarna status som universitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2389 av Mats Sander (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram en strategi för att fasa ut djurförsök och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2514 av Mathias Tegnér m.fl. (S):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att Södertörns högskola bör bli universitet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka forskningen kring hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2800 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheter och förutsättningar gällande en forskningsstudie kring anhörigas betydelse i vårdplanen för patienter med psykisk sjukdom och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2845 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att ta fram forskning kring de positiva effekter fysisk och social aktivitet har på psykiskt dåligt mående i syfte att minska användning av psykofarmaka och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2950 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskningen om klimatsmart och energieffektivt byggande och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2952 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell strategi för High Performance Computing i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2953 av Helena Lindahl m.fl. (C):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forsknings- och innovationsarbetet inom livsmedel och jordbruk och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3024 av Åsa Westlund m.fl. (S):

93. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna den akademiska friheten och tillkännager detta för regeringen.
94. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna forskningens frihet såväl i Sverige som internationellt och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att forskare bör ges tryggare anställningar och tillkännager detta för regeringen.
96. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förekomsten av staplingar av tidsbegränsade anställningar inom högre utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
97. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya karriärvägar mellan högskolan och det omgivande samhället och tillkännager detta för regeringen.
98. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämställdheten ska förbättras inom den högre utbildningen och forskningen och tillkännager detta för regeringen.
99. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till öppen vetenskap och tillkännager detta för regeringen.
100. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betydelsen av rymdforskning för säkerhet och klimat och tillkännager detta för regeringen.
101. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en ny rymdlag och tillkännager detta för regeringen.
102. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av resurser till rymdforskning och behovet av att ett nytt satellitprogram etableras och tillkännager detta för regeringen.
103. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betydelsen av polarforskning för klimat och säkerhet samt betydelsen av ett nytt polarforskningsfartyg och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3037 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

134. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten i sin kommande forskningsproposition och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten i sin kommande forskningsproposition och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3055 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

116. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskningsområdet kopplat till spelfrågor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3057 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidareutveckla forskning och utveckling kring glesbygdsmedicin och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3068 av Mats Berglund m.fl. (MP):

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förutsättningarna för idrotts- och civilsamhällesrelaterad forskning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka forskning och innovation inom de gröna näringarna och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för mer forskning gällande smärtfria metoder för bedövning vid slakt av djur, främst fågel, gris och fisk, och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka forskning, innovation, kompetensförsörjning och jämställdhet inom skogsnäringen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka insatserna för forskning, samordning och utvärdering av klimatanpassningsarbetet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) bör ges långsiktiga förutsättningar och nytt uppdrag för att kunna verka som ett nationellt kompetenscentrum och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inrätta ett flerårigt nationellt forskningsprogram i syfte att förbättra kunskapsläget om sjukdomar som drabbar kvinnor och

stärka förutsättningarna för en jämställd vård och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3160 av Mikael Larsson m.fl. (C):

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en statlig funktion för kunskapsstöd vid säkerhetsanalys av forskningsdata och prövning av anställningar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3167 av Anders Ådahl m.fl. (C):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas forskningsanslag i större utsträckning ska bestämmas utifrån en samlad bedömning av kvalitet och potential och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärosätenas autonomi vad gäller finansiering, organisering och fördelning mellan undervisning och forskning bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska andelen styrelseledamöter som tillsätts av regeringen och utreda möjligheten att låta de statliga lärosätena tillsätta sina egna ordförande och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de organisatoriska och finansiella förutsättningarna för forskarnas och lärarnas självständighet bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den fria forskningen genom att minska kraven på medfinansiering för statliga externa forskningsmedel till högskolor och universitet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den fria forskningen, dess kvalitet och lyhördhet genom att se över forskningsfinansieringssystemet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vi behöver fler fristående lärosäten, likt stiftelser, och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att stärka etableringsfriheten för såväl internationella som svenska lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna universitetens kvalitet genom att premiera svensk spetsforskning och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tydligare beskrivning av universitetens roll och uppdrag och

- högskolornas roll och uppdrag i syfte att stärka arbetsmarknad och konkurrenskraft och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jämställdhetsarbetet på lärosätena måste intensifieras så att både en meritokratisk och jämställd ordning garanteras och tillkännager detta för regeringen.
 29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att säkerställa att kvinnor och män i praktiken arbetar under liknande arbetsbelastning och arbetsbörda och att arbetsvillkoren stärks på lärosätena, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att internationellt utbyte av forskare och studenter ska uppmuntras och underlättas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3169 av Rickard Nordin m.fl. (C):

121. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna till stärkt forskning och utveckling inom de gröna näringarna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3201 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn bör göras av Sveriges befintliga strukturer för stöd av svenska aktörer att ta till vara den ekonomiska potentialen från forskning och innovationer, med syftet att förbättra dessa möjligheter, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3202 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten till återinträde i akademisk forskning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3217 av Amanda Lind m.fl. (MP):

99. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda känsliga personuppgifter i studiesyfte ska säkerställas inom ramen för GDPR och etikprövningslagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
102. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna grundforskningen och tillkännager detta för regeringen.
103. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka basanslagen och tillkännager detta för regeringen.
105. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna tryggare anställningar för forskare och lärare och tillkännager detta för regeringen.

106. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för utländska doktorander, lärare och forskare och tillkännager detta för regeringen.
107. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka miljö- och klimatforskningen och tillkännager detta för regeringen.
109. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell plan för att fasa ut plågsamma djurförsök och gå över till djurförsöksfri forskning och tillkännager detta för regeringen.
110. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka de statliga anslagen för att utveckla djurförsöksfria forskningsmetoder och tillkännager detta för regeringen.
112. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla etikprövningen för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i
högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.8 §¹

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att en anställning som lärare vid en högskola skall vara förenad med en anställning som specialistutbildad läkare eller tandläkare eller med en annan anställning än som läkare vid en sådan sjukvårdsenhet som är upplåten för medicinsk utbildning och forskning. En förenad anställning får innehas bara av den som uppfyller behörighetskraven för båda anställningarna.

Den ordning som gäller för anställning av lärare skall gälla också för den anställning som skall vara förenad med läraranställningen.

Innan någon anställs som lärare, skall sjukvårdshuvudmannen ges tillfälle att yttra sig i ärendet, om anställningen skall vara förenad med en anställning vid en sjukvårdsenhet.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en högskola får besluta att en anställning vid högskolan ska vara förenad med en anställning utanför högskolan. En förenad anställning får bara innehas av den som uppfyller behörighetskraven för båda anställningarna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

¹ Senaste lydelse 1997:797. Ändringen innebär bl.a. att andra och tredje styckena tas bort.

BILAGA 3**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
58. Motioner som bereds förenklat		
2024/25:182	Catarina Deremar (C)	3
2024/25:582	Rickard Nordin (C)	7
2024/25:1007	Rickard Nordin (C)	
2024/25:1360	Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD)	12
2024/25:1362	Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD)	17
2024/25:1369	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	30
2024/25:1403	Clara Aranda m.fl. (SD)	20
2024/25:1412	Michael Rubbestad m.fl. (SD)	11
2024/25:1421	Michael Rubbestad m.fl. (SD)	7
2024/25:1436	Aron Emilsson m.fl. (SD)	1, 2, 7 och 8
2024/25:1445	Patrick Reslow m.fl. (SD)	3, 8 och 11
2024/25:2800	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2024/25:2845	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2024/25:3024	Åsa Westlund m.fl. (S)	101
2024/25:3157	Helena Vilhelmsson m.fl. (C)	20
2024/25:3202	Staffan Eklöf (SD)	

BILAGA 4

Utrikesutskottets yttrande 2024/25:UU4y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade vid sammanträdet den 11 februari 2025 att ge utrikesutskottet tillfälle att senast den 20 mars 2025 yttra sig över regeringens proposition Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde (prot. 2024/25:23).

Utrikesutskottet lämnar i yttrandet synpunkter på motion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18. Utrikesutskottet anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, MP).

Utskottets överväganden

Utvecklingsforskning

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling föreslås och beräknas öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. I propositionen beskrivs satsningarna närmare.

Motionen

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 18 föreslås att resurserna till utvecklingsforskning ska återställas för att främja internationell forskningssamverkan och en bättre värld.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen den 22 juni 2023 beslutade att Vetenskapsrådet inte ska finansiera nya bidrag inom det öronmärkta och biståndsfinansierade anslaget för utvecklingsforskning. Det biståndsfinansierade stödet till Vetenskapsrådet fasas ut fram t.o.m. 2026. De forskare som redan har beviljats medel från biståndsbudgeten via Vetenskapsrådet kommer att kunna fullfölja sina forskningsprojekt. Enligt ett svar på en skriftlig fråga avser regeringen att tilldela Vetenskapsrådet medel för att säkerställa detta under 2024–2026 (fr. 2024/25:539).

Utskottet beredde frågan om finansiering av utvecklingsforskning i betänkande 2023/24:UU2 med anledning av motionsförslag. Utskottet avstyrkte motionerna och instämde i regeringens bedömning att biståndet i högre utsträckning bör användas för insatser utanför Sveriges gränser. Utskottet står kvar vid detta ställningstagande.

Det framgår också av det ovan nämnda frågesvaret att beslutet om omprioritering av biståndsmedel inte innebär att regeringen avser att sänka ambitionsnivån i arbetet med utvecklingsforskning. Utskottet välkomnar detta och konstaterar att den biståndsfinansierade delen, 185 miljoner kronor 2022, utgjorde en mycket liten del av Vetenskapsrådets samlade medel för forskning. Vetenskapsrådet har under 2025 ett forskningsanslag på ca 8,5 miljarder kronor. Vidare noterar utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2025 föreslår att anslagen till de andra statliga forskningsfinansiärerna ökas

kraftfullt. En del av dessa medel är även utvecklingsforskare välkomna att söka.

Utskottet anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motion 2024/25:3309 yrkande 18.

Stockholm den 27 februari 2025

På utrikesutskottets vägnar

Aron Emilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Aron Emilsson (SD), Morgan Johansson (S), Alexandra Völker (S), Olle Thorell (S), Margareta Cederfelt (M), Linnéa Wickman (S), Ann-Sofie Alm (M), Magnus Berntsson (KD), John E Weinerhall (M), Jacob Risberg (MP), Stefan Olsson (M), Johan Büser (S), Rasmus Giertz (SD), Lotta Johnsson Fornarve (V), Anna Lasses (C), Elin Nilsson (L) och Fredrik Saweståhl (M).

Avvikande mening

Utvecklingsforskning (S, MP)

Morgan Johansson (S), Alexandra Völker (S), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S), Jacob Risberg (MP) och Johan Büser (S) anför:

I budgetpropositionen för 2023 skar regeringen utan förvarning ned på utvecklingsforskningen. Anslaget till forskningssamarbete mer än halverades och Vetenskapsrådets anslag för utvecklingsforskning drogs in. Utlysta forskningspengar drogs tillbaka, vilket innebar att mycket arbete gjorts förgäves. Forskningssamarbete och utvecklingsforskning har för Sverige historiskt varit ett starkt tvärvetenskapligt fält som syftar till fattigdomsbekämpning, demokrati, hållbar utveckling, förbättrad hälsa och jämställdhet i samarbetsländerna. Regeringens nedskärningar av utvecklingsforskningen har inneburit att Sveriges ställning i det internationella samarbetet nu har försvagats. Vi anser att anslaget till utvecklingsforskning ska återställas. Det handlar om ett årligt stöd på ungefär 180 miljoner kronor från biståndsbudgeten till Vetenskapsrådet.

BILAGA 5

Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU7y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta samt de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar dessa berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde och till motionerna 2024/25:3309 (S) yrkande 24, 2024/25:3312 (C) yrkandena 36, 45 och 46 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 25.

Socialutskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, C, MP).

Utskottets överväganden

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Propositionen

I propositionens avsnitt 12 Life science och hälsa och avsnitt 13 Robust samhälle beskrivs forskningssatsningar som delvis berör socialutskottets beredningsområde.

Life science och hälsa

I propositionen anför regeringen att forskning inom medicin och hälsa är central för att öka förutsättningarna för en mer effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet och en god och jämlik hälsa i befolkningen. Den fria grundforskningen utgör basen för att långsiktigt kunna hantera hälsoutmaningarna. Tvärsektoriell forskning och innovation bidrar till en hållbar utveckling av hälsa och välbefinnande som möter såväl dagens som morgondagens utmaningar.

I propositionen redogörs för satsningar inom bl.a. följande områden:

- kliniska prövningar och klinisk behandlingsforskning
- life science med fokus på precisionsmedicin
- antibiotikaresistens
- psykisk hälsa och suicid
- psykiatrforskning
- prevention och folkhälsa
- kvinnors hälsa och sjukdomar
- vården och omsorgen för personer med demenssjukdom
- omställningen mot en god och nära vård.

Robust samhälle

Regeringen anför att det för att skapa förutsättningar för robusta samhällen behövs forskning som kan bidra med kunskap om och lösningar på olika samhällsproblem. Det behövs såväl grundforskning som mer tillämpad och behovsstyrd forskning av hög kvalitet. Praktiknära forskning som bedrivs i samverkan med intressenter och behovsägare kan bidra till innovationer och utveckling inom offentlig verksamhet. Sådan forskning kan också bidra till att reformer på dessa områden blir mer evidensbaserade och effektiva. Forskning som är praktiknära är även viktig för förebyggande insatser inom t.ex. socialtjänst.

I propositionen anför regeringen bl.a. att medel ska tillföras Forte för att etablera ett tioårigt nationellt forskningsprogram för en hållbar socialtjänst. Regeringen anför bl.a. att det behövs ökad kunskap om kvalitativa insatser

inom socialtjänsten för att stödja kommunerna att utforma socialtjänstens verksamhet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regeringen anför vidare att ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling bör inrättas av Forte. Programmet bör finansiera forskning som svarar mot angelägna tvärsektoriella samhällsutmaningar för barn och unga såsom ojämlikheter i hälsa, ökad psykisk ohälsa, utanförskap och ökad risk att involveras och rekryteras till kriminalitet.

I propositionen redogörs även för en satsning inom Vetenskapsrådet som rör forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Motionerna

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 25 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör påbörja ett arbete för att inrätta ett specifikt forskningsprogram för patientsäkerhet.

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 24 föreslås ett tillkännagivande om satsningar på fler kliniska prövningar i Sverige.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 36 föreslås ett tillkännagivande om satsningar på praktisknära forskning inom socialtjänsten. I yrkande 45 föreslås ett tillkännagivande om att stärka grundförutsättningarna för att forska inom vården. Slutligen föreslås i yrkande 46 ett tillkännagivande om satsningar på omvårdnadsforskning, apotek och forskande sjuksköterskor.

Utskottets ställningstagande

Betydelsen av forskning inom hälso- och sjukvård och omsorg

Forskning inom medicin och hälsa är central för att öka förutsättningarna för en mer effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet och en god och jämlik hälsa i befolkningen. I likhet med regeringen anser socialutskottet att tvärsektoriell forskning och innovation bidrar till en hållbar utveckling av hälsa och välbefinnande som möter såväl dagens som morgondagens utmaningar. Sverige ska vara en ledande forsknings- och kunskapsnation inom life science.

Tillsammans med närvaron av en stark life science-industri i Sverige och genom fortsatta satsningar inom forskning, utbildning och innovation kan hälsan i befolkningen förbättras, sjukvården och omsorgen utvecklas och Sveriges ekonomiska välförhållanden stärkas.

Socialutskottet välkomnar därför att regeringen bl.a. prioriterar forskning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Satsningarna på kliniska prövningar och mer forskning inom precisionsmedicin, antibiotikaresistens, psykisk hälsa, prevention och folkhälsa, kvinnors hälsa och sjukdomar samt vården och omsorgen för personer med demenssjukdom är mycket välkomna. Utskottet

ser även positivt på satsningarna på stärkt forskning inom primärvården och för att stödja omställningen mot en god och nära vård. Klinisk och patientnära forskning är av stor betydelse för utvecklingen av en god, jämlik, jämställd och hållbar hälso- och sjukvård.

Vidare vill socialutskottet betona behovet av ökad forskning inom social omsorg. Regeringens förslag till en ny socialtjänstlag, En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (prop. 2024/25:89), bereds för närvarande i socialutskottet (bet. 2024/25:SoU23). I propositionen föreslås bl.a. att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessutom skiftas fokus till en mer förebyggande socialtjänst som väger in behovet av tidiga insatser.

Kunskapen om hur socialtjänsten kan utformas för att vara långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad behöver öka. För att stödja kommunerna att utforma socialtjänstens verksamhet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet behövs ökad kunskap om kvalitativa insatser inom socialtjänsten. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att tillföra medel till Forte för att etablera ett tioårigt nationellt forskningsprogram för en hållbar socialtjänst.

Socialutskottet ser även positivt på att regeringen avser att tillföra medel till Forte för att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling. Det är viktigt med mer forskning om barns och ungas ojämlikheter i hälsa, barns och ungas psykiska ohälsa, utanförskap samt risk att involveras och rekryteras till kriminalitet.

Slutligen välkomnar utskottet satsningarna på forskning om bl.a. våld i nära relationer och hedersrelaterat våld.

Förslag på ytterligare forskning

Socialutskottet har förståelse för det som framförs i motionerna 2024/25:3309 (S) yrkande 24, 2024/25:3312 (C) yrkandena 36, 45 och 46 samt 2024/25:3313 (MP) yrkande 25. Samtidigt står utskottet bakom de prioriteringar som regeringen presenterar i propositionen.

Utifrån de utgångspunkter som socialutskottet ska beakta anser utskottet att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionsyrkandena.

Stockholm den 20 mars 2025

På socialutskottets vägnar

Christian Carlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Fredrik Lundh Sammeli (S), Jessica Stegrud (SD), Johan Hultberg (M), Karin Sundin (S), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlqvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Nils Seye Larsen (MP), Maj Karlsson (V) och Helene Odenjung (L).

Avvikande meningar

1. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)

Fredrik Lundh Sammeli (S), Karin Sundin (S), Mikael Dahlqvist (S), Anna Vikström (S) och Gustaf Lantz (S) anför:

Utöver de satsningar som regeringen presenterar anser vi att det behövs en mer omfattande satsning för att fler kliniska prövningar ska kunna genomföras i Sverige. Biologiska läkemedel, vilka är en helt ny generation läkemedel och som inkluderar flera av de framgångsrika vacciner som tagits fram mot covid-19, förväntas bli en del av framtidens mer skraddarsydd behandlingar. Kliniska prövningar är centrala för vår konkurrenskraft inom life science och stärker Sveriges ställning som innovationsnation.

Vi anser därmed att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3309 (S) yrkande 24.

2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)

Christofer Bergenblock (C) anför:

Även om regeringen gör flera välkomna satsningar saknas det mycket i propositionen. Bland annat behövs det enligt min mening förslag på hur apoteken ska stärkas och på hur grundförutsättningarna för att forska inom vården ska utvecklas. Det behövs även satsningar på omvårdnadsforskning och forskande sjuksköterskor. Att kombinera klinisk tjänstgöring med forskning har varit, och är inför framtiden, helt oumbärligt för hälso- och sjukvårdens utveckling.

Vidare välkomnar jag regeringens satsningar på praktiktäna forskning, men jag saknar satsningar på t.ex. praktiktäna forskning inom socialtjänsten.

Enligt min mening bör utbildningsutskottet därmed tillstyrka motion 2024/25:3312 (C) yrkandena 36, 45 och 46.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Nils Seye Larsen (MP) anför:

Utöver de forskningssatsningar som regeringen redogör för i propositionen anser jag att det behövs mer forskning om patientsäkerhet. Enligt min mening bör regeringen därför påbörja ett arbete för att inrätta ett specifikt forskningsprogram för patientsäkerhet. Ett sådant program bör dels ta fram ett antal prioriterade teman för fortsatt forskning, dels stödja den praktiska användningen så att kunskapen blir användbar för profession och vårdgivare. Programmet skulle t.ex. kunna administreras av Forte.

Enligt min mening bör utbildningsutskottet därmed tillstyrka motion 2024/25:3313 (MP) yrkande 25.

BILAGA 6

Kulturutskottets yttrande 2024/25:KrU4y

Proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har beslutat att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta och de motioner som väckts med anledning av propositionen, i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde.

Kulturutskottet har beslutat att endast yttra sig över propositionen och begränsar sitt yttrande till de forskningsinsatser som berör villkoren för företagare inom kulturella och kreativa branscher, möjligheterna att skapa attraktiva och hållbara livsmiljöer och civilsamhällets betydelse för livs- kvalitet och folkhälsa.

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2025-2028. Förslagen omfattar såväl forskning som innovation. Målet är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. I propositionen föreslår regeringen satsningar på bl.a. nya konkurrensutsatta medel till universitet och högskolor och strategisk rekrytering samt en förstärkt satsning på excellenscenter, forskningsinfrastruktur, banbrytande forskning och strategisk teknik. Regeringen presenterar även insatser för att främja ett ökande svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation, exempelvis avser man att ta fram en handlingsplan inför nästa ramprogram.

Regeringen föreslår dessutom satsningar på bioekonomi och miljö och klimat eftersom det behövs kunskap och innovation inom de områdena för att genomföra den gröna omställningen på bästa sätt. Regeringen lyfter även fram forskning inom hälsa och life science-sektorn som särskilt viktigt för Sverige. Regeringen bedömer att det även behövs ny kunskap inom områdena brottslighet, socialtjänst, skola och vård.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringen avser att inrätta ett gemensamt innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna med uppgift att bl.a. underlätta samarbetet mellan konstnärliga högskolor och andra aktörer i olika delar av landet. De konstnärliga och kreativa branscherna betyder allt mer för Sveriges ekonomiska utveckling och möjligheterna att åstadkomma attraktiva livsmiljöer och en hållbar samhällsutveckling. Design och formgivning av hög kvalitet är i många avseenden avgörande för att kunna utveckla nya produkter och tjänster och ett gemensamt innovationskontor underlättar samarbetet mellan befintliga aktörer och nätverk på området. Utskottet delar även uppfattningen att kunskap och stöd om hur man hanterar och skyddar immateriella tillgångar är särskilt viktigt för att få fler intresserade av att starta egna företag eller projekt för att se till att forskning och idéer inom konst och kultur kommer till nytta. Utskottet välkomnar att regeringen betonar att innovationskontoren vid universitet och högskolor ska säkerställa att det finns processer på plats för att stödja forskare och studenter i immaterialrättsfrågor och entreprenörskap (s. 79–80).

Utskottet välkomnar även regeringens förslag till fortsatt satsning på forskning för hållbart samhällsbyggande och beslutet om förlängning av uppdraget till Formas. Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs ökad kunskap om vilken betydelse den byggda miljöns utformning har för trygghet och brottsförebyggande arbete i ett svenskt sammanhang. Likaså

delar utskottet regeringens bedömning när det gäller behovet av förbättrad samordning och samverkan mellan dem som bedriver forskning om landsbygdens förutsättningar, landsbygdsutveckling och regional utveckling (s. 102–103). Inte minst civilsamhällets organisationer och verksamhet bidrar enligt utskottet till landsbygdens förutsättningar för hållbar utveckling och tillväxt. Utskottet vill därför särskilt lyfta fram att regeringen betonar vikten av ytterligare forskning om civilsamhällets insatser och samverkan med offentliga aktörer i förhållande till det förebyggande folkhälsoarbetet (s. 112).

Utskottet välkomnar att regeringen förlänger den särskilda satsningen på forskning om Förintelsen och antisemitism som Vetenskapsrådet har i uppdrag att genomföra. Utskottet delar vidare regeringens uppfattning att det även framöver finns ett stort behov av forskning och kunskap som kan understödja demokrati, samhällelig motståndskraft och reformprocesser såväl i Östeuropa som globalt. Utskottet vill i det sammanhanget även lyfta fram möjligheterna till synergier mellan den aktuella forskningsatsningen och den verksamhet som Forum för levande historia bedriver (s. 120–121).

Utskottet delar regeringens uppfattning att det behövs mer kunskap om hur träffsäkra olika insatser för barns och ungas utveckling och hälsa är. Liksom regeringen anser utskottet att det även gäller frågan om samverkan mellan och inom de samhällsaktörer som möter barn och unga samt civilsamhällets insatser och samverkan med offentliga aktörer. Utskottet välkomnar därmed regeringens förslag om att Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ska inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram med fokus på barns och ungas uppväxtvillkor och hälsoutveckling (s. 122).

Stockholm den 18 mars 2025

På kulturutskottets vägnar

Mats Berglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Berglund (MP), Malin Danielsson (L), Alexander Christiansson (SD), Lawen Redar (S), Kristina Axén Olin (M), Lars Mejern Larsson (S), Jonas Andersson (SD), Azadeh Rojhan (S), Emma Ahlström Köster (M), Runar Filper (SD), Ewa Pihl Krabbe (S), Peter Ollén (M), Roland Utbult (KD), Anna-Lena Hedberg (SD), Louise Thunström (S) och Anne-Li Sjölund (C).

BILAGA 7

Trafikutskottets yttrande 2024/25:TU6y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 11 februari 2025 att ge bl.a. trafikutskottet möjlighet att yttra sig över regeringens proposition Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Trafikutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen samt motionerna 2024/25:3309 (S), 2024/25:3312 (C) och 2024/25:3313 (MP) i de delar som rör digitaliserings- och transportfrågor.

Trafikutskottet välkomnar att regeringen lyfter fram digitaliserings- och transportfrågor som viktiga områden för forskning och innovation. Utskottet lyfter fram vikten av att regeringen vill göra satsningar på banbrytande teknik och välkomnar särskilt att regeringen avser att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser. Utskottet framhåller även vikten av att regeringen betonar att den framtida forskningspolitiken måste inkludera transportrelaterad forskning. Utskottet ser positivt på de insatser som görs och aviseras och anser att de frågor som tas upp i motionsförslagen redan är väl uppmärksammade. Utskottet anser därför att utbildningsutskottet bör föreslå att riksdagen avslår motionsförslagen.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, C, MP).

Innehållsförteckning

Utskottets överväganden.....	3
Bakgrund	3
Propositionen.....	3
Motionerna	10
Tidigare riksdagsbehandling	10
Utskottets ställningstagande	11
Avvikande meningar.....	19
1. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S).....	19
2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)	19
3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP).....	20

Utskottets överväganden

Bakgrund

Regeringen lämnar under varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition som anger regeringens politik inom området för den kommande fyraårsperioden. Syftet är att skapa en viss långsiktighet och ge berörda myndigheter stabila förutsättningar för planering och måluppfyllelse. I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) presenterar regeringen forskningspolitiken för 2025–2028.

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Forskningspolitiken omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår enligt regeringen från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling (FoU) föreslås och beräknas öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. I propositionen beskriver regeringen satsningarna närmare.

Utgångspunkten för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation. Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i FoU. Regeringen anser att Sverige ska vara bland de främsta länderna när det gäller utgifter för FoU som andel av BNP. För att lyckas med detta behövs det enligt regeringen inte bara en kraftfull satsning när det gäller medel utan också en ambitionshöjning i form av en tydligare inriktning mot excellens.

Regeringen konstaterar att internationella samarbeten, utbyten och sampubliceringar ofta är utgångspunkten för excellent forskning. Regeringen presenterar insatser för att främja ett starkare svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation och för att ta fram en handlingsplan inför nästa ramprogram.

Vidare konstaterar regeringen att avancerad forskningsinfrastruktur många gånger är en förutsättning för forskning av högsta kvalitet. Långsiktiga satsningar på forskningsinfrastrukturer som Sci Life Lab, MAX-labb IV och ESS ger enligt regeringen unika möjligheter till forskning. Likaså kan olika typer av digital forskningsinfrastruktur och annan forskningsinfrastruktur bidra till att flytta fram forskningsfronten. Regeringen aviserar därför förstärkningar till forskningsinfrastruktur.

Utvecklingen inom framväxande, banbrytande och strategiskt viktiga tekniker går enligt regeringen snabbt och den globala konkurrensen blir allt hårdare. EU, USA och Kina har alla tagit initiativ och satsar stora resurser för

att stärka sina inhemska förmågor inom teknologi. Regeringen konstaterar att Sverige har ett mycket forsknings- och teknikintensivt näringsliv som konkurrerar på en global marknad. Därför bedöms forskning av hög kvalitet inom teknikområden vara central. Regeringen anför att den nu gör kraftfulla satsningar på forskning och innovation för banbrytande och strategisk teknik.

Regeringen konstaterar att vissa samhällsutmaningar också behöver fokuserade satsningar på forskning och innovation, inklusive praktisknära forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen på bästa sätt. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation redovisas i propositionen. Det inkluderar insatser som enligt regeringen ska värna den fria forskningen, minska forskares och lärares administrativa börda och ge mer tid för forskning samt insatser för stärkta karriärvägar som främjar excellens. Mobilitet mellan högskolan och det omgivande samhället identifieras som en kvalitetsfaktor.

Regeringen föreslår en ändring i högskolelagen (1992:1434) för att öka möjligheterna till förenade anställningar. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Forskning, utveckling och digitaliseringsfrågor

Regeringen framhåller i propositionen att teknikutvecklingen sker i en accelererande takt. Nya genombrott inom områden som exempelvis artificiell intelligens (AI) förändrar snabbt spelreglerna för många industrier. AI har enligt regeringen potentialen att revolutionera allt från hälso- och sjukvården till tillverkningsindustrin genom att möjliggöra mer effektiva och precisa processer. AI kan enligt regeringen också bidra till att lösa komplexa samhällsutmaningar, såsom klimatförändringar och effektiv resurshushållning. Eftersom utvecklingen går så snabbt är det enligt regeringen svårt att förutspå framtidens teknikutveckling. Därför menar regeringen att satsningar på banbrytande teknik behöver göras både enligt strategiska inriktningar och genom möjliggörande av forskarinitierade initiativ utifrån forskning i den yttersta framkanten.

I propositionen konstateras att Sveriges näringsliv står för över 70 procent av investeringarna i FoU, men den internationella konkurrensen om näringslivets investeringar och om spetskompetens tilltar. För att möta konkurrensen och möjliggöra näringslivets fortsatta investeringar behöver Sverige kraftsamla kring strategiskt viktiga teknikområden där offentliga och privata satsningar förstärker varandra. Regeringen menar att det under de senaste åren har blivit alltmer uppenbart att AI och maskininlärning kommer att revolutionera forskningen. Här har Sverige en chans att vara framstående. Området är i sin linda, och det är centralt att accelerera utvecklingen. Regeringen avser att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser genom både Vinnova och Vetenskapsrådet med start 2025.

När det gäller digital FoU konstaterar regeringen att utvecklingen på områden som AI, kvantteknik, halvledare, uppkoppling, robotik och nanoteknik sker snabbt och på bred front. Regeringen framhåller att den framväxande tekniken inom det digitala området berör hela samhället. Den har, och bedöms även fortsättningsvis få, stora konsekvenser för myndigheter, företag och medborgare. Den globala konkurrensen kring teknikledarskap är hård och stora investeringar görs i FoU i andra länder. Regeringen konstaterar att resursstarka företag leder FoU inom digitaliseringens område. I vissa fall handlar det om globala teknikföretag med mycket stora resurser och i andra fall om mindre, innovativa startup-företag som är sprungna ur forskning på lärosäten och institut.

Regeringen betonar att Sverige ska vara ett land där nästa generations avancerade och kraftfulla digitala och datadrivna lösningar utvecklas, inte minst för att klara den gröna omställningen och välfärdens utveckling. Mycket av den framväxande tekniken har även dubbla användningsområden med både civila och militära tillämpningar. Insatserna inom digital utveckling behöver därför enligt regeringen intensifieras.

Vetenskapsrådet ansvarar för ett tioårigt nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhällskonsekvenser. Programmet ska bidra till ny kunskap om hur digitaliseringen påverkar och påverkas av sociala och kulturella relationer, arbetsliv, utbildning, organisationer, marknader, det demokratiska systemet samt offentlig förvaltning. Därigenom ska programmet skapa goda förutsättningar för att hantera digitaliseringsutmaningen på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Programmet innefattar tre huvudsakliga aktiviteter: initiera forskning om digitaliseringens samhällskonsekvenser, stärka forskningsområdets långsiktiga utveckling och främja tillgängliggörande och spridning av forskning och kunskap om digitaliseringens samhällskonsekvenser. Programmet pågår t.o.m. 2031.

Vidare informerar regeringen om programmet Avancerad digitalisering, som är en offentlig-privat satsning som startade 2021 på initiativ av näringslivet. Hälften av finansieringen utgörs av offentliga medel och hälften är medfinansiering från näringslivet. Programmet syftar till att stärka Sveriges position internationellt när det gäller nästa generations avancerade och kraftfulla digitala lösningar. Visionen är att Sverige och det svenska näringslivet ska tillhöra de främsta i världen när det gäller såväl att utveckla digital teknik inom utvalda styrkeområden som att snabbt införa och se effekterna av ny teknik inom olika branscher och samhällssektorer, vilket också inkluderar myndigheter. Regeringen tillförde medel till programmet 2023 via Vinnova, och i samband med detta aviserade regeringen sin avsikt att utöka satsningen i ett andra steg. Avancerad digitalisering steg 2 ska bidra till att finansiera insatser som är kopplade till nationellt prioriterade teknikområden. Förstärkningen ska också bidra till ett ökat svenskt deltagande i europeiska satsningar på avancerad digitalisering, t.ex. inom Horisont Europa och Programmet för ett digitalt Europa. Förstärkningen ska även möjliggöra ett ökat deltagande av små och medelstora företag inom banbrytande teknik liksom deltagande från

myndigheter. Programmet har mellan 2024 och 2027 en budget på 500 miljoner kronor per år, och inom ramen för Vinnovas anslagsökning avsätts ytterligare 46,5 miljoner kronor 2025 för steg 2.

I propositionen nämns även bl.a. Cybercampus Sverige som är ett svenskt initiativ för forskning, innovation och utbildning inom cybersäkerhet och cyberförsvar. Vidare omnämns Sveriges nationella samordningscenter för forskning och innovation inom cybersäkerhet (NCC-SE) som är etablerat på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Regeringen tar även upp European High Performance Computing (Euro HPC) och konstaterar att behoven av beräkningsresurser inom alla sektorer i samhället ökar snabbt. Högprestandaberäkningar innebär inte bara stora möjligheter till forskning utan betraktas även som en drivande kraft till stärkt konkurrenskraft för svenska och europeiska företag och för offentlig sektor. Sverige ingår därför tillsammans med andra europeiska länder och privata aktörer i det europeiska partnerskapet Euro HPC, en organisation som enligt regeringen är under stark utveckling. Sverige har inom Euro HPC beviljats värdskap för en ny medelstor superdator, Arrhenius, som placeras i Nationell akademisk infrastruktur för superdatorer i Sverige (NAISS) vid Linköpings universitet. Den nya superdatorn kommer att kunna utföra över 10 miljoner miljarder operationer per sekund. Liksom de övriga superdatorerna inom Euro HPC kommer Arrhenius även att vara tillgänglig för många olika användare inom forskarvärlden, näringslivet och offentlig sektor runt om i Europa. Arrhenius kommer enligt regeringen att kunna hantera såväl AI och maskininlärning som andra kapacitetskrävande tillämpningar inom ett brett spektrum av områden. Vetenskapsrådet ansvarar för det svenska medlemskapet i Euro HPC. Utvecklingen inom partnerskapet kommer t.ex. att ge tillgång till AI-optimerade superdatorer genom inrättandet av s.k. AI-fabriker. Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts 7 miljoner kronor 2025 för deltagande i Euro HPC och svenskt värdskap för superdatorn Arrhenius. Därefter beräknas 10 miljoner kronor 2026, 20 miljoner kronor 2027 och 50 miljoner kronor 2028 för detta ändamål.

Forskning, utveckling och transportfrågor

Forskning och innovation inom transportområdet

Regeringen betonar att transportområdets möjligheter att bidra till att lösa olika samhällsutmaningar är omfattande. Den framtida forskningspolitiken måste därför enligt regeringen inkludera transportrelaterad forskning. Ny kunskap och nya innovativa lösningar inom transportområdet är nödvändiga för att säkerställa ett långsiktigt hållbart transportsystem och för att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter ska nå i princip noll senast 2045 för att Sverige ska kunna nå det långsiktiga målet om nettonollutsläpp senast 2045. Forskning på transportområdet bidrar enligt regeringen till stärkt konkurrenskraft för svenskt näringsliv men också till att svenska innovationer, standardiseringsarbete och regelpåverkan kan få ökat internationellt gehör.

Det gäller bl.a. på områden som självkörande fordon, trafiksäkerhet och intelligenta transportsystem.

För att omställningen till ett fossilfritt transportsystem ska kunna ske är regeringens huvudinriktning att möjliggöra elektrifiering av transportsektorn och användning av fossilfria drivmedel. Forskning och innovation som bidrar till ett fossilfritt transportsystem är enligt regeringen således av stor vikt för att uppnå såväl klimat- som transportpolitiska mål och andra samhällsutmaningar samt för att stärka och utveckla näringslivets konkurrenskraft.

Regeringen menar vidare att det krävs ökad kunskap och nya lösningar för att uppnå ökad resiliens och redundans i transportsystemet. Det kan röra sig om risker för och konsekvenser av erosion, översvämningar och skred men även yttre störningar på transporter och infrastruktur till följd av uppsåtliga handlingar. Därtill är det mycket angeläget att öka kunskapen om hur transportsystemets förmåga att fungera även under krigsfara eller krig ska kunna säkerställas. Det har enligt regeringen fått ökad betydelse genom det allvarliga säkerhetsläget, som tydliggör vikten av att skyndsamt fortsätta stärka det svenska totalförsvaret.

Fordonsstrategisk forskning och innovation

Regeringen konstaterar att fordonsindustrin är central för både klimatomställningen och Sveriges ekonomi och konkurrenskraft. Regeringen framhåller att svensk fordonsindustri har en stark ställning i EU, och genom höga klimatambitioner har de svenska tillverkarna potential att även driva på andra tillverkare i omställningen. Fordonsindustrins omställning till fossilfrihet är omfattande, storskalig och komplex och behöver enligt regeringen ske i snabb takt. Elektrifieringen spelar här en viktig roll. Parallellt sker ett paradigmskifte med uppkopplade fordon med s.k. cyberfysiska system och fordonslösningar med ökande grad av autonomi.

Regeringen betonar att centrala förutsättningar för fordonsindustrins omställning och konkurrenskraft är att på kort och lång sikt investera i forskning och innovation samt att säkra kompetensförsörjningen. Programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) är en avtalsreglerad samverkan mellan fordonsindustrin och staten genom Vinnova, Energimyndigheten och Trafikverket. Regeringen menar att FFI bidrar till framtidens transportsystem och att det är viktigt för svensk konkurrenskraft och hur väl vi lyckas ställa om vägtransporterna. Ny kunskap byggs upp hos industri, lärosäten och forskningsinstitut, nya viktiga samarbeten skapas och nya lösningar på avgörande samhällsutmaningar demonstreras, utvecklas och genomförs. Detta bidrar samlat till att industrin fortsätter att investera i forskning och innovation i Sverige.

Regeringen betonar att FFI har en fortsatt viktig roll för konkurrenskraften, kompetensförsörjningen och systemomställningen i fordonsindustrin och samhället. Inriktningen på både spets och bredd inom en rad områden skapar nödvändig kunskap för att agilt hantera komplexa utmaningar i en mycket

föränderlig omvärld. Systemlösningar och ökat fokus på uppskalning, genomförande, hållbarhet och minskade utsläpp i hela värdekedjan är fortfarande viktigt. Regeringen anför att FFI fortsätter med oförändrad ambitionsnivå som ett avtalsreglerat program för samverkan, i enlighet med bl.a. besluten i en tidigare forskningsproposition (prop. 2008/09:05).

Isbrytare

Regeringen lyfter fram att Sverige har en lång historia och framstående position inom polarforskningen. Sjöfartsverkets isbrytare Oden, som används som forskningsfartyg sommartid, har enligt regeringen varit central för bygga upp svensk förmåga att navigera och forska i polarområdenas extrema miljöer. Regeringen konstaterar dock att Oden börjar närma sig slutet på sin beräknade livslängd för polarforskning, vilken uppskattats till omkring 2030 av Polarforskningssekreteriatet i samråd med Sjöfartsverket. Tillgång till tunga isbrytare och att vidmakthålla isbrytarförmåga är enligt regeringen även av intresse vid utbyggnad och reparation av undervattensinfrastruktur för elektronisk kommunikation. Vidare lyfter regeringen fram att Sverige har ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Natomedlemskapet. Det råder globalt stor brist på isbrytare som kan operera i polarregionerna. Rådande säkerhetsläge innebär att Rysslands atomisbrytare inte längre är tillgängliga för forsknings-samarbeten. Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena behöver enligt regeringen säkras för att tillgodose både vetenskapliga och andra intressen som är viktiga på såväl kort som lång sikt för att Sverige ska bibehålla sin auktoritet som polarforskningsnation. Sverige har också intresse av att vidmakthålla tillgång till tunga isbrytare och isbrytarförmåga ur ett konnektivitetperspektiv. Sverige är beroende av undervattensinfrastruktur för elektronisk kommunikation för att säkerställa landets konnektivitet till omvärlden. Det är av vikt att genom fiberoptiska sjökablar koppla samman Norden och EU med den indopacifiska regionen, med möjliga förgreningar till Nordamerika. Regeringskansliet har därför beslutat om ett uppdrag att ta fram ett underlag inför en möjlig nyanskaffning av ett polarforskningsfartyg. I uppdraget ingår att ta fram konkreta åtgärder inför en möjlig nyanskaffning av ett polarforskningsfartyg och vidmakthållande av svensk isbrytarförmåga som även är av intresse vid utbyggnad och reparation av fiberoptiska sjökablar i den arktiska regionen. Parallellt har Polarforskningssekreteriatet fått i uppdrag att vidta förberedande åtgärder inför en möjlig nyanskaffning av en forskningsisbrytare.

Det nationella flygtekniska forskningsprogrammet förlängs och förstärks

Regeringen konstaterar i propositionen att Sverige i dag har en global position i yttersta framkant inom flygteknik. Flygteknisk forskning stärker enligt regeringen försvarsförmågan och bidrar till en konkurrenskraftig flygsektor,

men bidrar även till teknisk utveckling i samhället i vidare bemärkelse. Regeringen anser även att det behöver skapas förutsättningar för introduktion av elflyg i Sverige. Regeringen anför att det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP) utgör basen för det svenska innovationssystemet inom flygteknik och är en avgörande förutsättning för svensk flygindustri och svensk flygforsknings fortsatta konkurrenskraft. Programmet genomförs i samverkan mellan Vinnova och Försvarmakten och finansieras från båda myndigheternas anslag. Genom programmet möjliggörs även samverkan mellan lärosäten, och svenska aktörers förmåga att aktivt delta i internationella och bilaterala samarbeten byggs upp. Sedan början av 1990-talet har programmet varit centralt för kompetensförsörjning till svensk flygindustri, högskolor och myndigheter genom utbildning av ett stort antal doktorander.

Regeringen menar att snabb teknikutveckling och innovation är nödvändigt för att flygets miljöpåverkan ska minska, och NFFP möjliggör för svenska aktörer att bidra till att reducera flygets globala utsläpp. Förstärkningen och förlängningen innebär enligt regeringen att programmet i högre utsträckning än tidigare kan omfatta projekt om utveckling på högre teknisk mognadsgrad och därigenom skapa synergier och nyttiggörande av den svenska ledande flygtekniska forskningen. Den åttonde programperioden av NFFP startade i maj 2023, och förstärkningen innebär en förlängning av den nuvarande programperioden t.o.m. 2028. Inom ramen för Vinnovas anslagsökning avsätts 28 miljoner kronor 2025 för flygteknisk forskning, utveckling och innovation genom en förstärkning och förlängning av nuvarande programperiod av NFFP.

Förstärkt batteriforskning

Regeringen framhåller även att hållbara batterier är en nyckelteknik för elektrifieringen och i omställningen till ett fossilfritt samhälle. Utvecklingen av en hållbar batteriproduktion är enligt regeringen inte bara viktig för att nå klimatmålen utan möjliggör också framväxten av en konkurrenskraftig industri som skapar hållbar tillväxt och arbetstillfällen längs hela batterivärdekedjan. För att möta bl.a. en tilltagande internationell konkurrens och det osäkra geopolitiska läget behöver forsknings- och innovationskapaciteten inom batteriområdet stärkas. Regeringen föreslår en strategisk satsning där medel till särskilt starka lärosäten tillförs med fokus på batteriteknik och elektrifiering, som möjliggör storskalig elektrifiering och tillmötesgår kompetensbehov inom området. Tillsammans med näringslivet stärks möjligheterna att långsiktigt utveckla starka forsknings- och utbildningsmiljöer inom elektrifiering och batteriteknik. Vinnova tillförs medel för en riktad satsning på forskning och innovation för att öka innovationskraft och förmåga längs hela batterivärdekedjan, med tvärvetenskaplig ansats i bred samverkan mellan näringsliv, universitet och högskolor samt andra offentliga aktörer. Vidare tillförs forskningsinstitutet Rise medel för vidareutveckling och förstärkning av infrastruktur för test- och demonstrationsmiljöer som är relevanta utifrån batterier och elektrifiering.

Motionerna

Regeringens forskningspolitiska proposition har lett till att det har väckts fyra följdmotioner. Tre av dessa innehåller yrkanden som rör trafikutskottets beredningsområde.

I partimotion 2024/25:3313 anför Daniel Helldén m.fl. (MP) att forskningen bör ta hänsyn till AI-utvecklingen (yrkande 27). Motionärerna lyfter fram vikten av såväl utveckling som tillämpningar, bl.a. inom områden som klimat och trafik, och konstaterar att den snabba digitala omvandlingen i samhället är såväl en utmaning som en möjlighet. Motionärerna tar även upp AI-kommissionens förslag om excellenscentrum och lyfter fram AI-kommissionens förslag om ett kompetenslyft för att säkerställa kompetensutveckling och att utbildningar framtidssäkras. Vidare menar motionärerna att det i närtid behövs ett beslut om ett nytt forskningsfartyg som ersätter isbrytaren Oden (yrkande 20). Motionärerna påminner om att Oden börjar närma sig slutet på sin beräknade livslängd och att Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena behöver säkras.

I kommittémotion 2024/25:3309 yrkande 14 pekar Åsa Westlund m.fl. (S) på behovet av ökad forskning om tillämpning av AI för högre kvalitet och ökad effektivitet i välfärden och näringslivet. Motionärerna betonar bl.a. att den snabba utvecklingen inom AI kommer att leda till en omfattande struktur- och omvandling i samhället och att en svensk AI-satsning bör ha ett särskilt fokus på hur AI kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden.

I kommittémotion 2024/25:3312 tar Anders Ådahl m.fl. (C) upp frågan om ett institut för AI-säkerhet (yrkande 38). Motionärerna hänvisar till ett förslag från AI-kommissionen och menar att det behöver skapas ett institut för AI-säkerhet med uppgift att bedriva och främja forskning om säkerhetsrisker kopplat till AI. Dessutom menar motionärerna att det bör inrättas en nationell strategi för högpresterande datorsystem (high-performance computing, HPC) i Sverige (yrkande 39). De betonar att tillgången till data och beräkningsmöjligheter är viktig för AI-utvecklingen och lyfter fram att Sverige är en del av det europeiska partnerskapet Euro HPC och att det är av stor vikt att regeringen arbetar vidare för att etableringen av en superdator i Linköping ska bli så framgångsrik som möjligt och för att tekniken blir tillgänglig inte bara för forskning och universitet utan även för näringslivet.

Tidigare riksdagsbehandling

Trafikutskottet yttrade sig i februari 2021 över de delar i den då aktuella forskningspropositionen (prop. 2020/21:60) och i en följdmotion som berörde utskottets beredningsområde (ytr. 2020/21:TU4y). Trafikutskottet redovisade i yttrandet vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde liksom vissa specifika synpunkter med anledning

av ett yrkande i en följdmotion. Trafikutskottet ansåg att utbildningsutskottet borde föreslå att riksdagen skulle avslå motionsförslaget.

Utskottets ställningstagande

Inledande kommentarer

Trafikutskottet redovisar i detta yttrande sina bedömningar med anledning av de motionsyrkanden som både direkt och indirekt rör utskottets beredningsområde. Vidare ser trafikutskottet det som värdefullt att redovisa några viktiga utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbetet inom utskottets beredningsområde, i första hand i digitaliserings- och transportfrågor. Utskottet vill på så sätt bidra till att dessa frågor kan sättas in i ett större forskningspolitiskt sammanhang i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens forskningsproposition.

Forskning och innovation inom trafikutskottets beredningsområde

Trafikutskottet vill till att börja med betona att forskning och innovation är av strategisk betydelse för många av frågorna inom trafikutskottets beredningsområde. Forskning och innovation har enligt utskottets mening en väsentlig betydelse för att uppnå såväl de transportpolitiska som de digitaliseringspolitiska mål som riksdagen har beslutat om. Utskottet välkomnar därför att regeringen lyfter fram både digitaliserings- och transportfrågor i forskningspropositionen och ser mycket positivt på regeringens satsningar inom dessa områden.

Regeringen redovisar i forskningspropositionen att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och därtill en ledande kunskapsnation. Utskottet välkomnar denna inriktning och delar regeringens bedömning att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i FoU. Utskottet vill starkt betona vikten av forskning av hög kvalitet inom olika teknikområden, inte minst eftersom Sverige har ett mycket forsknings- och teknikintensivt näringsliv som konkurrerar på en global marknad. Utskottet välkomnar därför regeringens kraftfulla satsningar på forskning och innovation för banbrytande och strategisk teknik. Liksom regeringen vill utskottet framhålla att även vissa samhällsutmaningar behöver fokuserade satsningar på forskning och innovation, inklusive praktisknära forskning.

Digitalisering och AI

Den framväxande tekniken inom det digitala området berör hela samhället och får stora konsekvenser för myndigheter, företag och allmänhet. Utskottet vill påminna om att målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i

världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Utskottet vill även påminna om att EU 2022 fattade beslut om en färdväg mot en digital omställning inom unionen fram till 2030. Beslutet innehåller bl.a. tolv uppföljningsbara mål inom fyra områden: digital kompetens, digitala infrastrukturer, näringslivets digitala omställning och digitalisering av offentliga tjänster. För att följa upp utvecklingen ska medlemsstaterna vartannat år redovisa sin färdplan för att nå målen, och det framgår av Sveriges redovisning från oktober 2023 att Sverige bidrar till att nå EU:s mål för det digitala decenniet och också till EU:s vision om digital omställning. Regeringen framhåller i redovisningen att Sverige är ett digitalt moget land och har en digitalt mogen befolkning samt en lång historia av tillgång till bra uppkoppling.

Utskottet delar regeringens bedömning i forskningspropositionen att teknikutvecklingen sker i en accelererande takt och att nya genombrott inom t.ex. AI snabbt förändrar spelreglerna för bl.a. näringslivet. Utskottet välkomnar därför att regeringen vill göra satsningar på banbrytande teknik och välkomnar särskilt att regeringen avser att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser fr.o.m. 2025. Utskottet har pekat på vikten av internationell reglering av AI och anser att det är mycket positivt att det nyligen har beslutats om EU-gemensamma regler för AI-system. EU-kommissionen lade i april 2021 fram ett förslag till en förordning om harmoniserade regler för AI (COM(2021) 206) och i mars 2024 beslutades om denna AI-förordning. AI-förordningen ger ett rättsligt ramverk för AI-system i syfte att stödja deras användning och utveckling inom EU. Förutom att säkerställa att AI-system som placeras på den inre marknaden är säkra och utformade med respekt för de mänskliga rättigheterna är målsättningen också att med stöd av en tydlig reglering skapa förutsägbarhet för AI i syfte att underlätta innovationer och investeringar inom AI. Förordningen väntas därmed sätta en global standard för AI-reglering. AI-förordningen bygger på ett riskbaserat förhållningssätt: ju större risk ett AI-system innebär, desto striktare regler behöver det uppfylla för att få förekomma på EU:s marknad. För att den rättsliga ramen ska fortsätta att vara innovationsvänlig finns det bestämmelser om s.k. regulatoriska sandlådor. Inom ramen för dessa bestämmelser kan innovativa AI-system utvecklas, testas och valideras i en kontrollerad miljö. För att övervaka de mest

avancerade AI-modellerna och verkställa de gemensamma reglerna i medlemsländerna innebär överenskommelsen att ett nytt AI-kontor ska inrättas i EU-kommissionen. AI-kontorets arbete ska stödjas av en vetenskaplig panel bestående av oberoende experter, t.ex. när det gäller att utveckla metoder för att utvärdera kapaciteten hos grundmodeller.

Vidare vill utskottet framhålla att det är mycket positivt till det arbete med AI som bedrivs på nationell nivå. I december 2023 beslutade regeringen att tillsätta en AI-kommission, vilken har haft i uppdrag att identifiera behov av och lämna förslag till åtgärder som kan bidra till att stärka utvecklingen och användningen av AI i Sverige på ett hållbart och säkert sätt. I direktiven framhölls att AI har stor potential att bidra till ökad innovationsförmåga, högre effektivitet och bättre konkurrenskraft, men även till en effektivare offentlig förvaltning. I uppdraget till AI-kommissionen framförde regeringen att syftet är att säkerställa att Sverige som ledande forskningsnation, avancerad industriation och ambitiös välfärdsnation bättre ska ta till vara möjligheterna och hantera riskerna med AI, inklusive att bidra till att identifiera en nisch inom AI där Sverige kan bli en viktig partner för andra. I november 2024 redovisade AI-kommissionen sin Färdplan för Sverige (SOU 2025:12). Utskottet välkomnar att AI-kommissionens arbete har samlat många aktörer inom såväl privat som offentlig sektor för att genomlysna förutsättningarna för AI inom stora delar av samhället. Totalt presenterade kommissionen 75 olika förslag på åtgärder som exempelvis berör nya utredningar, uppdrag till myndigheter och utökad statligt åtagande i form av finansiering. Civilminister Erik Slottnér (KD) anförde i samband med överlämnandet av rapporten att AI har stor potential att förbättra välfärden, höja kvaliteten i myndigheternas tjänster och stärka Sveriges konkurrenskraft, och att Sverige ska vara ledande när det kommer till utveckling och användning av AI. Statsrådet anförde vidare att det skulle bli mycket intressant att ta del av förslagen. Rapporten bereds nu inom Regeringskansliet. I rapporten finns bl.a. ett förslag om åiterrapporteringskrav till myndigheter om användningen av AI, och utskottet välkomnar därför att regeringen bl.a. har beslutat om att ge ett stort antal myndigheter i uppdrag att redogöra för sin användning av AI.

När det gäller motionsförslagen om användning och tillämpning av AI vill utskottet framhålla att AI är en del av samhällets digitalisering och har potential att bidra med betydande nytta inom flera områden. Utskottet kan konstatera att utvecklingen av AI går mycket snabbt och kan komma att förändra inte minst många yrken men också bidra till lösningar på många samhällsutmaningar samt effektivisering av vissa verksamheter inom den offentliga förvaltningen. Det var också mot den bakgrunden och för att belysa flera olika frågeställningar som utskottet anordnade ett offentligt sammanträde om AI hösten 2023 (rapport 2023/24:RFR5). Utskottet har även uppmärksammat AI vid t.ex. en forskningsdag. När det gäller motionsförslaget om ett institut för AI-säkerhet konstaterar utskottet att AI-kommissionen har anförut att AI:s framsteg öppnar enorma möjligheter att stärka samhällets säkerhet, men de medför också nya risker. För att stärka samhällets motståndskraft, men

även för att hantera den oro som finns när det gäller AI, anser AI-kommissionen att ett institut för AI-säkerhet bör etableras. Utskottet vill betona att det är medvetet om riskerna med utvecklingen och användningen av AI och ser därför fram emot den fortsatta beredningen av AI-kommissionens färdplan. Utskottet vill i sammanhanget också peka på riskerna för kränkningar av grundläggande rättigheter, liksom etiska risker samt hälso- och säkerhetsrisker. Utskottet vill här särskilt framhålla de uppdrag som regeringen har gett till olika myndigheter om bl.a. risker för diskriminering vid användandet av AI. Utskottet uttalade senast i maj 2024 i trafikutskottets betänkande 2023/24:TU16 Digitaliserings- och postfrågor att det avser att fortsätta att följa utvecklingen av AI mycket noga och välkomnade då det omfattande arbete som pågår inom Regeringskansliet, myndigheterna och branschen för att bidra till nyttan med AI och till att balansera dess risker.

Vidare vill utskottet, liksom regeringen, starkt betona behovet av att säkra kompetensförsörjningen inom AI-området. AI medför en snabb förändring av kompetensbehovet, såväl inom offentlig sektor som inom näringslivet, och utskottet delar regeringens bedömning att det är avgörande att forskare i Sverige har tillgång till de mest avancerade teknikerna och kompetenser även i framtiden för att klara sig i en hård global konkurrens.

När det gäller motionsförslaget om HPC kan utskottet konstatera att Sverige deltar i det europeiska samarbetet för beräkningsresurser, Euro HPC, som är ett initiativ för att bygga en storskalig beräkningsinfrastruktur. Beräkningssystemen är främst avsedda att användas för akademisk forskning men kommer även att bli tillgängliga för näringslivet. Utskottet välkomnar att Sverige under 2023 beviljades värdskap för en ny superdator i världsklass, Arrhenius, som kommer att kunna hantera AI och beräkningskapacitet som kräver hög minnesbandbredd och snabb dataöverföring. Superdatorn kommer också att kunna leva upp till de höga nivåer av säkerhet och integritet som krävs för forskning som baseras på data om individer och på produktutveckling vid privata företag. Utskottet välkomnar att regeringen har avsatt medel för deltagandet i det europeiska partnerskapet och för superdatorn. Utskottet vill särskilt lyfta fram att Sverige kommer att stå som värd för en av sju europeiska AI-fabriker. AI-fabriker är ett av EU-kommissionens centrala initiativ för att stärka unionens konkurrenskraft och utöka investeringarna i digitalisering och AI. Initiativet finansieras delvis av Euro HPC. Den svenska AI-kommissionen lyfte i sin färdplan fram att det är mycket angeläget att staten stöder arbetet med att få etablera en AI-fabrik i Sverige och att det skulle öka tillgången på beräkningskraft till ett subventionerat pris för små och medelstora företag. Några dagar efter att AI-kommissionen presenterat sitt förslag ansökte regeringen om en svensk AI-fabrik. Nationell akademisk infrastruktur för superdatorer (NAISS) med Linköpings universitet som värd och Rise som samarbetspartner kommer att bli ansvarig för den svenska AI-fabriken, som kommer att kallas Mimer. Utskottet konstaterar att AI-fabriken är mycket viktig för Sveriges beräkningskapacitet och att den också kommer att attrahera kompetens till Sverige. Utskottet välkomnar denna kraftsamling

inom avancerad forskningsinfrastruktur och betonar att detta är mycket glädjande för svensk forskning och en bekräftelse på att Sverige är en ledande kunskapsnation.

Transportfrågor

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Utskottet vill starkt betona att forskning och innovation som bidrar till ett fossilfritt transportsystem är mycket viktigt för att uppnå bl.a. de transportpolitiska målen. Utskottet konstaterade senast i december 2024 att det pågår ett aktivt arbete för att nå målen om en långsiktigt hållbar transportförsörjning och välkomnade de initiativ som regeringen tar (bet. 2024/25:TU5).

Utskottet vill betona att satsningar på forskning och innovation också är angelägna för att fullt ut kunna tillvarata möjligheterna med den snabbt ökande digitaliseringen och ny teknik inom transportområdet. Utskottet välkomnar därför att regeringen lyfter fram betydelsen av forskning och innovation. Utskottet menar att forskning och innovation är viktigt för att utveckla kunskap, metoder och modeller samt demonstrera nya lösningar för samtliga trafikslag som binder samman teknik, affärsnytta och samhällsnytta inom transportområdet. Det är också centralt för framtidens kompetens och kompetensförsörjning. Trafikutskottet delar regeringens bedömning i forskningspropositionen att transportområdets möjligheter att bidra till att lösa olika samhällsutmaningar är omfattande.

Utskottet välkomnar att regeringen betonar att den framtida forskningspolitiken måste inkludera transportrelaterad forskning. Utskottet delar regeringens bedömning att ny kunskap och nya innovativa lösningar inom transportområdet är nödvändiga för att säkerställa ett långsiktigt hållbart transportsystem och för att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter ska nå i princip noll senast 2045. Utskottet har vid flera tillfällen välkomnat regeringens huvudinriktning inom transportpolitiken, nämligen att möjliggöra en elektrifiering av transportsektorn och användning av fossilfria drivmedel.

Utskottet vill i sammanhanget starkt understryka betydelsen av att transportinfrastrukturen och transportererna fungerar även i tider av kris och beredskap. Det säkerhetspolitiska läget ställer nya krav på infrastrukturen, och transportsektorn behöver utveckla och stärka sin förmåga att upprätthålla samhällsviktiga funktioner. Därför välkomnar utskottet att regeringen i forskningspropositionen lyfter fram vikten av ökad kunskap och nya lösningar för att uppnå ökad resiliens och redundans i transportsystemet.

Utskottet välkomnar även att regeringen lyfter fram fordonsindustrins roll och vikten av investeringar i forskning och innovation samt betydelsen av att

säkra kompetensförsörjningen. Utskottet vill särskilt lyfta fram den viktiga roll som FFI-programmet har och delar regeringens bedömning att programmet är viktigt för svensk konkurrenskraft och omställningen av vägtransporterna.

Utskottet vill även lyfta fram betydelsen av uppkopplade och självkörande fordon. Utskottet menar att självkörande fordon, såsom personbilar, lastbilar och arbetsmaskiner, innebär en viktig effektivisering och uppmärksammar att området även har en stark AI-koppling. Dessutom vill utskottet framhålla att Sverige ligger långt framme i utvecklingen av självkörande fordon. Utskottet konstaterar att självkörande fordon som drivs fossilfritt och framförs säkert kommer att få genomgripande konsekvenser och vara en viktig del i det framtida transportsystemet. Automatisering och elektrifiering går enligt utskottet hand i hand och är avgörande för att Sverige ska ligga i den tekniska framkanten och nå klimatmålen. Utskottet välkomnar därför den omfattande utrednings- och försöksverksamhet som pågår och som syftar till att ställa om det svenska transportsystemet. Storskaliga försök på väg, liksom andra försök med automatiserade fordon, har varit möjliga i många år. Det pågår försöksverksamheter med självkörande fordon på olika håll i landet men även internationellt. Utskottet vill även uppmärksamma det omfattande arbete som görs inom de ansvariga myndigheterna på området. Utskottet ser positivt på om fler försöks- och testområden kan utformas och avser att även fortsättningsvis följa utvecklingen på området noga.

Vidare välkomnar utskottet att det nationella flygtekniska forskningsprogrammet förlängs och förstärks och att batteriforskningen förstärks. Utskottet delar regeringens bedömning att en snabb teknikutveckling och innovation är nödvändigt för att flygets miljöpåverkan ska minska och att det nationella flygtekniska forskningsprogrammet NFFP gör det möjligt för svenska aktörer att bidra till att reducera flygets globala utsläpp. Utskottet delar även regeringens bedömning att hållbara batterier är en nyckelteknik för elektrifieringen och i omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Utskottet vill här särskilt framhålla att utvecklingen av elflyg har stor potential att vara en viktig del i att minska flygets klimatpåverkan och bidra till transportsektorns omställning. Utskottet ser även mycket positivt på de industriella möjligheter som finns i Sverige när det kommer till utveckling av elflyg och den betydelse som framväxten av en ny industrigren baserad på civil elflygsproduktion kan komma att få för att öka utbudet av jobb. Utskottet ser därför också positivt på att Trafikverket tillsammans med flera andra myndigheter har presenterat en rapport med analyser och förslag på hur det statliga stödet till forskning och innovation på elflygsområdet kan utvecklas, samordnas och organiseras för att påskynda införandet av elflyg i Sverige. Utskottet välkomnar i sammanhanget även det uppdrag som regeringen har gett Trafikverket som innefattar att göra en ny forsknings- och innovationssatsning på elflygsområdet och ta initiativ till ökad samverkan mellan de aktörer som arbetar med forskning och innovation på området. Syftet med regeringens uppdrag är att möjliggöra en snabb introduktion av elflyg i Sverige. I Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr.

2023/24:59) bedömer regeringen att det behöver skapas förutsättningar för att introducera elflyg i Sverige och att ett marknadsintroduktionsstöd för inköp eller finansiell leasing bör analyseras i takt med att marknaden för elflyg utvecklas. Utskottet delar den bedömning som regeringen gör i denna fråga. Utskottet vill även lyfta fram att utredningen om statens ansvar för det svenska flygplatssystemet framhåller betydelsen av att Swedavias flygplatser senast till 2030 ska tillhandahålla laddutrustning som möjliggör laddning av elflyg och att det även är önskvärt att regionala och kommunala flygplatser kan erbjuda samma service till de flygplan som i framtiden besöker dessa flygplatser. Utskottet delar denna uppfattning liksom bedömningen att en nationell plan för flygbränsle även bör inkludera en handlingsplan för elflygets utveckling inom elektrifieringsstrategin. Utskottet vill även peka på att det krävs vidare forskning för att öka resiliensen genom Sverigetillverkat flygbränsle, och det handlar då både om biodrivmedel och e-bränslen. Utskottet ser mycket positivt på Energimyndighetens satsningar på forskning och innovationer för att främja hållbara biobränslen för flyg.

När det slutligen gäller motionsförslaget om isbrytare delar utskottet regeringens bedömning när det gäller betydelsen av Sjöfartsverkets isbrytare Oden för polarforskningen och vill liksom regeringen även betona vikten av en fortsatt tillgång till tunga isbrytare och en vidmakthållen isbrytarförmåga. Utskottet välkomnar att det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram underlag inför en möjlig nyanskaffning av ett polarforskningsfartyg. I sammanhanget vill utskottet påminna om att Sjöfartsverket har sex egna isbrytare – Ale, Atle, Frej, Idun, Oden och Ymer. Isbrytarna ger handelsfartygen assistans genom att övervaka, dirigera, leda och bogsera, och Sjöfartsverkets isbrytarverksamhet finansieras genom farledsavgifter. De nuvarande isbrytarna kommer enligt Sjöfartsverket att behöva bytas ut under kommande år. Därför har Sjöfartsverket inlett arbetet med att designa nya isbrytare. I den nuvarande nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 anges att en väl fungerande isbrytarservice är nödvändig för att möjliggöra sjötransporter året runt i hela Sverige. Det konstateras att delar av Sjöfartsverkets isbrytarflotta är ålderstigna och behöver förnyas, och därför har regeringen fördelat medel till Sjöfartsverket för att anskaffa två nya isbrytare. Efter att isbrytarnas kapacitet och prestanda har säkerställts i operativ drift kommer regeringen med stöd av Sjöfartsverket åter att utvärdera vilken kapacitet och vilka eventuella ytterligare investeringar som är nödvändiga för en fortsatt väl fungerande isbrytarservice. Av Sjöfartsverkets investeringsplan för 2025–2027 framgår att 3 960 miljoner kronor har avsatts för att anskaffa och utveckla nya investeringar inom isbrytningsområdet under perioden. Vidare kan i sammanhanget nämnas att riksdagen i december 2024 beslutade att anta regeringens förslag om den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037 och att den del av den ekonomiska ramen som ska användas till utveckling av transportsystemet får användas för bl.a. isbrytare (prop. 2024/25:28, bet. 2024/25:TU5, rskr. 2024/25:102).

Sammanfattande bedömning

Utskottet välkomnar sammanfattningsvis att regeringen lyfter fram digitaliserings- och transportfrågor som viktiga områden för forskning och innovation. Utskottet ser positivt på de insatser som görs och aviseras och anser att de frågor som tas upp i motionerna redan är väl uppmärksammade. Därmed anser trafikutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkande 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 38 och 39 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 20 och 27.

Stockholm den 11 mars 2025

På trafikutskottets vägnar

Ulrika Heie

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulrika Heie (C), Thomas Morell (SD), Maria Stockhaus (M), Mattias Ottosson (S), Sten Bergheden (M), Kadir Kasirga (S), Helena Gellerman (L), Ann-Sofie Lifvenhage (M), Malin Östh (V), Magnus Jacobsson (KD), Oskar Svärd (M), Patrik Jönsson (SD), Zara Leghissa (S), Inga-Lill Sjöblom (S), Katarina Luhr (MP), Carl Nordblom (M) och Fredrik Stenberg (S).

Avvikande meningar

1. **Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)**

Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Zara Leghissa (S), Inga-Lill Sjöblom (S) och Fredrik Stenberg (S) anför:

Vi vill inledningsvis starkt betona vikten av att stärka svensk konkurrenskraft, skapa nya jobb i hela landet och påskynda både den gröna och den digitala omställningen. Den snabba utvecklingen av artificiell intelligens (AI) är ett exempel som kommer att leda till en omfattande strukturomvandling av såväl samhället som marknaderna, och den kommer även att ställa nya kompetenskrav. Vi menar att Sverige har fantastiska förutsättningar att bli ett AI-land i världsklass. Här i landet finns det framstående universitet, en teknikpositiv befolkning och en stark offentlig sektor med stor datatillgång, och Sverige hamnar dessutom på toppositioner i internationella innovationsmätningar. Rätt använd kan AI, enligt vår uppfattning, bygga Sveriges tillväxt och stärka välfärden. Vi framhåller att en svensk AI-satsning bör ha ett särskilt fokus på hur AI kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden. Vi menar sammanfattningsvis att det behövs ökad forskning om tillämpningen av AI för högre kvalitet och ökad effektivitet i välfärden och näringslivet.

Därmed anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3309 (S) yrkande 14.

2. **Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)**

Ulrika Heie (C) anför:

Jag vill inledningsvis lyfta fram att forskning, innovation och teknikutveckling behövs i en lång rad sektorer – inte minst för att skapa smarta fossiloberoende transporter. Jag vill särskilt framhålla att forskning och innovation är viktigt för den svenska fordonsindustrins omställning och konkurrenskraft.

Vidare vill jag framhålla att AI och maskininlärning har potentialen att revolutionera både forskningen och samhället i stort och att Sverige har stora möjligheter att ha en framstående roll i den utvecklingen. För att vi i Sverige ska kunna ta del och dra nytta av fördelarna med AI behövs det en översyn av reglerna och fler offentliga satsningar för utveckling av AI. Jag menar att vi behöver stärka forskningsinfrastrukturen, skapa goda villkor för att kunna använda AI och säkerställa att utvecklingen av AI är både ansvarsfull och transparent. Jag vill betona att AI har potentialen att revolutionera allt från den offentliga sektorn och hälso- och sjukvården till fordonsindustrin genom att möjliggöra mer effektiva och precisa processer. AI kan också bidra till att lösa

komplexa samhällsutmaningar som t.ex. klimatförändringar och effektiv resurshushållning. Jag menar att AI kommer att vara avgörande för Sveriges framtida konkurrens- och innovationskraft och för att lösa samhällets utmaningar och problem.

Jag vill understryka att vilken politik som bedrivs har stor betydelse för vilka förutsättningar AI har att utvecklas och vilken roll svenska företag och svensk forskning kommer att ha i den utvecklingen. Jag konstaterar att regeringen gör vissa välkomna satsningar på AI. Bland annat handlar det om att ge ett samordningsuppdrag till Vetenskapsrådet för att underlätta och dra nytta av AI i forskningen, identifiera hinder och möjligheter samt verka för en transparent och ansvarsfull AI-utveckling inom forskningen. Dessutom gör man en större satsning på excellenskluster för utvecklandet av AI-teknik. Satsningen är viktig även om jag vill betona att den måste ge utrymme för fri, nyfiken forskning där forskarna själva har stor makt att välja vad som ska forskas om och hur. För att skapa en större helhet kring AI hade jag dock gärna sett en satsning på vidareutbildning av lärare vid universitet och högskolor inom AI. Dessutom hade jag, i linje med AI-kommissionens förslag, velat se att det skapades ett institut för AI-säkerhet med uppgift att bedriva och främja forskning om säkerhetsrisker kopplat till AI.

Slutligen vill jag uppmärksamma att tillgången till data och beräkningsmöjligheter är viktig för AI-utvecklingen i Sverige. Jag menar att det därför är positivt att Sverige är en del av det europeiska partnerskapet Euro HPC och att Sverige får sin första superdator som ska finnas vid Linköpings universitet. Jag vill dock framhålla att det är av stor vikt att regeringen arbetar vidare för att etableringen ska bli så framgångsrik som möjligt och för att tekniken ska bli tillgänglig inte bara för forskningen och universiteten utan även för näringslivet. Jag menar att Sverige på sikt bör arbeta för att stå värd för fler superdatorer och utveckla tillgången till kvantteknik i Sverige. För att uppnå detta bör regeringen arbeta långsiktigt och strategiskt med detta område genom att ta fram en nationell strategi för högpresterande datorsystem (high-performance computing, HPC).

Därmed anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3312 (C) yrkandena 38 och 39.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Katarina Luhr (MP) anför:

Inledningsvis vill jag betona att forskningen bör ta hänsyn till AI-utvecklingen. Jag välkomnar forskning inom AI för såväl utveckling som tillämpningar inom olika områden som t.ex. klimat och trafik. Jag konstaterar att den snabba digitala omvandlingen i samhället är såväl en utmaning som en möjlighet och att utvecklingen av AI är mycket kraftfull. Förändringarna går mycket fort och påverkar oundvikligen alla samhällssektorer. Jag menar att regeringen därför behöver agera både snabbt och eftertänksamt för att öka hela

samhällets möjligheter att använda AI som en möjlighet och stå bättre rustade inför möjliga följdverkningar av AI. Jag vill framhålla att AI i utbildning och forskning handlar om att förbereda studenter för ett arbetsliv i snabb utveckling och att lärosäten, förvaltning, utbildning och forskning kan använda AI och andra avancerade tekniker på ett adekvat sätt för samhällsutvecklingens bästa. Jag vill här lyfta fram AI-kommissionens förslag om excellenscentrum och satsningar på AI-forskning, och jag konstaterar att de rimmar väl med sådana ambitioner. Samtidigt är det enligt min mening viktigt att AI är en del av utbildningen på grundnivå och avancerad nivå, forskarutbildning och forskning – både som verktyg och som föremål för forskning.

Jag vill vidare understryka att forskningsinsatser också måste finansieras och genomföras i fråga om de samhällliga och mänskliga följdverkningar som AI kan ha. Det finns farhågor på flera olika områden som autonoma vapensystem och ägande av omfattande datamaterial om enskilda människor, integritetsfrågor om övervakning och arbetsmarknadsfrågor när det gäller både trygghet och utbildning. Jag kan konstatera att det också finns betydande frågetecken kring de enorma klimatpåfrestningar i form av förbrukning av såväl energi som material som AI-utvecklingen för med sig. Jag menar att det därför är utomordentligt angeläget att ge exempelvis Vetenskapsrådet ett uppdrag att samordna AI-forskning som också omfattar dessa perspektiv.

Jag vill här också lyfta fram AI-kommissionens förslag till kompetenslyft för att säkerställa kompetensutvecklingen och att utbildningar på detta sätt framtidssäkras. Jag vill samtidigt understryka vikten av att även i den högre utbildningen inkludera frågor om användningen av AI från de olika perspektiven mänskliga rättigheter, integritet och klimat.

Slutligen vill jag lyfta fram betydelsen av både nationella och internationella forskningsinfrastrukturer. Det är enligt min mening mycket angeläget att svenska och internationella forskare kan använda de främsta anläggningarna för mätningar, beräkningar, observationer och tillgång till databaser. En sådan kritisk forskningsinfrastruktur är isbrytaren Oden, som under flera decennier har varit en av världens främsta infrastrukturer för forskning i polarhavet. Sverige kan tack vare fartyget Oden bedriva polarforskning i världsklass i extrema miljöer, och genom fartyget finns en etablerad plattform för internationella samarbeten där även andra aktörer betalar för att få möjlighet att använda fartyget. Jag kan dock konstatera att Oden börjar närma sig slutet på sin beräknade livslängd som forskningsinfrastruktur för polarforskning. Jag vill betona att Sveriges tillgång till en forskningsisbrytare i polarområdena behöver säkras, och detta är av stor vikt för internationell polarforskning. Jag menar därför att det i närtid behövs ett beslut om ett nytt forskningsfartyg som ersätter Oden, och regeringen bör öka takten och prioritera förberedelserna för ett nytt polarforskningsfartyg.

Därmed anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3313 (MP) yrkandena 20 och 27.

BILAGA 8

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2024/25:MJU7y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över motionerna 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkandena 13 och 23, 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkandena 42–44 och 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 22–24 och 28–29 i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker propositionen i dessa delar och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, C och MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen sin forskningspolitik för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling föreslås och beräknas öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. I proposition beskrivs satsningarna närmare.

Regeringens utgångspunkt för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation. Regeringen anför att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling och vara bland de länder som satsar mest på forskning och utveckling som andel av BNP. För att lyckas med detta menar regeringen att det behövs dels en kraftfull satsning när det gäller medel, dels en ambitionshöjning i form av en tydligare inriktning mot excellens.

Vidare redovisar regeringen omfattande satsningar på fri forskning av högsta kvalitet. I dessa ingår konkurrensutsatta medel till universitet och högskolor, satsningar på strategisk rekrytering inriktade på meriteringsanställningen biträdande lektor, en förstärkt satsning på excellenscenter och en större satsning på banbrytande forskning på högsta internationella nivå. Regeringen presenterar även insatser för att främja ett starkare svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt framtagande av en handlingsplan inför nästa ramprogram.

Regeringen menar att vissa samhällsutmaningar behöver fokuserade satsningar på forskning och innovation, inklusive praktikinära forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen på bästa sätt. Det handlar om hälsoområdet, där flera utmaningar både nationellt och globalt kräver insatser och där sektorn för livsvetenskap är viktig för Sverige.

Regeringen redovisar även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation. Det inkluderar insatser som ska värna den fria forskningen, minska forskares och lärares administrativa börda och ge mer tid för forskning samt insatser för stärkta karriärvägar som främjar excellens.

Till anslaget för forskning och utveckling vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) föreslår och beräknar regeringen en ökning med 74 miljoner kronor 2025, 123 miljoner kronor 2026, 197 miljoner kronor 2027 och 319 miljoner kronor 2028.

Regeringen föreslår också en ändring i högskolelagen (1992:1434) för att öka möjligheterna till förenade anställningar. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) anför motionärerna att det behövs mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och att det är viktigt att göra kraftfulla satsningar på klimatforskning (yrkande 13). Motionärerna menar att mer satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet krävs för att möjliggöra den gröna omställningen. Rätt hanterad kan klimatomställningen ge Sverige möjlighet att skapa jobb och stärka vår globala position. För att uppnå detta krävs enligt motionärerna mer resurser och tidigare investeringar än vad regeringen föreslår. I yrkande 23 i samma motion anføres att flera strategiska innovationsprogram med tydliga kopplingar till Agenda 2030 bör startas. Dessa satsningar är viktiga då programmen har potential att accelerera utvecklingen inom strategiskt viktiga områden som klimatomställning och digitalisering.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) betonas vikten av att skapa rätt förutsättningar och ett innovationsvänligt samhällsklimat för minskad klimatpåverkan. Motionärerna ser att det finns ett stort behov av sektorsövergripande arbete och välkomnar därför att det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs med två år. Det ger möjlighet till en utvärdering efter tio år, dvs. 2027, som kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet (yrkande 42). I yrkande 43 anför motionärerna att forskningen inom de gröna näringarna behöver stärkas då de tillhandahåller många viktiga lösningar när det kommer till svensk tillväxt, konkurrenskraft, fossilfrihet, säkerhet och klimatomställningen i stort. Motionärerna vill stärka forskningen för att minska jordbrukets klimatpåverkan genom särskilda satsningar på fodertillsatser, tillverkning av biogas och hållbar gödselproduktion. De vill också se ökade forskningsinsatser för en inhemsk produktion av mineralgödsel. Motionärerna anför även att det behövs mer forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat. Vidare yrkar motionärerna på ökade satsningar på livsmedelsforskning (yrkande 44). Motionärerna menar att det krävs ytterligare satsningar på klimatanpassning av livsmedel och nya produktionstekniker för ett ändrat klimat.

I kommittémotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) anføres att medlen till miljöforskningen behöver öka för att vi ska kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta att täcka kunskapsluckor för ett stärkt åtgärdsarbete (yrkande 22). Även medlen till havsmiljöforskningen behöver öka (yrkande 23). Motionärerna anför att mer forskning och kunskap behövs inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. För att genomföra detta behöver ytterligare medel tillföras havsmiljöforskningen, och ett nytt anslag inom utgiftsområde 20 behöver skapas. Användningen av naturresurser har nästan fyrdubblats de senaste 50 åren. För att stoppa den utvecklingen menar motionärerna att regeringen bör säkerställa ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet (yrkande 24). Stärkt forskning och innovation behövs i frågan om t.ex. byggsektorn, transporter, metaller och mineral,

biomassa och textilier så att det cirkulära samhället kan utvecklas allt snabbare. Motionärerna menar dessutom att samhället behöver ytterligare stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller. Motionärerna föreslår vidare att Sverige ska ta fram en handlingsplan för att så långt som möjligt gå över till forskning som är fri från djurförsök (yrkande 28). De vill därmed öka de statliga anslagen för forskning som är fri från djurförsök och förbättra möjligheten till validering av alternativa metoder. Slutligen anförs att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna (yrkande 29).

Kompletterande information

Regeringens klimathandlingsplan

I december 2023 presenterade regeringen den andra klimatpolitiska handlingsplanen (skr. 2023/24:59). I skrivelsen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden. Dessutom presenteras de beslutade och planerade åtgärder som regeringen avser att vidta för att ge hushåll och företag bättre förutsättningar att fatta de beslut som krävs för att nå de nationella och globala klimatmålen. Vidare redogör regeringen i skrivelsen för hur Sveriges klimatåtagande gentemot EU ska fullgöras. Enligt regeringen behövs en rad åtaganden för att skapa de förutsättningar som krävs för att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045. I skrivelsen bedömer regeringen att forskning och innovation är avgörande för en snabb och effektiv klimatomställning och omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi, för att skapa tillväxt och för att nå klimat- och miljömålen.

Miljö- och jordbruksutskottet behandlade handlingsplanen i betänkande 2023/24: MJU15. Utskottet anförde då följande:

Den gröna omställningen innebär en strukturomvandling för stora delar av det svenska näringslivet. Utskottet anser liksom regeringen att en viktig förutsättning för klimatomställningen är att Sverige fortsätter att vara en ledande kunskapsnation där både kvinnors och mäns potential tas till vara och att innovativa företag i hela landet skapar värdeökning i gröna lösningar.

Budgetpropositionen för 2025

Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel aviserat en satsning på forskning och innovation via anslag 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning. Anslaget får användas till utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Anslaget beräknas öka med 80 miljoner kronor 2025, 116 miljoner kronor 2026, 171

miljoner kronor 2027 och 229 miljoner kronor fr.o.m. 2028. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionen (bet. 2024/25:MJU2, rskr. 2024/25:105).

Miljö- och jordbruksutskottet har i betänkande 2024/25:MJU2 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ställt sig positiv till regeringens satsning på forskning och innovation inom areella näringar, landsbygd och livsmedel. Forskning och innovation bidrar enligt utskottet till att stärka konkurrenskraften och den hållbara samhällsutvecklingen.

Cirkulär ekonomi

EU-kommissionen presenterade i mars 2020 meddelandet En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa från mars 2020. Kommissionen har därefter under de senaste åren lagt fram en mängd olika lagstiftningsförslag kopplade till cirkulär ekonomi, exempelvis batteriförordningen, ekodesignförordningen och förpackningsförordningen. Flera av dessa har nu trätt ikraft.

På nationell nivå beslutade regeringen i juni 2020 om en nationell strategi för cirkulär ekonomi. Strategin pekar ut inriktningen för omställningen till cirkulär produktion och konsumtion, cirkulära affärsmodeller samt giffria och cirkulära materialkretslopp. I januari 2022 beslutade regeringen om en handlingsplan för cirkulär ekonomi. I handlingsplanen presenteras de styrmedel och åtgärder som regeringen har beslutat om eller har för avsikt att besluta om. Det finns också åtgärder som beskriver centrala pågående processer inom EU eller globalt där Sverige driver, eller avser att driva, vissa frågor som är extra relevanta i omställningen till en cirkulär ekonomi.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) anför regeringen att en cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till nettonollutsläpp. Enligt regeringen bidrar det också till att bevara den biologiska mångfalden, minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier och stärka den svenska konkurrenskraften. Regeringen ser omställningen till en giffri cirkulär ekonomi som en möjliggörare för industrin och vägen mot nettonollutsläpp. Nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan behöver enligt regeringen framgångsrikt kunna skalas upp och introduceras på både den svenska och den internationella marknaden för att förstärka de cirkulära materialflödena.

Miljö- och jordbruksutskottet har ställt sig bakom regeringens förslag och bedömningar i budgetpropositionen för 2025 (bet. 2024/25:MJU1). Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2024/25:119).

Djurskydd

EU:s direktiv om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål innehåller grundläggande bestämmelser om användningen av försöksdjur. Direktivet är införlivat i svensk lagstiftning.

Miljö- och jordbruksutskottet har behandlat frågor om djurförsök tidigare, bl.a. i betänkande 2023/24: MJU11 Djurskydd. Utskottet anförde då följande:

Inledningsvis vill utskottet understryka vikten av ett starkt djurskydd för djur som används i försöksverksamhet. Regelverket som rör djurförsök är omfattande, och hur den djurförsöksetiska prövningen ska gå till finns reglerat i både europeisk och svensk lagstiftning. Djuren får inte utsättas för onödigt lidande, och endast försök där den totala nyttan bedöms som större än djurens totala lidande ska godkännas och genomföras. Utskottet har förståelse för att de etiska prövningarna kan innebära svåra avvägningar och ser därför positivt på den forskning som pågår kring hur den etiska prövningen kan utvecklas ytterligare.

Utskottets ställningstagande

Miljö- och jordbruksutskottet har med stort intresse tagit del av propositionen om forskningspolitiken för åren 2025–2028. Utskottet delar synen att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation samt att utgångspunkten för satsningarna i propositionen ska vara excellens, internationalisering och innovation. Utskottet ser särskilt positivt på de fokuserade satsningar som görs inom bioekonomi, miljö och klimat som ett viktigt led i genomförandet av den gröna omställningen. Den gröna omställningen innebär en strukturomvandling för stora delar av det svenska näringslivet. Utskottet har tidigare uppmärksammat regeringens förslag till en satsning på forskning och innovation inom areella näringar, landsbygd och livsmedel. Utskottet bedömer, i likhet med regeringen, att den forskning och innovation som möjliggörs genom Formas forskningsanslag bidrar till att stärka såväl konkurrenskraften och den hållbara samhällsutvecklingen som Sveriges resiliens. Utskottet ser därför positivt på den successiva anslagsökning som föreslås i forskningspropositionen och delar regeringens uppfattning att Sverige ska vara bland de länder som satsar mest på forskning och utveckling i förhållande till BNP.

Liksom regeringen anser utskottet att de strategiska forskningsområdena är viktiga för att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen och accelerera utvecklingen i områden som är strategiskt viktiga. Detta gäller inte minst för att driva på den gröna omställningen. Utskottet ser därför positivt på att satsningen på strategiska forskningsområden fortsätter och att nya områden införs. Satsningarna inom områdena polarforskning, klimatrelaterad forskning och forskning om avancerade material är av särskilt intresse för utskottet.

Som utskottet tidigare har framhållit är en viktig förutsättning för klimatomställningen att Sverige fortsätter att vara en ledande kunskapsnation. Forskning och innovation är en förutsättning för att motverka klimatförändringar och nå klimatomställning. Utskottet delar regeringens bedömning att den klimatrelaterade forskningen ska ligga till grund för de strategier och handlingsplaner som tas fram för klimatomställningen och samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Utskottet ser därmed positivt på att

regeringen fortsätter satsa på klimatrelaterad forskning. Utskottet välkomnar även att Formas forskningsprogram om klimat, som nu förlängs med två år, ska ha ett tydligt fokus på hur ytterligare utsläppsminskningar och negativa utsläpp kan uppnås effektivare inom alla samhällets sektorer.

Utskottet anser i likhet med regeringen att en förstärkning av livsmedelsforskningen är avgörande för att nå livsmedelsstrategins mål, för att utveckla sektorn och för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap. Utskottet delar regeringens bedömning att investeringar i forskning och innovation inom livsmedelssystemet är viktiga för att öka konkurrenskraften samt stärka beredskapen genom tryggad livsmedelsförsörjning. Utskottet är därmed positivt till att det nationella forskningsprogrammet om livsmedel förlängs och förstärks.

Regeringen tydliggör i propositionen att den avser att stärka Formas arbete med det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten. Utskottet delar bedömningen att det inom ramen för programmet bör läggas ytterligare fokus på att stärka kunskapen om vattensystemet med syftet att motverka övergödning och spridning av farliga ämnen, ge säker tillgång till vatten samt bevara den biologiska mångfalden.

Som utskottet tidigare har anfört delar det regeringens bedömning att en cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten. Utskottet konstaterar att en mängd insatser pågår och planeras, både nationellt och inom EU, för att stärka omställningen till en cirkulär ekonomi och för att skapa en hållbar resursanvändning och öka resurseffektiviteten. Detta visar enligt utskottet på en tydlig ambition i frågan, något som utskottet välkomnar. Samtidigt krävs det mer forskning och innovation för att ta fram hållbara alternativ. Utskottet är därmed positivt till den satsning på forskning och innovation för en kemikaliesäker framtid i en giftfri cirkulär ekonomi som regeringen föreslår.

Som utskottet tidigare har anfört får djur inte utsättas för onödigt lidande. Endast i de fall där den totala nyttan bedöms som större än djurens totala lidande ska djurförsök godkännas och genomföras.

Sammanfattningsvis ser miljö- och jordbruksutskottet inte behov av att vidta några ytterligare initiativ än de som nämns i propositionen, och utskottet anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka propositionen i de delar som rör miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde och avstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 13 och 23, 2024/25:3312 (C) yrkandena 42–44 och 2024/25:3313 (MP) yrkandena 22–24 och 28–29.

Stockholm den 20 mars 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Marléne Lund Kopparklint (M), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Joanna Lewerentz (M), Sofia Skönnbrink (S), Rashid Farivar (SD), Andrea Andersson Tay (V) och Anders Karlsson (C).

Avvikande meningar

1. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)

Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S) anför:

Vi och vårt parti anser att Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation som konkurrerar med kunskap och kompetens, inte låga löner. Eftersom Sverige är ett exportberoendeland, som bygger sin konkurrenskraft på innovation, är forskning och utveckling helt avgörande för vårt välfärd. Statens investeringar i forskning och innovation skapar jobb i hela landet och är avgörande för samhället och dess ekonomiska utveckling och i slutändan för välfärden och medborgarnas möjligheter. Forskningen spelar också en viktig roll för vår förmåga att möta gemensamma samhällsutmaningar. Därför är forskningspropositionen viktig för vårt lands utveckling.

Forskning och innovation en förutsättning för att motverka klimatförändringar, hantera deras följder och åstadkomma en framgångsrik klimatomställning. Vi menar att regeringens förslag är en otillräcklig satsning på forskning för att möjliggöra den gröna omställningen. Rätt hanterad kan klimatomställningen ge Sverige en möjlighet att skapa jobb och stärka vår globala position. Men då krävs både ny kunskap, innovation och samverkan som omfattar hela samhället, inte minst eftersom klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för de flesta sektorer. Målsättningen bör tydligt vara att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsland. Vägen dit går genom att både använda svenska styrkeområden för att med teknik, kunskap och innovation bidra till omställningen och utveckla forskningen om hur en rättvis omställning kan åstadkommas och bördan fördelas rättvist och utifrån förmåga. Därför vill vi se mer satsningar på forskning och innovationer på klimatområdet.

De strategiska innovationsprogram som redan finns är en viktig del av Sveriges innovationssystem, men vi anser att de måste få en tydligare roll och tillföras fler resurser. Vi och vårt parti ser att dessa program har potential att accelerera utvecklingen inom områden som är strategiskt viktiga för Sverige, såsom klimatomställning och digitalisering. Vi förespråkar att fler program skapas, med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2030. Det är särskilt viktigt att dessa program bidrar till systemförändringar som kan förverkliga både ekonomiska och miljömässiga mål. Genom att delta i globala innovationssamarbeten kan Sverige bidra till utvecklingen av hållbara lösningar som stöder Agenda 2030 och de globala målen, samtidigt som svenska företag lättare får tillgång till internationella marknader. Vi menar att Sveriges starka varumärke som

innovationsnation också skapar möjligheter till strategiska samarbeten med företag, forskningsinstitut och universitet på nyckelmarknader världen över. Att utveckla och stärka dessa relationer bidrar enligt vår mening till att säkra Sveriges konkurrenskraft inom innovation och produktion, samtidigt som det skapar en grund för långsiktig tillväxt och hållbar utveckling. Vi menar dock att detta kräver ett tydligt politiskt ledarskap som prioriterar internationell samverkan och strategiska investeringar på globala arenor.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3309 (S) yrkandena 13 och 23.

2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)

Anders Karlsson (C) anför:

Klimatfrågan är en av vår tids största utmaningar. Hur vi hanterar frågan i dag är avgörande för vår framtid. Orsakerna till klimatförändringarna och effekterna av dem är globala, och för att hindra den globala medeltemperaturen från att stiga till oacceptabla nivåer behöver vi verka på alla politiska nivåer, globalt, i EU, nationellt och kommunalt. Samtidigt ser vi redan effekterna av ett förändrat klimat. Även om vi lyckas hejda och minska utsläppen kommer samhället att behöva hantera och anpassa sig till konsekvenserna av klimatförändringarna. Jag och mitt parti ser att övergången från en fossilbaserad ekonomi till ett förnybart och biobaserat samhälle också innebär stora möjligheter till jobb, tillväxt och utveckling inte minst i Sverige. Det är därför av stor vikt att skapa rätt förutsättningar och ett innovationsvänligt samhällsklimat för att minska klimatpåverkan. Jag anser att forskning, innovation och teknikutveckling behövs i en rad sektorer från produktion, distribution och lagring av energi, för smarta fossilberoende transporter, till jordbruk, hälsa och ekonomi. Inte minst finns det ett stort behov av sektorsövergripande arbete så att ny kunskap och teknik kombineras med politik och ekonomi, där tekniken kan samspela med och förstärka nya affärsmodeller, investeringar och beteenden. Jag och mitt parti välkomnar därför att det nationella forskningsprogrammet om klimat förlängs med två år för att ge möjlighet till en utvärdering efter tio år, dvs. 2027. Det kan ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom klimatområdet.

De gröna näringarna tillhandahåller många viktiga lösningar när det kommer till svensk tillväxt, konkurrenskraft, fossilfrihet och säkerhet och till klimatomställningen i stort. Svenskt jordbruk står för god djursorg, säker mat, öppna landskap, miljöhänsyn och arbetstillfällen. Sverige är också bäst i världen när det exempelvis gäller låg och ansvarsfull antibiotikaanvändning, liten förekomst av salmonella, god omsorg om djuren samt liten klimatpåverkan. Jag menar att utveckling av den veterinärmedicinska forskningen är en nödvändighet för en fortsatt god djurhälsa. Men jordbruket är samtidigt en av de sektorer där det är svårast att minska de klimatpåverkande utsläppen. Därför vill jag och mitt parti stärka forskningen för att minska

jordbrukets klimatpåverkan genom särskilda satsningar på fodertillsatser, tillverkning av biogas och hållbar gödselproduktion. Givet säkerhetsläget har Sverige ett strategiskt intresse av att verka för inhemsk produktion av mineralgödsel, t.ex. genom ökad forskning eller utvecklingsinsatser. Jag och mitt parti vill betona att utan ett motståndskraftigt och innovativt svenskt jordbruk har vi sämre förutsättningar att klara oss i händelse av en kris eller krig. Klimatförändringarna innebär stora risker för Sverige. Torka och översvämningar betyder stora produktionsbortfall, och vi behöver därför förbereda oss för det i möjligaste mån. Därför vill jag se mer av forskning om klimatanpassning av jord- och skogsbruket i ett ändrat klimat.

Även om regeringen gör flera välkomna satsningar på klimatområdet saknar jag ordentliga satsningar i fråga om klimatanpassningar av livsmedel och primär produktion med nya produktionstekniker som lämpar sig för morgondagens svenska klimat. I propositionen nämns enbart betydelsen av ett hållbart, robust och anpassningsbart livsmedelssystem i förbifarten. Jag och mitt parti hade gärna sett mer omfattande satsningar på området. Dessutom hade jag gärna sett förslag på hur samverkan mellan statliga aktörer, universiteten och det gröna näringslivet kan stärkas, inte minst i syfte att kunna öka investeringarna i jordbruks- och livsmedelsforskning. Centerpartiet anser att det är viktigt att stärka forskningen inom de gröna näringarna och är stolt över de historiskt stora satsningar som nu görs på livsmedelskedjan tack vare det tidigare januarisamarbetet och den senaste forskningspropositionen. Jag ser att behoven fortfarande är stora, och i jämförelse med andra länder leder bara en liten del av den forskning som sker i Sverige till innovationer och samhällsnytta. Jag menar att den digitala revolution med ny teknik och artificiell intelligens som pågår i världen kan skapa nya möjligheter inom lantbruket. Potentialen är stor, och nya tekniska lösningar och plattformar förändrar dagens arbetssätt. Det kan leda till ökad avkastning och ett minskat behov av insatsvaror såsom diesel och växtskyddsmedel, vilket i sin tur kan leda till stora miljö- och klimatvinster som följd. Därför anser jag att forskning på detta område bör fortsätta att få stort fokus. Svensk skog är en klimathjälte som vi inte ska ta för given. Jag vill betona att skogen kan bidra än mer, inte minst för att fasa ut fossila insatsvaror. Jag och mitt parti vill se mer forskning om biobaserad energi och biobaserade råvaror som kan ersätta de fossila alternativen.

Mot bakgrund av det ovanstående anser jag anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3312 yrkandena 42–44.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Emma Nohrén (MP) anför:

Sverige ska vara en kunskaps- och bildningsnation, där alla har möjlighet till livslångt lärande, och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Vår ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning

och på forskning och högre utbildning av högsta kvalitet med stor bredd. Kunskap bidrar till förståelse för omvärlden. Kunskap bidrar till förändring och utveckling.

Jag ser med oro att förlängningarna av det nationella forskningsprogrammet om klimat i forskningspropositionen främst verkar vara för utvärdering. Det är viktigt att forskning utvärderas och att ny kunskap och nya erfarenheter tas vidare. Men jag menar att det kan inte stanna vid en utvärdering. Jag och mitt parti avser att finansiera en fortsättning även efter 2028. Vi vill fortsätta med det nationella forskningsprogrammet om klimat för att även öka samverkan kring berörda forskningsområden och hitta de rätta lösningarna för att både sänka utsläppen och förhindra negativa effekter av klimatförändringarna. Här ligger även den viktiga frågan om stärkt forskning om klimatanpassning.

Jag anser även att anslagen till miljöforskning behöver öka för att Sverige ska kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta arbetet med att täcka kunskapsluckor för ett stärkt åtgärdsarbete. I Miljöpartiets budget för 2025 förstärks anslaget 1:5 Miljöforskning inom utgiftsområde 20. En nivåhöjning här möjliggör fler parallella projekt, och kan exempelvis täcka viktiga områden som cirkulär ekonomi, spridning av miljögifter och miljöeffekter av havsbaserad vindkraft, där myndigheterna redan har identifierat behov av mer forskning. I Miljöpartiets budgetmotion för 2025 läggs därför 56 miljoner kronor mer varje år än regeringen föreslår. Totalt under de kommande fyra åren innebär detta 224 miljoner kronor mer än enligt regeringens förslag.

Användningen av naturresurser har nästan fyrdubblats under de senaste 50 åren. Om utvecklingen fortsätter som hittills är det sannolikt att resursanvändningen ökar med minst 60 procent till 2060 jämfört med 2020 års nivå. Jag anser därför att en ökad resurseffektivitet och cirkularitet är helt avgörande för att hålla ekonomin inom planetens gränser och därmed bevara livsuppehållande ekosystemtjänster. Jag och mitt parti föreslår att regeringen säkerställer ett särskilt fokus på resurseffektivitet och cirkularitet. Jag ser att det behövs stärkt forskning och innovation i fråga om t.ex. byggsektorn, transporter, metaller och mineral, biomassa men även textilier. Med en stärkt forskning kan det cirkulära samhället utvecklas allt snabbare, och här finns sannolikt både banbrytande och helt avgörande framsteg framför oss – bokstavligt talat. Samhället behöver bättre än i dag stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller. Jag menar att det här är en möjlighet för både miljön och näringslivet i omställningen till en cirkulär ekonomi och ett hållbart samhälle. Jag anser att det behövs mer kunskap om miljögifter och om t.ex. hur den ökande PFAS-problematiken ska hanteras. Forskningen visar att det finns ett samband mellan PFAS-nivåer i blodet och försämrat immunförsvar, förhöjda kolesterolvärden och leverskador. En ökning av risken för njurcancer och testikelcancer har också observerats. Några PFAS-kemikalier, som PFOS, PFOA och PFNA, är även klassificerade som reproduktionsstörande och misstänks vara cancerframkallande. Därför prioriterar jag och mitt parti forskningsområden som kan leda till utveckling av tekniker för exempelvis

rening av miljögifter från mark och vatten. Jag anser att samhället behöver vara bättre förberett på att hantera både nya och redan kända kemikalier, andra ämnen och material i omlopp.

Jag saknar satsningar på forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Jag och mitt parti anser, i likhet med Miljömålsberedningen, att det behövs ett nytt anslag inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, med benämningen Havs- och vattenmiljöforskning främst till stöd för forskning inom arbetet med miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Jag anser att regeringens satsningar är otillräckliga och i Miljöpartiets budget för 2025 tillförs 50 miljoner kronor årligen för detta ändamål inom utgiftsområde 20 anslaget 99:12. Mitt parti vill genom detta förslag lägga 200 miljoner kronor mer än regeringen på havsmiljöforskningen.

Mitt parti är rösten för dem som inte har en röst och vi vill därför att Sverige tar fram en handlingsplan för att så långt som möjligt gå över till forskning som är fri från djurförsök. Jag och mitt parti vill också öka de statliga anslagen till forskning som är fri från djurförsök och förbättra möjligheten till validering av alternativa metoder. Jag anser att organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna. Vid användning av försöksdjur är grundförutsättningen enligt min mening att djur får användas bara om syftet med försöket inte kan uppnås utan användning av djur, att så få djur som möjligt används och att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är absolut nödvändigt. Vidare anser jag att det är angeläget att alternativa metoder till djurförsök utvecklas. Forskning om alternativ till djurförsök utgår från den s.k. 3R-principen. Sverige kan bli världsledande inom alternativa metoder, vilket kan bidra till såväl nya jobb som nya företag. Efterfrågan på snabbare, billigare och säkrare testmetoder är stor. Med alternativa metoder kan såväl kostnaderna som tiderna för forskningen reduceras.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2024/25:3313 yrkandena 22–24, 28 och 29.

BILAGA 9

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU6y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 11 februari 2025 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar dessa berör utskottets beredningsområde.

Utskottet begränsar sitt yttrande till frågor om innovationsfrämjande som berörs i motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23, 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26.

Näringsutskottet anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena i berörda delar.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (S, V, C, MP).

Utskottets överväganden

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Propositionen

Regeringen lämnar varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition som anger regeringens politik inom området för den kommande fyraårsperioden. Syftet är att skapa en viss långsiktighet och ge berörda myndigheter stabila förutsättningar för planering och måluppfyllelse.

I den aktuella propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Målet för forskningspolitiken ligger således fast men regeringen väljer att ändra delmålen. Regeringen anger följande uppföljningsbara delmål för den kommande tioårsperioden:

- Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling som andel av BNP.
- Svensk forskning ska hålla hög kvalitet.
- Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer.

I budgetpropositionen för 2025 lämnade regeringen förslag och redovisade bedömningar om ökade anslag till forskning och innovation, vilka sedan godkändes av riksdagen (prop. 2024/25:1, bet. 2024/25:UbU1, rskr. 2024/25:52 och bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:117).

Utgångspunkten för de insatser som regeringen föreslår är excellens, internationalisering och innovation. Enligt regeringen ska Sverige vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Regeringen anser vidare att Sverige ska vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling (FoU) som andel av BNP.

Regeringen redovisar i propositionen satsningar på fri forskning och för att främja svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt framtagande av en handlingsplan inför nästa ramprogram. Regeringen aviserar även insatser till forskningsinfrastruktur. Vidare konstaterar regeringen att Sverige har ett forsknings- och teknikintensivt näringsliv som konkurrerar på en global marknad. Regeringen anser därför att forskning av hög kvalitet inom teknikområden är central och föreslår satsningar på forskning och innovation för banbrytande och strategisk teknik.

Därtill konstaterar regeringen att vissa samhällsutmaningar behöver fokuserade insatser på forskning och innovation, inklusive praktisknära forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen. Det handlar även om

hälsoområdet, där flera utmaningar både nationellt och globalt kräver insatser och där life science-sektorn är viktig för Sverige. Det handlar också om samhällsområden med stora behov av praktisk forskning och ny kunskap inom exempelvis brottslighet, socialtjänst, skola och vård. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation redovisas i propositionen.

Motionerna

Fyra motioner (S, V, C, MP) har väckts med anledning av propositionen. I det följande redovisas de motionsyrkanden som enligt utskottets bedömning helt eller delvis berör utskottets beredningsområde.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör se över hur medel tilldelas bl.a. Vinnova och Rise för att minska detaljstyrningen. I yrkande 26 förordas ett tillkännagivande om behovet av ökade medel till Vinnova för hållbar innovation.

Åsa Westlund m.fl. (S) anser i kommittémotion 2024/25:3309 yrkande 1 att regeringens förslag på nya delmål för forskningspolitiken bör avvisas med undantag för målet att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Vidare begär motionärerna i yrkande 13 ett tillkännagivande om mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och vikten av kraftfulla satsningar på klimatforskning. I yrkande 14 efterfrågas ett tillkännagivande om ökad forskning om tillämpning av artificiell intelligens för högre kvalitet och ökad effektivitet i välfärden och näringslivet. Motionärerna menar i yrkande 22 att regeringen bör ta fram en innovationsstrategi för Sverige. Motionärerna anser också i yrkande 23 att regeringen bör uppmanas att starta fler strategiska innovationsprogram med tydliga kopplingar till Agenda 2030.

I kommittémotion 2024/25:3310 föreslår Lorena Delgado Varas m.fl. (V) i yrkande 7 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar. I yrkande 14 efterfrågas ett tillkännagivande om att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och öka forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 1 anförs att målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitiken ska vara att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt. Vidare efterfrågar motionärerna i yrkande 2 ett tillkännagivande om att ett delmål för forskningspolitiken ska vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation och att de offentliga och privata investeringarna i forskning

och innovation ska överstiga EU:s mål. I yrkande 15 begär motionärerna även ett tillkännagivande om behovet av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter som statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har. I yrkande 34 vill motionärerna se ett tillkännagivande om ett stärkt företags- och forskningsklimat och i yrkande 35 ett tillkännagivande om attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer. I yrkande 41 förordar motionärerna ett tillkännagivande om framväxande och banbrytande tekniker.

Tidigare och kommande riksdagsbehandling

Utskottet har under innevarande valperiod behandlat ett flertal motionsyrkanden som på olika sätt syftar till att främja innovation och som har beröringspunkter med de motionsyrkanden som nu är aktuella. Det handlar om motionsyrkanden med förslag på insatser som rör t.ex. samverkansprogram, att utreda effekter av statliga investeringar och kooperativa företag. Utskottet kommer senare denna vår i betänkande 2024/25:NU17 Näringspolitik att behandla motionsyrkanden som väckts under allmänna motionstiden 2024/25 om liknande frågor. Det kan även nämnas att utskottet i samband med sin beredning av budgetpropositionen för 2025 utgiftsområde 24 Näringsliv avstyrkte förslag om ökade medel till Vinnova för hållbar innovation och att riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prop. 2024/25:1, bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:117). Vidare kommer utskottet senare i vår att behandla yrkanden om en innovationsstrategi och s.k. regulatoriska sandlådor i betänkandena 2024/25:NU21 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering och 2024/25:NU16 Regelförenkling för företag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis understryka att det står bakom regeringen när det gäller att målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Vidare ska Sverige enligt regeringen vara ett land där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, stärker näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt. Utskottet kan konstatera att målet för forskningspolitiken därmed ligger fast. Däremot har regeringen valt att justera delmålen. Utskottet välkomnar detta. I detta sammanhang vill utskottet särskilt lyfta fram delmålet om att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Utskottet ser mot denna bakgrund inget skäl för utbildningsutskottet att tillstyrka de motionsyrkanden som efterfrågar förändringar av det forskningspolitiska målet eller delmålen.

Utskottet instämmer även i vad regeringen anför om att det krävs forskning och innovation av högsta kvalitet för att skapa tillväxt och stärka svensk konkurrenskraft. Utskottet välkomnar därför de satsningar som görs, där en stor

del av dessa är inriktade, bl.a. genom Vinnova, på att direkt stärka näringslivets forskningsinsatser. Utskottet ser även positivt på att regeringen avser att noga följa utvecklingen av de privata investeringarna i forskning och utveckling.

När det gäller övriga motionsyrkanden som har väckts med anledning av propositionen och som helt eller delvis berör näringsutskottets beredningsområde vill utskottet anföra följande.

I ett antal motioner föreslås insatser för att främja företagsklimatet och innovationsmiljöer. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om de insatser regeringen tar upp i propositionen som rör kommersialisering, inkubatorer samt test- och demonstrationsmiljöer. Det gäller exempelvis de utökade medel Vinnova tilldelas av regeringen för verifiering av forskningsresultat med syftet att mer forskning ska kunna kommersialiseras. Det gäller även det nya innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna som ska inrättas. Därtill vill utskottet framhålla att forskningsinstitutet spelar en viktig roll i innovationssystemet genom att vara en brygga mellan näringslivet och lärosäten, och utskottet välkomnar således att Rise tillförs ökade medel. Utskottet vill också här påminna om att Vinnova tillförs medel för vidareutveckling och investeringar i test- och demonstrationsmiljöer samt för att stimulera till investeringar i både privata och offentliga test- och demonstrationsmiljöer.

I några motioner föreslås att regeringen bör satsa mer på vissa av de forsknings- och innovationsområden som motionärerna pekar ut, det gäller t.ex. den gröna omställningen och artificiell intelligens (AI). Det finns också förslag i en motion om att insatserna för framväxande och banbrytande tekniker ska vara initierade nedifrån av forskare snarare än utpekade av regeringen. Utskottet instämmer i vad regeringen anför om att det är svårt att förutspå framtidens teknikutveckling eftersom utvecklingen går så snabbt. Utskottet delar därför regeringens uppfattning om att det behövs strategiska satsningar på vissa banbrytande tekniker samtidigt som forskarinitierade initiativ möjliggörs. En fördel som utskottet noterar med tydliga nationella prioriteringar är att Sverige kan agera mer kraftfullt både i EU och globalt. När det gäller förslag i en motion om att se över den nuvarande utformningen av hur bl.a. Vinnova och Rise tilldelas medel delar utskottet alltså inte denna uppfattning och anser därmed att utbildningsutskottet bör avstyrka yrkandet.

När det sedan gäller de utpekade forsknings- och innovationsområdena som nämnts ovan delar utskottet motionärernas uppfattning att dessa områden är av avgörande betydelse för Sverige och det svenska näringslivets konkurrenskraft. Utskottet noterar även att ett flertal av de satsningar regeringen tar upp i propositionen direkt och indirekt rör bl.a. AI och den gröna omställningen. Exempelvis kan satsningen på excellenskluster för strategisk teknik nämnas, där Vinnova och Vetenskapsrådet ska inrätta ett gemensamt programkontor för att samordna sina utlysningar. Utskottet noterar att programkontoret även ska få i uppgift att utvärdera satsningarna. Satsningen på excellenskluster ska leda till att statliga medel skapar en hävstångseffekt med näringslivets investeringar i forskning och utveckling, och bidra till att forskningsresultat kan

omvandlas till kommersiella produkter och tjänster. Detta inkluderar även små och medelstora företag. Utskottet vill även i detta sammanhang påminna om det regeringen anför om att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser genom både Vinnova och Vetenskapsrådet med start 2025.

I en motion finns förslag som syftar till att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar. Utskottet delar regeringens uppfattning om att lika villkor för lika arbete och meriter måste gälla för kvinnor och män för att Sverige ska fortsätta vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Utskottet är vidare av den uppfattningen att det är centralt att förutsättningarna för kvinnor att driva och utveckla företag ska förbättras och vill även här påminna om det arbete regeringen gör för att stärka förutsättningarna för kvinnors företagande och innovation. Därtill kan myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering nämnas. Att staten skulle låsa hälften av anslagen för forskning och innovation till ettdera könet ser dock utskottet varken som görligt eller önskvärt.

När det gäller förslag i samma motion om att öka kunskap och forskning om kooperativt företagande vill utskottet påminna om att det behandlade motionsyrkanden som rörde främjandet av kooperativt företagande våren 2024 (bet. 2023/24:NU11). Det är utskottets uppfattning att det kooperativa företagandet kan vara en viktig del av det svenska näringslivet. Samtidigt är det viktigt att påminna om att kooperativ inte är en företagsform. Det kooperativa företaget kan bedrivas i vilken företagsform som helst, såsom aktiebolag eller handelsbolag, men den vanligaste formen är ekonomisk förening. Utskottet kan även konstatera att information om kooperativt företagande samlas och förmedlas via den myndighetsgemensamma webbportalen verksamt.se.

Avslutningsvis kan utskottet konstatera att det denna valperiod har behandlat och kommer att behandla motionsyrkanden som på olika sätt syftar till att främja innovation, och som därmed i vissa fall liknar de här aktuella motionsyrkandena. Det gäller exempelvis förslag om regulatoriska sandlådor och ett motionsyrkande om att ta fram en innovationsstrategi. Utskottet noterar att dessa frågor kommer att behandlas av näringsutskottet senare detta riksmöte (bet. 2024/25:NU16 och 2024/25:NU21). I en annan motion förordas att Vinnova ska tilldelas mer medel. Utskottet avstyrkte ett liknande förslag i samband med utskottets beredning av budgetpropositionen för 2025 (utg.omr. 24) och anser att utbildningsutskottet bör göra detsamma.

Sammanfattningsvis anser utskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23, 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26 i berörda delar.

Stockholm den 13 mars 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Jessica Stegrud (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Eric Palmqvist (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lorena Delgado Varas (V) och Lili André (KD).

Avvikande meningar

1. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)

Fredrik Olovsson (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Sverige ska enligt vår uppfattning vara en ledande kunskaps- och forskningsnation som konkurrerar med kunskap och kompetens, och inte med låga löner. För ett exportberoende land som Sverige, som bygger sin konkurrenskraft på innovationer, är forskning och utveckling helt avgörande för Sveriges välstånd. Statens investeringar i forskning och innovation bidrar till att skapa jobb i hela landet och är därmed avgörande för samhället och dess ekonomiska utveckling, och i slutändan för välfärden och medborgarnas möjligheter. Forskningen spelar också en viktig roll för Sveriges förmåga att möta olika gemensamma samhällsutmaningar.

Som redogörs för i propositionen föreslår regeringen inget nytt mål för forskningspolitiken. Däremot föreslår regeringen nya delmål. Enligt vår uppfattning är detta fel väg att gå och vi menar att de tre delmålen som beslutades 2016 fortsatt borde gälla. Dessa delmål borde dock utvärderas under den kommande fyraårsperioden. Förslaget om ett tillkommande delmål om att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer är vi dock positiva till och det bör därför läggas till som ett fjärde delmål tillsammans med de tidigare tre delmålen. Vi anser att det tillkommande fjärde delmålet väl kompletterar de formuleringar som redan finns i det övergripande målet.

Som framgår av propositionen är forskning och innovation en förutsättning för att motverka klimatförändringar, hantera deras följder och åstadkomma en framgångsrik klimatomställning. Vi menar att trots denna insikt innebär regeringens förslag en otillräcklig satsning på forskning för att möjliggöra den gröna omställningen. Det är vår uppfattning att rätt hanterad kan klimatomställningen bli en möjlighet för Sverige att skapa jobb och stärka landets globala position. Vi menar därför att det behövs mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen, inklusive kraftfulla satsningar på forskning och innovation för att motverka klimatförändringarna.

I propositionen tar regeringen även upp utvecklingen av AI, som kommer att leda till omfattande strukturomvandling av hela samhället och olika marknader samt ställa nya kompetenskrav. Vi anser att Sverige har goda förutsättningar att bli ett land i världsklass när det gäller AI. Enligt vår mening bör en svensk AI-satsning ha ett särskilt fokus på hur AI kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden.

Med regeringens föreslagna politik ser vi dock att Sverige riskerar att halka efter i den globala konkurrensen om att utveckla framtidens lösningar och att

tappa sin ledande position inom klimatomställningen. Det är därför hög tid att regeringen arbetar fram en nationell innovationsstrategi för att stärka svensk konkurrenskraft, skapa nya jobb i hela landet och påskynda den gröna och digitala omställningen. En nationell innovationsstrategi finns i flera grannländer och har länge efterfrågats av såväl näringslivet som andra aktörer.

Vidare vill vi framhålla vår uppfattning att de strategiska innovationsprogrammen är en viktig del av Sveriges innovationssystem. Programmens roll behöver dock bli tydligare och ytterligare resurser behöver tillföras dem. Dessa program har potential att accelerera utvecklingen inom områden som är strategiskt viktiga för Sverige, såsom klimatomställning och digitalisering. Vi förespråkar därför att fler strategiska innovationsprogram skapas med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2030. Det är särskilt viktigt att dessa program bidrar till systemförändringar som kan förverkliga både ekonomiska och miljömässiga mål.

Sammanfattningsvis anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag anser att forskning behövs för att förstå den värld vi lever i och att den bidrar till social, politisk och ekonomisk utveckling. Forskning är även en förutsättning i framtagandet av samhällsnyttiga innovationer. Forskningens kvalitet och nytta är beroende av att politiken inte styr över forskningens inriktning och ämnesområden. Den politiska styrningen bör således hålla sig på en övergripande nivå. Samtidigt kan jag konstatera att Sverige står inför ett antal samhällsutmaningar som måste hanteras för att vi som land ska kunna bibehålla en fungerande välfärd och en hög levnadsstandard. Det finns därför ett särskilt samhällsintresse i att peka ut strategiska forsknings- och innovationsområden, vilket också motiverar mer styrda satsningar, det kan t.ex. gälla för områdena klimatteknik, pandemikunskap och genusvetenskap.

Jag menar även att Sverige behöver ställa om till en innovationsdriven tillväxt. Det andra länder gör billigare och ibland bättre måste Sverige möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från samhällsutmaningar snarare än konsumtionsdriv. Omställningen av ekonomin måste göras i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatfrågan och den växande befolkningen utgör både utmaningar och möjligheter. Det är centralt att forskning och utveckling sker i nära relation med industrin.

Jag vill även framhålla de små företagen som en betydelsefull motor för Sveriges näringsliv. Många viktiga innovationer kommer från just små företag, men samtidigt är det ändå ofta de stora företagen som får stöd att tillämpa

sin forskning i de statliga labben. De små företagen har varken tiden, resurserna eller kapaciteten och behöver således stöd i detta. Att små och medelstora företags möjlighet att delta i forskning stärks och att en tydligare forskningsinfrastruktur för näringslivet möjliggörs är därför viktigt.

Därutöver noterar jag att ett område som saknas i regeringens proposition är insatser för att möjliggöra och underlätta för hållbart företagande. Jag anser att Sverige behöver ett mer hållbart företagande som klarar av kriser bättre än i dag. Inom detta område behöver forskningen öka, det gäller bl.a. kring kooperativa arbetarägda företag och hur företagsformerna kan rustas inför framtida kriser. Dagens insatser för att stödja forskning och innovation är till stor del riktad mot storbolagen, vilket enligt min mening inte ger ett näringsliv med samma motståndskraft som om insatserna i stället tydligare spreds mellan olika företagsformer med varierande storlek. Jag anser därför att det bör tilläggas en utredning om hur Sverige kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

Vidare anser jag att det i dag råder en ojämfäst situation när man ser på hur staten fördelar anslagen till forskning och innovation. Kvinnors innovation är ofta ett eftersatt område. Det behövs därför både en jämställd forskningspolitik och en jämställd innovationspolitik. Jag kan konstatera att många av de statliga stöd som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning mellan män och kvinnor, och många berörda kvinnor upplever svårigheter att få dessa stöd. För att främja kvinnors innovationer bör regeringen därför utreda hur man kan införa ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anför:

Sverige har länge varit en toppnation när det gäller forskning och innovation. Svenskt välstånd och svensk konkurrenskraft har byggts av en högutbildad befolkning, innovativa företag och en akademi på mycket hög nivå. På senare år har Sverige dock tappat alltmer mark. Jag menar att det behövs en ny politisk inriktning för att vända utvecklingen och tyvärr kan jag konstatera att denna insikt saknas i regeringens inriktning för forskningspolitiken. Till skillnad från regeringen anser jag således att det övergripande målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitik bör vara följande:

Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbild-

ning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt.

Detta mål bör även följas upp och utvärderas systematiskt utifrån tre delmål. I detta sammanhang vill jag särskilt lyfta fram ett av dessa, och föreslår därför att ett nytt delmål bör vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation, där de offentliga och privata investeringarna i forskning och innovation ska överstiga EU:s mål.

Därtill anser jag att det finns ett behov av ett tydligare system för kvalitetsuppföljning av svensk forskning och innovation för att säkerställa att statliga investeringar är effektiva. Jag anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning om att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter de statliga investeringarna ger inom forskning, utveckling och innovation.

Jag anser även att det behövs ytterligare insatser för att stärka såväl olika innovationsmiljöer som företagsklimatet. Samspelet mellan forskningen och näringslivet är grundläggande för att nya innovationer ska kunna kommersialiseras och nå marknaden. Här spelar bl.a. innovationskontoren och inkubatorerna en betydelsefull roll. Det finns dock många utmaningar på vägen för att en idé ska kunna kommersialiseras. En av utmaningarna handlar om företagets tillgång till kapital och då främst i ett tidigt skede. I den tidiga fasen har Vinnova en viktig roll i fråga om att kunna stötta bolag, vilket är av stor vikt för att aktörer med privat kapital i ett senare skede ska våga och vilja investera. Jag menar därför att staten behöver säkerställa att det finns ett stödsystem som kan ta hand om fler idéer och forskningsresultat. Bland annat behöver innovationskontoren och inkubatorerna få varaktiga resurser för att kunna arbeta mer långsiktigt. Vidare menar jag att test- och innovationsmiljöer är en grundläggande del i ett välfungerande och internationellt konkurrenskraftigt innovationssystem. Genomförandet av tester av ny teknik och forskning i Sveriges testmiljöer är väldigt kostsamt och det är svårt för mindre och snabbväxande företag att få tillgång till dessa miljöer. Test- och innovationsmiljöer behöver därför tillgängliggöras för fler företag oavsett storlek och ekonomiska resurser. Därtill måste bolagen i dag inom näst intill alla branscher förhålla sig till betungande regler och lagstiftning. Detta kan i kombination med tekniska innovationer bli till ett hinder för innovation. Utveckling av regelverk, juridik och policyer är därför minst lika viktigt som att bygga upp kunskap om ny teknik. Jag förordar därför att det byggs upp ett system med regulatoriska sandlådor vid tillsynsmyndigheter. Syftet bör vara att förenkla för startup- och scaleup-företag att kunna utvecklas. Vidare behöver en sådan satsning syfta till att innovationer ska kunna utvecklas i en kontrollerad miljö och att regelutvecklingen ska kunna följa de tekniska innovationerna.

När det gäller framväxande och banbrytande tekniker anser jag att det är avgörande att de satsningar som görs av staten inom forskning och innovation bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft. Statens roll bör vara att fungera

som en katalysator för att skapa förutsättningar för framväxande och banbrytande tekniker. En sådan satsning bör göras utan obefogad politisk detaljstyrning och bör ta sin utgångspunkt i Sveriges unika industritradition, kompetenser och möjligheter. Satsningarna ska inte vara utformade på ett sådant sätt att de riskerar att leda till protektionism eller till att komparativa fördelar inte utnyttjas. Risken är då att insatserna blir mycket kostsamma och i värsta fall inte leder till att banbrytande tekniker växer fram.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

4. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Katarina Luhr (MP) anför:

Enligt min mening ska Sverige vara en kunskaps- och bildningsnation, där alla har möjlighet till livslångt lärande, och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Sveriges ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning och på forskning och högre utbildning av högsta kvalitet och med stor bredd. Grundforskning samt forskningsfinansiering som inte är öronmärkt är nödvändiga förutsättningar för fri och oberoende forskning som leder till framtida genombrott och framgångsrik spetsforskning. Det behövs också tillämpad forskning och stöd för innovationer och kommersialisering av forskningsresultat, såväl som praktisk forskning för att utveckla offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle. Oberoende forskning är viktig för Sveriges och hela världens utveckling. Samtidigt är det rimligt att en del av de medel som samhället satsar kan användas för politiska prioriteringar och strategiska satsningar.

När det gäller de politiska prioriteringarna och de strategiska satsningarna menar jag att staten behöver satsa på forskning för att hantera klimat- och miljökrisen. Forskning och innovation utvecklar såväl ny teknik som nya tillvägagångssätt som möjliggör en snabb klimatomställning som kan bidra till att Parisavtalets mål nås och till att Sverige kan vara ledande internationellt i klimatarbetet. Breda strategiska satsningar på forskning, utveckling och innovation kan även bidra till tekniksprång och stärka Sveriges konkurrenskraft och framtida möjligheter att sprida resultat och lösningar. Vidare är goda förutsättningar för innovation, affärsutveckling och kommersialisering viktigt för att främja en grön omställning av industrier och hela branscher. Det är därför viktigt att steget från idé och innovation till prototyp, produkt och kommersialisering blir kortare.

Jag anser dock att det för närvarande finns alltför mycket detaljstyrning av forskningen och att det inte bör vara politikens uppgift att styra forskningen på det detaljerade sätt som regeringen förespråkar i propositionen. I propositionen pekades ett antal forsknings- och innovationsområden med tillhörande avgränsad finansiering ut för bl.a. Vinnova och Rise. Det är rimligt att flera av

dessa områden behövs, men vart och ett av de nu i detalj specificerade områdena kan mycket väl rymmas inom betydligt bredare och mer strategiska forskningsområden. Till skillnad från regeringen menar jag således att det behövs stora och breda strategiska forskningsområden med egen finansiering, så att forskningen i större utsträckning får avgöra vilka områden som ska prioriteras. Jag menar därför att den nuvarande utformningen av hur medel tilldelas bl.a. Vinnova och Rise bör ses över med syftet att minska detaljstyrningen och därmed stärka näringslivets innovationsförmåga.

Vidare är det min uppfattning att ett sådant forskningsområde som staten behöver prioritera är hållbar innovation. Tyvärr föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2024 liksom för 2025 neddragningar av Vinnovas medel som skulle gått till forskning och innovation för just detta ändamål. Båda neddragningarna avvisades av Miljöpartiet, men godkändes sedermera av riksdagen. Jag anser därför att Vinnovas medel för detta bör återställas till den tidigare nivån och att ytterligare medel ska tillföras Vinnova för en satsning på hållbar innovation. Inom ramen för denna satsning bör särskilda medel avsättas till sociala innovationer för att bidra till stärkt kunskapsutveckling i anslutning till att den nya socialtjänstlagen träder i kraft.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

BILAGA 10

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2024/25:AU5y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har gett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (2024/25:60) och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utskottet begränsar sitt yttrande till de delar av propositionen och motionerna som gäller jämställdhet och arbetsliv.

Utskottet föreslår att utbildningsutskottet tillstyrker regeringens proposition och avstyrker motionerna i berörda delar.

I yttrandet finns två avvikande meningar (S, V, C, MP) och (S).

Utskottets överväganden

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Propositionen

Huvudsakligt innehåll

I propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1) lämnat förslag och redovisat bedömningar om ökade medel till forskning och innovation. Anslagen för forskning och utveckling föreslås öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. I propositionen beskrivs satsningarna närmare.

Utgångspunkten för satsningarna är excellens, internationalisering och innovation. Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Regeringen anser att Sverige ska vara bland de länder som investerar mest i forskning och utveckling som andel av BNP. För att lyckas med detta behövs inte bara en kraftfull satsning när det gäller medel utan också en ambitionshöjning i form av en tydligare inriktning mot excellens.

Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation redovisas i propositionen. Det inkluderar insatser som ska värna den fria forskningen, minska forskares och lärares administrativa börda och ge mer tid för forskning samt insatser för stärkta karriärvägar som främjar excellens. Mobilitet mellan högskolan och det omgivande samhället identifieras som en kvalitetsfaktor.

Revidering av de forskningspolitiska delmålen

I propositionen anför regeringen att ett nytt forskningspolitiskt mål aviserades i 2016 års forskningspolitiska proposition (prop. 2016/17:50): ”Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt”.

I samma proposition aviserades tre delmål för den kommande tioårsperioden:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även fortsatt överskrida EU:s mål.

- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

I den nu aktuella propositionen anför regeringen att en genomgång av delmålen har gjorts, och regeringen pekar ut följande uppföljningsbara delmål för de kommande tio åren:

- Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling som andel av BNP.
- Svensk forskning ska hålla hög kvalitet.
- Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer.

Måluppfyllelsen ska följas upp på nationell nivå genom indikatorer och bedömningsgrunder, och den ska bygga på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer som exempelvis OECD, Eurostat, SCB och Vetenskapsrådet.

Forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Regeringen anför i propositionen under rubriken Ett robust samhälle bl.a. att flera studier visar på omfattande kunskapsluckor och forskningsbehov inom områdena mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns behov av att synliggöra grupper som är särskilt utsatta, och det finns även stora behov av forskning om utnyttjande i prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i bilder eller filmer som sprids. Regeringen anser att det finns behov av forskning om evidensbaserade metoder för skydd, stöd och vård för utsatta vuxna och barn, liksom om effekterna av insatser, metoder och arbetssätt för att förebygga och bekämpa denna brottslighet, med fokus på våldsutövare.

Regeringen bedömer vidare att det behövs en strategisk forskningssatsning med fokus på att främja uppbyggnaden av excellent forskning och starka forskningsmiljöer. Forskningssatsningen bör löpa under en åttaårsperiod eftersom det tar tid att bygga upp, genomföra, testa och modifiera insatser och att mäta deras effekter. Forskningen behöver vara verksamhetsnära, genomföras i samverkan mellan forskare och omgivande samhälle och ha en tydlig koppling till policy och praktik för att skapa goda förutsättningar för att resultaten kommer till nytta.

Regeringen avsätter därför inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning 10 miljoner kronor 2025 för forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Därefter beräknar

regeringen att 15 miljoner kronor ska avsättas för samma ändamål 2026, 20 miljoner kronor 2027 och 30 miljoner kronor 2028.

Det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv förlängs och förstärks

I propositionen under rubriken Ett robust samhälle anför regeringen bl.a. att ett uppdrag till Forte om att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om arbetsliv aviserades i 2016 års forskningspolitiska proposition (prop. 2016/17:50). Enligt regeringen är det fortfarande angeläget att klara de utmaningar som har identifierats i föregående forskningspolitiska propositioner, och forskningen om ålder och åldrande i arbetslivet behöver stärkas ytterligare.

Regeringen avser därför att förlänga det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv under 2027 och 2028 samt att för dessa år förstärka satsningen på forskning om äldres förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet. Forte ska enligt regeringen inom ramen för sitt anslag avsätta 80 miljoner kronor 2027 och 2028 till det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv. Inom ramen för Fortes anslagsökning för forskning beräknar regeringen även att ytterligare 10 miljoner kronor ska tillföras 2027 och 20 miljoner kronor 2028 till det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv för forskning om äldres förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet.

Jämställdhet för kvalitet och excellens

Regeringen understryker i propositionen under rubriken Karriärvägar som främjar excellens att lika villkor måste gälla för kvinnor och män som utför likartat arbete med likartade meriter för att Sverige ska kunna fortsätta att vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Vidare anføres att doktorand- och forskaranställningar blir mindre attraktiva om de akademiska karriärvägarna inte vilar på meritokratiska grunder, och det medför en risk för att de med bäst meriter inte söker anställningar och att rekryteringsbasen minskar på sikt. Jämställdhet inom högskolesektorn är därför viktig för kvalitet i utbildning och för excellent forskning så att Sverige inte ska riskera att gå miste om excellent forskning och banbrytande forskningsrön.

En jämställd arbetsplats behöver hantera frågor som rör exempelvis kultur och arbetsmiljö. Universitet och högskolor har en helt avgörande roll som arbetsgivare för att arbeta med dessa frågor och komma till rätta med problem som riskerar att hindra talanger, oavsett kön, från att välja en akademisk karriär.

I propositionen aviserar regeringen att den avser att ge Vetenskapsrådet och Universitetskanslersämbetet i uppdrag att analysera jämställdheten vid svenska universitet och högskolor, i syfte att identifiera kvalitetsrisker för forskningen och goda exempel på åtgärder som främjar kvalitet i forskning och utbildning.

Regeringen avser också att ge Universitetskanslersämbetet i uppdrag att följa upp de rekryteringsmål för nyanställda professorer som beslutades av riksdagen 1997 i syfte att stimulera ett långsiktigt och systematiskt jämställdhetsarbete på alla nivåer för att vidare studera deras effekter på kvaliteten i forskning och utbildning.

Motionerna

Förslag om att ökad jämställdhet även framöver ska vara ett delmål för forskningspolitiken finns i kommittémotionerna 2024/25:3309 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 3, 2024/25:3310 av Lorena Delgado Varas m.fl. (V) yrkande 5, 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 5 och 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 9. Motionärerna anser att jämställdheten inom akademien fortfarande är bristande och vänder sig mot att regeringen slopar delmålet om ökad jämställdhet.

I kommittémotion 2024/25:3309 lyfter motionärerna också fram behovet av mer arbetsmiljöforskning (yrkande 15). Motionärerna anser att ambitionerna måste höjas och att det bör avsättas mer medel till forskningen om arbetsmiljö och arbetslivets villkor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar inledningsvis regeringens proposition och vill understryka att det är viktigt med en ambitiös forskningspolitik som utgår från att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs forskning som kan bidra med kunskap om och lösningar på olika samhällsproblem för att skapa robusta samhällen.

Utskottet vill i sammanhanget särskilt lyfta fram vikten av långsiktigt och kunskapsbaserat arbete för att förebygga och bekämpa ojämställda villkor för kvinnor och män i vårt samhälle. Utskottet välkomnar därför att regeringen i propositionen ger hög prioritet åt denna fråga, inte minst när det gäller den strategiska och långsiktiga satsningen på forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Utskottet välkomnar också den satsning som regeringen gör på arbetslivsforskningen genom att det nationella forskningsprogram om arbetsliv som Forte inrättat förlängs och förstärks, där forskning om ålder och åldrande i arbetslivet behöver stärkas ytterligare.

I kommittémotionerna 2024/25:3309 (S) yrkande 3, 2024/25:3310 (V) yrkande 5, 2024/25:3312 (C) yrkande 5 och 2024/25:3313 (MP) yrkande 9 anser motionärerna att delmålet om ökad jämställdhet ska återinföras.

Utskottet har naturligtvis samma ingångsvärden som motionärerna i fråga om att kvinnor och män ska ha samma möjlighet till yrkeskarriär inom forskningen och akademien. När det gäller regeringens revidering av delmålen

välkomnar utskottet dock den genomgång som har gjorts och att delmålen förtydligas. Utskottet vill i sammanhanget lyfta fram vikten av att de akademiska karriärvägarna vilar på meritokratiska grunder. Utskottet välkomnar därför att regeringen gett Vetenskapsrådet och Universitetskanslersämbetet i uppdrag att analysera jämställdheten vid svenska universitet och högskolor samt att Universitetskanslersämbetet har fått i uppdrag att följa upp rekryteringsmålen för nyanställda professorer. Med det ovan anförda anser utskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka nämnda yrkanden.

När det gäller det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv som Forte inrättat delar utskottet regeringens bedömning att det fortfarande är angeläget att möta de utmaningar som har identifierats i tidigare forskningspolitiska propositioner. Som framgått ovan välkomnar utskottet att det nationella forskningsprogrammet om arbetsliv förlängs och att regeringen prioriterar att stärka forskningen om ålder och åldrande i arbetslivet. Förekomsten av ålderism och åldersdiskriminering i arbetslivet är exempel på viktiga forskningsområden. Utskottet anser att regeringens forskningspolitiska proposition är väl avvägd och föreslår att utbildningsutskottet avstyrker kommittémotion 2024/25:3309 (S) yrkande 15.

Stockholm den 13 mars 2025

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Magnus Persson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Magnus Persson (SD), Ardalan Shekarabi (S), Saila Quicklund (M), Patrik Lundqvist (S), Johanna Haraldsson (S), Arin Karapet (M), Serkan Köse (S), Ann-Christine Frohm (SD), Oliver Rosengren (M), Jonny Cato (C), Sara Gille (SD), Leila Ali Elmi (MP), Ulf Lindholm (SD), Adrian Magnusson (S), Magnus Jacobsson (KD), Martin Melin (L) och Isabell Mixter (V).

Avvikande meningar

1. Ett forskningspolitiskt delmål om att jämställdheten ska öka inom akademien (S, V, C, MP)

Ardalan Shekarabi (S), Patrik Lundqvist (S), Johanna Haraldsson (S), Serkan Köse (S), Jonny Cato (C), Leila Ali Elmi (MP), Adrian Magnusson (S) och Isabell Mixer (V) anför:

Jämställdheten inom akademien är en ytterst viktig fråga. I dag är andelen kvinnor i majoritet bland studenterna vid landets högskolor och universitet, och ungefär lika många kvinnor som män disputerar. Men där upphör jämställdheten. Professorerna är den kategori inom akademien som har den ojämnaste könsfördelningen. I detta läge, när behovet av att fortsätta med jämställdhetsarbetet är stort, aviserar regeringen i propositionen att delmålet om jämställdhet ska strykas. Regeringen påstår sig ha gjort en genomgång av delmålen men presenterar samtidigt ingen utvärdering eller uppföljning som motiverar de reviderade delmålen. Vi ser stora risker med denna förändring eftersom jämställdheten inom akademien fortfarande är bristande, och vi beklagar att utskottet inte delar vår bedömning.

Vi noterar att även EU-kommissionen i sin utgåva av "She figures", som presenterar aktuell statistik om jämställdhet inom forskning och innovation, lyfter fram att det är fler kvinnor än män som utbildar sig på universiteten men att kvinnor fortfarande är underrepresenterade i fråga om karriärer och ledarskap inom disciplinerna vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Kommissionen understryker att detta fördjupar EU:s befintliga kompetensbrist och därmed hotar den långsiktiga konkurrenskraften.

Vi anser med det ovan anförda att regeringen inom forskningspolitiken bör behålla delmålet om att jämställdheten ska öka inom akademien. Utbildningsutskottet bör därmed tillstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkande 3, 2024/25:3310 (V) yrkande 5, 2024/25:3312 (C) yrkande 5 och 2024/25:3313 (MP) yrkande 9.

2. Arbetslivsforskning (S)

Ardalan Shekarabi (S), Patrik Lundqvist (S), Johanna Haraldsson (S), Serkan Köse (S) och Adrian Magnusson (S) anför:

Ingen ska behöva sätta livet till på jobbet, vare sig i olyckor eller till följd av arbetsrelaterad ohälsa. Vi anser därför att det finns ett stort behov av att öka kunskaperna om vad som leder till arbetsrelaterad ohälsa, arbetsplatsolyckor och slitsam arbetsmiljö så att detta kan förebyggas. Samtidigt behöver arbetsmiljön och arbetslivets villkor förbättras så att vanligt folk orkar arbeta hela vägen fram till pensionen.

Regeringen har i propositionen aviserat att den förlänger det nationella forskningsprogram om arbetsliv som inrättats av Forte, som den dåvarande

socialdemokratiska regeringen införde, med två år samt att man för dessa år förstärker satsningen på forskning om äldres förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet. Vi välkomnar naturligtvis detta, men det räcker inte. Ambitionerna måste höjas ytterligare.

Vi anser med det ovan anförda att det behöver sättas av betydligt mer medel till forskningen om arbetsmiljö och arbetslivets villkor och att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om ökade ambitioner och ett ökat anslag på arbetslivsområdet.

Vi anser därmed att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3309 (S) yrkande 15.